

basme africane

„Multă vreme cunoștințele generale, destul de sumare, însușite în școală din manualele de geografie și de istorie au făcut ca, pentru mulți, Africa să însemneze în primul rând Nilul și Egiptul — patria piramelor, a Sfînxului și a templelor faraonice învăluite în nimbul celebrității lor monumentale —, sau pămîntul pe care a fost clădită marea Cartagină; a însemnat marșul legiunilor romane și capitularea Cleopatrei, expediția lui Napoléon. Pentru alții Africa era Sahara arzătoare cu dune de nisip mișcător pe care înaintau alene caravane de cămile — corăbiile deșertului —, era ținutul cu întunecoase păduri tropicale, cu copaci imenși legați între ei cu liane dese printre care se jucau maimuțe săltărețe și gălăgioase; prin tufișuri mișunau lei, pantere, hîene și gheparzi, în ape trăiau crocodili și hipopotami și prin savane alergau struți, rinoceri, girafe, gazele, elefanți și zebre. Erau mulți și cei care citiseră despre marea sălbăteacă a cascadei Victoria, a lacului Ciad, a cataractelor fluviului Congo, sau despre strania apariție a virfurilor înzăpezite ale muntelui Kilimandjaro într-un peisaj tropical. Despre oameni însă, despre cei peste două sute de milioane de locuitori ai acestui continent mai mare de trei ori decît Europa, se știa atît de puțin încît pe canavaua rară și destul de exotic colorată a cunoștințelor, fantazia cititorilor unor narațiuni mai mult sau mai puțin literare, traduse și tipărite în fascicule — la modă la începutul veacului nostru —, broda cu ușurință imaginea unor oameni cu pielea neagră care umblau despuiați și se furișau prin hățșuri...

Astăzi zecile de mii de ferestre deschise de tot atîtea volume răspîndite în toată țara îi ajută pe sutele de mii de cititori români să vadă că popoarele Africii au o istorie, că oamenii care locuiesc în Africa... au moștenit de peste veacuri de la strămoșii lor o civilizație specifică și o cultură populară caracteristică.”

CORNELIU BĂRBULESCU

371

basme afrioano

ntiy, învingătorul
șarpelui boa

basme africane

★

Vol. I și II lei 10

editura pentru literatura

Ilustrația copertei *Ana Maria Smighelschi*

ntiy, învingătorul șarpelui boa

basme africane

ANTOLOGIE, TRADUCERE
ȘI PREFATĂ DE
CORNELIU BĂRBULESCU

1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

PREFAȚĂ

În ultimii zece ani presa noastră a început să tipărească tot mai multe știri despre lupta de eliberare a popoarelor din Africa de sub stăpânirea colonialistă, despre cucerirea independenței unor state al căror nume s-a rostit la noi pentru întâia oară. Vitrinele librăriilor s-au îmbogățit treptat cu lucrări din ce în ce mai documentate despre Africa și despre popoarele africane. Zecile de mii de volume din bibliotecile publice sau particulare au deschis cititorilor din orașe și din satele cele mai mărunte zeci de mii de ferestre spre acest continent îndepărtat unde trăiește o lume pînă acum puțin cunoscută la noi, o lume care ne uimește prin vișoarea cu care își croiește drum spre viitor.

Multă vreme cunoștințele generale, destul de sumare, însușite în școală din manualele de geografie și de istorie au făcut ca, pentru mulți, Africa să însemne în primul rînd Nilul și Egiptul — patria piramidelor, a sfinxului și a templelor faraonice învăluite în nimbul celebrității lor monumentale — sau pămîntul pe care a fost clădită

măreța Cartagină ; a însemnat marșul legiunilor romane și capitularea Cleopatrei, expediția lui Napoleon. Pentru alții, Africa era Sahara arzătoare cu dune de nisip mișcător prin care înaintau alene caravane de cămile — corăbiile deșertului —, era ținutul cu întunecoase păduri tropicale, cu copaci imenși legați între ei cu liane dese printre care se jucau maimuțe săltărețe și gălăgioase ; prin tufișuri mișunau lei, pantere, hiene și gheparzi, în ape trăiau crocodili și hipopotami și prin savane alergau struți, rinoceri, girafe, gazele, elefanți și zebre. Erau mulți și cei care citiseră despre măreția sălbatecă a cascadei Victoria, a lacului Ciad, a cataractelor fluviului Congo sau despre strania apariție a vîrfurilor înzăpezite ale muntelui Kilimandjaro într-un peisaj tropical. Despre oameni însă, despre cei peste două sute de milioane de locuitori ai acestui continent mai mare de trei ori decît Europa, se știa atît de puțin încît pe canavaua rară și destul de exotic colorată a cunoștințelor, fantasia cititorilor unor narațiuni mai mult sau mai puțin literare, traduse și tipărite în fascicule — la modă la începutul veacului nostru — broda cu ușurință imaginea unor oameni cu pielea neagră care umblau despuiați și se furișau prin hățișuri. Și astfel, prin generalizare, se contura părerea că locuitorii negri ai Africii erau asemenea unor sălbăticiuni pentru care nu putea fi o fericire mai mare decît să fie capturați, „îmblînziți“ și ridicați la „rangul“ de sclavi în palatele sultanilor sau pe plantațiile latifundiarilor. De altfel ideea „negrului barbar“ nu este a noastră¹. Ea a dominat întreaga Europă și are încă rezonanțe și astăzi. A fost întreținută timp îndelungat de știri publicate în presă, de romane

¹ Cf. nota A, la sfîrșitul prefetei.

și povestiri tipărite în ediții ieftine, de zvonuri și comentarii neîntemeiate, aservite intereselor colonialiștilor care o cultivă încă în asemenea măsură încât în Africa de sud apartheidul a ajuns în zilele noastre la forme înspăimântătoare.

Astăzi zecile de mii de ferestre deschise de tot atâtea volume răspândite în toată țara îi ajută pe sutele de mii de cititori români să vadă că popoarele Africii au o istorie, că oamenii care locuiesc în Africa — asemenea celorlalți oameni care trăiesc pe alte țărmuri — au moștenit de peste veacuri de la strămoșii lor o civilizație specifică și o cultură populară caracteristică. Cercetarea istoriei, a vieții, a modului de trai, a mentalității și a însușirilor artistice ale acestor oameni merită cel puțin tot atîta osteneală cîtă s-a depus pentru prospectarea și amenajarea în vederea exploatării a terenurilor aurifere, diamantifere, carbonifere, radioactive care, dacă au adus întreprinzătorilor de rasă albă bogății imense, stăpînitorilor de drept le-a provocat cumplită nefericire. Nimicirea prejudecății inferiorității omului negru față de ceilalți componenți ai speciei¹ ar restabili omenia și ar aduce în patrimoniul spiritual al omenirii noi opere de artă și cultură care nu sînt cu nimic mai prejos decît cele recunoscute unanim pînă acum.

În rîndurile care urmează nu vom relua discuții privitoare la preistoria Africii, la apariția lui homo sapiens aici datorită condițiilor fizice favorabile, pentru că acestea au fost citite de curînd în cartea lui Basil Davidson², așa cum sînt cunoscute și comentariile despre uimitoarele monumente și despre grămezile de zgură de fier rămase din mileniul în-

¹ Cf. nota B.

² *Redescoperirea Africii vechi*, Editura științifică, București, 1964.

tii înainte de era noastră la Meroe ¹, descoperirile de la Nok ², de la Benin și Ife ³, ruinele de la Zimbabwe ⁴. Nu vom căuta să discutăm nici despre reprezentările religioase, despre morală, arta plastică sau gândirea popoarelor africane, obiectul unei alte lucrări interesante apărute recent ⁵. De asemenea nu vom face nici analiza stărilor economice și politice locale ⁶, ci vom încerca cu ajutorul poveștilor populare să schițăm câteva trăsături omenești din viața de toate zilele a negrilor, viață asemănătoare în coordonatele ei majore cu viața celorlalți oameni, diferențiată doar prin amănunte specifice de comportare în relații, de adaptare la mediu și de exteriorizare a emoției.

Comunitatea africană nu trebuie cîtuși de puțin socotită ca o masă amorfă, plămădită din același aluat. În Africa trăiesc popoare de rase diferite chiar dacă au pielea asemănătoare la culoare, se vorbesc circa șase sute de idiomuri din care doar trei sute sînt descrise științific și categorisite în șase grupe lingvistice mari, se cunosc mai multe zone economice diferențiate ⁷ care se reflectă într-o multitudine de zone de cultură deosebite între ele, ce includ populații diferite. Bineînțeles că granițele care despart aceste zone nu sînt tranșante, ca o linie, ci la marginile comune se petrec întrepătrunderi culturale mai mult sau mai puțin adînci, comandate de o comunitate de interese, de

¹ Nubia.

² Nigeria.

³ Nigeria de sud.

⁴ Rhodesia de sud.

⁵ Acad. C. I. Gulian, *Despre cultura spirituală a popoarelor africane*, Ed. științifică, București, 1964.

⁶ Cf. publicațiilor Editurii politice, din 1957 pînă azi despre Africa.

⁷ Cf. nota C.

un limbaj comun, de anumite relații sociale, sau chiar de o calitate superioară tehnică sau estetică. Așa se poate explica interpenetrația și circulația pe diferite arii a unor elemente de cultură materială și spirituală care dau un aer general de unitate creațiilor culturale africane, în realitate însă foarte clar deosebite.

Înțelegînd în profunzime acest fenomen asemănător oarecum osmozei, în care permeabilitatea este determinată de concordanța de conținut a elementului respectiv de cultură cu necesitatea practică sau estetică a celor care îl receptează, și răspunde unor canoane tradiționale transmise de la o generație la alta, putem explica și faptul existenței în narațiunile unor popoare îndepărtate a unor motive culturale identice reprezentate însă prin procedee artistice locale. Dacă aceste concordanțe nu există, elementul de cultură populară nu trece mai departe și rămîne caracteristic zonal sau etnic.

Narațiunile populare africane asemenea tuturor narațiunilor populare autentice sînt sensibile în înregistrarea vie a celor arătate mai sus și din acest punct de vedere, îndată ce au fost culese și fixate în scris, pot sta mărturie documentară pentru sublinierea unor aspecte de viață care n-au fost prinse în alte documente scrise, dar pe care tradiția orală le-a transmis peste timp prin mijlocirea reprezentării fabuloase.

În felul acesta poveștile, snoavele, legendele, în general narațiunile unui popor ne ajută să-i cunoaștem mai adînc viața adevărată de toate zilele, cu preocupările mărunte ce conturează năzuințele oamenilor. Eroii narațiunilor populare, chiar atunci cînd sînt înzestrați de povestitor cu atribute deosebite de viteză sau de istețime, își păstrează to-

tuși tipul fizic al poporului respectiv și firea ome-
nească, cu simțiri omenesti și reacții firești față de
evenimente dramatice, asemănătoare cu cele din
viața obișnuită. Ei nu depășesc cadrul material
cunoscut al locului în care trăiesc povestitorii, nici
atunci cînd se plimbă pe tărîmuri fermecate, și nu
încalcă mentalitatea grupului social din care fac
parte integrantă. Procedeele de realizare artistică
sînt atît de organic determinate de modul de gîn-
dire și comportare cotidiană a povestitorului încît
reflectarea aspectelor de viață este veridică chiar
în narațiunile în care predomină reprezentarea
fantastică.

Poveștile populare sînt create de oameni și
spuse pentru oameni. Rolul lor este să înstruiască,
să distreze, să comunice un mesaj, să demonstreze.
În dezvoltarea culturii populare, poveștile de toate
speciile au avut un rol important.

În ce-i privește pe africani, mulți exploratori
și cercetători spun adesea să aceștia prețuiesc po-
vestitul în cel mai înalt grad, că în multe locuri
unele povești sînt folosite ca mijloc pedagogic de
inițiere a tinerilor care ies din adolescență sau ca
mijloc de transmitere a tradițiilor strămoșești, iar
povestitorii talentați se bucură de un mare respect.
O mărturie directă a acestui fapt, proiectată însă
pe un trecut îndepărtat, o găsim chiar într-o po-
veste din Kordofan : „...Far-li-ma începu să po-
vestească. Regele Akaf asculta. Musafirii ascultau.
Regele și musafirii uitară să mai bea. Uitară pînă
și să respire. Sclavii uitară să servească. Uitară și
ei să mai respire. Povestea lui Far-li-ma era ca
hașişul. Cînd se isprăvi, toți erau cufundați în-
tr-o visare binefăcătoare. Regele Akaf își uitase
gîndurile sale de moarte. Nici unul din cei de față
nu-și dăduse seama că Far-li-ma povestise de

seara pînă dimineața, ...În fiecare seară Far-li-ma trebuia să povestească. Știrea despre poveștile lui Far-li-ma se răspîndi la curte, în capitală, în țară. ...Cînd trecea pe străzi, o escortă de robi îl urma. Poporul îl iubea. Oamenii își descopereau pieptul în fața lui..." (Căderea țării Kah)

Povestea este deosebit de interesantă prin caracterul său legendar ; evocă imaginea unui stat străvechi sclavagist care a existat în antichitatea istorică și profilează, în perspectivă, tradiția povestitului. Provenită dintr-o zonă cu una din cele mai vechi și mai autentice civilizații africane care s-a dezvoltat în primul mileniu înainte de era noastră, pe cursul mijlociu și inferior al Nilului, ea evocă aspecte de viață și obiceiuri consemnate de altfel și de istorie. Din poveste aflăm despre uciderea rituală a regilor, care s-a practicat în vechime, despre marea bogăție în aur și aramă din orașul Nafta, despre întinsele legături comerciale cu corăbiile peste marea de la răsărit¹, despre popoarele din sudul țării (Africa centrală de est) care, supuse de suveranul nilot, îi trimiteau acestuia arme de fier în a căror făurire erau mari specialiști ; mai aflăm că regii locului aveau obiceiul să-și acopere fața ca să nu fie priviți de poporeni, aflăm despre lupta pe care o ducea regele cu clasa sacerdotală pentru asumarea puterii de stat ca și despre înflorirea statului sclavagist o dată cu biruința suveranității regale.

Toate aceste aspecte au fost socotite importante de masele populare și au fost transmise oral prin povestitori generațiilor succesive drept mărturie a unui trecut de cultură. Luate în considerație alături cu vestigiile materiale, astfel de mărturii

¹ Marca Roșie.

colorează cunoașterea trecutului cu ceea ce nu pot dezvălui suficient de clar obiectele de piatră, ceramică sau metal. Ele ne aduc în prezent tabloul complex de simțăminte omenești, de viață socială, cu comportările, emoțiile, modul de a gândi și de a reacționa al celor care au făurit obiectele descoperite de arheologi.

Cu cât este mai amplă cunoașterea unei societăți omenești, cu atât mai prețioase sînt și învățămintele. Dacă în mod ușuratic în trecutul apropiat s-au făcut afirmații despre „negrul barbar”, afirmații tot atât de ușuratic acceptate fiindcă și cei care vorbeau și cei care credeau judecau doar niște aparențe izolate pe care le comparau cu modul lor de viață dezvoltat pe cu totul alte coordonate materiale și spirituale, iată că, după ani și ani, adunîndu-se mărturiile unor cercetători fără prejudecăți, popoarele Africii încep să apară într-o lumină mai clară. Omenirea începe să înțeleagă că de fapt acolo unde mulți învățați ai secolului al XIX-lea scriau încă pe harta Africii „hic sunt leones”¹, existau de fapt oameni care au o istorie bogată și frămîntată, cu rădăcini adînci în trecutul îndepărtat. Despre astfel de teritorii avem mărturii autentice, grăitoare: „Cînd am pătruns în teritoriul Kassai — Saukuru (centrul Africii ecuatoriale) în anul 1906, am mai găsit încă sate ale căror ulițe principale erau mărginite de fiecare parte, cale de mile, de patru rînduri de palmieri și ale căror colibe, ornamentate fiecare în mod încîntător, erau tot atîtea opere de artă. Nu era nici un om care să nu poarte o armă somptuoasă de fier ori de aramă, cu lamele încrustate, cu mînerile acoperite cu piele de șarpe. Peste tot

¹ Aici trăiesc lei.

vedeai catifele și stofe de mătase. Fiecare cupă, fiecare pipă, fiecare lingură era un obiect de artă, întru totul demn de a fi comparate cu creațiile în stil roman european. Dar toate acestea nu erau decât puful deosebit de fraged și lucitor care acoperea un fruct fermecat și copt ; gesturile, comportarea morală a poporului întreg de la copilul mic până la bătrîn, cu toate că se păstrau în limitele absolut naturale, erau impregnate de demnitate și de grație...“¹ *O altă mărturie, din altă zonă a Africii, care demonstrează indirect același lucru se referă la orașul Kelimane din Zambezi :* „Aici era în trecut cea mai mare piață a cafrilor care coborau cu produsele lor până la marile lacuri Niasa și Tanganika. O activitate fără seamăn domnea ; orientul asiatic își trimitea aici pagaiele sale în număr de zeci de mii pe an... Locuitori numeroși populau malurile Zambeziului până la muntele Kilimandjaro ; ei aduceau praf de aur de pe Muira, de la Tete, pene de struț de la Zumbo, piei de rinocer, de zebra, de hipopotam, cocos, cauciuc, arahide... Astfel se explică cum în vechime se aflau aici palate, cum orașul este croit cu străzi regulate, grădini superbe și plantații uriașe.“²

Asemenea mărturii ne fac să privim cu totul altfel „oamenii negri“, să îndepărtăm prejudecățile care și astăzi mai continuă să stea la baza discriminărilor rasiale.

În domeniul literaturii populare, dacă ne situăm pe o poziție științifică, putem face observații prețioase și reale asupra oamenilor care o

¹ Leo Frobenius, *Histoire de la civilisation africaine*, Paris, ediția a VI-a, 1936, p. 15.

² Ion Catina, *Memorii de călătorie în sud-estul Africii* (1900—1906) (după Val. Tebeică, *Străbătînd lumea*, București, 1962, p. 276).

crează. În narațiunile populare de fapt se reflectă, în mod artistic, universul celor care spun sau ascultă o poveste, o snoavă, o legendă, o povestire. În ele găsim o imagine complexă a unui mod de gândire determinat istoric de aspecte social-economice specifice locului și grupului etnic respectiv, în orice parte a globului s-ar afla. Etnologii au început să facă din ce în ce mai mult diferența între literatura scrisă și narațiunile populare¹, care nu mai sînt analizate doar după criteriile teoriei literare cum făceau filologii care le considerau unilaterală literatură, ci după o metodologie proprie cercetării poveștilor populare care se dezvoltă ca o disciplină științifică de sine stătătoare. Este și natural deoarece literatura scrisă corespunde unei culturi intelectuale care timp de milenii a folosit documente scrise, ceea ce a ușurat dezvoltarea gândirii individuale și a înlesnit ridicarea științelor și artelor la o mare specializare. Narațiunile populare sînt produsul culturii populare care s-a sprijinit pe memoria colectivității, care nu este mecanică, ci asociativă și selectivă, dezvoltîndu-se și continuîndu-se prin transmitere orală, vizuală, auditivă, imitativă. Procesul de gândire la preluarea și transmiterea unui fapt de cultură populară nu s-a bazat pe documente scrise care au o formă fixă ci pe sfere de noțiuni determinate de ideologie și de interesul material și spiritual pe care-l prezentau ele pentru viața grupului social respectiv, ca și de stadiul de cunoaștere la care ajunsese acest grup. De aceea în mijlocul tuturor faptelor

¹ Care circulă pe cale orală, adică spuse — povestite. Dacă vreuna din ele a fost culeasă și scrisă, varianta respectivă a devenit un document pentru cercetare, însă povestea nu a încetat să circule și pe cale orală potrivit legilor folclorului.

de cultură populară se află omul care, prin inteligență, prin muncă, polarizează, dinamizează și îmbină logic toate elementele înconjurătoare în funcție de cele două mari comandamente : conservarea speciei și perfecționarea ei.

Viața, în complexitatea sa, este ireductibilă ; ea poate fi însă studiată în diferite aspecte particulare, ținându-se seamă de legătura permanentă dintre aceste aspecte. Principiul stă la baza oricărei cercetări științifice deci și a cunoașterii narațiunilor populare care sînt o reflectare artistică a vieții prîn mijloace specifice.

Pășind așadar la cercetarea narațiunilor populare în general remarcăm de la început că acțiunea se profilează simultan în cinci planuri pe care însă nu le considerăm separat ci în strînsă legătură și interdependență. Este vorba de planul material, reprezentat prin peisaj, bunuri materiale și unelte ; planul social-istoric reprezentat prin instituții, relații între categorii de oameni, ocupații, deprinderi ; planul etic realizat prin credințe, obiceiuri — tradiții, comportare în relații ; planul psihologic care reflectă mentalitatea și sentimentele ; planul estetic realizat prin sunet, culoare, mișcare, volum. Din dozarea elementelor lor componente potrivit talentului povestitorului sau funcției pe care o are specia de narațiune spusă de acesta, din împletirea lor cu acțiunea și din sublinierea rostului fiecărui personaj, narațiunea capătă caracterul unei reprezentări dramatice, sugerată însă imaginației fiecărui ascultător care are libertatea să coloreze fiecare scenă potrivit sensibilității și emotivității sale. Așa se explică și faptul că multe povești populare au atît de mare răspîndire și multe par asemănătoare, deși de fapt se de-

osebesc în mare măsură deoarece planurile nu sînt aceleași.

Tot de aici și din natura procedeele artistice folosite în creație decurge și deosebirea între literatura scrisă și narațiunea populară. Pe cînd în cea dintîi autorul expune cititorilor punctul său de vedere, în cea de a doua povestitorul sugerează un fel de scenariu fixat pe planurile amintite, fiind el însuși și actor și scenograf, atrăgîndu-l pe ascultător să participe personal, ajutîndu-l să completeze emoțional schema sugerată de el. Și într-un caz și-ntr-altul rezultatul este emoția estetică, însă de nuanțe diferite. Singularizat în primul caz, generalizat în al doilea. În primul caz este o comunicare prin descriere ca într-o expoziție de pictură, sau poate chiar ca într-un film. În al doilea este o comunicare prin solicitare, asemănătoare unui concert de muzică stereofonică în care ascultătorul stă în centrul de întîlnire al sunetelor venite din toate părțile spre a forma armonia în urechea lui.

În basmele negrilor, ca și în ale noastre sau ale oricărui alt popor, se poate întîlni o gamă întinsă de simțăminte și atitudini omenești descrise cu o naturalețe cuceritoare. Atmosfera de oralitate care se degajează din povestire este atît de puternică încît slovele tipărite încep să se șteargă și se transformă în cuvinte rostite. Comunicarea este atît de directă și atît de sugestivă încît scenele descrise capătă relief, personajele trăiesc aievea și pe ne-simțite ne fac părtași activi ai întîmplărilor și gîndurilor lor. Este o însușire pe care o au toate narațiunile populare autentice, pe care o găsim în basmele tuturor popoarelor, pe care o întîlnim în marile opere ale literaturii scrise. Măiestria artistică nu se realizează prin folosirea unor procedee literare întortocheate, rezultate din nevoia de a

exprima senzații, sentimente și situații alambicate. Ea se realizează prin dozarea judicioasă și spontană pe care artistul popular o face cu sinceritate când în narațiunile sale redă fabula încadrată în orizontul realităților în care trăiește el și cei cărora le povestește, prin exprimarea simplă, directă, cu mijloacele specifice graiului local, exprimare în care chiar hiperbolizarea fantastică este acceptată ca o figură convențională poetică și încadrată în realitate fără nici un fel de nuanță de absurd.

După cum se reflectă în povești, viața negrilor este grea și redusă la forme rudimentare. Este drept că în narațiunile lor, de altfel ca în narațiunile populare de pretutindeni, nu vom întâlni descrieri amănunțite ale mediului natural și material așa cum se găsesc în special în literatura scriitorilor romantici. În narațiunile populare peisajul este doar enunțat, mai mult pentru localizarea acțiunii, iar obiectele folosite de eroi, mediul material sînt amintite în măsura cerută de claritatea povestirii, fiindcă și povestitorul și ascultătorii trăiesc în același peisaj, folosesc același fel de bunuri, aceleași unelte și nu mai simt nevoia să vorbească despre ele în mod special decît dacă noțiunea respectivă este hiperbolizată. Totuși oricît ar fi de sumare, aceste menționări ne îmbogățesc cunoașterea vieții celor cărora le aparțin basmele. Astfel dintr-o poveste aflăm că pentru unii kabili, sursa principală de viață este vînătoarea pe care o practică în grupuri de familie : „Un vînător a vînat multă vreme împreună cu frații și rudele sale într-o anumită regiune. El și cei din familia sa stîrpiră toate animalele din acea parte încît nu mai rămăsese nici unul. Atunci vînătorul îi adună pe-ai săi și le spuse : «Am omorît toate animalele de vînat din acest ținut. Acuma trebuie să mergem în

altă parte. Pregătiți-vă de plecare.» Și vinătorul plecă cu cele șapte femei ale sale, cu frații și cu părinții săi.“ (Lămpile de viață ale terielelor)

În Kordofan se întâlnește nomadismul, în formă foarte asemănătoare cu viața ȋiganilor nomazi (gypsi): „Tatăl meu și noi toți călătorim fără încetare. Sîntem cînd ici, cînd colo, nu stăm niciodată pe loc și de abia ajungem undeva, că ne și întrebăm unde vom pleca a doua zi.“ (Farisul)

Din altă poveste aflăm că la populațiile malinke se păstrează cu strictețe diferențele de castă — probabil o reminiscență a timpurilor de bogăție și măreție pe care acest popor le-a avut între secolele XIII—XVII cînd a dominat politic și militar întregul Sudan occidental: „Dede învinsă de sete primi propunerea griotei. Aceasta îi scoase pagne-sul și bubu și îi dete în schimb îmbrăcăminte roșie a castei sale, cu care se îmbracă prințesa.“ (Falsa logodnică)

Și astfel, din fiecare poveste aflăm cîte ceva: că la malgașii antanbuaka, lăcustele sînt prețuite ca o mare delicată alimentară, că la ei orezul este cultura cerealieră de bază față de alți negri care cultivă sorgo sau mei; că în Kordofan elefanții sînt prinși în niște gropi mari acoperite cu cîteva ramuri subțiri care se rup sub greutatea animalului și-l fac să cadă în cursă, că pentru a se feri de fiare locuințele sînt îngrădite ca niște cetăți, că femeile kado zdrobesc grăunțele într-o puiă mare de lemn cu ajutorul unui pisălog pentru a obține făină, că bisșarinii din deșertul Libiei trăiesc în corturi, aflăm cum se face focul la triburile ngango: „Masasi spuse: «Ajută-mă, vom face foc. Eu voi ține șimandria (lemnul de foc culcat) tu vei învărti rusika (lemnul pe care îl facem să se învîrtească)». Mvuesti făcu ceea ce-i ceru Masasi.

Masasi țină lemnul culcat. Mvuetsi învîrți celălalt lemn. Cînd focul se aprinse, Mvuetsi se culcă de o parte a focului...”

Tot așa aflăm numeroase date despre bunurile materiale, despre unelte, floră, faună, despre modul de viață, instituții, profesiuni, deprinderi și multe altele pe care, dacă le situăm pe o hartă în zonele de unde sînt poveștile respective, căpătăm o imagine vie a modului de trai al popoarelor din Africa. Datele științifice comunicate în tratate de geografie, etnografie, etnologie, psihologie, economie etc., capătă relief și mișcare, se colorează, se contopesc, evadează din cadrul expozițional, ne înconjoară, ne solicită afectiv să le facem să trăiască, devin un mic univers al cărui nucleu dinamizator este omul, același om care în orice parte a lumii, de mii de generații observă natura în complexitatea ei și caută să-i prindă tainele, să o cunoască, să o stăpînească.

Observația omului negru nu s-a dezvoltat însă numai în raport de mediul înconjurător pe care trebuia să-l cunoască, să-l pîndească, să-l surprindă pentru a putea supraviețui. Spiritul de observație s-a exercitat și asupra lui însuși, asupra modului de a gîndi, al său și al semenilor săi, asupra reacțiilor față de felurite împrejurări în care era pus în procesul relațiilor sociale.

Această observație este plină de subtilitate și își dozează ascuțimea după categoria faptelor pe care le disecă, sau potrivit destinației pe care o are. Faptele mărețe sînt subliniate, atitudinile reprobabile — lașitatea, lipsa de cuvînt, lăcomia, avariția, superficialitatea — sînt biciuite. Prin menționarea, aparent fără însemnătate, a unui mod de a gîndi, a unei comportări socotite banale, se fixează profilul moral al personajului vizat, se

generalizează o normă de purtare, se creează un exemplu.

Una din virtuțile cele mai prețuite în basmele negrilor este vitejia. Este de înțeles că într-un mediu natural în care omul nu a intervenit aproape cu nimic pentru a supune natura, același om să aibă nevoie de forță fizică și de curaj ca să poată trăi. În acest sens, în perioada de inițiere a tinerilor, perioadă care se practică în mod ritual, aceștia trebuie să treacă prin numeroase probe de răbdare, de stăpânire de sine, de voință, fiind supuși la flagelare, tatuare, amenințări, tocmai spre a fi oțeliți, a fi pregătiți pentru întâmpinarea durităților vieții. Omul simte această duritate și încearcă să o atenueze prin cunoaștere, prin perfecționare, prin curaj. Acest curaj însă trebuie dovedit permanent nu numai prin lupta însăși, ci chiar prin comportare, prin gest, care în narațiunile negrilor capătă o mare valoare reprezentativă.

În basmul Samba Gueladio Diegui, în Farisul, în Lecție de curaj, în Ntiy, învingătorul șarpelui boa, în Legenda lui Ngurangurane, fiul crocodilului etc., metaforele subliniază tocmai această virtute într-un complex de comportări ale personajelor, colorînd afectiv exemplificarea.

În primul basm, Samba, fiul răposatului rege peuhl din Fouta-Senegal, a fost deposedat de dreptul său de moștenire de către fratele tatălui său care a preluat conducerea țării și a împărțit Fouta numai între cei opt feciori ai săi, iar Samba nu a căpătat nimic. Pentru a-și putea recîștiga bunurile și rangul, tînărul nedreptățit a trebuit să aleagă pribegia spre a găsi mijlocul să-și recucerească regatul. De aici pornește pretextul dramatic care ne transportă într-o lume cu care participăm direct la întâmplări și emoții. Eroii, cu toate că se mișcă în-

tr-un peisaj exotic și au comportări ciudate pentru noi care avem cu totul alte deprinderi și alt mod de trai, ne sînt totuși foarte apropiați, ne devin asemănători prin atmosfera general umană care se degajă din povestire și care face ca prejudecățile să se șteargă.

Unchiul lui Samba, prin răspunsul pe care i-l dă nepotului învățat de griotul său să-și ceară dreptul asupra unei părți din Fouta : „Dacă-ți trebuie, fă în așa fel ca să o iei, dacă nu paguba ta“, nu se deosebește cu nimic de atîția alții care au răspuns la fel în situații asemănătoare, în oricare parte a lumii. În schimb Samba, care este momit de trei ori cu daruri neînsemnate și e gata să le primească, neștiutor și cu inima curată ca a lui Parsifal din legenda medievală europeană, își scutură inocența, își face pregătirile de plecare, încalcă pe iapa sa Umulatoma și amenință : „Acum plec din Fouta“, ceea ce nu sună de loc a resemnare ori simplitate în comportare. Interesant este că și din această scenă, ca de altfel din nenumărate altele, se desprinde calitatea umană a povestitorului care — chiar dacă este socotit ca deosebit de talentat, cu un mare dar de evocare etc., face totuși parte din comunitatea în care s-a născut, a trăit, a simțit și a activat ca membru al tribului respectiv, este asemenea concetățenilor săi, îi reprezintă ca indivizi. Fiind capabil de o atît de subtilă dedublare a personalității sale, pe de o parte împrumutînd personajelor caractere deosebitoare, pe de alta realizînd atmosfera în care acestea se mișcă, el dă dovada unei inteligențe și unei sensibilități artistice, unei atitudini etice care distruge aserțiunea situării negrilor pe o treaptă spirituală înapoiată.

Și pentru ca gestul lui Samba să fie mai subliniat și să pregătească înțelegerea faptelor lui vitejești, calul său poartă un nume, tot așa cum și calul regelui Birama se numește Golo, așa cum și eroii legendelor cavalierești aveau cai ce purtau nume ajunse celebre : Bayard, Morvareh, Gadifer. Atmosfera devine și mai festivă, gestul și mai convingător când Samba capătă și pușca Busalarbi tot datorită unei atitudini de curaj : „... a ajuns, în sfârșit, la o baltă, unde a văzut un guinaru (un fel de zmeu) foarte înalt care se scălda. Guinarul se întoarce către el și din toate părțile trupului său îi țîșniră flăcări. Samba nu se sperie ; îl privi drept în față. Atunci guinarul creșcu pînă ce atinse cerul cu capul.

— Ce faci acolo ? îl întrebă liniștit Samba. Vrei să vezi dacă mi-e frică de tine ?

Guinarul se făcu din nou mic.

— Niciodată, zise el, n-am văzut un om atît de curajos ca tine. Pentru asta îți voi dărui ceva. Și îi întinse o pușcă.

— Samba, întrebă el, cunoști numele acestei puști ?

— Nu, răspunse Samba, nu-l cunosc.

— Numele ei este Busalarbi, reluă guinarul. E de-ajuns să o scoți din îmbrăcămintea ei pentru ca dușmanul tău să pice mort...”

Stilul de nuanță declamatorie ne face să ne zboare gîndul la Joyeuse, sabia lui Charlemagne sau la Balmung, paloșul lui Siegfried.

Aceiași stăpînire de sine, în același ton, eroul o arată și în alte împrejurări : „Regele Birama încălecă pe calul Golo (adică alezanul). Călări plin de mînie, și, dincolo de sat, îl ajunse pe Samba Gueladio. Acesta opri turma și-l așteptă liniștit pe Birama.

— Tu ești acela care ai venit să-mi furi boii ?

— Da, eu sînt, dar îți voi lăsa cîteva și ție dacă asta îți face plăcere. În ce privește restul, îi păstrează pentru mine !

— Ai putea face asta, zise Birama, dacă mai înainte m-ai omorî pe mine !

Samba își scoase pipa, bătu amnarul, o aprinse și trasa cîteva fumuri. După asta zise : «Facă-se voia ta. Alege ce vrei !»

Același Samba, mai tîrziu, fiind pe cale să se războiască cu Konkombo, uzurpatorul drepturilor sale de căpetenie în satul natal, înainte de a începe lupta, s-a dus singur în tabăra inamică „deghizat“ cu capul acoperit cu șorțul, ca să danseze un dans ritual rezervat numai tinerilor viteji. Este un act de bravadă caracteristic, care n-a avut urmări deși Samba a fost recunoscut de cei din jurul jucătorilor, pentru că a operat legea ospitalității. După ce a plecat de acolo a început lupta și Samba era aproape învingător, ostașii adversarului său dezertaseră în masă, însă „...Konkobo nu era din aceia care fug. Cînd calul său căzu mort, el luă pămînt și-și umplu sertesala (pantalonii) așa încît chiar dacă ar fi vrut să fugă n-ar fi putut fiindcă pantalonul atîrna prea greu...“ Imaginea este foarte frumoasă și ne evocă gestul similar al cimbrilor care s-au legat cu lanțuri ca să nu poată fugi din fața lui Marius Caius în lupta de la Verceil (Piemont), în anul 101 î.e.n. Samba, văzîndu-l pe inamicul său care sta în picioare lângă calul mort, s-a dus după un călăreț al acestuia, l-a doborît, i-a luat calul și l-a adus lui Konkobo pentru ca acesta să-și poată continua lupta : „Samba a înlocuit astfel cel puțin de opt ori caii uciși sub unchiul său“. Pe băieții lui Konkobo i-a omorît pe toți, i-a masacrat. Acum era stăpîn pe Fouta.

Pe unchiul lui Konkobo l-a dus afară din sat și i-a spus : „De acum încolo vei rămîne aici ! Vei cere de pomană !“

Aici subliniem o subtilitate de compoziție literară. Inamicul lui Samba nu este înfățișat ca un laș, ca un slăbănog. Și el este un viteaz a cărui înfrîngere întărește calitățile învingătorului. Pentru ca scena să fie mai dramatică, chiar și caii de sub luptători se sfîșiau unul pe altul și se loveau cu furie.

Figura eroului se conturează din modul în care se comportă în diferite împrejurări. Cu mare finețe de analiză, povestitorul ni-l înfățișează cu calități dar și defecte, în mod realist, asemănător tuturor ascultătorilor, asemănător lui însuși care face parte din aceeași colectivitate și are aceeași mentalitate cu cei pentru care povestește. Mărinimia, bravura, fanfaronada, loialitatea, prietenia, ingratitudea, lașitatea, cruzimea, bunătatea, sînt atribute pe care le are fiecare om în măsură mai mare sau mai mică. În poveștile negrilor personajele își păstrează aceste atribute și se poartă la fel cu Samba. Farisul, Ntiy, Ngurangurane reacționează foarte omenește în diferite situații în care sînt puși, deși narațiunile în care apar : basm fantastic, basm nuvelistic, legendă, sînt realizate cu procedee artistice deosebite, fiecare avînd altă funcție. Ceea ce-i diferențiază pe eroii amintiți este dozarea pe care o face povestitorul în acordarea de calități și defecte, potrivit normelor impuse de etica și de gustul artistic al celor în mijlocul cărora trăiește.

Poveștile de care am vorbit sînt culese din locuri depărtate, la mii de kilometri unele de altele, de la populații deosebite. Samba este peuhl din

Sudan ; Farisul este nilot din Kordofan ; Nguran-gurane este fan, iar Ntiy este bambara.

Din lectura unui mare număr de povești populare din toată Africa, reiese că în modul de gândire al africanilor există o unitate, chiar dacă fac parte din popoare și triburi diferite, fără nici o legătură între ele. Kabili, spre exemplu, nu au nimic comun cu oamenii de la sud de Sahara, totuși citind povestea kabilă Lămpile de viață ale terielelor, ai impresia că atmosfera este aceeași cu cea din poveștile hausa, malinke, boso, chiar și malgașe deși peisajul, mediul material în care se desfășoară acțiunea ca și modul de viață al eroilor sînt diferite de cele din Africa centrală sau din Madagascar. Acest lucru ne îndreptățește să credem în existența unor valori și a unor atitudini etice și estetice comune, izvorîte și cristalizate din experiența de viață a comunității omenești din Africa, valori și atitudini care guvernează tradiția culturii populare africane cu putere de lege.

Remarcăm că etica negrilor din Africa este determinată de relațiile colectivității, de interesele comune ale grupului și nu de impulsuri individuale. Este interesantă demonstrația de atitudine colectivă față de abaterea individualistă a unui membru dintr-un trib care, călcînd modul de comportare al semenilor săi a vrut s-o omoare pe una din surorile sale, a mințit dar, pînă la urmă, copleșit de sentimentul vinei și cuprins de rușine cînd i s-au descoperit faptele și-a părăsit pentru totdeauna satul (Masilo și Thakane).

Relațiile dintre bărbat și soție sînt bazate pe respect reciproc, pe prietenie.

La negrii din Africa se întîlnește frecvent și familia poligamă, dar femeia nu este tratată de bărbat cu superioritate. Dimpotrivă, aceștia sînt

conștiinți de responsabilitatea lor de cap de familie și se poartă condescendent cu soțiile, își iubesc cu căldură copiii, sînt bucuroși și mîndri cînd văd că odraslele lor dau semne că vor fi oameni de ispravă. Poligamia a fost instituită de condițiile obiective de viață și este o asociație bazată pe colaborare și egalitate. Relațiile de familie, de neam, de trib, sînt stabilite cu precizie, transmise de tradiție și respectate fără discuție.

Tot din basmele negrilor aflăm că bărbații se ocupă cu vînătoarea, cu asigurarea securității familiei, cu muncile grele : construirea adăposturilor, defrișarea locurilor de cultură, confecționarea uneltelor. Femeile se ocupă cu toate treburile gospodăriei, cu creșterea copiilor, cu prepararea hranei, zdrobitul grăunțelor, adunarea combustibilului pentru foc, cultivarea ogorului, confecționarea vaselor de lut. În familiile poligame, la unele triburi fiecare soție își are gospodăria separată și duce viață independentă împreună cu copiii ei, iar colibele grupate dau impresia unui cătun. La altele întreaga familie trăiește la un loc și duce munca în comun. Relațiile soț-soție au însă și alt substrat. Într-o poveste etiopiană, o tînră îi spune pretendentului ei : „Voi fi nevasta ta, dar nu uita ce-ți voi spune : atîta timp cît voi fi soția ta nu vei mîncea decît fiertura (masa de bază) făcută de mîna mea. Vei putea lua o a doua și o a treia nevastă. Dar niciodată nu vei mîncea din fiertura lor...” A doua nevastă spune ceva asemănător : „Vreau să am un bărbat care nu numai să trăiască cu mine, dar care să și mănînce din mulivo (al doilea fel de mîncare) făcut de mine...” Că femeile pot să-și spună și să-și impună voința, o vedem în aceeași poveste în care se arată să atunci cînd nobilii au vrut să-l facă rege pe fiul altui rege răposat, feme-

ile tribului au spus că tînărul nou venit în sat — eroul basmului — merita să fie căpetenie, și așa a fost. În povestea lui Samba, cînd bărbații unui trib căruia eroul îi făcuse mult bine se codeau să meargă la război așa cum îi făgăduiseră, femeile i-au amenințat că se vor duce ele în locul lor și bărbații au fost nevoiți să-și țină făgăduiala.

La negrii din Madagascar se practică obiceiuri interesante legate de poligamie: cînd un bărbat își ia o nouă soție, în ziua celebrării căsătoriei celelalte soții sînt scoase afară din colibe lor pentru a fi prezentate consătenilor care le discută comparativ frumusețea și-și dau părerea. Soția cea mai frumoasă este lăudată, iar celelalte sînt luate în rîs. Tot la malgași „un alt obicei al acelor vremi era de a li se spune femeilor rivale să îndeplinească cît mai multe rogojini și să țeasă fiecare un salaka (veșmînt) pentru soțul lor“, ca să-și arate îndemînarea.

La baza căsătoriilor este fără îndoială un interes economic care ia aspecte din cele mai variate ca într-un basm rongo: „Un bărbat și o femeie au avut mai întîi un băiat, apoi o fată. După ce fata a fost cumpărată de soție¹, părinții i-au spus feciorului: „Acum, că avem pentru tine o cireadă, a sosit momentul să-ți iei o femeie“ (Jucăușul cîmpiei), dar se mai ține seama și de comportarea celor care se căsătoresc: „Eu, răspunse Anta,... nu sînt hotărîtă să mă mărit cu o ființă omenească... Voi oamenii sînteți așa de supărăcioși! Și atîta de palavragii! Și mințiți cu atîta ușurință! La noi nu-i așa: niciodată un guineu nu se supără; niciodată nu trădează vreo taină; niciodată nu vorbește decît pentru a rosti adevărul...“ (Povestea lui Mamadu și

¹ Gînele trebuia să dea socrilor un număr de vite drept zestre în schimbul miresei.

a Antei guinea). De foarte multe ori în căsătorie determinantă este dragostea care, oprimată, duce la deznodămînt tragic ca în povestea malgașă în care Razatovo, întorcîndu-se dintr-o călătorie și găsindu-și soția asasinată : „simți că nu mai poate îndura atîta tristețe ; luă cuțitul ascuțit și și-l înfipse în piept. Așa sfîrși marea durere a aceluia care muri din dragoste...” (Razatovo și Ranonera)

Copii trebuie să fie ascultători, să-și ajute părinții în măsura puterilor. Este un lucru de la sine înțeles și acceptat de toți. În basmul Besorongola, tatăl, supărat de purtarea fiului cel mai mic căruia nu-i era gîndul decît la joacă, îi spune : „Faralahy, tu ești un copil tare neascultător ; nu vrei să-ți ascuți nici părinții, nici frații și respingi orice dojană. Du-te deci și caută-ți altă țară unde vei putea trăi fericit și unde nu vei avea nimic de făcut. Începînd de astăzi, mai spuse tatăl, nu mai ești copilul meu... (Besorongola) Dar cînd copiii sînt buni și au gesturi de gingășie sufletească, sînt o adevărată bucurie pentru părinți : „În ziua aceea omul își vînduse toată marfa. Nu-i mai rămăsese decît o prăjitură. Cînd băiatul vru să plece, el îi spuse : «Ia asta». Băiatul îi mulțumi, apoi îl rugă : «Împrumută-mi puțin cuțitul». Omul i-l dădu și băiatul tăie prăjitura în opt bucăți, înapoie cuțitul omului, mîncă una din cele opt bucăți și alergă spre gaura pe unde ieșise din locuința celor șapte femei. Băiatul coborî pe gaura din tavan, se duse la mama lui și îi dădu o bucată de prăjitură. Se duse apoi la cele șase femei mai în vîrstă și le dădu și lor cîte o bucată de prăjitură. Mama era fericită de ceea ce făcuse fiul ei. Îi mulțumi și-i zise : «Pentru tine am îndurat suferințe, tu îmi plătești cu bucurii».” (Lămpile de viață ale terielelor.)

Bătrînii sînt respectați și sfatul lor este prețuit : „Băiatul plecă, spunîndu-și în gînd : «Dacă prima soră era o făptură atît de primejdioasă, apoi celelalte opt trebuie să fie și mai rele. Ar fi bine să cer un sfat.» Băiatul se duse din nou să-l caute pe Amrar Asemeni : «Vin încă o dată, zise el, să-ți cer sfatul».” (Lămpile de viață ale terielelor)

Este foarte adevărat însă că celor care au o cultură europeană li se pare că relațiile între negri sînt „primitive”, rudimentare, pline de asprime, de duritate și cruzimi pentru că le judecă prin prisma unui cod de morală și de manieră europeană, fără să țină seama de condițiile obiective de viață ale popoarelor africane. Substratul etic în societatea oamenilor negri este uman, bogat în nuanțe, guvernat de un apreciabil bun simț. Negrii au o fire deschisă, sînt veseli, ospitalieri, buni, așa cum reiese din poveștile lor. Incidentele sîngeroase avute cu albi colonizatori se datoresc unei reacții cu totul naturale. Albi au impus forța, negrii au ripostat, apărîndu-se cu mijloacele lor și în felul lor așa cum se apărau de inamici și de fiarele pădurii, generalizîndu-se opinia că albi vin cu gînduri dușmănoase. Exploratorii pașnici însă au mărturisit de multe ori cît au fost de prietenește primiți de diferite triburi de băștinași cînd aceștia s-au convins că noii veniți nu au nici un gînd rău și nu le aduc nici un prejudiciu.

Negrii au și un ascuțit simț al umorului. Într-o poveste swabo¹, eroul, după ce a căpătat în mod miraculos oglinda fermecată care putea să-i îndeplinească orice dorință, și-a pus în gînd să o peștească pe fata guvernatorului. Ca să fie mai ară-

¹ Populație situată în Africa de sud într-o zonă de mare interes economic, a fost vreme îndelungată în contact cu coloniștii albi.

tos : „și-a luat bluza făcută dintr-un sac, pantalonii făcuți din altul, pălăria lui cea veche și găurită, ghetele sale rupte, o cravată din frunze de banan, o umbrelă tot din frunze, un baston crăpat, și a plecat cu pași greoi făcînd gwfe, gwfe...”¹ Ironia este ascuțită și prinde admirabil contrastul între starea materială a băștinașului și a guvernatorului venetic pe care îi pune pe picior de egalitate ; cînd, după ce a îndeplinit condițiunile puse de viitorul socru, acesta din urmă văzînd că trebuie să-i dea totuși fata lui Tembo, îi spune soției : „Haiti, ne-am pierdut copila”.

Snoavele negrilor în care personajul prostănac pierde întotdeauna în favoarea inteligentului, în care se satirizează defectele omenеști, sînt pline de veselie, senine și îndeamnă la rîs. În multe din ele îl regăsim pe istețul Păcală din poveștile noastre. Simțul umorului a pătruns și în proverbe : „Cel care nu-și caută de mîncare, va muri sănătos”, spun mossi. „Șiretenia își mănîncă stăpînul”, răspund basuto. Fanii constată că : „Dacă vrei liniște apleacă-ți urechea la dorințele soțiilor tale”, căci „flăcăul tomnatic își face singur de mîncare”.

Din poveștile popoarelor negre reiese că aceștia au o mare sensibilitate artistică și un dezvoltat simț literar, iar procedeele de comparație nu sînt mai prejos de ale povestitorilor populari din Europa. Stilizarea și conciziunea, marcarea esențialului și dinamismul în povestire dau libertate fiecărui ascultător sau cititor să adapteze narațiunea, să o dramatizeze potrivit orizontului său particular de cunoaștere. Cînd povestitorul este talentat, transpunerea cadrului real al vieții comunității respective este atît de vie încît imaginea

¹ B. Cendras, *Anthologie nègre*, Paris, 1947.

poetică se proiectează în spațiu și capătă o putere dramatică emoționantă : „La începutul anotimpului secetos, atunci când apele scad și când timpul este prielnic pentru călătorie, tribul porni la drum. În ziua întâi merse repede, repede ; atît de repede cît puteau ei merge. Fiecare bărbat își grăbea femeile și femeile iuțindu-și pașii, mergeau tăcute, încovoiate sub povara proviziilor și uneltelor de gospodărie, fiindcă luaseră totul : cratițe, talere, pisăloage, coșuri, sagaie și sape, tot ; fiecare femeie își căra povara sa, și avea povară grea. Aveau poveri grele pentru că pe lângă toate acestea mai uscaseră și manioc pe care-l luaseră cu ele ; aveau poveri grele pentru că mai trebuiau să-și poarte și copiii, pe micuții care nu știau să meargă și pe aceia care nu puteau merge timp îndelungat.

Și trebuiau să păstreze liniștea ; bărbații tăceau, femeile tăceau, doar copiii plîngeau, dar mamele ziceau : «Tăceți».

Căpătenia cea mare mergea în frunte. El conducea marșul fiindcă el era cel care cunoștea mai bine ținutul, unde fusese adesea la vînătoare, și la gît avea un colier de dinți de maimuță mare. De fapt era un mare vînător.

În ziua întâi mulți priveau înapoi, crezînd că-l aud pe crocodil : Vah, Vah. Și cel care era la urmă simțea rece la inimă ! Dar nu se auzi nimic... Și fanii meraseră multe zile și multe luni ; copiii mici deveniseră copilandri, copilandrii tineri războinici și tinerii războinici oameni în toată firea...“¹

In general stilul povestirii este direct, fără înflorituri, fără descripții ample, concentrat la o schițare de situații în succesiune strînsă și de o simplitate aproape elementară, însă imaginea în tota-

¹ Ngurangurane, fiul crocodilului.

litatea ei capătă o amploare impresionantă. În Povestea orbului întâlnim scene de un tragism zguduitor care ne evocă oarecum pînzele lui Delacroix : „Alergînd la locul unde se găsesc cerșetorii și hoții, bătrîna îi adună și le zise : «Cînd animalele mari se omoară unele pe altele, viermii le mănîncă stîrvurile.» Cerșetorii și hoții întrebă : «Ce s-a întîmplat ?» Bătrîna zise : «Ascultați cum bat tobele ! Ascultați cum înaintează călăreții ! Regele și Jerima au început să se bată. Toți oamenii sînt pe străzi.» Cerșetorii și hoții spuseră : «Nu sîntem aici pentru a lupta. Să-i lăsăm pe alții să se lupte. Ce-am putea face noi ?» Dar bătrîna zise : «Toți oamenii sînt pe străzi. Nimeni nu mai dă atenție caselor. Duceți-vă pe aici, duceți-vă pe acolo ! Dați foc caselor. Furați hainele și podoabele, aurul și argintul !» Cerșetorii și hoții spuseră : «Adevărat, așa vom face». Bătrîna mai întrebă : «Ce femei aveți voi de obicei ? Și ce femei puteți avea acum ? ! Toți bărbații sînt pe străzi. Trîntiți-le la pămînt pe fetele și pe nevestele lor ! Sînt mai de preț decît caroua !» Cerșetorii și hoții o luară la goană.

Și iată... Cerșetorii și hoții aleargă. Bărbații aleargă și ei înarmați de-a lungul orașului. Tobele răsună. Călăreții își îmboldesc caii. Jerima își adună oamenii și înaintează către cartierul regelui. Regele își adună oamenii și înaintează către casa lui Jerima. Călăreții înaintează unii împotriva altora. Jerima strigă : «Mi-ai omorît singurul meu fiu !» Regele strigă : «Fiul tău a făcut dragoste cu frumoasa și tînăra mea soție !» Regele și Jerima merg unul împotriva celuilalt cu săbiile ridicate. Regele și Jerima se luptă... Regele și Jerima se lovesc. Regele și Jerima cad de pe caii lor. Regele și Jerima mor amîndoi. Oamenii regelui strigă. Oamenii lui Jerima strigă. Unii alergă încolo, alții

aleargă încoace. Unii lovesc aici, alții lovesc acolo. Unii împung cu lăncile. Alții lovesc cu ghioaga. Unii trag săgeți, alții aruncă cu pietre. Femeile dau fuga în case pentru a-și liniști copiii. Fetele tinere se strecoară în hambare să se ascundă. Cerșetorii și hoții dau foc hambarelor. Femeile urlă. Copiii urlă. Hoții și cerșetorii pătrund în case. Unii fură, alții le răstoarnă la pământ pe tinerele fete. Pe străzi bărbații aleargă să-și salveze bunurile. Totul arde. Copiii sînt străpunși de săgeți. Femeile călcate de cai. O mulțime de oameni sînt arși. Casele și hambarele de asemenea. Oamenii, femeile și copiii mor. Sana (rogojini, ziduri) pîlpîie în flăcări. Femeile urlă pe străzi. Acei ce pot lua ceva, fug afară din oraș. Pe străzi zac nenumărați morți. Din ogrăzi se ridică vîrtejuri de fum și foc. Cerșetorii și hoții iau tot ce găsesc. Acei care pot să fugă, fug în pădure prin poarta de lîngă parapet.

Bătrîna stă pe parapet, deasupra porții și joacă. Joacă și cîntă. «N-am mai jucat de cînd eram tînără. N-am mai cîntat de cînd eram tînără. Dar astăzi sînt regina orașului. Astăzi sînt regina orașului ! Și koura (hiena) și angulu (vulturul) se închină în fața mea și mă vor numi : regină ! regină ! regină ! Îmi vor mulțumi pentru carnea pe care le-am fript-o la acest foc. Îmi vor mulțumi pentru oasele pe care li le-am aruncat...» (Povestea orbului).

Uneori imaginile fantastice pot fi niște parafrazări ale unor aspecte ale naturii. Modul de a vîna al cameleonului a sugerat o hiperbolă reușită unui povestitor bosso : „Atunci micul sclav al dji-nilor apăru din apă. Pluti deasupra apei. Limba începu să-i crească și să-i iasă din gură. Se făcu din ce în ce mai mare și în curînd putu s-o întindă peste partea de sus a obrazului pînă la ceafă. Pe

urmă limba îi crescă încă în lungime și în lățime, și se făcu mare cît un nor. Deodată micul sclav al djinilor își aruncă înainte limba lui imensă și lovi o parte din oștile care se găseau lingă mal. Cît de departe ajungea limba, tot ceea ce era viu era strivit și făcut praf. Nu mai rămăsese nimic viu în această parte de pămînt. Micul sclav al djinilor își trase limba și o așeză pe cap. După aceea o aruncă din nou înainte. O altă parte a oștilor fu strivită și făcută praf prin puterea loviturii. Își readuse încăodată puternica armă și cu limba sa uriașă sclavul lovi de mai multe ori poporul lui Namanj : Regina și toate trupele sale fură zdrobite și din toată mulțimea numai femeia bosso Pa-Sini-Jobu rămase în viață.“

Un alt povestitor malgaș este mai subtil. Eroina basmului a fugit de acasă fără voie ca să se mărite. Mama — vaca fără coarne — ca să o pedepsească, i-a luat chipul jupuindu-i cu limba pielea feții pe care a agățat-o la soba unde făcea mîncare — probabil ca s-o aibă mereu în fața ochilor asemenea unui portret. Cînd fata, ajunsă într-un impas în satul socrilor ei a început să plîngă, pielea feței agățată deasupra vetrei a început să verse lacrimi care au curs peste foc și l-au stins : „Vaca-mamă bombănea pentru că nu putea să-și fiarbă mîncarea. Ea văzu că erau lacrămile fiicei sale care au stins focul ; atunci veni în grabă la frumoasa cu părul lung și o întrebă de ce plîngea...” Induioșată de suferința fetei sale pe care o iubea și pe care o pedepsise atît de crud, i-a dat ajutor să iasă din impas.

În povestea cu frumoasa Polo imaginea poetică se conturează altfel — printr-o oponentă. Soarele s-a întunecat cînd fata a ieșit din colibă și, pentru a se readuce lumina pe pămînt, a fost nevoie să se

arunce în ogradă un colan lat de aramă strălucitoare. De fapt aici este relatarea unui gest de magie. S-ar părea că soarele, personificat, și-a manifestat gelozia iscată de strălucirea lui Polo, întunecându-și fața. Dar privind din nou spre pământ, când a văzut că și arama poate străluci la fel și eventual l-ar putea înlocui, s-a arătat din nou în toată splendoarea. Este o reflectare subtilă în gestul ritual al unei observații psihologice plină de finețe. La fel când Ntiy a trecut pe lângă un leu fără să se sperie, acesta i-a spus mirat : „Ești cel dintii pe care răgetele sau amenințarea colților mei nu l-au îngrozit. De unde vine asta ?” Eroul răspunse : „Asta se datorește faptului că am de-a face cu un animal mai îngrozitor decât tine...” Răspunsul ne sugerează ceea ce am amintit mai înainte în legătură cu ritualul de inițiere al adolescenților și se deosebește de răspunsul dat de Samba guinarului.

În altă poveste, un soț prea îndrăgostit îi destăinuie soției, cu care se căsătorise fără să o cunoască prea bine, fiindcă apăruse pe neașteptate în sat, trucurile pe care le folosea el la vânătoare, transformându-se în diverse obiecte ca să scape de fiarele ce l-ar surprinde. Când să pronunțe cuvântul zobe — inel, tatăl tânărului interveni atrăgându-i atenția că încă nu știe bine cine este soția lui ca să-i spună tot și soțul n-a mai putut pronunța decât silaba zo. Soția tânărului, care de fapt era o leoaică ce luase chip de femeie și se măritase ca să se răzbune pe omul ce-i omorîse un pui, când a fost pusă în situația de a-l sfîșia în pădure cu ajutorul leilor din neamul ei, i-a dejucat toate transformările în așară de aceea în inel (zo-be) pentru că ea fiind leoaică și nu om nu cunoștea obiectul al cărui nume începea cu zo.

În sfârșit nu putem trece cu vederea o reflecție plină de bun simț : „Moartea este asemeni lunii. Cine i-a văzut partea cealaltă ?“

Un aspect deosebit de interesant este corespondența multor motive din basmele africane cu motive care se găsesc în basmele din zona de cultură indo-europeană. Bineînțeles că printre ele sînt și basme care aparțin numai popoarelor negre și pe care le putem urmări în parte pînă la populația de culoare din America sau în folclorul altor popoare. Altele însă, au pătruns în cultura populară africană din afară, prin relațiile negrilor cu alte populații din Africa care au avut legături cu albi, sau poate direct cu coloniștii stabiliți de multă vreme pe pămîntul african. Procesul acesta de pătrundere a unor elemente de cultură populară în locuri cu totul neașteptate nu este izolat și ne dă posibilitatea, prin comparația elementelor respective și a modului de reprezentare în ansamblul narațiunii, să facem observații prețioase asupra specificului popoarelor la care le-am găsit, asupra unor căi pe care aceste elemente le-au urmat în timp și în spațiu, pînă cînd au fost culese și cunoscute. Pentru cercetători, ele se prezintă ca un ghem mare de ațe încîlcite, a căror deznodare îi duce la cunoașterea unor fapte de cultură care n-au fost prinse în documentele scrise.

Un exemplu interesant este povestea Lămpile de viață ale terielelor care cuprinde un motiv narativ (E 765. 1. 3) menționat în literatura de specialitate internațională¹ în context asemănător

¹ Cf. Stith Thompson, *Motif Index of Folk Literature*, 1959, 6 vol., și același, *The Types of the Folktale*, 1962, un volum.

numai în narațiunile românești¹ și grecești. Este vorba de metafora viața omului, candelă aprinsă — când se stinge flacăra, moare și omul reprezentat de candelă². În basmul kabil îl găsim într-un anumit cadru, făcînd parte ca episod înglobat într-o succesiune de alte întîmplări. În basmul grecesc și în cele românești îl găsim însă ca tip de sine stătător. Deocamdată faptul este prețios ca document menționat, și nu se poate face încă nici un fel de judecată, deoarece datele sînt insuficiente. Este însă interesant că motivul n-a mai fost găsit în context asemănător și în folclorul altor popoare așezate între cele trei menționate și ne întrebăm dacă nu cumva în străfundul istoriei n-au fost legături mai strînse între cultura populară a strămoșilor noștri, a strămoșilor grecilor și a strămoșilor kabililor, care sînt hamiți. Un alt basm pe care-l putem apropia de basmul românesc Borta vîntului cules și de Eminescu, este Ninkona al triburilor gurmanti a cărei existență acolo ne-o explicăm ca fiind de proveniență franceză. Basmul de altfel este foarte răspîndit în toată Europa, ajunge în America de Nord și de Sud, iar în Africa se cunosc pînă acum 14 variante în zona fostelor colonii franceze. Caracteristic în varianta publicată de noi este localizarea și culoarea specifică a modului de trai al povestitorului. Eroul este un crescător de pui care căuta în fiecare zi movile de furnici pentru hrana păsărilor sale. Obiectele fermecate pe care le capătă sînt un vas care la cerere produce sahabo — plăcintă din făină de mei care se mănîncă cu

¹ Tip 332 A*: Ciobanul și moartea în N. I. Popescu, *Norocul, ursita și iala*, pp. 59—64.

² Cf. nota E.

sos de unt și cu niște ierburi aromate, kunti, mîncare mult apreciată de negrii gurmanti ca delicată culinară. Celălalt este un maligolo — poartă nume bambara, și însemnează cravașă din piele de hipopotam, iar rostul lui este același pe care îl are și în basmul românesc. În Djinul pește găsim o variantă interesantă a unui basm care în catalogul internațional nu este indicat. În folclorul românesc cunoaștem trei variante¹ dintre care una este culeasă în 1957 pe bandă de magnetofon în Moldova. Bine înțeles că basmul berber are o culoare orientală, se simte influența literaturii populare arabe, pe cînd în basmele românești întreaga atmosferă este specifică peisajului și modului de a trăi și de a gândi al poporului nostru. Și astfel putem înșira numeroase asemănări între diversele povești care ne demonstrează din plin că, în cultura populară, pentru motivele narrative nu există granițe trasate de orînduiri sociale și politice sau de diferențe de culoare a pielii, că elementele de cultură se nasc, trăiesc și circulă potrivit comandamentelor economice, spirituale și artistice ale oamenilor de pretutîndeni.

Am încercat să schițăm, printr-o analiză sumară, chipul „omului” negru așa cum se conturează din interpretarea basmelor sale, care nu mai pot fi socotite dovadă a unei puerilități prelungite a popoarelor negre din Africa, nici oglindă a înapoierii acestora pe scara inteligenței omenești. Basmele

¹ Tip 554 D*. Împăratul peștilor. Motivul recunoștinței peștelui azvîrlit în apă îl găsim și într-o poveste chineză pe care o relatează N. Spătaru-Milescu în descrierea Chinei.

negre ilustrează ceea ce R. P. Tempels, cunoscut africanist, declară cu totul îndreptăţit când vorbeşte despre negrii bantu şi afirmaţia se poate generaliza: „Iată că dintr-o dată ne-am dat seama că avem de-a face cu o omenire adultă, conştiinţă de înţelepciunea sa şi conştiinţă de propria sa filozofia universală”.¹

CORNELIU BARBULESCU

NOTE

NOTA A

Una dintre lucrările care au contribuit din plin la formarea prejudecăţilor albilor despre inferioritatea omului negru a fost în secolul al XVIII-lea: *Fragments d'un voyage en Afrique fait pendant les années 1785, 1786 et 1787, dans les contrées occidentales de cet continent, comprises entre le Cap Blanc de Barbarie, par 20 degrés 47 minutes et le Cap de Palmes, par 1 degré 30 minutes latitude boréal*², Paris, 1802 a lui Silvestre Meinrad Xavier Golberry, „militar şi om de lume” cum îi plăcea să-şi spună

¹ R. P. Tempels, *La philosophie Bantoue*, Paris, 1949, p. 112.

² *Fragmente dintr-o călătorie în Africa făcută în anii 1785, 1786 şi 1787 în ţinuturile occidentale ale acestui continent, cuprinse între Capul Alb al Barbariei — la 20 de grade 47 minute — şi Capul Palmierilor la 1 grade 30 minute latitudine nordică.* Din această zonă noi avem poveştile popoarelor de pe coasta uluf, mende şi wei, iar din interiorul apropiat coastei, malinke, bambara, bosso şi mossi.

și care afirma cu autoritatea celui care a văzut cu ochii lui că : „Asemenea copiilor negri, cei mai vîrstnici dau atenție întreaga zi unor ocupații ușuraticе, unor conversații care pentru noi nu ar constitui altceva decît niște trîncăneli...” sau „poveștile cele mai absurde, povestirile cele mai mincinoase fac cea mai mare plăcere și distracție acestor oameni care ajung la bătrînețe fără să fi ieșit din copilărie...” sau „acolo (în coliba cea mare. — n.n.) se țin adunările, se duc tratative în toate problemele generale, acolo șefii și bătrînii ascultă plîngerile și împart dreptatea ; tot acolo încă de la răsăritul soarelui se adună cîte o ceată de negri care își irosesc zile întregi fumînd, jucînd, dar mai ales vorbind și spunîndu-și povești și întîmplări...”

NOTA B

Sub influența ideilor generoase, revoluționare, de după 1789, abatele H. Gregoire a tipărit la Paris în anul 1808 lucrarea : *De la littérature des nègres, ou recherches sur leurs facultés intellectuelles, leurs qualités morales et leur littérature, suivies de notices sur la vie et les ouvrages des nègres qui se sont distingués dans les sciences, les lettres et les arts*¹. El a susținut ideea egalității negrilor cu toți ceilalți oameni de altă culoare a pielii și a căutat să le demonstreze calitățile spirituale, luînd mărturie atestările

¹ Despre literatura negrilor, sau cercetări asupra facultăților lor intelectuale, calităților lor morale și literaturii lor, urmate de însemnări asupra vieții și operelor negrilor care s-au distins în știință, literatură și artă.

a diferiți scriitori care au cules de la negri răspunsuri și cugetări cu adevărat filozofice.

În aprilie 1966, la Dakar — oraș important în Africa de vest, cu 300.000 de locuitori și universitate — s-a desfășurat cel dintâi festival artistic al popoarelor negre. A fost o demonstrație zguduitoare care a dezvăluit lumii întregi o cultură populară de o bogăție, o complexitate și o varietate uimitoare, aproape necunoscută pînă acum, deși încă de la începutul secolului nostru arta populară africană a cucerit atenția restului lumii prin sculptură, muzică, dans.

NOTA C

Zonele economice sînt în strînsă legătură cu mediul geografic, cu condițiile materiale de viață. Astfel în zona stepelor sărace din sud și în zona de pădure tropicală și a marilor lacuri centrale, numai la unele triburi *koisane* și triburi de *pigmei* întîlnim o economie de culegători și vînători. În zona deșertului și a stepelor sărace din nord și din est întîlnim o economie de păstori nomazi care cresc vite, ocupîndu-se și cu vînătoarea. În zona stepelor uscate din coridoarele sud-ecuatoriale, cu o prelungire verticală prin estul Africii pînă în sudul extrem al continentului întîlnim o economie agrară — de cultivare a pămîntului numai în sezonul ploios, împreună cu creșterea animalelor mari. În jurul pădurii tropicale, din pricina existenței muștei țete în zona de stepă umedă întîlnim o economie agricolă — de cultivare a pămîntului numai în sezonul ploios, fără creșterea vitelor. În zona pădurii umede

întîlnim o economie agrară — de cultivare permanentă a pămîntului. În oaze și în irigațiile artificiale din zona deșertului și pe cursul mijlociu al Nilului se întîlnește o economie agricolă de cultivare rațională a pămîntului. În toate aceste zone cultivarea se face cu ajutorul săpăligii de toate formele de la băț pînă la tîrnăcop și sapa de fier. În zona Atlasului mediteranean, în Egiptul de nord și în zona muntoasă abisiniană se practică agricultura rațională cu plugul. Caracteristicile economiei se reflectă în basmele popoarelor din zonele respective.

NOTA D

Griotii sînt o reminiscență a unor rînduiri sociale străvechi, un fel de oameni de credință — truveri, uneori atașați unor familii de nobili ai negrilor din Dahomei, Sudan, Nigeria, Senegal, Volta, Guineea și Coasta de Fildeș. În general în zonele de savană ei străbăteau țările cîntînd, spunînd povești, glume, în toate prilejurile în care erau adunați oamenii pentru a-și petrece timpul împreună. Ei formau o adevărată castă, care purta veșminte speciale. Griotii erau foarte prețuiți și se bucurau de mare trecere, uneori erau chiar temuți pentru că prin arta lor puteau să preamărească faptele cuiva, sau să-l facă de rîsul lumii. Este frumoasă una din legendele care circulă în zona *mandinge* din Sudan în legătură cu originea lor : Doi frați care călătoreau se rătăciră prin deșert. Îndată i-a cuprins foamea și cel mai tînăr a simțit că îi slăbesc puterile. Frațele cel mai mare s-a hotărît să se sacrifice, s-a ascuns după un tufiș și și-a tăiat o bucată de carne din coapsă pe care i-a dat-o fratelui său mai mic. Acesta, înviorat,

a ajuns cu bine la destinație și nu a înțeles decât la sfârșitul călătoriei gestul fratelui său. Din recunoștință a jurat să-l slujească el și urmașii săi și să-i cînte cîntece de slavă. Acesta a fost tatăl grioșilor.

Altă variantă este mai legată de basm : „În timpurile de denuț, doi frați au fost trimiși de mama lor să caute surcele. Găsind o cracă uscată pe care fiecare dintre ei voia să o ia, se bătură și din nefericire cel mai mare l-a omorît pe fratele cel mic.

Neștiind ce să facă el a luat cadavrul în spinare și s-a îndreptat spre casă. Cînd să intre în locuința mamei, a fost zărit de părinți care l-au izgonit spunîndu-i : Du-te unde-i vrea cu mortul, noi n-avem nevoie de el, nu știm ce-i mai putem face. Fratricidul s-a instalat în spatele casei la umbra unui copac înalt. La timpul prînzului el striga și i se aducea porția de mîncare. Cînd vîntul suiera prea tare, vocea nu i se mai auzea. Pentru a se ajuta, el a luat două bețe pe care le lovea unul de altul.

Într-o noapte, unuia din bețe termitile i-au mîncat măduva. A doua zi, nefericitul fraticid a observat că acesta din urmă suna mai tare decât celălalt. Folosind această descoperire, a găsit și a adus lingă el un trunchi de arbore scorbuos pe care îl izbea cu amîndouă mîinile și scotea din el sunete melodioase. În a șaptea zi a exilului, doi corbi care se luptau, s-au repezit să se așeze pe capul lui. El se dădu înapoi fără să-i atingă. Unul din corbi omorîndu-l pe celălalt, a scobit o groapă cu ghearele și i-a îngropat cadavrul. Fratricidul l-a imitat (originea înmormîntării) și s-a întors acasă cu trunchiul de arbore scorbuos și cu bețele pe care nu voia să le părăsească. Vecinii venind să-l vadă îi cerură să scoată din trunchi sunete, și-i dădură diverse lucruri drept răsplată.

De atunci crima lui întâmplătoare a fost uitată și nimeni nu se mai gîndește decît la tamtamul lui.”¹

NOTA E

Motivul este derivat din motivul general E 742 *Sufletul reprezentat ca flacără*, care apare în mai multe contexte diferite : Sufletul ca lumîinare (cîteva variante se găsesc și în folclorul nostru la același tip), ca foc mișcător, ca auroră boreală, care se dezvoltă în alte motive narative ; E 765 *Viața care depinde de un obiect din afară, sau de un eveniment oarecare* ; E 765.1 *Viața care se stinge o dată cu o flacără* ; E 765.1.2 *Viața care se sfîrșește o dată cu consumarea unui lemn care arde* ; E 765.1.3 *Luminile — viață, pe tărîmul celălalt*, motivul din basmul românesc.

Metafora este admirabilă și a fost dezvoltată în legenda lui Meleager, fiul lui Eneas, unul din participanții la vînătoria mistrețului din Calydon despre care se vorbește în *Iliada*, ceea ce-i dovedește vechimea :

În a opta zi după nașterea lui Meleager, ursitoarele (Moirele) au venit în camera mamei acestuia, Altea, s-au așezat pe scaune și una dintre ele a zvîrlit în vatră o bucată de lemn care a început să ardă, apoi continuînd să toarcă (metafora cu firul vieții) au început să-l menească pe pruncul născut de curînd, spunînd că-i dau atîta timp de trăit pînă cînd creanga de lemn aruncată pe foc se va preface în cenușă. Altea, mama, auzind, a alergat repede la vatră, a scos din foc cărbunele aprins și l-a ascuns după ce i-a înăbușit flacăra. Mulți ani mai tîrziu, Melea-

¹ Ahmadou Mapate Diagne, *Origine des griots* în *Bulletin de l'enseignement en A. O. F.*, Juin 1916, p. 275.

ger s-a dus la vânătoarea mistrețului din Calydon împreună cu frații mamei sale și cu frumoasa și viteaza Atalanta pe care a ajutat-o să omoare mistrețul, lăsându-i ei toată gloria succesului și pielea animalului. Unchii lui Meleager au fost profund jigniți de comportarea nepotului. Altea a aflat întâmplarea și, cuprinsă de furie, a aruncat pe foc cărbunele pe care-l ascunsese la venirea ursitoarelor. Îndată s-a întors și Melcager acasă. Când mama sa îl îmbrățișa, cărbunele s-a transformat în cenușă și fiul său s-a prăbușit mort. Altea, îngrozită de ceea ce a făcut, s-a spânzurat. Motivul general este același, contextul în care apare e cu totul diferit.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI.

În volumul de față încercăm să punem la îndemîna cititorilor români un număr de povești populare ale popoarelor africane, povești încă necunoscute la noi. Gîndul nostru a fost să dăm narațiuni cît mai variate, pe care le-am grupat potrivit clasificării folosite în cercetarea narațiunilor populare, în așa fel încît să reiasă pentru cititorul mai puțin avizat caracterul speciilor respective, ca și rostul lor funcțional. Ne-am străduit ca traducerea să fie cît mai apropiată de textele originale, n-am intervenit cu nici un fel de modificare sau prelucrare literară, am căutat doar să transpunem basmele într-o limbă clară românească, păstrînd cît am putut caracterul de oralitate și specificul de limbaj al poveștilor africane.

Pentru a fi localizate, pentru ca lectorul să se poată descurca în mozaicul de popoare care locuiesc în Africa și de la care s-au cules basmele tipărite în aceste volume, am anexat la sfîrșitul acestei note o hartă cu zonele în care se găsesc numirile de triburi, de locuri sau de idiomuri însemnate în paranteză după titlul fiecărei povești.

*Poveștile din volume sînt culese și traduse după cum urmează*¹ :

Nr. 24, 37, 38, 55, 57, 58, 66, 68, 69, 83, 97, 102, 108, 109, 110, 111, 112 după G. Ferrand, *Contes populaires Malgaches*, Paris, 1893 ;

Nr. 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 42, 43, 44, 46, 50, 51, 66, 71, 73, 75, 80, 81, 82, 95, 99, 100, 105, 107 după E. V. Equillecq, *Contes indigènes de l'Ouest — Africain français*, Paris, 1913 ;

Nr. 6, 26, 27, 28, 29, 59, 60, 61 după Mohamed el Fasi et E. Dermenghen, *Contes fasis*, Paris, 1926 ;

Nr. 16, 30, 31, 32, 33, 34, 64 după R. Trautmann, *La littérature populaire de la Côte d'esclaves*, Paris, 1927 ;

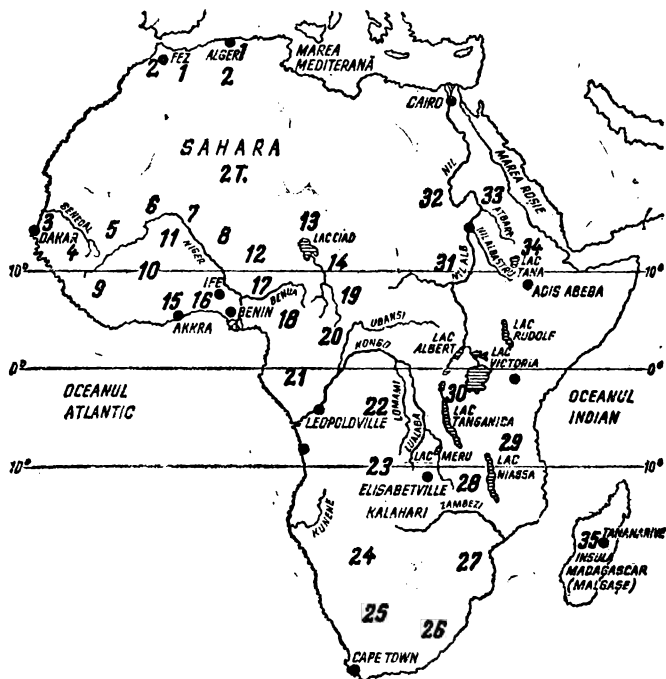
— Nr. 1, 3, 48, 49, 53, 54, 74, 78, 85, 87, 88, 90, 93, 101, 103, 104, 106 după Leo Frobenius, *Histoire de la civilisation africaine*, Paris, 1937 ;

Nr. 35, 36, 45, 47, 62, 63, 70, 72, 76, 77, 84, 94, 95 după C. Cendrars, *Antologie nègre*, Paris, 1947.

În volumele de basme populare africane am inclus și povești ale popoarelor de la nord de Sahara și ale celor din Madagascar, nu numai poveștile popoarelor negre din Africa centrală ecuatorială și de sud, pentru a da o imagine cît mai bogată asupra complexului și varietății de viață pe acest continent.

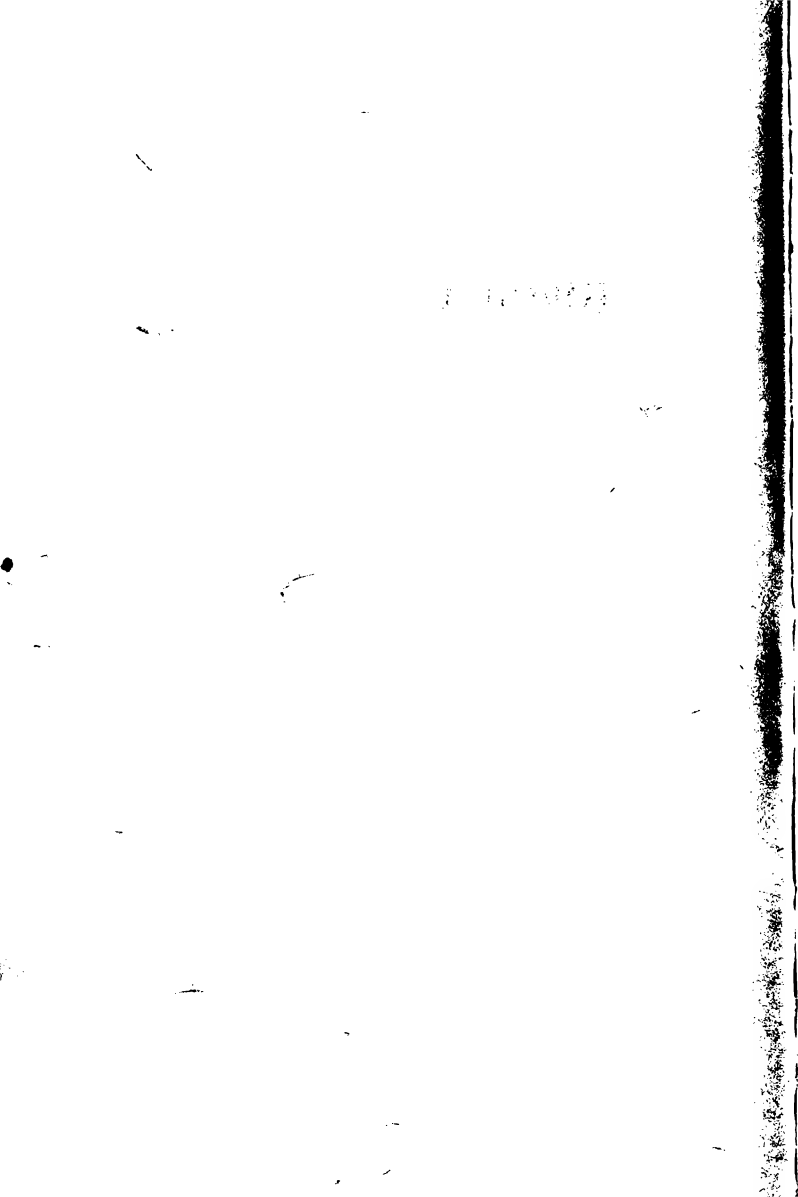
C. B.

¹ Titlurile sînt numerotate în cadrul sumarului fiecărui volum.

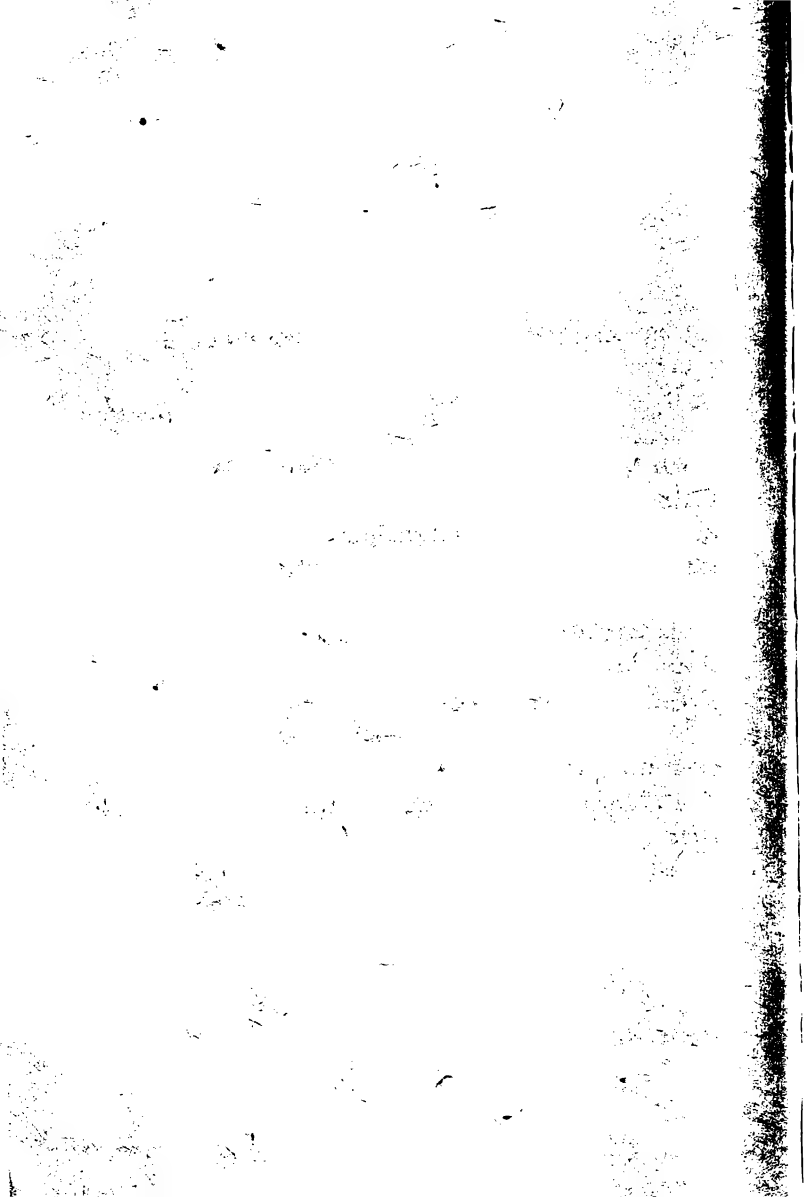

LEGENDA

1. Kabili 2. Berberi Tamazig 2T. Tuaregi 3. Uluf 4. Mande
 5. Malinke 6. Bambara 7. Djerma 8. Tembo-habe 9. Wei
 10. Mossi şi Gurmanti 11. Bosso 12. Haussa 13. Bornu
 14. Peuhl şi Torodo 15. Popo 16. Nago 17. Kado 18. Jukum
 19. Kiri 20. Fan 21. Aşira 22. Kassai şi Bena Lulla 23. Ba-
 luba 24. Hotentoi 25. Swabo 26. Basuto 27. Mwuetsi-Ba-
 tonga 28. Rongo 29. Wasiu-Kuma 30. Mpiras-Ngougo 31.
 Kordofan 32. Nubia 33. Deşertul Nubiei 34. Etiopia 35.
 Malgăşi (Antarubahoaka, Antankarana, Bara, Betsileo,
 Betsimisaraka, Imerina, Marofotsi, Tanala).

POVEȘTI FANTASTICE

LAMPILE DE VIAȚĂ ALE TERIELELOR

(KABYL)

Un vînător a vînat multă vreme, împreună cu frații și rudele sale, într-o anumită regiune. El și ai săi stîrpiră toate animalele din acea parte, pînă nu mai rămase nici unul. Atunci, vînătorul își adună rudele și le spuse :

— Am omorît toate animalele de vînat din acest ținut. Acuma, trebuie să mergem în altă parte. Pregătiți-vă de plecare.

Și vînătorul plecă cu cele șapte femei ale sale, cu frații și cu părinții săi.

Vînătorul se așeză într-un ținut locuit de o *terielă* (un fel de zmeoaică), ce avea obiceiul să se transforme în cămilă și să se plimbe prin pădure și prin cîmpie sub această înfățișare. Dacă întîlnea un om singur, cămila se arunca asupra lui și-l mîncea cu cal cu tot. Dacă întîlnea mai multe persoane, nu le ataca, ci păștea liniștită iarbă. În acest fel, vînătorul își pierdu frații și părinții unul cîte unul,

pentru că nici un vînător care pleca singur nu se mai întorcea.

La sfîrșit, rămase numai cu un frate al său.

Vînătorul își spuse :

— De fiecare dată cînd unul dintre ai mei a plecat singur la vînătoare nu s-a mai întors. Vreau să văd despre ce-i vorba și cui datorez pierderea pe care-am suferit-o.

Îl chemă deci pe ultimul său frate și-i spuse :

— Du-ți calul la izvor dincolo de sat și adapă-l.

Frate-său încălecă și porni, dar, pitit în mărăci-niș, vînătorul îl urmări pe ascuns.

Și vînătorul își văzu fratele ducîndu-se călare spre izvor și pe cămila care păștea acolo înghițindu-l cu cal cu tot. Vînătorul fu atît de înspăimîntat, încît o luă la goană, pentru a ajunge cît mai iute în satul cel mai apropiat. Cămila băgă de seamă lucrul acesta. Vînătorul fugea către sat. *Teriela*, preschimbată în cămilă, îl urmărea tot așa de repede pe cît fugea și el.

Vînătorul ajunsese în sat și se grăbi spre piața unde oamenii, adunați, erau așezați în cerc pe bănci de piatră. Vînătorul se așeză pe una dintre băncile de piatră, printre ceilalți oameni.

Îndată după asta, *teriela*, sosi în sat. Părăsindu-și înfățișarea de cămilă, intră în sat sub chipul unei tinere fete foarte frumoase și îmbrăcată minunat. Străbătu satul și se duse deîndată în piața unde erau așezați oamenii. Toți o priviră cu uimire, pentru că era deosebit de frumoasă. Vînătorul se spe-

rie însă, căci recunoscuse în ea pe *terielă* care, sub forma unei cămile, îi înghițise pe toți ai lui.

Frumoasa fată se așază pe o bancă de piatră, între vînător și un alt om. Cei de față erau atît de uimiți de frumusețea ei, încît nici unul nu îndrăznea să scoată o vorbă. Dar străina le spuse oamenilor :

— Sînt o fată tînără și am venit aici să-mi caut un bărbat. Vreau să mă mărit cu un bărbat care să fie mai puternic decît mine. Îl voi lua pe acela dintre voi care, luptîndu-se cu mine, mă va pune la pămînt. Nu mă voi mărita însă cu nici unul dintre cei pe care îi voi doborî eu !

Toți oamenii, în afară de vînător, se ridicară și fiecare vru să lupte primul, pentru că fiecare credea că va putea s-o învingă pe frumoasa fată. Dar ea îi doborî unul după altul, așa că nu mai rămase să se lupte decît cu vînătorul.

Frumoasa fată se apropie de vînător și-i spuse :

— Nu vrei să te lupti și tu cu mine ? Ești singurul care nu m-ai vrut de soție, și tocmai cu tine mi-ar plăcea să lupt !

Vînătorul băgă de seamă că e într-adevăr foarte frumoasă. Dar mai știa și că ea e *terielă* care, sub înfățișarea cămilei, îi înghițise frații și părinții. Deși se temea, atunci cînd frumoasa îi ceru să lupte, vînătorul se ridică încet de pe bancă. Se apropie de ea, pentru că îi era rușine să se arate fricos înaintea celorlalți oameni.

Vînătorul se apropie cu teamă de fata cea frumoasă. Dar abia o atinse că aceasta se și trînti la pămînt, spunîndu-i :

— M-ai învins ! Ești singurul dintre toți cei cu care m-am luptat și pe care nu l-am putut învinge, de aceea voi fi nevasta ta !

Văzînd cît de frumoasă era tînăra fată și dîndu-și seama că nu va putea scăpa de ea, se însură deci cu *terielă*. La cîteva zile după nuntă, el îi spuse soției sale :

— Mă voi duce la locul meu de vînătoare. Tu rămîi aici. Voi veni din cînd în cînd să te văd, pentru a mă îngriji de tine !

Teriela zise :

— Ia-mă și pe mine la locul tău de vînătoare !

Dar vînătorul îi răspunse :

— N-o pot face, pentru că pe acest teren de vînătoare se află familia mea. Sînt acolo toate rudele mele, fiii fraților mei, verii mei și cele șapte neveste ale mele. Și tu, tu ești o *terielă* și i-ai înghiți pe toți !

Teriela zise :

— Îți jur că nu voi face rău nici uneia dintre rudele tale, pentru că acum sînt nevasta ta. Îndepărtează-le numai pe cele șapte femei ale tale, pentru că nu voi putea trăi în pace cu ele ; le voi înghiți pe toate șapte și pe copiii pe care i-ai avut de la ele !

Vînătorul își dădu seama că nu va putea să-și ocrotească femeile de *terielă* dacă nu le va ascunde

foarte bine. Înțelese de asemenea că *teriela* voia cu orice preț să-l însoțească la locul său de vînătoare. El îi spuse deci frumoasei sale femei, *teriela* :

— Așteaptă-mă aici ; le voi alunga pe cele șapte femei, pentru că nu vreau să le mănînci, pe ele și pe copiii pe care-i așteaptă. Cînd le voi fi îndepărtat, mă voi întoarce și te voi duce la locul meu de vînătoare !

Vînătorul se întoarce îndată la ai lui. Aproape de satul în care locuia cu rudele sale, săpă în pămînt o groapă mare. Orîndui încăperi și le înzestră cu toate cele trebuincioase. Aduse îndeosebi o mare cantitate de mîncare, pentru ca cele șapte femei să aibă din destul, timp de mai multe luni. Pe urmă își coborî în groapă cele șapte neveste, care erau toate însărcinate, dar care-și așteptau copiii la soroace diferite, le liniști cu vorba, le arătă locuința pe care le-o pregătise și acoperi totul cu un acoperiș drept, pe urmă cu pămînt, în așa fel încît nimeni să nu poată descoperi casa subpămînteană.

Treaba terminată, se întoarce în satul unde se însurase cu *teriela* și o aduse pe frumoasa femeie în satul său, la rudele sale. *Teriela* își ținu făgăduiala și nu mai înghiți pe nimeni din familia vînătorului.

În acest timp, sub pămînt, cea mai în vîrstă dintre cele șapte femei aduse pe lume un copil. Femeile se văitau, și cele șase mai în vîrstă spuseră :

— Ce-o să se aleagă de acest copil, ce-o să se aleagă de cei șase copii ai noștri ? Aici nu putem

nici măcar să ne hrănim cum trebuie. Cum să ne mai creștem și copiii ?

Singură, cea mai tânără dintre cele șapte femei nu se plîngea și nu se văita, cu toate că și ea era însărcinată. Celelalte șase femei se hotărîră atunci să-și omoare copiii pe care urmau să-i nască în locuința subpămînteană, să-i împartă în șapte părți și să-i mănînce. Și așa au și făcut ; primul copil, o dată născut, a fost ucis și fiecare își primi partea sa, pe care o mîncă. Singură, cea mai tânără își puse de o parte porția. După o lună, a doua femeie aduse pe lume un copil. Din nou cele șase femei mai în vîrstă plîneră și se văitară. Din nou ele hotărîră să omoare copilul. Din nou împărțiră copilul omorît și fiecare își mîncă partea, în afară de cea mai tânără, care păstră bucata ce-i fusese dată.

În fiecare lună, altă femeie aducea pe lume un copil. După șase luni, cele șase femei mai în vîrstă aduseseră pe lume, omorîseră, își împărțiseră și-și mîncaseră copiii. Singură, cea de a șaptea și cea mai tânără își păstra porțiile și nu le mîncă. A șaptea lună născu și ea și abia adusesese pe lume un băiat că cele șase femei mai în vîrstă veniră și-i cerură, cu plîsete și vaiete, să facă întocmai ca ele : să-și omoare băiatul și să-l împartă cu celelalte.

Cea mai tânără dintre cele șapte femei, care adusesese pe lume băiatul, le ascultă și spuse :

— Nu voi face ca voi !

Cele șase femei se supărară și spuseră :

— Ți-ai mâncat partea din fiecare din copiii noștri, acum îți cerem să faci și tu la fel !

Cea mai tânără le răspunse :

— Vă înșelați. N-am mâncat nimic și ca dovadă iată, vă dau înapoi ceea ce mi-ați dat !

Și ea înapoie mamelor bucățile primilor născuți. Pe urmă zise :

— Eu nu-mi voi omori copilul. Îi voi da tot ceea ce voi putea să-i dau și cred că va crește mare și puternic, fără ca voi să vă lipsiți de ceva !

Cele șase mame mai în vîrstă nu spuseră nimic. Mîncară resturile copiilor pe care cea mai tânără le dăduse înapoi și o lăsară în pace pe mamă și pe fiul ei.

Copilul celei mai tinere femei se născuse mare și puternic. Crescu repede și, învățînd să alerge, începu să se joace cu bețe și cu pietre. Într-o zi, băiatul găuri o piatră, o așeză în vîrfurile unui băț și începu să zgîrie cu ea tavanul camerei de sub pămînt. Băiatul zgîrie, zgîrie și nu avu astîmpăr pînă ce nu străpunse tavanul pe care vîntătorul îl așezase deasupra locuinței ; lumina zilei pătrunse prin el.

Băiatul alergă la mama lui și-i spuse :

— Ce-i asta, mamă ?

Mama îi răspunse :

— Lumina soarelui. Ceilalți oameni nu trăiesc, ca noi, sub pămînt, ci deasupra pămîntului, sub cerul limpede !

Băiatul întrebă :

— Mamă, noi de ce trăim în întuneric, sub pământ, cînd ceilalți oameni trăiesc pe pământ, în lumină ?

Mama zise :

— Tatăl tău, care este un mare vînător, a fost silit de o *terielă* să se însoare cu ea ; atunci, pentru ca *terielea* să nu ne mănînce pe noi și pe celelalte femei ale sale, tatăl tău ne-a făcut această locuință sub pământ și de aceea trăim în întuneric !

Băiatul ascultă cele spuse de mama lui. Cînd îl lăsă singur, el mări gaura din tavan. În fiecare zi lărgea spărtura.

După cîteva zile, băiatul fu destul de puternic pentru a se cățăra pe stîlpul de susținere pînă la acoperiș. Apoi ieși afară prin gaura din tavan. Văzu cerul deasupra lui. Văzu cerul, văzu copacii și ferigile. Văzu satul tatălui său. Numai că el nu știa acest lucru. La intrarea în sat, un plăcintar pusese lîngă el o scîndură mare acoperită cu *sfenși* (prăjituri), pe care le vindea trecătorilor. Băiatul se așeză lîngă el și îl privi în tăcere cum lucrează. Din cînd în cînd, el îi întindea omului cîte un obiect de care avea nevoie sau ridica de pe jos cîte un lucru care cădea. Toată ziua îl ajută pe plăcintar, seara se ridică și vru să plece. În ziua aceea, omul își vînduse toată marfa. Nu-i mai rămăsese decît o prăjitură. Cînd băiatul vru să plece, el îi spuse :

— Ia asta !

Băiatul îi mulțumi, apoi îl rugă :

— Împrumută-mi puțin cuțitul !

Omul i-l dădu, și băiatul tăie prăjitura în opt bucăți. Înapoie cuțitul omului, mîncă una din cele opt bucăți, apoi alergă spre locuința celor șapte femei.

Băiatul coborî pe gaura din tavan, se duse la mama lui și îi dădu o bucată de prăjitură. Se duse apoi la cele șase femei mai în vîrstă și le dădu și lor cîte o bucată de prăjitură. Mama, fericită de ceea ce făcuse fiul ei, îi mulțumi și-i zise :

— Pentru tine am îndurat suferințe, tu îmi plătești cu bucurii !

Cele șase femei mai în vîrstă începură să plîngă și să se vaiete, strigînd :

— Ah ! De ce ne-am omorît copiii ? Dacă nu i-am fi omorît și mîncat pe copiii noștri, s-ar fi dus și ei acum să ne caute prăjituri !

Cele șase femei mai în vîrstă erau foarte amărîte.

A doua zi dimineța, băiatul se urcă din nou pe pămînt, prin gaura din tavan, și alergă din nou la omul care vindea *sfenși*, așezat la intrarea în sat. Îl ajută să-și vîndă prăjiturile, iar seara își primi porția, o împărți în opt și o aduse acasă. Făcu la fel trei zile în șir.

În cea de a patra zi, marele vînător — tatăl băiatului și bărbatul *terielei* și al celor șapte femei închise — trecu pe acolo. Văzîndu-l pe băiat, vînătorul îl întrebă pe omul care vindea prăjituri :

— Cine este acest ajutor pe care ți l-ai luat ?

Omul răspunse :

— Acest băiat, care vine aici în fiecare dimineață, iese de colo, din gaura aia, mă ajută toată ziua, iar seara îi dau o prăjitură. Împarte prăjitura în opt bucăți, din care mănâncă una, iar celelalte șapte le duce cu el.

Vînătorul se uită la băiat și-l întrebă :

— Cui duci tu cele șapte bucăți de prăjitură ?

— Duc o bucată mamei mele — răspunse băiatul — iar pe celelalte le dau celor șase femei mai în vîrstă ale tatălui meu, care locuiesc jos, cu mama mea.

Cînd vînătorul auzi acestea, fu sigur că băiatul era fiul său și că mama băiatului era nevasta lui. Dar vînătorul nu-i spuse băiatului nimic. Se întoarse către omul care vindea prăjituri și-i zise :

— De azi înainte, în fiecare zi, să-i dai acestui băiat nu una, ci opt prăjituri. Le voi plăti eu !

După aceasta vînătorul plecă.

De atunci, băiatul aducea în fiecare seară mamei și celor șase femei mai vîrstnice cîte o prăjitură, și bucuria lor fu mare. Acum vînătorul venea adesea să vadă ce face băiatul. Îi cumpără haine și alte lucruri de care avea trebuință. Trimitea prin el toate cele necesare în casa subpămînteană, dar nu-i spuse niciodată că el era tatăl lui, așa că băiatul nu știa nimic. Vînătorul nu voia ca frumoasa lui femeie, *terielă*, să descopere că băiatul îi era fecior.

Cînd veni toamna și cînd fructele începură să se coacă, vînătorul se duse să-și găsească băiatul în

locul unde vindea prăjituri și, arătându-i smochinii, îi spuse :

— Privește, acești smochini îmi aparțin ; îți dau voie să vii aici în fiecare noapte și să iei pentru mama ta cîte smochine vrei. Du și celor șase femei, dar bagă bine de seamă : s-ar putea ca într-o zi o femeie să vină aici ; e foarte frumoasă, dar să știi că e *terielă*. Dacă această femeie te întilnește și te întreabă cine este mama ta sau cine este tatăl tău, tu nu trebuie să-i spui ce știi, nici să arăți că ai o mamă sub pămînt. *Teriela* te-ar înghiți îndată, s-ar coborî la mama ta și la cele șase femei și le-ar mînca. Dacă *teriela* te va întreba cine sînt părinții tăi, răspunde-i : „Mama mea este un smochin“.

Băiatul făgădui tatălui său să țină minte cele spuse de el.

În fiecare noapte, băiatul se urca în smochin și culegea fructe, pe care le aducea apoi mamei sale și celor șase femei din casa subpămînteană. Mama-sa era foarte bucuroasă. Cele șase femei mai vîrstnice mîncau smochinele, apoi plîngeau și se văicăreau, zicînd :

— Dacă nu ne-am fi omorît și mîncat copiii, s-ar urca și ei acuma pe pămînt și ne-ar aduce smochine.

Într-o noapte, băiatul se urcă din nou pe pămînt și se duse la smochinii de la ferma tatălui său. Se urcă într-un smochin și culese fructe. Dar tot în acea noapte, *teriela* se îndreptă și ea spre ferma soțului ei, vînătorul, pentru a culege cîteva smo-

chine. Când ajunse lângă cel mai mare smochin, văzu suit în arbore un băiat pe care nu-l cunoștea. Apropiindu-se încet de pom și înșfăcându-l pe băiat de un picior, *teriela* îl întrebă :

— Spune-mi cine este tatăl tău ?

Băiatul îi răspunse :

— Tatăl meu e un smochin !

Teriela mai întrebă :

— Spune-mi cine este mama ta ?

Băiatul zise :

— Mama mea este un smochin !

— Dacă-i așa, spuse *teriela*, coboară fără nici o teamă, nu-ți voi face nici un rău !

Băiatul coborî cu smochinele și plecă în grabă.

Noaptea următoare, băiatul părăsi iar locuința subterană prin spărtura din tavan, se urcă pe pământ și se cățără din nou în smochin pentru a culege fructe. După puțin timp, *teriela* reveni, îl apucă de picior și-l întrebă :

— Spune-mi cine este tatăl tău ?

Băiatul zise :

— Tată-meu este un smochin !

Teriela mai întrebă :

— Spune-mi cine este mama ta ?

Băiatul zise :

— Mama este un smochin !

Cu acestea, *teriela*, liniștită, îl lăsă să fugă, fără să-i facă nici un rău. Ea îl întrebă pe băiat la fel și-n cea de-a treia noapte, după ce-l găsisese în smo-

chin și după ce-l apucase de un picior. Băiatul îi răspunse din nou :

— Tatăl meu este un smochin, mama mea este un smochin !

Și cu asta, *teriela*, pentru a treia oară, îl lăasă în pace.

Noaptea a patra, băiatul se urcă din nou pe pământ prin spărtura din acoperiș, pentru a se duce la ferma vînătorului ca să culeagă fructe. Se cățără în marele smochin ; dar abia apucă să se urce că *teriela* sosi, îl apucă de picior și-i zise :

— Spune-mi cine e tatăl tău ?

Băiatul răspunse :

— Tatăl meu este un smochin !

Teriela zise :

— Spune-mi cine este mama ta ?

Băiatul răspunse :

— Mama mea este un smochin !

— Ascultă ce-am să-ți spun, zise *teriela*. Sînt femeie măritată și n-am copii. Am să te înfiez și de aici înainte eu voi fi mama ta. Bărbatul meu, care este un mare vînător, va fi tatăl tău. Îți vom face o viață plăcută.

Băiatul zise :

— Mi-e frică să nu mă mănînci, pentru că n-am drept tată și mamă decît un smochin care nu mă poate ocroti !

Teriela făcu jurămînt și zise :

— Nu, nu-ți voi face nici un rău. Te voi păzi ca pe copilul meu !

Cînd *terielă* jură, băiatul coborî din smochin. *Teriela* îl luă în spinare și-l duse în sat. Se opriră la casa vîntătorului. *Teriela* intră în casă și-l chemă pe soțul ei. Cînd vîntătorul sosi, *terielă* îi spuse :

— L-am găsit pe acest băiat la ferma ta, într-un smochin. Părinții lui sînt un smochin. Nu am copii, așa că am hotărît să-l înfiez. Tu și cu mine să fim de-acum încolo părinții lui. I-am făgăduit că nu-l voi mânca !

Vîntătorul recunoscî în băiat pe fiul său. Bucuros, el laudă hotărîrea frumoasei sale femei.

Teriela îl ocrotea pe băiat, îl hrănea și îl îngrijea foarte bine, spre marea bucurie a vîntătorului. Dar el nu-i spuse încă băiatului că era tatăl lui.

În acest timp, mama aștepta sub pămînt întoarcerea fiului, ca de obicei, cu smochinele. Băiatul nu se întoarse în noaptea aceea. Nu se întoarse nici a doua zi și nici în noaptea următoare. Maică-sa plîngea. Cele șase femei mai vîrstnice plîngeau și spuneau :

— Acum băiatul nu ne mai aduce nici pîine, nici smochine ! Așa se întîmplă cînd crești un fiu. Cînd se face mare, cum îl pierzi. Și-atunci durerea este cu atît mai năprasnică. Am făcut bine că i-am omorît și i-am mîncat pe copiii noștri chiar de la naștere !

Plîngînd într-una, mama își spuse :

— De bună seamă că de data asta băiatul meu a fost înghițit de *terielă*, frumoasa femeie a soțului meu !

Băiatul, bine îngrijit, se făcu repede mare și puternic. *Teriela* îl privea în fiecare zi, de dimineață pînă seara, și văzîndu-l cît de frumos crește, începu să-i pară rău de jurămîntul ei :

— Nu pot să-l mănînc eu însămi pe băiat fără să-mi calc făgăduiala. Dar, pentru că s-a făcut așa de mare și de voinic, îl voi trimite surorii mele, care va ști ce să facă cu el !

Teriela îl chemă într-o zi pe băiat și îi spuse :

— Eu nu mă simt bine și am nevoie de un leac puternic. Du-te deci la sora mea și cere-i ficatul cămilei care muncește pentru ea. Dacă te întorci fără ficatul cămilei, te voi mîncă !

Și *teriela* îi porunci băiatului să pornească la drum.

Băiatul porni, spunîndu-și : „*Teriela* ori vrea să mă mănînce ea, ori vrea să mă dea pe mîna soră-si. Mă voi duce să cer un sfat.“ Și se duse să-l caute pe Amrar Asemeni (bătrînul sfătuitor), căruia îi spuse :

— *Teriela*, care s-a însurat cu vînătorul, m-a înfiat. Ea a jurat să nu-mi facă nici un rău. Dar astăzi m-a trimis la sora ei, *teriela* din pădure, și mi-a cerut să-i aduc ficatul cămilei acesteia. Spune că mă înghite dacă nu voi izbuti !

Amrar Asemeni zise :

— Poți scăpa de *terielă*. Dacă ajungi la ea în timpul zilei, ascunde-te. *Teriela* nu se întoarce decît seara. Se va așeza în fața rîșniței și va măcina

făină. Pentru a-i fi mai ușor, își va arunca sînii ei mari peste umăr și se va apuca de lucru. Strecoară-te lîngă ea, pe la spate, apucă-i deodată unul dintre sînii care-i atîrnă și începi a suga. De cum vei fi supt din sînul *terielei*, te va privi ca pe propriul ei copil și nu-ți va mai face nici un rău. Încearcă atunci să dobîndești ficatul cămillei prin propria ta deșteptăciune și pe urmă întoarce-te acasă ! Băiatul mulțumi și plecă.

După ce merse o bună bucată de vreme, ajunse la *terielă*. Cum aceasta nu sosise încă, băiatul se ascunse. Făcîndu-se seară, veni și *terielă*. Lepădîndu-și bluza, turnă boabe în pîlnia rîșniței, apoi își aruncă sînii peste umeri și începu să macine. Băiatul ieși din ascunzătoare cu băgare de seamă, se strecură în spatele *terielei* care învîrtea piatra și începu să sugă.

Terielă se întoarce și zise :

— Cine e acolo ?

Băiatul răspunse :

— Sînt ruda ta, sînt fiul surorii tale, femeia frumoasă care s-a măritat cu vînătorul, și tu ești mătușa mea. Sora ta m-a trimis la tine să-ți cunoști nepotul !

Auzind acestea, *terielă* fu foarte mulțumită. Privindu-l pe băiat, îl întrebă :

— Cum îi merge mamei tale, sora mea ?

Băiatul zise :

— Mama mea, sora ta, o duce bine și m-a trimis să ți-o spun !

Teriela zise :

— Asta îmi face plăcere ! Asta îmi face plăcere ! Aşteaptă, nepoate, am să-ţi pregătesc o masă bună. Pofteste în cealaltă cameră !

În acest timp, veni şi cămila care se culcă într-un colţ. Băiatul întrebă :

— Asta este cămila care munceşte pentru tine şi de care mi-a vorbit mama ?

Teriela zise :

— Da, asta este ! Stai aici pînă voi sfîrşi de măcinat făina şi pe urmă îţi voi pregăti masa.

Teriela ieşi din cameră, se întoarse la rîşniţă şi continuă să măcine.

Băiatul se ridică, se asigură că animalul de povară al *terielei* doarme, îşi scoase cuţitul, îi tăie gîtul, îi despică burta şi-i scoase ficatul. Ascunse ficatul în haină, se strecură afară fără să fie văzut de *teriela* ocupată cu măcinatul şi alergă cît putu de repede spre satul tatălui său, marele vînător.

Teriela, după ce măcină făina, se întoarse în camera unde îl lăsase pe băiat. Nevăzîndu-l, îl strigă. Ajungînd în dreptul cămilei omorîte înţelese ce se întîmplase. Alergă furioasă prin pădure ca să-l ajungă pe fugar, să-l înşface şi să-l înghită. Cum alergase foarte departe fără a putea să-l prindă, în cele din urmă se lăsă păgubaşă. Încet, se întoarse la colibă.

Băiatul îşi continuă drumul pînă ce ajunsese în sat. Întră în casă. Acolo, o găsi pe frumoasa femeie a tatălui său, *teriela*, care îl întrebă :

— Cum, te-ai și întors ? Pentru ce n-ai fost la sora mea, *teriela* ?

Băiatul îi răspunse :

— Am fost la sora ta, *teriela*. Sora ta o duce foarte bine, îți trimite multe urări de sănătate și îți dorește toată fericirea cu putință !

Teriela zise :

— De ce nu mi-ai adus ficatul cel negru al cămilei surorii mele ?

— Ba ți-am adus și ficatul cămilei surorii tale. Iată-l ! îi răspunse băiatul. Și așeză ficatul negru al cămilei în fața *teriei*, care-l recunosc pe loc.

Teriela își spuse : „Este cu neputință ca sora mea să fi omorât această cămilă care făcea pentru ea toată treaba. Se vede că o fi omorât-o băiatul singur !“

— Cum ai îndrăznit, zise ea tare, să omori cămila care lucra în locul surorii mele ?

Iar băiatul îi răspunse :

— Mi-ai spus că dacă nu-ți aduc ficatul cămilei mă vei mânca. Dacă i-aș fi cerut surorii tale ficatul cămilei, s-ar fi supărat și m-ar fi înghițit ea. Cum nu voiam să fiu mâncat nici de ea, nici de tine, am luat ficatul negru al cămilei, fără să-i mai cer voie surorii tale și ți l-am adus, cum mi-ai poruncit, ca să-ți îndrepti sănătatea !

— Bine ! spuse cu voce tare *teriela*.

Dar în sinea ei își zise : „Nu e bine !“ și începu să se plimbe îngrijorată de ici-colo. Bărbatul ei, marele vânător, o întrebă :

— Ce ai ? Nu ți-e bine ?

— Ba da, mă simt foarte bine ! îi răspunse *teriela*, continuînd să se plimbe îngrijorată de colo-colo și să-și spună : „Nu e bine ! Băiatul pe care l-am luat să-l cresc, este o mare primejdie pentru mine. De ce-am jurat să nu-l mănînc ? Ce pot face ca să scap de el ?” Și *teriela* se tot plimba de colo-colo.

Într-o zi, *teriela* îl chemă pe băiat și-i spuse :

— Mai am opt surori. Sînt opt bătrîne torcătoare care, în marea lor bunătate, ne gospodăresc comorile. Te vei simți bine la ele. Du-te de le găsește, salută-le și întreabă-le ce știu despre sănătatea mea. Spune-le că le salut și ele vor ști să-ți dovedească prietenia lor !

Băiatul plecă, spunîndu-și în gînd : „Dacă prima soră era o făptură atît de primejdioasă, apoi celelalte opt trebuie să fie și mai rele. Ar fi bine să cer un sfat“.

Băiatul se duse din nou să-l caute pe Amrar Asemeni :

— Vin încă o dată — zise el — să-ți cer sfatul. *Teriela*, care s-a măritat cu marele vînător, mă trimite la cele opt surori ale ei. *Teriela* mi-a spus să le salut pe cele opt surori și să le întreb ce știu despre sănătatea ei. Trebuie să le mai spun că vor ști ele să-mi dovedească prietenia lor.

Amrar Asemeni zise :

— Băiatul meu, treaba cu care *teriela* te-a însărcinat e de așa fel, că niciodată nu te vei mai în-

toarce viu dacă o îndeplinești. Aceste opt *teriele* sînt cele mai rele fapte care se află pe pămînt. Îi mănîncă pe toți cei care se apropie de ele. Dacă *terielă* le întrebă, prin mijlocirea ta, ce știu despre sănătatea ei, adăugînd că ele vor ști să-ți arate prietenia lor, cele opt *teriele* torcătoare, care sînt păzitoare și păstrătoare vieții celor zece surori, vor înțelege îndată că sora lor se teme să nu-i vătămi sănătatea și că ea așteaptă de la cele opt surori ale sale să te nimicească. Deci tu nu trebuie în nici un caz să duci la capăt însărcinarea dată de *terielă*. Totuși, poți merge la cele opt surori ale ei fără să fii în prea mare primejdie. Ascultă sfatul meu ! Aceste opt surori au obiceiul să se așeze pe o bancă de piatră și să toarcă lînă. Dar în loc de furci obișnuite, ele folosesc coapse de măgar. Aceste furci grele le obosesc din cale-afară. Du-le opt furci de lemn, din cele care se întrebuintează pe aici. Pune-le pe locul fiecăreia, cînd se vor reține, obosite, de lucru. Mulțumite de acest dar, te vor primi prietenește. Fă în așa fel ca ele să-ți arate comorile lor. După aceea, lucrurile se vor desfășura în așa fel că nu va mai depinde decît de propria ta deșteptăciune să duci cu bine la capăt treaba asta grea !

Băiatul adună opt furci de tors și pleacă la drum. După ce merse foarte, foarte mult, ajunse la ferma celor opt *teriele*. Urcîndu-se pe o stîncă mai înaltă, privi în jurul său. Văzu banca de piatră pe care cele opt surori aveau obiceiul să se așeze ca să toarcă, văzu că cele opt surori, obosite de tors, ple-

caseră și că banca de piatră era goală. Strecurîndu-se cu băgare de seamă, puse pe locul fiecăreia dintre cele opt surori cîte una din furcile de tors pe care le adusese ; apoi se ascunse sub bancă.

După o vreme, cele opt *teriele* se întoarseră. Duceau fiecare cîte o coapsă de măgar, plîngîndu-se și gemînd sub povara lor, văitîndu-se la gîndul de a reîncepe lucrul cu asemenea furci grele. Ajungînd în fața băncii de piatră văzură furcile de lemn ; cele opt *teriele*, scoțînd strigăte de bucurie, aruncară grelele coapse de măgar și apucară furcile cele noi. Rîzînd de plăcere, *terielele* spuneau :

— Ce frumos dar ! Ce sculă desăvîrșită ! Jurăm celui care ni le-a adus să-l socotim prieten și să-l ocrotim. Nu-i vom face decît bine celui care ne-a făcut acest dar. Jurăm !

Cînd cele opt *teriele* jurară, băiatul ieși de sub banca de piatră și zise :

— Eu sînt acela care v-a adus furcile. Vă salut ca pe mătușele mele, pentru că sora voastră, care s-a măritat cu marele vînător, este mama mea. Mi-a spus să vă fac o vizită și să vă aduc ceva care să vă facă plăcere, pentru a vă mulțumi că vegheați atît de bine asupra sănătății ei. Mama mea mi-a vorbit de furcile voastre grele din coapse de măgar, și m-am gîndit că nu vă pot aduce nimic bun decît aceste furci ușoare din lemn, atît de lesne de folosit.

Terielele, foarte bucuroase de sosirea și de cuvintele nepotului lor, se străduiră îndată să-l facă

să se simtă bine, să-l hrănească și să-l îngrijească. Băiatul fu dus într-o cameră frumoasă, unde găsi pregătit un așternut minunat. Cele opt *teriele* îi spuseră :

— Firește, vei rămîne peste noapte aici și ne vei vorbi despre scumpa noastră soră, mama ta. Cînd te vei trezi mîine dimineată, șapte dintre noi vom fi plecate la cîmp. Cea mai tînără va rămîne acasă, îți va pregăti de mîncare pentru drum, îți va arăta ferma la lumina zilei și te va îndruma pe unde s-o apuci...

Băiatul fu ospătat copios. El le vorbi multă vreme celor opt *teriele* despre mama sa și le spuse de asemenea că fusese s-o vadă pe cea dintîi dintre cele zece surori. Era tîrziu cînd se culcă în așternutul său.

A doua zi de dimineată, cînd ieși din cameră, n-o mai văzu în casă decît pe cea mai tînără dintre surori. Celelalte plecaseră la cîmp. Cea mai tînără dintre cele opt *teriele* veni în întîmpinarea lui și îi dădu binețe. Băiatul o întrebă :

— Mi-ai pregătit puțină hrană pentru drumul de întoarcere ?

Teriela îi zise :

— Totul este pregătit, dar mănîncă mai întîi ceva aici ; pe urmă îți voi arăta ferma noastră ca, o dată întors acasă, să-i poți povesti mamei tale — sora noastră — cum arată acuma casa tatălui ei.

— După ce voi mîncă ceva — îi zise băiatul — îmi vei arăta și ferma !

Apoi, intră în camera unde dormise și, după ce mîncă pîine și miere, se duse cu *terielă* să-i arate ferma. *Terielă* îi arată mai întîi camerele celor opt surori. Îi arată vitele, îi arată lîna pe care o torseră și care umplea toată casa ; îi arată tot ceea ce se găsea în curte și în preajmă. După ce văzu totul, băiatul îi spuse *terielei* :

— Acuma, mătușe, arată-mi și comorile familiei voastre, ale căror păstrătoare și paznice sînteți. Mama mi-a vorbit atîtea despre ele, că sînt, firește, curios să le văd, mai ales că, sigur, mă va întreba în ce stare am găsit cutare sau cutare lucru !

Terielă îi răspunse :

— De fapt, nu știu dacă trebuie să-ți arăt aceste comori, pentru că sînt încredințate pazei celei mai mari dintre surorile mele, care este foarte mîndră de această însărcinare a ei !

— Numai că acuma — îi spuse băiatul — sora ta mai mare este la cîmp. Eu n-am vreme s-o aștept pînă deseară. Trebuie să plec chiar în dimineața asta la drum. Și pe urmă, nu uita că am adus cîte o furcă de tors nu numai celei mai în vîrstă, ci fiecăreia dintre voi, și de altfel sînt tot atît de apropiat ca rudă de tine, cît sînt și de mătușă cea mai în vîrstă !

— Asta-i adevărat ! zise *terielă*. Te voi lăsa deci, înainte de a pleca, să-ți arunci o privire asupra comorilor familiei noastre. Urmează-mă !

Pășind înainte, *terielă* îl purtă pe băiat de-a lungul curții și sui înaintea lui scara care ducea spre o încăpere separată. Intrînd după ea în despărțitură, băiatul văzu pe podea tot felul de comori : saci plini cu aur și cu argint, mătăsuri fine și alte țesături, pietre prețioase și un mare număr de bijuterii. Pe perete erau atîrnate zece lămpi de argilă, în care ardeau zece lumini limpezi ; una dintre ele era mai strălucitoare decît toate celelalte. Lîngă lămpi erau agățate, pe perete, două tobe.

Băiatul privi cu mirare toate aceste bogății, după care o întrebă pe *terielă* :

— La ce folosesc aceste două tobe vechi ?

— Dacă bați într-una din tobe, îi răspunse *terielă*, ferma se pune în mișcare în direcția în care dorești. Dacă bați în cealaltă, ferma se oprește pe loc și nu mai face nici o mișcare. Dar acum vino, trebuie să pleci acasă.

Băiatul îi zise :

— Așteaptă, te rog, să te mai întreb ceva. La întoarcere o să merg mai repede, ca să cîștig din întîrziere. Spune-mi deci, mătușă, de ce ard, aici, aceste zece lămpi, deși afară e zi și e soare ?

Terielă îi spuse :

— Aceste zece lămpi sînt cele zece suflete ale celor zece surori, adică noi opt, care locuim în casa tatălui nostru, apoi *terielă*, pe care-ai văzut-o de curînd și pentru care muncește cămila, și, în sfîrșit, mama ta. Dar vino acum, trebuie să te întorci acasă !

— Încă o întrebare — îi zise băiatul. Am să alerg o bucată de drum ca să nu întârzii. Spune-mi deci, mătușă, de ce una dintre aceste zece lămpi arde cu o flacără mai luminoasă și mai înaltă decît celelalte și al cui suflet este ?

— Această flacără — îi răspunse *terielă* — este sufletul mamei tale. Flacăra este mai luminoasă și mai înaltă decît celelalte pentru că mama ta va trăi mai mult decît noi, în timp ce eu voi muri prima, după cum poți vedea și după flacăra care înfățișează sufletul meu și care este puțin mai joasă și mai ștearsă decît celelalte, cu toate că eu sînt cea mai tînără. Dar vino, trebuie să te întorci acasă !

— Numai o întrebare mai am de pus — zise băiatul — și pe urmă voi fugi ca vîntul ! Spune-mi dar, mătușă, ce s-ar întîmpla dacă lămpile s-ar stinge ?

Teriela, supărată, spuse :

— Atunci am muri ! Dar acum vino repede, curios mic ce ești, că și așa ți-am spus prea multe. Încă o întrebare și te voi mînca, cu toată furca pe care mi-ai adus-o și cu tot jurămîntul pe care l-am făcut !

Băiatul zise :

— Iartă-mă, mătușe ! Treci înaintea mea să-mi arăți calea, să mă întorc, în sfîrșit, repede acasă !

Cînd băiatul văzu că *terielă* începe să coboare scara, se întoarse și suflă în flăcăriuia cea mai puțin luminoasă. În acea clipă, cea mai tînără dintre

cele opt *teriele* căzu de pe scară într-un *akufin* (oală pentru provizii). Era moartă și nu mai mișca. Băiatul coborî, privi leșul, apoi zise :

— E moartă cu adevărat. Nu va mai putea mânca de-acum încolo nici un om. Pentru că lucrurile au mers atît de ușor, acum n-am decît să-mi desăvîrșesc planul !

Băiatul se apropie din nou de lămpi. Suflînd cu putere, le stinse pe toate, în afară de cea care reprezenta sufletul mamei sale adoptive. În aceeași clipă, cele șapte surori ale *teriei* care murise, cele care lucrau la cîmp, căzură moarte, și în aceeași clipă muri, de asemenea, la ferma ei, sora căreia băiatul îi omorise cămila. „Acum — gîndi el — e rîndul frumoasei femei care l-a silit pe tatăl meu să se însoare cu ea și care a băgat-o sub pămînt pe biata mea mamă și pe cele șase femei mai vîrstnice ale tatălui meu. Aș avea o asemenea bucurie s-o văd murind pe această *terielă*, încît voi porni îndată la drum ca s-o întîlnesc.“

Băiatul luă una dintre tobele agățate pe perete lîngă cele zece lămpi, se așeză la fereastră și începu să bată. Abia îi atinse pielea cu degetele că ferma și începu să se miște. Băiatul lovi mai tare în tobă cîntînd : „*Casa mea, mergi spre satul tatălui meu ! Casa mea, mergi spre satul tatălui meu !*“ Casa se ridică și alunecă fără zgomot în direcția arătată. Băiatul lovea și cînta din ce în ce mai repede, din ce în ce mai tare. Casa zbura, zbura din ce în ce

mai repede. Băiatul lovea și cînta din toate puterile, iar casa sălta prin aer.

Teriela, frumoasa femeie care se măritase cu vînătorul, stătea acasă față în față cu bărbatul ei. Ciulind urechea, zise deodată :

— Aud toba tatălui meu. Vine tatăl meu. Fug să-i ies în întîmpinare !

Teriela se ridică repede, ieși, alergînd din casă, din fermă, din sat. Bărbatul ei, vînătorul, alergă după ea. Cînd *teriela*, urmată de bărbatul ei, ajunsese la marginea satului, văzu casa tatălui ei apropiindu-se de ea. Dar cînd îl văzu pe băiat așezat la fereastră, și-și dădu seama că el e acela care bătea toba, îngălbeni de groază.

Băiatul, văzînd că locuința a ajuns în dreptul satului tatălui său și că *teriela* și soțul ei, vînătorul, îi ieșiseră în întîmpinare, încetă să mai bată toba. Atîrnînd-o în perete, luă din cui cealaltă tobă, o lovi cu degetele și cîntă : „*Casa mea, oprește-te !*“ Îndată, casa se opri. Se opri în fața *teriei* și a soțului ei, care fugise după ea. Infuriată, *teriela* strigă :

— Acum, te voi mînca !

Se năpusti în interiorul fermei, străbătu curtea, trecu prin cameră și urcă scara care ducea la încăperea unde se găseau comorile și unde mai ardea încă ultima lampă. Vînătorul alergă după ea, pentru a o despărți de fiul său. Dar cînd *teriela* ajunsese în vîrfurile scării, băiatul luă lampa și o izbi cu atîta

putere de perete, că o sparse într-o sută de bucăți, iar flacăra i se stinse dintr-o dată.

Teriela căzu moartă din susul scării, chiar la picioarele bărbatului ei care o urmărise. Băiatul coborî scara. Marele vînător îl primi în brațe, și-i spuse :

— Tu ești fiul meu !

— Știam ! îi zise băiatul. Tată, vino s-o elibereăm pe mama și pe cele șase femei ale tale din casa de sub pămînt !

Vînătorul și fiul lui desfăcură tavanul casei subterane. Femeile ieșiră la lumină. Mama băiatului plîngea de fericire, văzînd că fiul ei nu fusese omorît de *terielă*. Cele șase femei mai vîrstnice ale vînătorului se duseră să viziteze ferma *terielei*. Văzînd bogățiile care erau acum ale fiului marelui vînător, începură să plîngă și să se vaiete spunînd :

— Dacă nu ne-am fi omorît și mîncat copiii, ar fi fost și ei acum oameni cu vază și bogați, care ne-ar fi eliberat din casa subpămînteană !

SAMBA GUELADIO DIEGUI

(TORODO)

Samba Gueladio Diegui era fiul lui Gueladio, rege în Fouta. Când Samba ajunsese la adolescență, tatăl său muri. Fratele regelui răposat, Konkobo Musa, luă conducerea țării. Konkobo avea opt băieți. Când se făcură mari, el le făgădui să le împartă Fouta, așa că fiecare își primi partea sa.

Samba rămăsese cu mama lui, cu *griotul* său, numit Sevi Malalaya, și cu un rob, pe care-l chema Dunguru.

Griotul Sevi veni la Samba. Plîngea.

— De ce plîngi ? îl întrebă Samba.

— Iată de ce ! răspunse *griotul*. Unchiul tău Konkobo a împărțit Fouta între băieții lui și, cum tatăl tău nu mai e aici, Konkobo nu ți-a păstrat partea.

Samba se ridică numaidecît. Se duse la unchiul lui și-i zise :

— Ei bine, tată, unde este partea mea ?

— Îți voi da și ție ceva, răspunse Konkobo. Primul cal, pe care îl vei întâlni în Fouta, ia-l ! Să fie al tău !

Samba s-a întors, s-a dus la *griot* și i-a spus :

— Tatăl meu mi-a dat și mie partea mea !

— Și ce ți-a dat ?

— Mi-a dat încredința să iau primul cal bun pe care-l voi întâlni.

Și *griotul* :

— Dar ceea ce ți-a dat nu înseamnă nimic ! Se poartă foarte urât cu tine !

Samba se întoarse din nou la unchiul său, Konkobo :

— Tată, îi spuse el, nu-mi trebuie darul tău. Nu de asta am eu nevoie. Dă-mi ceea ce mi se cuvine, nu-ți cer altceva.

— Am văzut în Fouta, îi răspunse Konkobo, un taur minunat. Am văzut de asemenea și o femeie nespus de frumoasă. Ia-ți și taurul și femeia. Ți le dăruiesc !

Samba se duse din nou la Sevi :

— Ei bine, îi spuse el, tata mi-a dăruit o femeie frumoasă și un taur. Dacă vreau, amîndouă pot fi ale mele !

— Asta nu înseamnă nimic ! i-a răspuns *griotul*. E tot atît de puțin, cît ți-a dat și mai înainte. Dacă întâlnești o femeie frumoasă care-ți place, dar care este măritată, soțul ei te va omorî. Nu ești decît un copil și nu știi încă nimic !

Samba se întoarse din nou la rege.

— Ei bine, tată, spuse el, n-am nevoie de ceea ce mi-ai dat. Eu vreau partea mea din Fouta.

— Dacă-ți trebuie, răspunse Konkobo, fă în așa fel și ia-o ; dacă nu poți s-o iei, paguba ta !

Samba plecă. Își înșeuă iapa, Umulatoma, și porni la drum cu *griotul* lui, Sevi Malalaya, cu robul Dunguru, cu mama lui și cu robii destinați soției lui. Atunci nu era încă însurat.

— Plec din Fouta, zise el.

Merse pînă la un sat numit Tiabo, foarte aproape de Bakel. Îl chemă pe *tunka* (regele) acestui ținut :

— *Tunka*, îi zise el, îți încredințez pe mama mea și pe mama *griotului* meu. Va trebui să ai grijă atît de ele, cît și de oamenii mei pînă ce mă voi întoarce. Dă-le de mîncare și îmbrăcăminte. Găzduiește-i bine, dă-le colibe bune. Dacă atunci cînd mă voi întoarce voi afla că le-a lipsit îmbrăcăminte sau hrana, îți voi tăia capul !

După asta, Samba și *griotul* trecură fără întîrziere fluviul și se îndreptară către țara al cărei rege se numea Elel Bildikry, pentru a-i cere războinici ca să-l atace pe Konkobo Musa, unchiul său.

Au mers timp de patruzeci și cinci de zile prin desișuri, pînă au ajuns în țara Peuhl. Am uitat numele regelui acestui ținut, care, cum îl văzu pe Samba, își zise : „Iată un băiat de treabă, care sigur că este fiu de rege“.

Dădu poruncă să se taie niște boi, gîtui cîtiva miei și-i dăruî lui Samba, zicîndu-i :

— Totul este pentru tine !

Își chemă apoi fetele, și le zise :

— Duceți-vă să-l găsiți pe Samba, care trebuie să plece mâine. Duceți-vă să vorbiți cu el și distrați-l !

Tinerele *peuhle* au stat cu Samba, s-au veselit cu el, pe urmă l-au părăsit :

— Este prea cald, spuseră ele. Mergem să ne scăldăm !

După ce-au plecat, Samba s-a întins pe pat să doarmă. Una dintre fete își scosese colanul de aur și, la plecare, uitase să-l ia. În timp ce Samba dormea, o struțoaică intră în colibă și înghiți colanul de aur.

Tinerele fete se întoarseră și-l treziră pe Samba !

— Mi-am uitat adineauri aici colanul de aur, zise una dintre ele. Unde să fie ?

L-au căutat, dar n-au găsit nimic.

— O, zise Samba, gîndești cumva că ți-am furat eu colanul ?

— Nu, răspunse tînăra fată, dar eu am plecat ultima, așa că în această colibă n-am fost decît noi doi !

— Bine ! șopti Samba.

Tînăra fată se duse să-și caute tatăl :

— Mi-am lăsat colanul de aur la acest om care a venit aici, îi zise ea, și acum nu-i chip să-l mai capăt îndărăt.

— Crezi că ți l-a luat el ? întrebă regele.

— Nu știu nimic. Știu doar că în colibă nu eram decît noi doi !

Regele, fără să spună ce gîndea despre asta, o pofti pe fiica sa să se întoarcă lîngă Samba.

În acest timp Samba, cercetînd cu atenție pămîntul, zări urmele struțului. Se duse repede să-l găsească pe rege, lăsînd-o pe tînăra fată în colibă :

— Îți voi da o tîgvă mare plină cu aur, îi spuse el regelui, dacă-mi vinzi struțul tău !

— Poți să-l iei, răspunse regele. Ne-am înțeles !

Samba chemă numaidecît oamenii și le dădu poruncă să omoare struțul.

— După ce-l veți omorî, le spuse el, goliți-l și aduceți-mi ceea ce veți găsi în trupul lui !

Oamenii ascultînd, i-au adus lui Samba, de față fiind și fiica regelui, stomacul pasării în care se afla colanul de aur.

— M-ai învinuit de furtul colanului, îi zise Samba tinerei fete. Drept pedeapsă te voi lega !

Regele îi îngădui să facă ce va crede de cuviință.

Dar Sevi, *griotul*, interveni :

— Greșești dacă faci așa, Samba. Ne-am părăsit țara ca să venim aici și nu sîntem decît cinci. Dacă vei face după capul tău, n-o s-o sfîrșim bine ! Las-o pe fiica regelui și ferește-te s-o legi !

Samba ascultă sfatul *griotului* său și a doua zi o porniră iar la drum, către regatul lui Elel Bildikry.

Au mers cincisprezece zile prin hățișuri și apa începea să le lipsească.

— Samba, zise *griotul*, nu mai pot merge ; voi muri !

Samba l-a dus pe Sevi la umbra unui copac și le-a spus lui și lui Dunguru, robul :

— Așteptați-mă aici !

Și-a plecat călare pe Umulatoma, iapa sa. După vreo două ceasuri a ajuns, în sfârșit, la o baltă, unde a văzut un *guinaru* (un fel de zmeu) foarte înalt, care se scălda.

Guinarul se întoarse către el și din toate părțile trupului său îi țîșniră flăcări. Samba nu se sperie, îl privi drept în față.

Atunci *guinarul* creșcu, pînă ce atinse cerul cu capul.

— Ce faci acolo ? îl întrebă liniștit Samba. Vrei să vezi dacă mi-e frică de tine ?

Guinarul se făcu din nou mic :

— Niciodată, zise el, n-am văzut un om atît de curajos ca tine. Pentru asta îți voi dărui ceva !

Și îi întinse o pușcă.

— Samba, întrebă el, cunoști numele acestei puști ?

— Nu, răspunse Samba, nu-l cunosc !

— Numele ei este Busalarbi, reluă *guinarul*. E de-ajuns s-o scoți din îmbrăcăminte, pentru ca dușmanul tău să pice mort !

Samba își luă burduful de țap de pe umeri, intră în baltă pentru a lua apă și cînd plosca fu plină o așeză pe iapă.

— Bine, își zise el, am să văd îndată dacă ce mi-a spus *guinarul* este sau nu adevărat !

Scoase pușca din îmbrăcămintea ei și *guinarul* căzu mort.

Samba se întoarse la locul unde-și lăsase oamenii. Când ajunse, îl găsi pe omul său, *griotul*, cîntînd cîntece de slavă lui Samba. Îi dădu să bea apă, și lui și sclavului. *Griotul* îl întrebă :

— Ei bine, Samba, cine a tras acel foc de pușcă pe care l-am auzit în depărtare ?

— Eu l-am tras ! răspunse Samba, și îi povesti întîmplarea cu *guinarul*.

— Rău, spuse *griotul*, ai făcut cum nu se poate mai rău ! Omul îți face un asemenea dar și tu să-l omori. Ai făcut o mare nedreptate !

— Am făcut bine, răspunse Samba. Cum am trecut eu pe aici, ar mai putea trece și alții. Nu numai eu sînt fiu de rege ; Fouta numără mulți fii de regi, și printre ei sînt destui flăcăi, la fel de curajoși ca și mine. Așa cum mi-a dăruit mie astăzi pușca, *guinarul* putea face miine un dar asemănător altcuiva. Acum a isprăvit-o cu darurile... Nimeni n-o să mai aibă o pușcă așa cum e asta a mea ! Sînt singurul care am o astfel de comoară !

Hotărîră să meargă mai departe. După cîteva zile ajunseră în capitala țării lui Elel Bildikry. Era un oraș mai mare decît Saint-Louis. De mai bine de un an, în acest oraș nu se mai băuse apă proaspătă. Un caiman mare se vîrîse în fluviu și-i împiedica pe locuitori să ia apă. În fiecare an i se dădea drept bir cîte o fată tînă, frumos îmbrăcată, cu cercei de aur în urechi, cu brățări la mîini și la

picioare, într-un cuvînt, gătită ca o fiică de rege. Caimanul era foarte mofturos și, dacă socotea că fata nu e destul de bine îmbrăcată, nu primea darul și le interzicea oamenilor să-și reîmprospăteze provizia de apă.

Samba sosi în acest oraș în ultima zi a anului, cînd locuitorii tocmai împodobeau o tînără fată ca s-o ducă plocon caimanului Niabardi Delo.

Samba se opri, către miezul nopții, în fața colibeii robilor, care era mai departe de sat, și chemînd afară o roabă îi spuse :

— Dă-mi apă, căci mi-e sete !

Roaba se întoarse în casă. În donița ei mai avea doar atîta apă cît să umpli un pahar și aceasta stătută. Ea i-o aduse totuși lui Samba.

Călătorul luă apa și, găsind că are miros urît, îi trase femeii o palmă de-o dădu grămadă la pămînt.

— Cum, strigă el, îți cer apă să-mi potolesc setea și tu mi-aduci o asemenea murdărie ?

— O, stăpîne ! răspunse femeia, nu mai este apă în țară. Ca să avem apă proaspătă trebuie s-o sacrificăm pe fiica regelui !

— Fă bine, porunci Samba, pornește și arată-mi drumul către fluviu. Merg să-mi adăp iapa !

Roaba se sperie :

— Mi-e frică să merg la fluviu, zise ea. Mîine regele ar vedea urma pașilor mei și m-ar întreba : „De ce-ai fost la apă cînd am dat poruncă să nu meargă nimeni ?“

Samba se supără :

— Dacă nu vrei să mă conduci, o amenință el, vei pieri de mîna mea ! Ia căpăstrul, Dunguru, și pune-l la gîtul lui Umulatoma. Și tu, femeie, ia-o înaintea mea !

Robul mergea ducînd iapa după el. Femeia le arată :

— Iată, drumul ăsta duce drept la fluviu !

Samba, căruia îi fu milă de femeie, îi mulțumi și o lăsă să se întorcă.

Ajungînd la fluviu, îi porunci robului său să se dezbrace și să intre în apă cu iapa s-o scalde. Robul își scoase îmbrăcămintea și intră în apă. Îndată, din mijlocul fluviului se ivi Niabardi Delo, caimanul, care întrebă :

— Cine e acolo ?

— Eu sînt, un nou venit ! i-a răspuns Samba.

— Ei bine, noule venit, ce faci aici ?

— Am venit să beau apă !

— Dacă vrei să bei, bea singur, nu-ți adăpa și iapa !

— Ba am să-mi adăp și iapa ! răspunse Samba. Și nu numai iapa, ci și robul. Intră în apă, Dunguru !

Robul se supuse. Dar cînd iapa atinse apa cu piciorul, caimanul zise :

— Să știi, noule venit, că mă superi !

Niabardi se așează în mijlocul fluviului și apa scînteie ca focul.

— Dacă ți-e frică de ceea ce vezi, îi strigă Samba lui Dunguru, și dacă-mi scapi iapa, te omor o dată cu caimanul !

Robul ținu zdravăn iapa. Caimanul se năpusti cu fălcile larg deschise vărsînd foc pe gură. Dar cînd fu la doi pași de Dunguru, Samba trase, caimanul căzu mort și fluviul căpătă culoarea singelui.

Acum, că fusese omorît caimanul, Samba luă apă în plosca din piele de țap, puse plosca pe spinarea calului și se întoarse la colibă să se culce ; i-a dat apă și roabei la care se oprise.

— Cum de-ai putut face rost de atîta apă ? se miră roaba.

— Ai limba cam lungă, îi răspunse Samba. Dacă ți-am dat apă, bea-o și nu mai întreba de unde vine !

După ce-l omorîse pe caiman, Samba tăiase o bucată din el și-o luase cu sine. Își lăsase, de asemenea, la locul luptei brățărilor și o sanda, pentru că știa sigur că nimeni nu era în stare nici să-i încalțe sanda, nici să-și împodobească gleznele și mîinile cu brățărilor sale, căci avea mîini și picioare foarte mici.

A doua zi, regele Elel Bildikry și-a adunat toți *griții*, ca s-o scoată pe fată din sat și s-o ducă jertfă caimanului, pentru ca supușii săi să se poată aproviziona cu apă.

Urcară fecioara pe un cal. *Griții* o urmară cîntînd :

— Ah, tinăra fată, ziceau ei, ești plină de curaj. Caimanul a mîncat-o pe sora ta mai mare. A mîncat-o și pe cealaltă soră a ta, dar ție nu ți-e frică de el. Vom avea apă !

Griștii cîntau. Le pomeneau în cîntecele lor pe cele o sută de fete pe care le sfîșiasse caimanul. Ajunseră aproape de fluviu ; o puseră pe fecioară jos, pe mal. Altă dată, fata nici n-apuca să intre bine în apă, și caimanul și venea s-o înghită. Acum însă, fata intră în fluviu pînă cînd apa îi ajunsese la piept, se urcă apoi pe capul caimanului mort și se ridică în picioare :

— Caimanul e aici, zise ea, și eu m-am urcat pe capul lui.

Atunci oamenii au zis :

— Caimanul este supărat. Nu mai ești fecioară ! Ai avut legături cu un bărbat. O ! Ce nenorocire ! Ziua de azi e o zi blestemată pentru noi ! Ești o fată nedemnă !

Și îndată s-au și dus să caute o altă fată. Dar prima fată se apăra zicînd :

— Nu este adevărat... De cînd m-am născut, nici un bărbat nu m-a atins ! Niciodată n-am împărțit patul cu vreun bărbat !

Venind cealaltă tinăra, care primise să fie sacrificată caimanului, se urcă și ea alături de prima pe capul monstrului.

Atunci tatăl acesteia strigă :

— Caimanul este mort !

— Toată lumea să intre în fluviu ! îngădui regele. Vom vedea dacă e adevărat sau nu !

Toată lumea a intrat în apă și toți și-au dat seama că animalul era într-adevăr mort.

— Ei bine, zise regele, cel care va dovedi că a omorît caimanul va avea de la mine tot ce-mi va cere !

De față se aflau o grămadă de mincinoși care începură să strige :

— Eu l-am omorît !

— Eu am venit ieri seară aici !

— Caimanul a vrut să mă mănînce, dar eu l-am ucis !

Fiecare se străduia să-l convingă pe rege că el este învingătorul caimanului, și să cîștige răsplata.

Un rob, care era acolo, ridică brățărilor și sandaui lui Samba.

— Iată — spuse el — brățărilor și sandaui învingătorului.

— Bine, hotărî regele, cel căruia îi vor veni bine aceste brățări și va putea încălța această sanda, a omorît caimanul și acela va primi răsplata !

Mulți încercară brățărilor și sandaui lui Samba, dar ele nu veniră nimănui. Atunci, ieși la iveală roaba și spuse :

— La coliba mea s-a oprit ieri seară un străin. La sosire, mi-a cerut apă. I-am dat apă stătută, singura pe care o aveam, dar el m-a lovit. După aceea a plecat ; a întîrziat vreo trei ceasuri, iar

cînd s-a întors mi-a dat să beau apă proaspătă. Nu aveți decît să-l chemați și să-l cercetați. În ce mă privește, sînt sigură că el l-a omorît pe caiman !

Atunci regele a trimis oameni să-l caute pe noul venit :

— Să mi se aducă acest străin, zise el. Îl veți încunoștința că-l cheamă regele !

Trimișii *alamyului* (căpetenia) se duseră la coliba roabei, unde-l găsiră pe Samba dormind. Îi dădură o palmă, pentru a-l trezi. Furios că fusese tulburat din somn, Samba le trase cîte uapicior.

Atunci regele trimise un alt om pentru a încerca să-l trezească :

— Lasă-mă să dorm pînă ce termin, îi strigă Samba. Dacă mai vine careva să mă trezească, îl omor !

Au așteptat timp de două ore. În sfîrșit, Samba se trezi. Veni la fluviu.

Îl salută pe rege și regele îi răspunse la salut. Pe urmă, îi făcu loc lîngă el și îl pofti să se așeze. Luînd brățărilor și sandaua i le arătă :

— Sînt ale tale ? îl întrebă el.

Samba scoase atunci din buzunar cealaltă sanda și se încălță cu amîndouă.

— Ei bine, zise regele, de acum încolo ai să locuiești la mine.

Și îi dăruî o colibă mare și foarte înaltă, un adevărat palat.

Regele trimise oameni să caute bagajele lui Samba, să-i aducă robii și iapa. Toți s-au așezat

în ograda regelui. S-au tăiat o mulțime de miei, Samba a stat două luni pe lângă Elel Bildikry, și în tot acest timp petrecea mereu cu fete tinere. La sfârșitul acestui timp, regele își chemă oaspețele :

— În ce scop ai venit în această țară ? Ce nevoi te-au adus aici ?

Și Samba a răspuns :

— Nu am nevoie decît de războinici !

Elel Bildikry și-a chemat sfetnicii și le-a spus :

— Învingătorul ~~ca~~ aimanului ne cere să-i dăm oști !

— Să mergă la Fouta ! ? au protestat sfetnicii. Cum o să mergă oștile noastre pînă acolo ?

— Dar acest om, a reluat regele, cum a putut veni de la Fouta pînă aici ? Nu uitați că timp de un an de zile n-am putut lua nici un strop de apă din fluviu și că el l-a omorît pe acela care ne împiedica să ne potolim setea ; drept răsplată, nu ne cere decît niște războinici, așa că nu-i chip să-l refuzăm !

— Ei bine ! au spus sfetnicii, iată ce vom face. Există un rege pe care-l cheamă Birama Ngurori. Să-l trimitem la el pe Samba să-i fure turmele și să ni le dăruiască nouă. În schimbul acestor turme, noi îi vom încredința oastea și vom merge cu el în țara lui să ne războim !

Sfetnicii nu urmăreau altceva decît să scape de Samba printr-o simplă făgăduială. Erau siguri că-și va pierde viața în lupta împotriva lui Birama

Ngurori, pentru că acest rege, știi, era foarte puternic.

Pentru a ajunge acolo, pînă-n țara lui Birama Ngurori, Samba trebuia să străbată cel puțin optsprezece mlaștini, și între fiecare din aceste mlaștini este cale de opt zile, ba chiar și mai mult. Turma lui Birama era păzită de trei sute ciobani îmbrăcați, și unii și alții, cu bluze și pantaloni roșii, pe cap cu tichii roșii, încălțați de asemenea cu roșu, și călare pe cai albi, cai de căpetenii.

După ce trecu mlaștinile, Samba se duse la ciobani :

— Vă voi lua boii ! le spuse el.

— Ești nebun, i-au răspuns ei. Înainte de a lua acești boi va trebui să ne omori pe toți !

— Haide ! porunci Samba, mergeți în fața mea și mînați boii încotro vă voi conduce eu !

Ciobanii n-au vrut să-i dea ascultarea. Se aruncară pe loc asupra lui Samba, cu sulile în mînă. I-au dat numeroase lovituri, dar lăncile nu l-au străpuns, deoarece avea un *grigri* (talisman) foarte bun. În schimb, Samba i-a omorît pe toți, în afară de unul singur, căruia, după ce-i tăie urechile îi spuse :

— Du-te la Birama Ngurori și povestește-i că i-am luat boii !

Omul plecă. Ajunse în coliba cea mare a lui Birama. Cel dintîi căruia îi ceru să meargă la rega și să-i dea de știre despre moartea ciobanilor și despre furtul boilor îi răspunse :

— Nu ! Nu vreau să mă duc !

Birama dormea încă. Una dintre soțiile sale își aranja părul după moda *peuhl*.

— Cum vei cuteza să-i dai o asemenea știre lui Birama ? l-a întrebat ea.

Apoi, s-au sfătuit să-i cheme pe toți *griotii* cu *rihalmemele* (viorile) lor.

Femeile, împreună cu această soție a lui Birama și cu sora ei, au pregătit un *mafelalo*¹ cu frunze de copaci. O dată *mafelalo* terminat, au mers să-l pună binișor lângă Birama care dormea. Pe urmă, au cules *hamond*² și *ngotote* (arbust al desigurilor). Aroma l-a învăluit pe Birama și Birama s-a trezit.

Își văzu *griotii* cîntînd cu viorile.

— Ce s-a întîmplat ? Ce înseamnă asta ? au fost primele sale cuvinte la deșteptare.

Un om înaintă tremurînd :

— Un *peuhl* — zise el — a venit la ciobanii tăi. A vrut să-ți ia boii...

N-a terminat vorba că Birama l-a și omorît.

— Alah în persoană, strigă el mînios, și nici Alah nu mi i-ar putea fura !

Un alt om se apropie și povestește ce se întîmplase. Birama îl omorî și pe acesta. A omorît în acest fel trei. Ceilalți au fugit toți.

Intră atunci sora lui Birama, aducînd *mafelalo*. Îl așează în fața lui, spunîndu-i :

¹ Amestec de *larîh* și *delalo* — mei și lapte prins — în care se pun cîteva frunzulițe de arbori.

² *Hamondul* este un clei parfumat, pe care ulufii îl numesc *momunghene* sau *tiury*.

— Iată ce ai să mănânci de aci înainte, deoarece un *peuhl* ți-a furat boii. Nu ți se mai poate da altceva !

Regele Birama încălecă pe calul Golo (adică alezanul). Călări plin de mînie și, dincolo de sat, îl ajunse pe Samba Gueladio. Acesta opri turma și-l așteptă liniștit pe Birama.

— Tu ești acela care a venit să-mi fure boii ?

— Da, eu sînt. Dar îți voi lăsa cîțiva și ție dacă asta îți face plăcere. În ce privește restul, îl păstrez pentru mine !

— Ai putea face asta, zise Birama, dacă mai înainte m-ai omorî pe mine !

Samba își scoase pipa, bătu amnarul, o aprinse și trase cîteva fumuri. După asta zise :

— Facă-se după voia ta. Alege ce vrei !

În acest fel i-a vorbit Samba regelui.

Birama împinse cu hotărîre sulița împotriva lui Samba. Sulița s-a rupt pe loc în două bucăți. Luă în grabă o altă suliță și lovi din nou. A lovit cu toate sulițele lui, pînă ce nu i-a mai rămas nici una întreagă. Samba lovi la rîndul lui. Dar sulița acestuia se sfărîmă și ea.

Atunci Samba a sărit pe iapă și amîndoi se luptară de-a călare și sub ei, caii se sfîșiau unul pe altul și se loveau cu furie. În sfîrșit, Samba învinse, și Birama fugi.

Iată-i la *tataua* (ogradă împrejmuită) lui Birama. Acest *tata* avea mai multe îngrădituri, fiecare cu cîte o poartă. Cînd Birama ajunse la cea dintîi, oa-

menii săi îl lăsară să intre și deschiseră focul asupra lui Samba. Atîta timp cît fumul împușcăturilor încă nu se împrăștiase, oamenii au crezut că Samba căzuse. Dar lui Samba nu i se întîmplase nimic, ci-l văzură urmărindu-l pe rege în continuare ; și la fiecare poartă lucrurile se petrecură la fel, pînă ce Birama și Samba au ajuns în mijlocul colibelor.

Aici Samba încetă urmărirea :

— Dacă n-ar fi soția ta care te ocrotește, te-aș omori ! îi spuse el căpeteniei, dar sînt un *naoule* al ei (de același neam) și nu-i pot respinge cererea, căci ea nu m-a jignit.

S-a întors la turmă, a luat 300 de vite și i le-a trimis regelui zicînd :

— Este un dar pe care i-l fac lui Birama Ngurori ! Ești un *peuhl* ca și mine, îi zise el regelui, de aceea nu vreau să fii silit să te hrănești cu *mafelalo*.

Și a plecat cu ceea ce păstrase din turmă.

Sosind la Elé Bildikry zise :

— Iată boii lui Birama Ngurori !

— Bine ! zise regele.

Dar sfetnicii veniră din nou la rege :

— Acest om a venit aici, îi spuseră ei, l-a omorît pe Niabardi Dalo și, mai mult decît atît, a izbutit să ia turmele lui Birama. Bunicile noastre spuneau că nimeni n-a izbutit vreodată să pună mîna pe ele, dar el le-a luat ! Dacă plecăm cu el la război, ne va omori pe toți !

— Acum sînteți nevoiți să-mi dați oștile ! le spuse Samba.

Iar femeile, care se aflau de față, strigară :

— Pentru că soților noștri le este frică să-l întovărășească pe Samba, vom merge noi cu el !

El el Bildikry îl chemă pe Samba și îi făgădui ca peste câteva zile să-i dea oștile.

Satul avea patru intrări. El el Bildikry porunci să se taie copaci mari.

— Să fie așezați ca niște trepte de scară. Când lemnul va fi tocat de picioarele cailor, numărul călăreților va fi socotit îndestulător.

De la fiecare intrare Samba a putut, timp de câteva zile, să vadă defilînd caili și călăreții. În sfîrșit, se declară mulțumit.

— E rîndul infanteriștilor să iasă acum ! zise el, și timp de câteva zile luă parte la trecerea infanteriștilor. Ajunge ! Nu ne mai rămîne decît să plecăm !

Și Samba o porni la drum spre Fouta. Cînd fu aproape de hotar porunci coloanelor să se îndrepte spre Nguiguilone, urmînd malul fluviului. El se duse să-și vadă mama încredințată lui *tunka*.

Coloana număra mulți cai. În ziua în care Samba a părăsit-o, pentru a merge la Tiyabo, în Fouta, *tunka* își zise : „Samba s-a pierdut, desigur, în deș”. Și nemaitemîndu-se de el, a gonit-o din sat pe mama lui Samba și pe robii acesteia.

Robii au luat un *pendal* (veșmînt larg de pînză) și au făcut din el un fel de acoperiș ca la corturile maurilor și mama lui Samba s-a așezat sub acest acoperiș, pentru a se feri de soare. Pe urmă s-au

risipit prin desiş, pentru a căuta puţin mei, şi de fiecare dată cînd vedeau un om cărîndu-şi recolta, îl urmăreau şi culegeau ce cădea pe jos. S-au întors cu puţinul pe care l-au putut strînge : au făcut un *cuscus* (fiertură) prost, în care au adăugat frunze fierte de copaci, şi au hrănit-o pe mama stăpînului lor.

Era ceasul aproape două. Cîţiva robi rămăseseră lîngă mama lui Samba. Deodată, au auzit un *bambado* (*griot peuhl*) strigînd :

— Uldu Gueladio Diegui ! ceea ce înseamnă : „Mi-e frică de Samba, îl respect ca pe stăpînul meu !“

Glasul puternic şi limpede era glasul lui Sevi. Dădea de veste, desigur, că Samba venea.

— Se aude un *bambado*, strigară robii. Fără îndoială că soseşte Samba !

Mama lui Sevi zise :

— Chiar aşa, mi se pare că ăsta e glasul fiului meu !

Dar mama lui Samba îi răspunse cu tristeţe :

— *Griotul* e nebun de cîntă astfel, căci fiul meu a pierit. Niciodată nu-mi voi mai vedea băiatul ! Dar Umulatoma, iapa lui Samba, ajungînd la fluviu, Samba şi trecu apa călare.

Îngrozit *tunka* le spuse oamenilor săi :

— Cînd Samba mă va căuta, spuneţi-i că sînt mort de multă vreme !

Căutîndu-şi mama, Samba o găsi în afara satului.

— Ce înseamnă asta ? o întrebă el.

Și mama lui îi răspunsese :

— Iată, băiatul meu, cum s-a purtat *tunka* de la plecarea ta !

— Bine ! spuse Samba și se duse la casa lui *tunka*.

Îi întrebă pe oamenii lui :

— Unde este *tunka* ? Duceți-vă de mi-l căutați !

— *Tunka* a murit de mult !

— Duceți-mă la groapa lui. Chiar dacă-i mort, voi aprinde un foc și-l voi arde.

L-au dus puțin mai departe :

— Iată unde este înmormântat *tunka* !

Samba chemă câțiva oameni, le porunci să sape în locul arătat, dar nu găsi nimic.

-- Scoate-ți-l din colibă, porunci el. Vreau să-l văd !

L-au tîrît pe *tunka* pînă în mijlocul satului. Samba, care rămăsese călare pe iapa sa, luă o creangă și, întinzînd brațul, spuse :

— Îngrămădește bijuterii, aur, *pandale* și *guinee* (monede) pînă cînd grămada va ajunge la înălțimea mîinii mele !

Tunka începu să îngrămădească aurul, *pandalele* și monezile în locul arătat. Cînd grămada ajunsese la înălțimea de un metru, Sevi sări de pe calul său drept deasupra. Strivi *pandalele* și zise :

— Grămada nu este destul de înaltă ! Mai puneți încă !

Se mai aduse un rînd de aur și Sevi reîncepu să teșească grămada, pînă ce Samba spuse :

— Ajunge !

După aceea, Samba i se adresează lui *tunka* :

— Altădată, dacă ți-o mai las pe scumpa mea mamă în grije, adu-ți aminte de ceea ce am făcut acum și așteaptă-te să pățești la fel !

Luă niște *pagnesuri* (șorturi), le umplu cu aur și le dăte mamei sale și oamenilor lui. După aceea, pleacă la drum.

Merse pînă la Uakulde în Fouta. Nu-i departe de aici. (Adică de Yang-Yang.) Merse înapoi și încolo, pînă ce regăsi coloanele lui Nguiguilone. Do aici, trimise un sol unchiului său, pentru a-i spune să se pregătească, fiindcă se vor lupta la Bilbaci.

În acest timp, unchiul său era la Sadel, lângă Kayaedi. Samba se duse să-l caute și văzu că Konkobo îl aștepta cu armata sa. Pe atunci, aici, înaintea luptei se făcea un mare *tam-tam*, și *tama* (toba mică) de război a *griotilor* se numea *alamari*, iar jocul pe care-l dansau nu era îngăduit decît celor viteji. Jocul se numea de asemenea *alamari* și se dansa cu lancea în mînă.

Tama, despre care vorbesc, era acoperită cu pielea unei fete tinere. Din locul unde se afla, Samba auzi zgomotul *tam-tamului* : „Ei bine, își zise el, vreau să mă duc și eu acolo ! Vreau să joc *alamari* !“

Griotul lui, Sevi Malalaya, îl întrebă :

— Ești nebun ? Tu trebuie să rămîi aici pînă mîine !

Dar Samba îi răspunse :

— Spune ce vrei, nu-mi pasă ! Eu tot mă voi duce !

Și trecu fluviul. S-au dus pînă la *tam-tamul* acela și Samba a intrat în cercul celor care jucau. Acoperindu-și capul cu șorțul și ascunzîndu-și fața, veni să joace cu lancea în mînă.

Dar oamenii, recunoscîndu-l, spuseră :

— Acesta este Samba Gueladio Diegui !

Fără să scoată o vorbă, intră în *tam-tam*. Își chemă apoi verii, fiii lui Konkobo Musa, și le zise :

— Veniți să intrăm în coliba tatălui vostru. Avem de vorbit împreună.

Acolo, se afla un prins de război, cu numele de Mahunde Gale, pe care-l dorea ochiul. Fiul lui îl întreabă :

— Tată, cum vrei să lupti mîine în starea asta ?

— Adu-mi un kilogram de ardei, îi răspunse tatăl. Își puse apoi ardeiul pe ochiul bolnav, pe care și-l prinse cu un bandaj. Pe urmă rămase culcat și cînd își scoase bandajul, ochiul lui era roșu ca focul.

— Cînd oastea lui Samba va vedea un om cu un ochi atît de îngrozitor de roșu — zise el — o va lua la goană, de teamă.

La ora șase dimineața, coloanele lui Samba și cele ale lui Konkobo începură lupta. Samba, care rămăsese culcat în coliba lui Konkobo Musa, petrecu noaptea glumind cu verii lui, pînă ce soarele

se ridică. Atunci, el le spuse, de față cu toți cei care se aflau în preajmă :

— Aduceți-mi apă să mă spăl !

Pe urmă, își luă sulita și ieși din sat. Străbătînd rîndurile soldaților lui Konkobo Musa, se îndreptă spre coloanele sale.

Își găsi iapa unde o lăsase, legată de un țăruș. Porunci să fie înșeuată și robul o înșeuă. Apoi încălecă și în galop pătruse în coloanele lui Konkobo, își scoase pușca sa, Busalarbi, din teacă, și cu o singură împușcătură omorî cel puțin cincizeci de războinici.

— Cum ! își spuneau soldații lui Konkobo, noi am crezut că încă de la începutul bătăliei oștile lui Samba o vor lua la fugă și ele, iată că nici nu se gîndesc ! Ba dimpotrivă !

Și, descurajați, își părăsiră căpetenia. Merita să fie văzuți cum fugeau. Dar Konkobo nu era din aceia care fug. Cînd calul său căzu mort, luă pămînt și-și umplu *sertesala* (pantalonii), așa încît chiar dacă ar fi vrut să fugă, n-ar fi putut, fiindcă pantalonul atîrna prea greu.

Ucigîndu-i pe toți cei din jurul lui, Samba se pomeni în fața lui Konkobo, care sta în picioare lîngă calul mort :

— Ei bine, tată, îl întrebă Samba, ce s-a întîmplat ?

— Iată, răspunse Konkobo, mi-a fost ucis calul !

Samba alergă după un călăreț al lui Konkobo, îl omorî și-i aduse calul :

— Tată, îi zise el, urcă-te pe calul ăsta și continuă lupta !

Konkobo se așează din nou în șa. Se aruncă asupra coloanelor lui Samba. Însă și cel de-a doilea cal al său căzu mort la pământ.

Samba din nou se duse la el :

— Ei bine, tată, întrebă el, iar ți-a fost ucis calul ?

Se duse, omorî un alt călăreț de-al lui Konkobo, și din nou îi aduse acestuia un cal.

Samba a înlocuit astfel cel puțin de opt ori caii uciși sub unchiul său. Îi omorî pe toți feciorii lui Konkobo. Iată-l stăpîn pe Fouta.

Îl duse apoi pe unchiul său, Konkobo, afară din sat și-i spuse :

— De acum încolo, vei rămîne aici. Vei cere de pomană !

Cînd Samba muri și cînd fu pus în pămînt, un *peuhl*, trecînd pe lîngă mormîntul său, văzu capul fostului rege din Fouta ieșind din groapă :

— Ah ! zise el, iată un cap de porc care își închipuia că n-a murit încă !

Și cu bastonul lovi cu putere țeasta. Bățul se rupse și o țandără intră în ochiul *peuhlului* care muri.

Bambado (locuitorii) din Fouta au zis atunci :

— Samba nu poate muri ; el este acela care l-a ucis pe *peuhl*.

POVESTE KIRI

(KAMERUNUL DE NORD)

Un vânător se duse odată în junglă. Alergă multă vreme. Ajunse la marginea unei ape. Auzind zgomote se ascunse. De-abia se ascunse că sosiră niște bivoli. Bivolii își lepădară pieile și se transformară în oameni. După ce-și scoaseră pieile, bivoliile începură să lingă sarea care se depusese pe lângă mal. Vânătorul văzu totul, se apropie tiptil, de-a bușilea și apucă una din pieile oamenilor care se aflau lângă apă. Luă pielea și se ascunse. Peste un timp, oamenii se întoarseră. Începură să-și pună pieile. Fiecare cum își punea pielea, cum se transforma în bivol. Numai o femeie își căuta zadarnic pielea ei de bivol. Nu o găsea. Alerga de colo-colo, fără să-i poată urma pe ceilalți bivoli, care erau acum departe, pentru că ea nu avea piele. Femeia se așază pe pământ și începu să plângă. Vânătorul ieși din ascunzătoare și-i spuse :

— Vino cu mine, te voi duce acasă și-ți voi da o rochie să te îmbraci.

Femeia se duse cu vînătorul, care se însură cu ea. Femeia îi dăruî vînătorului un băiat. Băiatul creșcu. Într-o zi, vînătorul îi spuse fiului său :

— Știi cum am dobîndit-o eu pe mama ta ?

Băiatul îi răspunse :

— Nu, nu știu.

Atunci vînătorul îi zise :

— Eram o dată la marginea unei ape, cînd soriră niște bivoli care-și scoaseră îmbrăcămintea lor de bivoli și se preschimbară în oameni. Am furat uneia dintre femei pielea ei de bivol ; femeia nu mai putu să plece cu ceilalți. Atunci, am luat-o în casa mea și m-am căsătorit cu ea. Ea este mama ta. Pielea de bivol am păstrat-o.

Băiatul întrebă :

— Unde ai ascuns pielea de bivol ?

Vînătorul îi arătă fiului său locul, și-i spuse :

— Aici am ascuns-o.

— Păzește-o bine, zise băiatul.

— O voi păzi, îi răspunse tatăl, apoi plecă la vînătoare.

Băiatul se duse la mama lui și-i spuse :

— Tata mi-a istorisit că într-o zi a văzut o mulțime de bivoli la marginea unei ape. Ei și-au scos îmbrăcămintea lor de bivoli și au devenit oameni. Tata i-a șterpelit pielea de bivol unei femei, care n-a mai putut să plece cu ceilalți. Atunci tata o aduse pe femeie la el acasă și se însură cu ea. Tu

ești femeia aceea, mamă ! Tata ți-a păstrat pielea de bivol !

Mama zise :

— Îți mulțumesc ! Unde a ascuns tatăl tău pielea mea de bivol ?

Băiatul îi spuse :

— Vino cu mine și am să ți-o arăt !

● Băiatul îi arată femeii unde ascunsese tatăl său pielea de bivol. Femeia și-a luat pielea de bivol, și-a luat copilul și au fugit în junglă.

FALSA LOGODNICA

(MALINKE)

Un *fama* (rege) ceru unui alt *fama* să-i dea pe fiica sa, Dede, în căsătorie și acesta consimți.

În momentul plecării logodnicei, care se ducea la casa soțului ei, tatăl acesteia îi dădu o *griotă* (supusă) ca tovarășă de călătorie. Cele două femei plecară la drum.

Fîind în plină secetă, căldura devenise înăbușitoare. Cum satelē erau din ce în ce mai rare, în cea din urmă zi a călătoriei ele avură de străbătut o distanță foarte lungă, într-un ținut cu totul pustiu. În ziua aceea se terminase provizia de apă. Doar *griota* mai păstrase puțină într-un burduf pe care-l purta cu ea.

Dede, căreia îi era foarte sete, îi ceru un pic de apă tovarășei de drum.

— Dacă nu-mi dai jumătate din bijuteriile tale, îi răspunse aceasta, nu-ți voi da din apa mea !

Printesa îi dădu *griotei* un rînd de bijuterii pentru brațe și altul pentru picioare, în schimbul cărora aceasta îi turnă puțină apă într-o scoică de stridie, pentru a-și mai potoli setea.

Mergînd mai departe, Dede simți din nou nevoia nestăvilită să bea. *Griota* îi ceru și restul bijuteriilor cu care era împodobită și îi umplu din nou cu apă o scoică de stridie.

Nu erau prea departe de satul logodnicului, cînd prințesa, cuprinsă de o sete arzătoare, o rugă pe *griotă* să-i mai dea un pic de apă.

— Dă-mi veșmintele tale și toate podoabele care dovedesc neamul tău regesc să mă împodobesc cu ele în așa fel, încît să se creadă că eu sînt adevărata logodnică a lui *fama*.

Dede, învinsă de sete, primi schimbul. *Griota* îi scoase atunci *pagneșul* (un fel de șorț) și *bubuul* (veșmînt de pînză albă) și-i dete în schimb îmbrăcămîntea roșie a castei sale cu care se îmbracă prințesa.

În felul acesta se înfățișară înaintea lui *fama*.

Acesta, văzînd-o pe *griotă* în veșmintele prințesei, o luă drept logodnica sa și o pofti în colibă.

Dede rămase pe lingă ea ca servitoare. Nu des-tăinuî nimic din ceea ce se petrecuse, pentru că îi era rușine să-și mărturisească slăbiciunea de care dăduse dovadă pe drum.

Anul următor, *griota* îi dăruî lui *fama* un copil, și micuțul fu încredințat lui Dede pentru a-l îngriji. În fiecare dimineață ea îl lua în spinare și

mergea să gonească păsările și papagalii care veneau să mănînce recolta. Dede se așeza pe o movilă mare de termite și săltîndu-l în brațe pe băiețel pentru a-i ostoi țipetele, îi cînta :

„Taci copil de griotă, taci...”

In ziua cînd tatăl meu m-a dat unui masa (rege)

M-a dat ca să-i fiu soție.

In ziua în care mama m-a dat unui masa

M-a dat ca să-i fiu soție.

Taci copil de griotă, taci !”

În fiecare zi ea repeta același cîntec.

Se întîmplă că o dată o bătrînă, care căuta ciuperci pe marginea *luganului* (ogorului), s-o audă pe Dede cîntînd. Se duse la rege și îi spuse :

— Mare *masa*, dacă mă saturi cu carne fără oase ¹, îți voi da o veste însemnată !

Regele o ospătă cu ouă fierte tari atîtea cîte dori ea. Atunci bătrîna îi spuse :

— Femeia care stă la tine ca nevasta ta nu este fiică de rege. Este numai o *griotă*. Dacă ții să știi adevărul, cheamă-le aici pe toate fetele din sat și poruncește-le să repete cîntecul pe care-l cîntă dimineața cînd sperie păsările prădătoare din *lugan*.

Masa adună toate fetele din sat, fiecare purtînd în spate copilul de care trebuia să aibă grijă. Le pofți să repete cîntecul pe care-l cîntau dimineața ; și ele ascultară. Cînd veni rîndul lui Dede, care era cea din urmă, aceasta cîntă cu totul alt cîntec decît

¹ Adică ouă, formulă în poveștile negre.

acela pe care-l auzise bătrîna. Atunci femeia care era lîngă ea zise :

— Nu este acesta cîntecul pe care l-am auzit !

Masa își scoase sabia din teacă și o amenință pe falsă *griotă* că o omoară pe loc dacă nu-i cîntă adevăratul cîntec.

Îngrozită, Dede așeză pe pămînt copilul și pe urmă, săltîndu-l în brațe îi cîntă :

„*Taci, copil de griotă, taci...*“

Cînd termină cîntecul, *masa* înțelese că fusese înșelat.

O chemă pe adevărata *griotă* și îi tăie capul.

Dede își spală mîinile în sîngele cutezătoarei ¹ și își luă locul la care avea dreptul.

¹ Gest simbolic.

NJINKONA

(GURMANTI)

În timpul foametei, un crescător de pui mergea în fiecare zi să descopere movile de furnici pentru hrana păsărilor sale, și locul unde se ducea era mereu același. De fiecare dată când mergea găsea o *njinkona* (gogoasă din făină de mei), care nicio-dată nu uita să-i spună :

— Crescătorule, fugi după mine și, dacă mă ajungi, mănîncă-mă !

Omul, ascultînd de acest îndemn, o urmărea ; dar era în zadar : *njinkona* se rostogolea cu toată iuțeala pînă la o gaură în pămînt și dispărea înainte ca el să o poată ajunge.

Într-o zi, crescătorul își schimbă drumul și trecînd pe lîngă gaura unde dispărea *njinkona* o astupă cu frunze. Se întoarce după aceea pe vechiul său drum, pe unde avea obiceiul să i se arate gogoasa.

Cînd fu aproape de *njinkona*, aceasta își reînnoi propunerea sfidătoare. Alergă după ea și gogoașa nu mai putu să se strecoare în gaura pe care el o astupase cu frunze, așa că o prinse fără greutate.

Era gata să muște din ea, cînd gogoașa îi zise :

— Nu mă mîncă ! Îți voi arăta mijlocul de a avea cu ce să te hrănești întreaga ta viață.

— În cazul ăsta, răspunse crescătorul, grăbește-te să-mi arăți acest mijloc.

— Iată : îți voi da un vas și un *maligolo* (bici din piele de hipopotam). De fiecare dată cînd te va apuca foamea, nu vei avea decît să-i spui vasului : „Vas, umple-te“, și el se va umple cu bucate de tot felul. În ce privește biciul, îți voi spune mai tîrziu la ce-i bun.

Crescătorul primi *maligolo* și vasul și se întoarse la familia lui. Își chemă nevasta și copiii :

— Astăzi, le spuse el, vom avea o masă bună, și, luînd vasul, porunci : Vasule, umple-te !

Vasul se umplu pînă la vîrf cu un delicios *sahabo* (plăcintă de mei), din care au mîncat toți pe săturate.

Crescătorul își hrăni astfel familia timp de o lună întreagă. *Bado*-ul (căpetenia) ținutului, auzind despre această întîmplare, îl chemă să vadă și el vasul, și i-l luă cu de-a sila.

Crescătorul, merse de îndată să se întîlnească cu *njinkona*, căreia îi povesti cum se purtase regele cu el.

— Acuma, îi spuse cocoloșul de cocă, îți va fi de folos *maligolo*. Ia-l și du-te la *bado*. Când vei fi în fața lui, spune : „Bici, lovește-l pe *bado* !“ și când vei crede că acesta și-a primit pedeapsa, nu vei avea decît să poruncești biciului să-l lase în pace.

Crescătorul făcu tot ceea ce-i spusese *njinkona*. Ajuns în fața *bado*-ului îi ordonă biciului să-l lovească. Atunci *maligolo* intră în joc. Începu să-l bată pe rege care, de durere și de furie, urla ca din gură de șarpe. Și toți cei din jur urlau o dată cu el.

— Oprește biciul ! îi strigă crescătorului femeia favorită a regelui. Oprește-l și-ți vom da înapoi vasul !

— Dați-mi mai întîi vasul, răspunse crescătorul, și după aceea îmi potolesc și eu biciul.

Se grăbiră să i-l aducă.

— Bici ! porunci el atunci, lasă-l în pace pe *bado* ! Și biciul căzu la pămînt.

Crescătorul îl ridică și plecă, luîndu-și cu sine vasul.

DJINUL PEȘTE

(BERBER)

Un pescar sărman a plecat la pescuit cu fiul său, în vîrstă de doisprezece ani. Era foarte sărac, și în ziua aceea era mai trist și mai îngrijorat ca nicio-dată, pentru că femeia lui adusese pe lume o fată pe care cu greu ar fi putut s-o crească.

Cînd aruncă prima oară plasa, aduse la suprafață stîrvul umflat, rău mirositor și pe jumătate putrezit al unui măgar. Blestemîndu-și ghinionul, aruncă din nou plasa, dar nu fu mai norocos nici de data asta, pentru că nu scoase decît o piatră foarte grea, care-i pricinui multă oboseală și care era să-i rupă mai multe ochiuri : o piatră mare și nici urmă de pește !

— Nu există milă și îndurare decît la Alah cel atotputernic ! gemu el, aruncîndu-și plasa pentru a treia oară. Alah cel atotputernic, prevăzătorul, generosul, fie preamărit, n-a făcut să se nască astăzi acest copil pentru a-l lăsa să moară de foame.

Plasa se făcu din nou foarte grea numai că de astă dată se prinsese sigur în ea o ființă vie, fiindcă se simțeau dese și puternice scuturături. În adevăr, un pește uriaș se zbătea înăuntru.

După ce-l scoase pe mal, pescarul, spunându-i fiului său să-l aștepte, plecă să caute un topor să despice peștele. De-abia plecă pescarul că peștele începu să plîngă privindu-l pe băiat rugător ; lacrimi mari curgeau din ochii lui monstruoși.

Plin de milă, tînărul luă peștele în brațe și-l aruncă înapoi în apă. Pe urmă se gîndi ce făcuse și cît de înfuriat va fi tatăl său cînd se va întoarce și nu va mai găsi prada pe a cărui carne se bizuia să-și hrănească familia. Cuprins de frică și neștiind ce să facă, o luă la fugă la întîmplare.

Seara se apropia repede. După cîteva minute de goană în lungul malului, văzu ieșind de după o stîncă și îndreptîndu-se către el un bărbat frumos și tînăr.

— Pacea să fie cu tine, spuse acesta. De ce ești supărat ? Eu mi-am pierdut părinții și par mai puțin trist decît tine. Vrei să vii cu mine ? Vom locui împreună.

— Din toată inima, spuse celălalt, și dacă vrea Alah.

Au continuat deci să meargă amîndoi, pîn-au ajuns într-un oraș prin care au început să se plimbe, străbătînd piața și admirînd prăvăliile și mărfurile de tot felul.

Trecură astfel pe strada negustorilor de mătăsuri, minunându-se de frumusețea culorilor cu care măiestria lucrătorilor împodobiseră stofele lucitoare și moi.

— O, ce prăvălie frumoasă ! Privește, fratele meu, ce prăvălie frumoasă ! strigă fiul pescarului, care nu mai văzuse niciodată un oraș mare, adresându-se tovarășului său. De ce nu-i scris în soarta mea să am una asemănătoare ?

— Această dorință e ușor de împlinit, frate, zise celălalt.

Și a doua zi închirie pentru prietenul său o prăvălie și mai mare, pe care o umplu cu stofele cele mai frumoase și mai rare. Toți trecătorii zăboveau vreme lungă, cu gura căscată, în fața acestor lucruri minunate, oferite de cei doi negustori la fel de frumoși ca și stofele lor.

Cele mai minunate mătăsuri din toate țările Orientului și Occidentului erau adunate în prăvălia lor. Se găseau acolo brocarturi și catifele, pânze pictate și broderii vechi și noi, stofe venite din Indii și mătăsuri chinezești atât de fine, încît o rochie de femeie putea să treacă printr-un inel. Se mai găseau de asemenea cordoane de diferite culori, centuri de piele împodobite cu migală, mătânii din chihlimbar roșcat, coliere din grăunțe de *dum* (palmier) și lanțuri din pietre prețioase.

Prăvălia lor deveni în curînd atît de cunoscută, încît aproape că erau stînjiți de numărul clienților. Atîția admiratori zăboveau în fața ei din

simplică curiozitate, că se oprea pînă și circulația în strada aceea. Așa că pașa nu mai dădu voie nimănui care nu venea pentru afaceri să se apropie de prăvălie și să se oprească la intrarea ei.

Această faimă îi făcu poftă sultanului să-l vadă pe tînărul negustor, pe care-l pofti la el la masă. Cum îl văzu pe fiul pescarului în toată frumusețea lui (fruntea îi era albă ca ziua și părul negru ca noaptea, obrații îi erau ca doi trandafiri, iar pe unul avea o aluniță ca o picătură de chihlimbar negru) sultanul îl și îndrăgi. Îi ceru să vină mai des, și în curînd nu se mai putu lipsi de el. Îi dădu învoirea să intre în apartamentele sale oricînd ar fi vrut, chiar fără să mai aștepte ca femeile să se ascundă. Îi dădea voie chiar să bea ceaiul cu propria lui fiică. Nu se mai sătura privindu-i frumusețea feței și grația mersului. Îi făcea de asemenea plăcere să-l asculte recitînd emoționantele versuri ale poezilor.

Într-o zi, fiul pescarului se întoarse acasă trist și îngrijorat.

— Ce ai fratele meu ? îl întrebă prietenul lui.

Fiul pescarului sfîrși prin a-i mărturisi că era îndrăgostit de fiica sultanului.

— O poți lua de nevastă, spuse prietenul.

— E cu neputință, știu prea bine, și tu însuși o știi, reluă el descurajat. Eu nu sînt decît fiul unui biet pescar !

— Dimpotrivă, e foarte ușor. N-ai decît să-i ceri mîna și vei vedea că tatăl ei ți-o va da fără întîrziere.

Întărit de aceste vorbe și căpătînd siguranța, datorită felului în care fuseseră rostite, tînărul bărbat se duse îndată la palatul sultanului și i-o ceru pe fiica sa în căsătorie.

Sultanul, cînd auzi, aplecă capul și stătu o oră să se gîndească în liniște. Pe urmă spuse :

— Mîine îți voi da răspunsul !

Și-i ceru sfatul nevastei sale.

— Doamne, stăpînul meu, spuse aceasta care nu vroia să-și dea fiica unui necunoscut, iată o perlă luată din bijuteriile mele. Arată-i-o tînărului bărbat și cere-i să aducă una asemănătoare. Cum, în mod sigur nu va găsi una la fel, vei avea un motiv cinstit să-i refuzi amabil mîna fiicei noastre. Dacă, dimpotrivă, ceea ce pare cu neputință, ținînd seama de mărimea uriașă a acestei perle, va aduce una la fel, înseamnă că acest necunoscut nu este un om de nimic, ci fără îndoială vreun fiu de rege !

Sultanul îi arătă deci a doua zi perla fiului de pescar, și-i spuse :

— Ți-o voi da pe fiica mea, dacă vrea Alah, cu condiția ca tu să-mi aduci o perlă în totul asemănătoare cu aceasta !

Tînărul bărbat luă bijuteria și se întoarse acasă.

— Sultanul nu mi-a refuzat mîna fiicei sale, îi spuse el prietenului său, dar pune o condiție de neîmplinit !

— Numai atât ? zise prietenul lui. Cum ți-am spus, sultanul te primește deci, de ginere. Cît privește această condiție, ne va fi ușor s-o îndeplinim. Iată o batistă plină cu perle. Uită-te tu însuși dacă nu sînt tot așa de mari ca și aceea a regelui.

Cu încîntare, tînărul bărbat constată că toate aceste perle îndeplineau cu prisosință condițiile cerute. Și în loc de una singură se duse să-i dăruiască o grămadă de pietre prețioase sultanului, care nu mai putu acum să-i refuze mîna prințesei.

Două săptămîni mai tîrziu, se desfășurară sărbătorile căsătoriei, care ținură o săptămîină întreagă.

Tînărul tovarăș îi spusese fiului de pescar să se întoarcă să-l vadă după două săptămîni. Dar acesta, plin de fericirea lui, nemaigîndindu-se decît la scumpa lui soție și la onorurile regale, noi pentru el, cu care era copleșit, lăsă să treacă această dată, uitîndu-și de binefăcătorul său prieten.

După trei luni își aminti totuși de el și zise :

— Mă duc să-l văd. Fără îndoială că mă mai așteaptă.

Dar lăsă pe a doua zi îndeplinirea acestui plan, nu se mai gîndi din nou timp de trei luni și, anotimp după anotimp, trecu un an întreg în plăceri fără să-și țină făgăduiala.

Într-o zi se hotărî, în sfîrșit, și plecă la întîlnire.

Prietenul îl mai aștepta încă. Nemulțumirea lui fu mare. Dar mai mare încă fu plăcerea pe care o simți revăzîndu-l pe nerecunoscător.

— Nu m-ai uitat de tot ? spuse el. Cum ai putut sta un an întreg fără să te gîndeşti de loc la mine, care n-am încetat o clipă să mă gîndesc la tine şi care ți-am pîndit fără încetare venirea ? Tresăream la speranţa mereu neimplinită de fiecare dată cînd cineva bătea la uşă, şi nici o zi nu se scurgea fără să mă rog lui Dumnezeu cu cele mai fierbinţi rugăciuni să fim din nou împreună ! Ai putut trăi atît de mult timp fără să-ţi aduci aminte de scumpa noastră prietenie şi de zilele în care am stat împreună, fără să te gîndeşti să-mi faci cinstea prezenţei tale, fără să suferi tu însuţi de despărţirea noastră ? Dar acum eşti aici. Înseamnă că încă mă mai iubeşti. Să nu mai vorbim despre trecut şi să ne veselim de clipele pe care Dumnezeu ni le dăruieşte...

Ginerele sultanului, mişcat de aceste blînde dojeni, începu să plîngă şi-l sărută cu duioşie pe prietenul lui, care îl iertă cu bunăvoinţă şi îl acoperi de mîngîieri.

Curînd după asta, ginerele sultanului hotărî să meargă să-şi caute tatăl. Făcu pregătiri de călătorie şi se duse cu un alai numeros în satul părintesc.

Djinul sosise înaintea lui şi pregătise mai multe case bine rînduite, pentru timpul cît va sta acolo el şi servitorii săi.

— În adevăr, spuse tînărul bărbat, este o fericire să ai un asemenea prieten ; este un lucru ne-

grăit de dulce să știi că există o ființă mereu gata să te iubească, să te ajute și să te mîngîie.

Și el recită aceste versuri :

*„Dacă unul dintre compatrioții tăi are inima curată ca tine,
Leagă-te de el și viețuiește alături de acest și pentru acest
Unul unic !”*

Djinul se făcu atunci recunoscut.

— Nu sînt, îi spuse el fiului de pescar, cel pe care-l crezi, ci un *djin* al apelor. Mi-ai dăruit într-o zi viața. Sînt peștele pe care tatăl tău îl pescuise și pe care tu l-ai aruncat din milă înapoi, în mare. Am vrut să te răsplătesc pentru fapta ta bună și de aceea am luat această înfățișare, te-am îndrumat în viață și am făcut să-ți izbutească toate treburile. Dar nu te crede obligatul meu. Sînt des-tul de răsplătit pentru binefacerile mele, trăind fericit lîngă tine. Îmi ajunge că te-am făcut fericit... Și acum, fratele meu, trebuie să ne spunem adio. Eu trebuie să plec. Dar mai vreau, cînd se va ivi prilejul, să-ți pot veni în ajutor. Iată un praf. Ia-l, și dacă într-o zi ai să ai nevoie de mine, aruncă puțin din el chiar în locul unde mi-ai dăruit altădată viața ; voi veni de îndată, cu voia lui Dumnezeu, în ajutorul tău !

Cu aceste vorbe, *djinul* își părăsi prietenul.

Acesta își regăsi tatăl, pescarul, zdrobit de vîrstă și de muncă. I se făcu cunoscut, îl luă în capitala sultanului, socrul său, și-i dăruî haine demne de un fiu de rege. La fel făcu cu mama și cu sora sa.

NTIY, ÎNVINGĂTORUL ȘARPELUI BOA

(BAMBARA)

În ținutul Bana era un boa care le răpea pe toate noile căsătorite chiar din prima noapte de nuntă, și după șapte zile le mînca. Nimeni nu-i putea veni de hac, pentru că de fiecare dată cînd i se tăia capul îi creștea altul nou.

Într-o zi, boa o răpi pe femeia unui om numit Ntiy. A doua zi, soțul plecă să se lupte cu șarpele. Ajuns în vizuină, o auzi pe nevasta sa vorbind astfel :

— Frumosul meu boa, moartea care mă amenință nu mă poate împiedica să am o dorință ; aş vrea să știu cum s-ar putea să ți se ia viața ?

— Femeie, răspunse boa, în pădurea care se află în partea de miăzăzi a satului trăiește un taur sălbatic. În burta acestui taur se află o căprioară vie și în căprioară o bibilică ; la rîndul ei, bibilica are în trup o turturică, iar în burta turturicii se găsește un ou. Pentru a mă putea omorî, ar trebui

spart oul. După asta, ar trebui ca o muscă să-și mînjească picioarele în oul spart și să vină să se așeze pe mine. Cum m-ar atinge, aş muri pe loc.

Ntiy înțelese, auzind aceste cuvinte, că în zadar ar folosi împotriva șarpelui boa arme sau mijloace obișnuite de luptă. Se retrase deci și se îndreptă spre pădure. Cum trecu de sat se întâlni cu un leu foarte mare, care îi tăie calea răgind și arătându-i ghearele și colții. Ntiy își urmă drumul fără să arate nici cea mai mică teamă.

— Omule, îi spuse leul mirat, ești cel dintîi pe care răgetele și colții mei nu l-au îngrozit ! De unde vine asta ?

Ntiy răspunse :

— Asta se datorește faptului că în curînd voi avea de-a face cu un animal mai cumplit decît tine !

— Vrei să-ți țin tovărășie ? zise lăul.

Și după ce căpătă învoirea lui Ntiy îl urmă.

La cîțiva pași de acolo, o panteră se repezi asupra lui Ntiy și îl zgîrie cu o lovitură de gheară. Ntiy o împinse cu cotul și-și urmă drumul. Pantera mirată îl întrebă atunci :

— Cum se face, omule, că nu ți-e frică ?

— Pentru că am lăsat în vizuina lui un animal mult mai rău decît tine și fiindcă mă duc să caut mijlocul să-l înving.

— Vrei să merg cu tine ?

— Sigur ! Și Ntiy își urmă drumul, întovărășit de leu și de panteră.

Ajuns pe o pajiște cu iarbă, un vultur îi rupse lui Ntiy urechea dreaptă cu ghearele.

— Poți chiar să mă și omori ! îi zise el răpitorului, puțin îmi pasă, căci am de luptat cu un dușman mult mai de temut decît tine !

Vulturul îi ceru de asemenea voie să-l întovărășească.

La oarecare depărtare, un uliu îi rupse urechea stîngă lui Ntiy, care însă îi zise :

— Vulturul este mai puternic decît tine și nu mi-a fost frică de el.

Atunci uliul îi ceru și primi învoirea de a se alătura cetei.

Mergînd, Ntiy se împiedică de un pietroi mare, care făcu să-i sară unghia degetului cel mare de la picior. Nu se opri pentru asta și-și urmă calea fără măcar să-și privească piciorul. Și piatra îi zise :

— Ntiy, ești cel dintîi pe care l-am rănit și care n-a luat în seamă rana ! Dă-mi voie, deci, să merg cu tine oriunde vei merge !

Ntiy îi dădu voie.

La cîțiva pași de acolo, o muscă îi intră în nară și îi ieși prin gură fără ca el să strănute.

— Cum ! exclamă musca, nu strănuți ?

— Nu, pentru că am de-a face cu alții mai grozavi decît tine !

Ea îi ceru de asemenea să-l întovărășească și el primi.

Toți împreună se îndreptară către pădure. Când au ajuns, Ntiy le spuse tovarășilor lui :

— Bunii mei prieteni, știți că în satul meu se află un boa care fură toate tinerele mirese ? Noaptea trecută a furat-o și pe soția mea. Mă pregătisem să mă lupt cu el și m-aș fi luptat, fără sorti de izbîndă, la fel ca toți aceia care l-au atacat. Dar cînd am ajuns aproape de viziuna lui, l-am auzit mărturisindu-i soției mele că pentru a-l omori trebuie ca o muscă să vină să se așeze pe el după ce s-a mînjit cu gălbenușul unui ou spart. Acest ou se află în burta unei turturele, turturica este închisă într-o bibilică, iar bibilica într-o căprioară. În sfîrșit, căprioara trăiește în trupul unui taur mare și sălbatic din această pădure. Fiecare dintre voi va putea să-mi fie de un prețios ajutor în lupta mea !

Se aflau în acest moment chiar în inima pădurii. Taurul fu repede descoperit și leul îl sugrumă. Când i se despică burta, ieși la lumină căprioara ; cu omorîrea ei se însărcină pantera.

Cînd și căprioara fu despicată, bibilica își luă zborul. Dar vulturul se aruncă asupra ei și i-o aduse lui Ntiy. O spintecară și din burta ei țîșni turturica. Nu apucă să zboare prea departe, căci uliul o și înhăță. Cînd ieși la iveală oul, piatra îl sparse și musca se mînji pe picioare în zeama lui, apoi zbură și se așeză pe boa. Monstrul făcu mare gălăgie, încolăcindu-se în gaura lui, dar în curînd nu se mai auzi nimic : murise.

După ce mulțumi călduros tovarășilor săi, Ntiy se îndreptă spre vizuină, unde-l găsi pe boa mort și pe femeia lui teafără și sănătoasă. O aduse în sat ; pe urmă îi spuse lui *fama* (căpetenia) că-i venise de hac șarpelui.

Fama îl trimise pe primul său *griot* să se încredințeze dacă Ntiy a spus adevărul. *Griotul* se întoarse, aducînd vestea că boa era într-adevăr mort de-a binelea.

Atunci *fama* îi dăruî lui Ntiy o sută de lucruri din fiecare fel, așa că acesta deveni foarte bogat.

CELE TREI FEMEI ALE LUI SARTY

(HAUSA)

Faptul s-a petrecut într-un sat unde își avea reședința un *sarty* (rege). Trei femei vorbeau îndreptându-se către un iaz :

— Ah ! spunea prima, dacă regele m-ar lua de soție, i-ași dăruia doi gemeni al căror buric ar fi de aur curat !

— Eu, spune a doua, dacă aș fi nevasta lui, un singur fir de pai mi-ar ajunge pentru a-i mătura toate încăperile !

Cea de a treia zise la rîndul ei :

— Dacă regele m-ar alege de soție, cu un singur bob de orez aș face atîta mîncare, încît toți oamenii *sartyului* n-ar dovedi s-o mănînce !

O femeie bătrînă, auzind ce vorbeau cele trei femei, se duse la *sarty* și-i făgădui să-i spună ceva care-l va interesa, cu condiția ca acesta să-i dea să mănînce carne fără os (ouă).

După ce-și îndestulă pîntecele, bătrîna repetă regelui discuția celor trei femei.

Sartyul le luă de neveste pe toate trei și toate își ținură făgăduiala pe care o făcuseră ; cea de-a treia, cu un singur bob de orez îl îndestulă îndată pe bărbatul ei, care mîncă pe săturate, fără să poată goli vasul ; cea de-a doua, știu, cu un singur fir de pai, să măture curtea și locuința regelui. În sfîrșit, cea dintîi aduse pe lume doi gemeni cu buricul de aur curat.

În ziua cînd cea din urmă născu, femeia favorită a *sartyului* îi fură pe cei doi copii și îi aruncă afară din *tata* (ograda împrejmuită). Puse în locul lor două șopîrle, pe urmă alergă la rege să-l anunțe că nevasta lui adusese pe lume două animale respingătoare.

Sartyul furios o izgoni pe sărmana lehuza, luîndu-i pînă și *pagnesurile* (șorțuri) de pînză pe care i le dăruise.

O femeie bătrînă, care căuta pe lîngă zidul de lîngă *tata* ierburi ca să-și facă o mîncare, văzu copiii, îi luă, îi așeză sub ierburi în tigva pe care o avea cu ea și se întoarse acasă. Gemenii crescură pe lîngă ea.

Cînd copiii ajunseră mari, se duceau în fiecare zi la iaz și le băteau pe femeile *sartyului* pe care le găseau scaldîndu-se :

— Voi sînteți soțiile cele rele, tovarășele mamei noastre, voi sînteți, le spuneau ei, acelea care

ne-ați aruncat afară din *tata* ! Și le spărgeau toate tigvele.

Într-o zi, un *griot* văzu o astfel de bătălie între gemeni și femeile regelui. Se duse să-și găsească stăpînul, căruia îi spuse :

— În sat sînt doi copii care-ți seamănă leit. În toate zilele vin la baltă și-ți necăjesc femeile, susținînd că acestea i-au furat de la mama lor din gelozie.

Regele, curios la auzul acestei știri, îi chemă pe cei doi gemeni în fața lui și, cînd văzu cît de mult semănau cu el, își spuse : „Desigur, acești copii sînt ai mei ! Dar cine poate fi mama lor ?“

După ce chibzui îndelung, le porunci soțiilor sale să pregătească mîncarea ce-i plăcea cel mai mult fiecăreia dintre ele, neuitînd să dea aceeași poruncă și mamei celor doi gemeni, care trăia din mila oamenilor din sat.

Nevestele *sartyului* începură să pregătească diferite feluri : unele făceau mîncăruri cu orez ; altele mîncăruri cu carne ; altele cu fasole etc. Cerșetoarea, mama gemenilor, pregăti o mîncare din tărîțe de mei.

Cînd toate feburile fură gata, *sartyul* le spuse gemenilor :

— Duceți-vă și mîncăți din mîncarea mamei voastre !

Copiii fugiră deîndată la tigva cu tărîțe și o mîncară pe toată.

Regele își dete seama atunci de partea cui era adevărul. Pe intriganta care o ponegrise pe mama celor doi gemeni o ucise, iar capul i-l trimise cerșetoarei care, luînd locul aceleia ce fusese cauza nenorocirilor ei, îl folosi drept scăunaș pe care se așeză.

De atunci au femeile scăunașe în locuința lor.

COADA DE YBUMBUNI

(GURMANTI)

Trei zile după nașterea lui, micul Diandia îi spuse tatălui său, Tangari :

— Dă-mi un arc cu coarda foarte rezistentă !

Tatăl lui îi dădu unul a cărui coardă era împletită din piele de căprioară. Copilul îl încercă. Îl întinse și coarda se rupse pe loc. Tatăl lui îi aduse pe rînd un arc cu coarda din piele de *koba* (antilopă), pe urmă altul cu coarda din piele de bou sălbatic și, în sfîrșit, unul cu coardă din piele de elefant. Și acesta se rupse ca și cele dinainte.

Diandia îi spuse atunci tatălui său :

— Trebuie să-ți smulgi o vînă de la picior și să-mi faci o coardă pentru arc ; nici o altă coardă nu va fi destul de rezistentă.

Tangari îi împlini dorința fiului său.

Cînd arcul fu gătit cu coarda cerută, Diandia plecă să vîneze. Cînd să plece, tatăl îi zise :

— Cînd vei vrea să mă cîntești cu coada, unui animal omorît de tine, nu-mi da alța decît una de *ybumbuni*.

Ybumbuni este un animal mai frumos decît oricare altul și foarte înalt. Este destul de puternic pentru a duce o sută de elefanți. Coada lui este lungă și stufoasă, ca aceea de cal, împodobită de *cauris* (scoici) foarte albe și cu perle de aur. Se slujește de această coadă pentru a paraliza mișcările animalelor pe care le vînează. Cînd urmărește și este aproape să ajungă un animal, se întoarce deodată și perii cozii sale se încolăcesc în jurul picioarelor prăzii, pe care o imobilizează.

Micul Diandia merse 700 de ani spre Levant, căci din această parte vin lucrurile extraordinare și, prin urmare, într-acolo ar fi putut întîlni un *ybumbuni*. Ajunse în sfîrșit în pădurea unde locuiau aceștia.

Găsind-o singură pe mama *ybumbunilor* îi spuse ce dorește. Tinerii erau plecați la vînătoare.

— Vei avea ce dorești ! îi făgădui bătrîna. Te voi ascunde în vasul în care țin carnea uscată. Să nu faci nici cel mai mic zgomot, de nu, micuții mei te vor descoperi și te vor minca repede.

La miezul nopții, cînd toți *ybumbunii* dormeau, mama lor se duse să taie coada celui mai tînăr și veni să i-o dea lui Diandia. Micuțul ieși din vas și mama *ybumbunilor* îl îndreptă pe drumul cel bun.

În toate diminețile, tinerii *ybumbuni*, trezindu-se, își cântau pe rînd cîntecul. La deșteptare, cel mai mare începu să cînte :

„Să mă uit să văd dacă coada mea cea ucigătoare de boi
se află tot acolo.
Dacă coada mea ucigătoare de elefanți e acolo, întreagă.
Flip ! Flop ! A mea este !“

Fiecare repeta acest cîntec, pînă la cel din urmă care, negăsindu-și coada, termină astfel :

„*Flip ! Flop ! A mea nu este !*“

Atunci, cu toții o porniră pe urmele lui Diandia, mirosind pămîntul. Cînd să-l ajungă pe copil, acesta se întoarse și-i văzu. Începu să cînte :

„O tată ! O tată ! Ybumbunii mă vor mînca !
Pentru că tu nu mi-ai cerut
O coadă de bou sălbatic, nu ! nu ! nu !
Nici pe aceea a lui koba, nu ! nu ! nu !
Sau pe cea a eléfantului, nu ! nu ! nu !“

Acest cîntec le plăcu foarte mult *ybumbunilor*.

— O vom chema pe mama noastră, spuseră ei, ca să asculte și ea cîntecul unei ființe omenеști.

În timp ce se întorceau pe același drum, Diandia alergă cu toată iuteala picioarelor lui.

Ajunși la mama lor, *ybumbunii* îi povestiră ce-au auzit :

— Duceți-vă și căutați această făptură, le spuse mama lor, și aduceți-o aici.

Ybumbunii reîncepură urmărirea. Erau aproape de Diandia, care ajunsese în preajma satului lui. Cînd acesta îi văzu venind, își reîncepu cîntecul :

„O tată ! O tată ! *ybumbunii* mă vor minca !“

Ybumbunii s-au întors încă o dată înapoi să povestească mamei lor ce auziseră, dar cînd ea îi trimise iarăși în urmărirea lui Diandia, micuțul se afla în siguranță în casa tatălui său, căruia îi dăruia în semn de cinste coada de *ybumbuni*.

Tangari își atinse atunci cu ea rana de la picior, pe care timpul nu i-o cicatrizase încă, și se vindecă pe loc. Coada o păstră apoi ca pe un talisman prețios.

De atunci, bătrînii au luat obiceiul să păstreze cozile animalelor vîinate și se slujesc de ele ca apărătoare de muște.

AMADU KEKEDIURU SALVATORUL ALOR SAI

(KADO)

Doi frați plecau în călătorie. Sora lor, care era însărcinată, dorea să-i însoțească. Ei însă se împotriviră.

După ce frații plecară, copilul, care se afla încă în burta mamei, îi spuse acestuia :

— Mamă ! Naște-mă !

Și mama îi răspunse :

— Un copil care vorbește în burta mamei sale trebuie să se și nască singur.

Atunci copilul veni pe lume fără ajutorul nimănui.

După asta, mai spuse :

— Mamă, spală-mă !

— Tu care te-ai născut singur, poți să te speli tu însuși ! răspunse mama.

Copilul, ridicându-se, o întrebă pe mama lui :

— Unde este tatăl meu ?

— A murit ! îi răspunse ea.

— Și ție, întrebă el din nou, ți-au mai rămas rude ?

— Am doi frați, dar au plecat în călătorie spre satul cutare.

— Mă duc să-i ajung ! spuse copilul, pentru că vor întâmpina multe greutăți în drumul lor.

Se sculă, luă o seceră și o plasă de pescuit, după care plecă pe drumul pe care porniseră și unchii săi.

Aceștia tocmai se îndreptau către un sat plin de vrăjitori care aveau drept căpetenie o vrăjitoare. Drumul spre acest sat era păzit de ciini și de tauri, care omorau pe oricine nu avea ce să le dea de mâncare.

Copilul — se numea Amadu Kekediuru, adică „Amadu care nu se teme de vrăjitori“ — luase cu el o grămadă de nutreț. Pescui cu plasa câțiva pești și puse totul într-un sac. Zbura ca vîntul în urma unchilor lui, cu toată greutatea pe care-o purta în sac.

Îi ajunse chiar în clipa în care erau gata să fie sfîșiati de tauri și de ciini :

— Unchii mei ! le strigă el, nu vă temeți de nimic ! Viu în ajutorul vostru !

În același timp scoase din sac grămada de nutreț, pe care o aruncă taurilor, și peștii, pe care îi aruncă ciinilor. Atunci jivinele feroase nu mai făcură altceva decît să mănînce și îi lăsară în pace pe cei doi oameni și pe nepotul lor.

— Să mergem mai departe, zise acesta. Sînt nepotul vostru și vă voi întovărăși.

— Copile ! îi răspunseră unchii, ne-ai scăpat de tauri și de cîini, dar pentru tot ce-ai făcut nu-ți putem da voie să ne însoțești ; nu ești nepotul nostru ! Sora noastră nu născuse cînd noi am părăsit coliba. Nu se poate deci ca tu să ne fii nepot.

Își continuară drumul, lăsînd copilul acolo.

Amadu se preschimbă atunci într-o pălărie de paie (pălărie conică) și se așează la marginea drumului, în calea unchilor săi.

Cel mai mare dintre unchi o zări și zise :

— Iată o pălărie care-mi va fi de folos, pentru că va împiedica ploaia să mă ude.

Luă pălăria și și-o puse pe cap.

Pălăria îi spuse atunci :

— Unchiule, eu sînt ! Nu sînt o pălărie, ci Amadu, nepotul tău.

Auzind acestea, unchiul aruncă la pămînt pălăria, care dispăru cît ai clipi.

Copilul se preschimbă într-un inel și merse să se așeze pe drum într-un alt loc, pe unde trebuiau să treacă unchii săi.

De data asta, cel mai tînăr dintre cei doi frați fu acela care-l zări. Îl ridică și și-l puse pe deget. Atunci inelul îi zise :

— Sînt Amadu, nepotul tău și nu un inel !

Cel mai mic dintre unchi scoase inelul și-l aruncă. Inelul își relua forma omenească și zise :

— Dacă nu vreți să vă însoțesc, vă va părea rău de moarte ! Nu v-am scăpat eu de tauri și de cîini ?

Cel mai mare dintre unchi răspunse :

— Pentru că stărui în a spune că ești nepotul nostru, însoțește-ne !

Au ajuns în satul cu vrăjitori. Regina îi primi foarte bine.

La căderea serii, ea le trimise trei tigve mari cu *to* (cușcuș). Meiul din prima tigvă era acoperit cu carne de bou ; meiul dintr-a doua, cu carne de cîine și cel dintr-a treia, cu carne de om.

După ce robii se retraseră, Amadu le spuse unchilor săi :

— Nu vă atingeți de *to* mai înainte de a vă spune eu !

Se apropie de tigve și-și băgă degetul mic în prima, fără ca nimic deosebit să se întîmple. Cînd ajunse la tigva cu carne de cîine și cînd vru să-și tragă degetul, *to*-ul se lipise atît de tare, încît Amadu ridică și tigva în același timp cu degetul.

Făcu la fel și cu cea de-a treia tigvă și i se întimplă aidoma ca mai înainte.

— Mincați din prima tigvă, își sfătui el unchii, pentru că celelalte două au carne proastă !

Unchii îi urmară sfatul.

În acest timp, regina-vrăjitoare poruncise sclavilor ei să fiarbă apă multă, deoarece avea de gînd, după ce i-ar fi omorît pe noii veniți, să le pună măruntaiele în apă caldă ca să le curețe.

Către miezul nopții, se duse la coliba oaspeților înarmată cu o lance foarte veche, acoperită cu rugină de sînge. Cînd ajunse în fața ușii, Amadu o auzi și-i strigă :

— Nu intra ! N-am adormit încă !

— De ce nu dormi ? întrebă ea.

— Pentru că nu mi-ai dat ceea ce-mi dă să mă-nînc în fiecare seară tatăl meu.

— Și ce-ți dă tatăl tău în fiecare seară ca să te adoarmă ?

— Mă hrănește cu stele !

— Mă duc să-ți culeg cîteva ! spuse vrăjitoarea.

Și ea își petrecu noaptea întreagă să facă semn stelelor să-i vină la îndemină.

Încă patru nopți la rînd, între Amadu și regina-vrăjitoare se petrecu același lucru.

A șasea noapte, micuțul îi zise bătrînei :

— Dacă vrei să dorm noaptea viitoare, adu pe două dintre fiicele tale să se culce cu unchi mei și voi adormi.

A doua zi seara, regina nu uită să le aducă pe cele două fete. Fiecare din unchi primi una în așternut.

Către miezul nopții, vrăjitoarea reveni. Bătu pămîntul de trei ori cu lemnul sulitei dar Amadu rămase mut. Auzind-o pe bătrînă venind, se agăță cu mîinile și cu picioarele de lemnăria acoperișului.

De cu seară el tăiasse părul fiecărei fete și-l așezase ca pe o perucă pe capul fiecărui unchi al său.

Cînd intră regina, pipăi capetele celor adormiți și, luîndu-le pe cele două fiice ale sale drept tovarășii lor de așternut, le ucise. După care plecă.

Înainte ca soarele să se fi ridicat, Amadu își deșteptă unchii și porniră cu toată graba spre satul lor. În acest timp, vrăjitoarea trimise pe una dintre roabele sale ca să-i deștepte fetele și să le spele de sîngele amantilor lor de o noapte.

Dar roaba se întoarse să-i dea de știre că fetele ei, și nu oaspeții, fuseseră omorîte.

— Ce spui ? strigă regina. Vrei să zici că ești destul de grasă ca să te mănînc ?

— Nu ! răspunse roaba, îți spun că ți-ai omorît propriile tale fiice în locul străinilor.

Atunci regina-vrăjitoare o străpunse cu lancea.

După aceea, trimise o altă sclavă să-i deștepte fiicele.

Aceasta cînd se întoarse, îi spuse pe șleau :

— Stăpînă, du-te și vezi singură !

Regina se duse la colibă și-și văzu fiicele moarte.

Fără o lacrimă, fără măcar să se întoarcă acasă, se aruncă pe urmele fugarilor. „Amadu Kekediuru este vinovat că mi-am omorît fiicele ! Mă voi răzbuna !“ Dar, înainte ca ea să-i prindă, Amadu și unchii lui sosiseră în satul lor.

Cînd ajunse în fața satului, vrăjitoarea se preschimbă într-un *jujubar* (arbore spinos) încărcat cu fructe. Spera astfel să-i atragă pe copii și printre ei și pe Amadu.

Aşa cum se aşteptase, copiii se urcară în frunziş ; dar Amadu se abţinu. El îşi dăduse seama ce fel de copac era acela şi-i sfătuisese pe tovarăşii săi să nu se urce în el, spunându-le că arborele era o vrăjitoare.

Jujubarul se aşternu pe mers către satul vrăjitorilor, ducînd copiii între ramurile sale. Dar Amadu sosise acolo înaintea vrăjitoarei, transformat în turturică.

Ajunsă în sat, vrăjitoarea îşi reluă faţa obişnuită. Chemîndu-şi văcarul îi spuse :

— Vaca mea cea neagră trebuie să fete astăzi un viţel pe care vreau să-l dau în pază acestor copii, care n-au nimic de făcut. Dacă nu fată astăzi, poţi fi sigur că te voi mânca !

Văcarul ieşi plîngînd din colibă.

Îl întîlni pe Amadu, care-şi reluase înfăţişarea omenească şi care-l întrebă :

— De ce plîngi ?

— Pentru că, răspunse el, stăpîna mea vrea ca vaca ei să se umfle şi să nască chiar azi, altfel îmi va tăia capul.

— Nu mai plînge ! Du-te şi leagă vaca în desiş şi întoarce-te în sat. Restul mă priveşte. Înaintea întoarcerii tale, vaca se va umfla şi va naşte !

Văcarul făcu întocmai. Amadu intră atunci în corpul animalului şi văcarul, la întoarcerea lui, o găsi cu burta mare. Fugi să dea de ştire reginei-vrăjitoare.

Seara, vaca fătă. Bătrîna veni ea însăși să vadă vițelul. După ce-l privi cu atenție zise :

— Acest vițel are figură omenească.

Una dintre însoțitoare protestă :

— Privește mai bine, stăpînă ! Are patru picioare și două urechi ca animalele din neamul lui.

A doua zi, vițelul fu dat copiilor să-l păzească. Jumătate din micuți îl însoțiră în hățiș. Vițelul începu atunci să alerge înaintea lor și îi duse astfel destul de departe de sat. După aceea, apărîndu-le sub chipul lui Amadu Kekediuru, le spuse :

— Eu sînt, Amadu, tovarășul vostru ! Am venit aici ca să vă aduc înapoi acasă. Unul dintre voi să se întoarcă în sat și să-i spună vrăjitoarei că n-ați putut aduce vițelul și că trebuie să-i trimită și pe ceilalți tovarăși ai voștri în ajutor.

Unul dintre copii se duse la bătrîna regină și-și îndeplini sarcina. Vrăjitoarea trimise atunci și restul micuților pentru a aduce îndărăt vițelul îndărătnic.

După ce toți copiii fură adunați, Amadu îi conduse în satul lor.

Aflînd că Amadu îi răpise pe tinerii prizonieri, regina se duse din nou în satul acestuia unde, preschimbîndu-se într-o pirogă frumoasă, se așeză de-a lungul malului mlăștinos al fluviului.

Copiii, tot în tovarășia lui Amadu Kekediuru, veniră la apă să se scalde.

Piroga se apropie de ei :

— Nu intrați ! le strigă Amadu, această pirogă o să vă fure, așa cum a făcut-o și arborele !

Nu-l ascultară, se suiră în barcă și fură duși în satul vrăjitorilor.

Amadu, se schimbă atunci într-un pui de cerb. Trecu sub această înfățișare prin fața micuților care se jucau. Aceștia îl urmăriră cu atîta înverșunare și atît de departe, încît în curînd pierdură satul din vedere.

În acest moment, Amadu, reluîndu-și adevărata lui înfățișare, îi aduse încă o dată în satul părinților lor.

Regina-vrăjitoare, deznădăjduită că nu-și putea ajunge ținta, se preschimbă într-o fată foarte frumoasă. Veni iar în satul lui Amadu Kekediuru, unde spuse că nu-l va lua de soț decît pe cel mai tînăr dintre unchii acestuia.

— Nu te însura cu această fată ! îl sfătui micuțul. Fiindcă nu-i alta decît bătrîna vrăjitoare care dorea să te omoare atunci cînd am fost la ea !

Unchiul însă, fără să țină seamă de acest sfat, îi spuse băiatului că se va însura cu fata cea frumoasă chiar în seara aceea. După care începu să construiască o colibă pentru mireasă. Tot timpul cît unchiul său lucră, Amadu mormăi cuvinte magice deasupra fiecărui material folosit la lucrare : *seko*, lemn și liane. Mai mult, pe arie presărase un praf anumit.

La căderea serii, unchiul se însură cu vrăjitoarea.

Către miezul nopții, soția se sculă, pentru a-și strînge de gît mai întîi soțul. După aceea ar fi venit rîndul lui Amadu, apoi al celuiilalt unchi.

Sekoul (împletitură din nuiiele) care ținea loc de ușă, începu să vorbească :

— Pe unde vrei să treci ? o întrebă el.

Rogojina vorbi la rîndul ei și-i spuse *sekoului*-ușă :

— Nu ești decît un palavragiu ! Este așezată încă cu picioarele pe mine. De ce te grăbești s-o întreb ?

— Să încerce să iasă, o certară legăturile de lemn (liane care fixează *seko*) și o vom ucide răsucindu-ne în jurul gîtului ei !

Bătătura colibei luă, în sfîrșit, cuvîntul :

— Dacă vrea să iasă, o voi împotmoli !

Vrăjitoarea, înspăimîntată, se culcă din nou.

A doua zi, ea îi spuse soțului ei :

— Această colibă nu-mi place ! Trebuie să-mi faci alta ! Și nu vreau ca nepotul tău să fie de față cînd o vei construi !

Unchiul se înduplecă și, pentru a-l sili pe Amadu să stea liniștit, îl legă în timpul cît înălță noua colibă.

Către miezul nopții, vrăjitoarea se sculă, rosti cîteva vorbe deasupra pumnilor ei, scuipă, pe urmă își frecă mîinile una de alta.

După ce făcu astfel, veni să se așeze la căpătiul soțului ei spunîndu-i :

— Ochii tăi să vină în palmele mele !

În aceeași clipă porunca îi fu împlinită.

Apoi ieși făcînd la fel și cu ochii celui alt unchi mai vîrstnic ; dar în zadar îl căută pe Amadu.

Neputînd să-l găsească se întoarse în satul ei, luînd cu sine ochii unchilor.

A doua zi dimineata, Amadu le spuse celor doi orbi :

— M-ați împiedicat să iau parte la construirea celei de-a doua colibe, dar nu vă fie teamă ! Vă voi aduce îndărăt ochii !

Plecă din nou către satul vrăjitorilor. Acolo luă chipul uneia dintre fetele bătrînei regine, care lipsea de multă vreme de acasă, și se înfățișă acesteia :

— Mamă, îi spuse el, am auzit că un ștrengar numit Amadu Kekediuru ți-a pricinuit multe su-părări și oboseli...

— Adevărat, răspunse vrăjitoarea, dar i-am făcut și eu una să mă pomenească. I-am furat ochii unchilor lui.

— Atunci le va fi cu neputință să mai vadă de-aci înainte ?

— Cu neputință... afară de cazul că voi vrea eu. Am în *karabara* (tigvă sferică) un săculeț în care se află un anumit praf... Dacă cineva udă cu apă puțin praf din asta și-l freacă între palme, și dacă își arată după aceea dorința de a avea în palmă ochii acestor doi oameni, îi va avea într-o clipă ! Nimic mai ușor atunci decît să-i pui la locul lor.

Vă închipuiți cît de bucuros a fost Amadu Kekediuru cînd a aflat acest lucru. Așteptă ca vrăjitoarea să iasă la miezul nopții pentru treburile ei, după care îi și fură sacul.

Cînd ajunse la coliba lui, făcu după spusele bătrînei și puse la locul lor ochii celor două rude ale sale.

A doua zi, bătrîna regină nemaigăsind ochii la locul lor, se schimbă într-un cal foarte frumos și veni încă o dată în satul lui Amadu.

Acesta o recunoscuse îndată. O prinse de coamă și-o aduse acasă la el, după aceea o înșeuă și-o încălecă.

— Te recunosc, bătrînă vrăjitoare, îi spuse el ; acum nu-ți voi mai da drumul decît moartă !

Îndată începu să-i sfîșie coapsele cu pintenii. Calul o porni atunci într-un galop turbat, de-a lungul desișurilor, munților și pădurilor.

Amadu, ținîndu-se bine în șa, îl făcu să alerge atîta, încît animalul crăpă de oboseală.

Astfel Amadu Kekediuru îi scăpă pentru totdeauna pe ai lui de reaua regină vrăjitoare.

POVESTEA LUI MAMADU ȘI A ANTEI GUINEA

(ULUF)

Era odată un *gurghi* (băiat, bărbat) ce se numea Mamadu și care plecase în căutarea unei școli, ca să învețe. Părăsi Ualo (provincie a Senegalului) și merse pînă la Kyor. Rămase în acest ținut pînă cînd învăță să citească și să scrie. La *serîng* (savant musulman), profesorul său, avea tovarăș de învățătură un *guineu* (duh, spirit) de aceeași vîrstă cu el. Într-o zi, acesta veni la el și-i spuse :

— Sîntem prieteni. Tu ai învățat să citești și să scrii ; eu încă nu. Pentru că tu te întorci acasă, am să te însărcinez cu o treabă pentru părinții mei și te voi duce la Ualo cu iuțeala fulgerului. Tu nu știi cine sînt, dar eu te cunosc bine, pentru că sîntem născuți în același loc din Ualo. Noi *guineii* vă vedem foarte bine, dar voi oamenii nu puteți să ne vedeți. Cînd te vei înapoia la Ualo, dacă-ți pui pe deget acest inel de argint, îi vei putea vedea pe

guinei și satele lor. Cum îl vei scoate, sau dacă-l vei pierde, nu vei mai vedea nimic.

Guineul îi spuse după aceea lui Mamadu să-și întindă pe pământ pielea de miel (pielea pe care se stă pentru a-ți face rugăciunea numită *salam*) și să se așeze pe ea cu ceilalți *talibe* (elevi ai *seringului*) :

— Închideți ochii, le spuse el, și întorceți-vă către asfințit !

Închiseră ochii, după porunca *guineului*. Acesta, ridică în aer pielea pe care erau așezați și o lăsă ușor drept în mijlocul satului lor din Ualo.

Căzură drept în picioare, ca cineva care ar fi sărit de la o mică înălțime.

A doua zi de dimineață, Mamadu își puse în deget inelul *guineului*. Pe loc îi apărură în fața ochilor toți *guineii* și toate satele lor.

Se duse să-i facă o vizită mamei prietenului său, *guineul*, și întregii lui familii.

— *Guineul*, ruda voastră, vă trimite salutări, le spuse el.

— Unde se află el ?

— L-am lăsat la Koki (sat din Kayor). Merge încă la școala *seringului*.

— Ah ! strigară tatăl și mama *guineului*, înseamnă deci că fiul nostru drag se poartă bine ! Tu, Mamadu, trebuie să te întorci acasă, dar de fiecare dată când vei avea timp liber, către orele opt sau nouă seara, nu uita să vii să ne vezi !

Mamadu se întoarse în ograda părinților lui, dar, de fiecare dată când găsea timp, își aducea aminte

de invitația *guineilor* și se ducea să le facă o vizită lungă, fiindcă o văzuse pe sora *guineului*, Anta, o codană frumoasă cu care i-ar fi plăcut grozav să se însoare.

Îi vorbi fetei despre gîndurile lui.

— Eu, răspunse Anta, nu-mi doresc ceva mai bun. Cu toate astea nu sînt hotărîtă să mă mărit cu o ființă omenească... Voi, oamenii, sînteți așa de supărăcioși ! Și atît de palavragii ! Și mințiți cu atîta ușurință !... La noi, nu-i așa : niciodată un *guineu* nu se supără ; niciodată nu trădează vreo taină ; niciodată un vorbește decît pentru a rosti adevărul !

Mamadu protestă :

— Cînd vom fi căsătoriți, vei vedea că nici eu n-am să mă supăr și n-am să mint niciodată !

— Dacă-i așa, căsătoria e ca și făcută ! Primesc să te iau de bărbat ! Lunea și joia voi veni să dorm în coliba ta. Dar bagă bine de seamă ca nu cumva în aceste zile să chemi la tine vreo femeie. Dacă voi întîlni altă femeie în coliba ta, te voi ucide ! Te sfătuiesc de asemenea să nu dezvălui nimănui că ai luat de nevestă o *guinee* !

Mamadu îi făgădui :

— Ne-am înțeles !

— Ei bine ! zise atunci Anta, vom serba căsătoria și-mi vei da darul obișnuit.

— Vino cu mine, Anta, la cireada mea de vite. Îți voi arăta junca pe care ți-o dăruiesc de nuntă.

În același timp îți voi da și zestrea ta. Vei alege din animalele turmei oricâte vei dori.

— Nu, răspunse Anta. O juncă îmi ajunge drept dar de nuntă. Înainte de a primi de la tine dota ce mi se cuvine, vreau să mă asigur că nu te-ai lăudat și să știu sigur dacă-mi va plăcea să stau cu tine. Nu voi primi dota înainte de a fi sigură că nu ești nici supărăcios, nici mincinos.

Trăiau acum ca bărbat și nevestă și, așa cum făgăduise, Anta venea luna și joia să petreacă noaptea la Mamadu.

Dar iată că într-o zi pe la patru dimineața, o încăpere cu mei, care aparținea soțului ei, luă foc. La ora șase, calul lui Mamadu, un cal de rasă, căzu mort. La ora opt, i se spuse lui Mamadu că taurul lui cel mare a alunecat pe panta *seanului* (puț în forma unei pîlnii mari) și că a murit.

A fost stins focul care mistuia încăperea cu mei, dar totul fusese ars. Leșul calului a fost tîrît în spatele satului și lăsat șacalilor. Apoi scoaseră taurul din puț și-l aruncară la marginea satului.

Anta plecă din satul ei iarăși la drum.

— I s-au întîmplat niște nenorociri bărbatului meu, le spuse ea rudelor sale.

Ajunsă foarte aproape de coliba lui Mamadu, care era așezată ceva mai departe de sat, o auzi pe cea de-a doua nevestă a acestuia strigînd la el :

— Cum, îi zicea ea lui Mamadu, într-o singură zi coliba cu mei a fost mistuită de flăcări ! Calul tău de rasă a murit ! Pe urmă taurul cel mare —

un taur de cinci ani — să piară astfel ! Aceasta casă se va ruina în curînd ! Trebuia să se întîmple asta, fiindcă te-ai însurat cu o *guinee* !

Auzind aceste vorbe, Anta, se întoarce la familia ei.

A doua zi, în timp ce Mamadu dormea, ea îi scoase din deget inelul de argint.

Cînd se trezi, Mamadu nu mai putu vedea nici *guineii*, nici satele lor. Porni totuși pe drumul care-l ducea la Anta ; dar fu în zadar. Satul dispăruse. Trecu o lună în care Mamadu nu mai primi vizitele *guineei*.

Într-o zi, Anta veni după ce femeile bărbatului ei plecaseră la *lugan*.

Era ora opt dimineața. Il găsi pe Mamadu adormit și îl deșteptă. El se grăbi spre ea :

— Anta, de unde vii ?

— Vin din satul meu.

— Nu-i adevărat ! L-ați părăsit cu toții !

— Tu ești acela care minți. Noi stăm tot acolo !

— Și de ce nu mai vii ca altădată ?

— Pentru că acuma căsătoria noastră s-a deslăcut prin voia mea !

— De ce ?

— Pentru că nu te-ai ținut de cuvînt ! Cînd mi-ai cerut să-ți fiu nevastă, nu ți-am spus că-mi va fi greu să primesc pentru că voi, oamenii, vă supărați, mințiți și pălăvrăgiți cu rost și fără rost ?

— Și cînd oare m-am supărat ? Cînd am mințit ? Despre ce-am vorbit ?

— Adu-ți aminte, zise *guinea*, de ziua cînd coliba cu mei a fost mistuită de foc, cînd calul a murit la ora șase dimineța, cînd la ora opt taurul tău cel mare a căzut în puț. Habar n-aveam despre toate astea ! Dar am auzit-o pe femeia ta văitîndu-se cu amărăciune. Atunci am plecat pentru a nu mă mai întoarce la tine, fiindcă am văzut bine că ți-ai călcat făgăduiala. De ce a spus femeia ta că te-ai însurat cu o *guinee* ? Cum ar fi știut-o dacă tu însuși nu i-ai fi spus-o ? Adu-ți aminte ! Am rămas cu tine pînă la ora patru dimineța. Îngerul morții, Azrael, a venit să te ia. L-am împins și l-am aruncat în încăperea cu mei care a ars. A rămas acolo pînă la șase dimineța, spunînd că o va lua atunci pe prima ta femeie. L-am aruncat spre cal și s-a abătut asupra lui.

S-a încăpățînat totuși să rămînă, gata să se mulțumească cu prima ta fiică. Și eu, pentru a trăia cară l-am împins. A căzut pe taur, a cărui moarte a răscumpărat existența fiicei tale.

Dacă te-ași fi lăsat să mori și de asemenea pe nevasta și pe fiica ta, ce s-ar fi întîmplat cu casa ta ? Atunci abia s-ar fi putut spune că e pierdută ! Înțelegi acum de ce căsătoria *guineilor* cu oamenii mincinoși și furioși este cu neputință ?

Și Anta plecă.

Niciodată Mamadu n-a mai văzut-o.

DIULA ȘI IEPURELE

(HAUSA)

Un sărman *diula* (vînzător ambulant indigen), călătorind împreună cu nevasta lui, întîlni un vînzător care ținea în brațe un iepure viu :

— Vînzătorule, îi spuse el, vinde-mi mie iepurele.

— Dă-mi în schimb povara pe care o duci, și iepurele va fi al tău, răspunse vînzătorul.

Diula se pregătea să facă schimbul, cînd femeia lui îi zise :

— Ești sărac și primești să schimbi încărcătura ta cu un iepure ? Dacă faci asta, mă întorc la tatăl meu !

Diula nu luă în seamă amenințarea. Îi dădu povara sa vînzătorului, care îi cedă în schimb iepurele. *Diula* își reluă calea ținînd animalul pe piept cu brațul îndoit.

Cînd era la oarecare depărtare de vînzător, iepurele îi zise lui *diula* :

— Nu te speria că mă auzi vorbind. Nu sînt un iepure adevărat, ci un *moutane-ndazi* (guineu, spirit). Chiar dacă acest om m-ar fi oprit tot nu m-ar fi putut mânca, pentru că va muri înainte de a ajunge în satul lui. M-ai scăpat din mîinile lui ; așa că, pentru a te răsplăti, îți voi da un praf miraculos pe care-l vei înghiți și cu ajutorul lui vei înțelege graiul animalelor.

Diula primi praful și-l înghiți.

— Dacă așa stau lucrurile, zise el iepurelui-*guineu*, îți redau de bună voie libertatea.

Dădu drumul animalului care dispăru în pădure ; pe urmă tot în tovărășia femeii sale, își urmă drumul.

Cei doi ajunseră într-un loc unde se mai aflau și alți *diula* în trecere cu animalele lor — măgari și tauri — și petrecură noaptea împreună.

În momentul plecării, a doua zi dimineața, *diula* al nostru auzi măgarii care răgeau, răspunzîndu-și unul altuia. Unul dintre ei zicea :

— Stăpînii noștri ne obosesc peste măsură ! Ar putea avea comori dar nu știu să le caute unde se află. Și cînd te gîndești că ar fi de-ajuns să sape aici, sub mine, pentru a găsi în pămînt vase pline cu aur !

Și sub mine, răspunse altul, se găsesc îngropate blocuri mari de argint !

Diula așteptă pînă plecară toți vecinii săi de tabără, după care începu să sape pămîntul cu vîrful lăncii.

— Ce faci acolo ? îl întrebă nevastă-sa.

Diula nu răspunse nimic, deoarece iepurele-*gui-neu* îl oprise cu strășnicie să dezvăluie oricui ceea ce aude de la animale. Continuă deci să scape și aproape imediat apărură și vasele.

Goli conținutul vaselor, se încarcă, el și soția lui, cu aurul pe care-l scosese, pe urmă se îndreptară către satul lor.

Cînd ajunseră acasă, *diula* cumpără animale multe și începu un trai de om bogat.

Într-o zi, soacra lui *diula* veni să-și vadă fata. Ginerile îi dădu în dar un colan de chihlimbar, șorțuri, parfumuri și multe alte lucruri.

Bătrîna, plecînd însoțită de fiica ei, care o petrecu o bucată de drum, îi spuse acesteia :

— Voi veni să locuiesc împreună cu voi ; sînt sătulă să mai stau în sărăcie în satul meu !

În acest timp, o turturea se așază pe acoperișul lui *diula* și-l înștiință că soacra lui vrea să vină să locuiască la el.

Diula începu să rîdă. Femeia lui, care tocmai se întorcea îl întrebă de ce rîde așa :

— De nimic, răspunse el, credincios sfaturilor primite de la iepure.

— Îți bați joc de mama mea ! strigă femeia. Și de ce ? Pentru că e bătrînă ? Pentru că are părul alb ? Pentru că n-are dinți ?

— Dar nu rîd de mama ta !

— Dacă nu-mi spui ce te-a făcut să rîzi așa, mă voi întoarce la ai mei !

— Dacă ți-ași spune pricina veseliei mele, nu m-ai mai vedea aici !

— Trebuie să-mi spui, că de nu, plec la mama mea.

Atunci omul îi mărturisi de ce rîsesse ; gîndul că soacra lui are nevoie de el îl înveselise grozav...

După care, căzu mort.

INELUL TURTURICII

(KADO)

Un băiat, care se numea Segue Karanmbe, era un prinzător de păsări norocos. De fiecare dată cînd își cercetă *pitialele* (capcane) găsea în ele ne-numărate păsări. Prinsese în capcanele sale toate păsările din lume, afară de turturica cu gușa neagră, din soiul pe care peuhlii îl numesc *kurkumdudoru* și *bambara buruntubakanfi*. Această turturea se ferise de toate cursele.

Renunțînd la capcane, băiatul pregăti clei fiert din scoarță de *toroble* (un fel de ficus) și încleie toți arborii ținutului. Turtureaua, care nu cunoștea acest fel de capcană, se așeză pe-o ramură și își prinse picioarele în cleiul lipicios.

Segue Karanmbe alergă s-o prindă :

— Tinere, îi zise pasărea, îndemînarea ta a mers mai departe decît neîncrederea mea. Nu mă omori încă ! Dă-mi răgaz să jertfesc *grigriilor* (talismane) mei cîțiva pui !

— Bine ! primi Segue, dar, de frică să nu zbori, te voi lega de picior !

După ce făcu precum spusese, turtureaua cîntă și, la această chemare, păsări de stîncă veniră în grabă din toate părțile. Ea prinse trei, pe care le strînse de gît peste *grigrii* pe care-i scosese din gușă.

După ce turturica termină această ofrandă, tînărul prinzător de păsări desfăcu coaja unei tulpini de *sorgo* (un fel de mei) și se pregăti să taie gîtul păsării cu această „piele“ ascuțită.

— Nu mă omorî ! îl rugă din nou turturica. Îți voi da ceva de care vei fi mulțumit, și tu, și tatăl tău, pentru că nu va mai fi silit să meargă pe orice vreme la vînătoare cu cîinele său, așa cum face acum.

— Și ce vrei oare să-mi dai atît de prețios ?

— Îți voi da vite !

— La ce bun ? Nu beau lapte !

— Atunci îți voi da în dar *cauris* (scoici-monedă) din belșug !

— Nu se mănîncă ! Carnea ta îmi place mai mult ! Și Segue, nerăbdător, apucă turturica de gît.

Aceasta îi spuse atunci cu glas înăbușit, pentru că apăsarea degetelor o stînjenea mult la vorbă :

— Copilule, dă-mi drumul ! Îți făgăduiesc o grămadă de aur mare cît un munte !

La aceste vorbe, Segue își desfăcu puțin strînsoarea. Pasărea ouă atunci un ou și-i spuse tînărului :

— Sparge acest ou ! Vei găsi înăuntru un inel ; udă-l în sîngele tău !

După ce Segue sparse oul, zări înăuntru un inel mic, alb. Își făcu atunci, cu ajutorul „pielii de sorg“, o tăietură mică la mîna și udă inelul cu sîngele care curgea. Inelul se făcu roșu ca aurul.

— Pune-ți acest inel pe deget, îi spuse turturica. De fiecare dată cînd vei avea nevoie de ceva, lovește pămîntul cu palma mîinii la care se află degetul cu inelul. Rostește în același timp numele a ceea ce dorești. Cererea ți se va împlini îndată !

— Voi face proba fără să mai aștept ! spuse Segue. Dacă ai mințit, te voi frige pe jar și te voi mânca fără milă !

Își puse inelul pe un deget de la mîna dreaptă și, lovind pămîntul cu palma, strigă :

— To ! (fiertură).

O sută de tigve de fiertură coborîră îndată de pe deal, toate pline și acoperite cu cîte un frumos *mbedu* (disc de paie împletit ce slujește la acoperirea tigvelor).

Tînărul vînător de păsări mîncă pînă se sătură, apoi îi spuse turturelei :

— Poate că asta nu-i decît urmarea vreunei vrăjitorii de-ale tale. Nu cred să fie inelul cel care

mi-a făcut rost de această fiertură. Voi mai încerca o dată !

Atunci, lovind pământul din nou, strigă :

— Tată ! Mamă ! Veniți să mâncați *to* !

De îndată își văzu părinții lângă el.

Se așezară și mâncară și ei cu mare poftă.

— Micuță turturea, zise atunci Segue, fie că inelul tău are sau nu putere, mi-ai dat mai multă hrană decît mi-ar fi dat carnea ta ! Așa că te voi lăsa să te duci. Dar să știi că dacă inelul tău va înceta să mă mai ajute nu-mi va fi greu să pun din nou mîna pe tine !

Acestea spuse, eliberă turturica, care se agăță de creanga unui pon.

Segue Karanmbe se întoarșe în satul său, urmat de părinții lui. Umblatul pe jos îi obosi mult pe aceștia, căci nu-și putură da seama de lungimea drumului la venire, fiind purtați prin văzduh de puterea inelului.

Segue, văzîndu-i mergînd cu greutate, lovi pământul cu palma zicînd :

— Îmi trebuie trei cai alezani !

Pe loc, trei cai înșeuăți, și a căror coamă și coadă erau făcute din aur, ieșiră din pământ chiar în locul unde lovise Segue. Tînărul își ajută părinții să-și încalece caii, pe urmă se urcă la rîndul lui pe al său, întorcîndu-se astfel toți trei acasă.

O dată ajuns în colibă, Segue mai lovi pământul, dorindu-și o casă cu *argamaz* (terasă deasupra colibelor), împodobită foarte bogat. Și, la această do-

rință, o colibă ieși din pământ, înaltă cît un munte și trainică, încît să-și bată joc de furtuna cea mai puternică.

Toată familia se așeză acolo.

O bătrînă peuhl veni într-o zi să-i vîndă lapte mamei lui Segue ; aceasta îl amestecă cu făină de mei și tînărul, după ce gustă din mîncare, o găsi foarte bună :

— Pentru că inelul poate să-mi facă rost de tot ce se găsește, își spuse el, doresc să am eu însumi vite care să-mi dea lapte !

Lovi pămîntul cu palma și avu vaci nenumărate.

Un *amiru* (căpetenie) foarte invidios din fire, auzind că Segue are un inel minunat se hotărî să i-l fure.

Plecă împotriva satului tînărului și-l invadă cu războinici săi ; Segue lovi atunci cu palma dreaptă un bloc de stîncă.

— Doresc războinici *yebem* (zmei), porunci el, ca să mă scape de acești cotropitori !

Din toate părțile năvăliră *yebemi*, unii înarmați cu lănci, alții cu puști. Unii dezlădăcinau arbori ca să se servească de ei ca de reteveie. Aceia care n-aveau arme, se încărcară cu bolovani mari cît o colibă.

Războinicii *yebem* se aruncară asupra dușmanilor, măcelărind cea mai mare parte și luîndu-le cadavrele să le mănînce. Restul cotropitorilor fugiră, în frunte cu căpetenia lor.

Amiru, neputînd să ia cu sila inelul magic, se hotărî să-l ia prin şiretenie.

În acest scop, o trimise pe cea mai mare dintre fiicele sale la stăpînul talismanului, să-l roage s-o ia de soţie. Înainte de a-şi trimite fiica la drum, îi spuse :

— Ştii că eşti fiică de rege ! Mă bizui pe faptul că nu vei putea suferi să fie pe această lume cineva mai puternic decît tatăl tău. Acela la care te trimit are mai multă putere decît mine, pentru că are un inel care îi aduce tot ce-şi poate dori. Cînd te va lua de soţie, în noaptea a şaptea a căsătoriei voastre, fă tot posibilul să-i iei inelul, dacă nu vrei să te blestem !

Cînd tînăra fată se înfăţişă lui *Segue*, acesta o plăcu de la prima vedere, aşa c-o luă de nevastă.

În cea dintîi seară, cînd să meargă la culcare, ea îi spuse soţului său :

— Nu te vei culca cu mine dacă nu-mi plăteşti pentru asta !

— Îţi dau o sută de prinşi (robi), îi răspunse *Segue*.

— La tatăl meu aveam două sute, zise tînăra femeie.

— Îţi voi dărui brăţări de mîna şi de picior.

— Am nenumărate la *amiru*, tatăl meu !

— În acest caz, ce vrei de la mine ?

— Inelul pe care-l văd în degetul tău !

— Inelul acesta nu ţi-l pot da !

— Dacă așa stau lucrurile, lasă-mă să mă întorc la tatăl meu !

Segue simțea însă o dorință atît de puternică pentru femeia lui, încît cedă.

— Ține, spuse el, iată inelul !

Noua căsătorită îl primi.

— Acuma, după ce mi l-ai dăruit, trebuie să-mi arăți felul cum să-l folosesc.

— Dacă-ți vine poftă de ceva, răspunse Segue, lovește pămîntul cu palma, rostind cu glas tare numele obiectului dorit !

Atunci tînăra femeie lovi pămîntul cu palma spunînd :

— Inel al vînătorului de păsări, du-mă înapoi la coliba mea !

În aceeași clipă se pomeni în coliba tatălui ei, și toate bunurile pe care Segue le obținuse datorită inelului o urmară la *amiru* deoarece nu puteau să stea despărțite de stăpîna lor.

A doua zi, vicleana mireasă îi dădu inelul tatălui său și acesta făcu pregătiri spre a merge „să spargă“ satul ginerei.

— Iată-ne din nou nenorociți ca mai înainte ! îi zise Segue tatălui său. Turturica îmi va plăti, căci o voi prinde din nou. Degeaba cunoaște *pitialul* și cleiul, nu știe nimic despre lațurile din păr !

Ciinele bătrînului vînător spuse atunci :

— Nu-i nevoie să mai prinzi turturica ! Voi încerca eu să-ți aduc inelul ! Lasă-mă să încerc !

Ciinele se duse să găsească o pisică :

— Inelul stăpînului meu este acuma în mîinile *amirului*. Dacă pînă diseară nu-l am în stăpînire mea, mă jur că voi uide întregul neam al pisicilor !

Pisica, la rîndul ei, se duse să-l găsească pe *gusuru*. *Gusuru* este un fel de șobolan mare cît o pisică obișnuită și care fură tot ce găsește : argint, săpun, sticlărie, în sfîrșit, tot ! Pisica zise :

— Dacă inelul lui Segue stă și-n noaptea asta la *amiru*, voi mînce pînă la ultimul *gusuru* și voi termina cu neamul lor !

La miezul nopții, trei *gusuru* se duseră la căpetenie, cînd acestă dormea mai adînc. Unul dintre ei îi suflă în obraz ; un altul, în talpa picioarelor (pentru a-l împiedica să se deștepte) ; în acest timp, un al treilea îi scotea inelul din deget.

Cînd îl avură în stăpînire, *gusuru* se duseră îndată să-l dea pisicii. Aceasta la rîndul ei se grăbi să-l ducă cîinelui. Și cîinele îl dădu înapoi lui Segue *Karanmbe*.

Cu inelul reveniră și toate bogățiile care pleaseră în același timp cu el.

De frică să nu-i fie luat a doua oară, Segue îl cusu într-un săculeț pe care și-l atîrnă de gît, apoi zise :

— Inel, du-mă departe de ceilalți oameni, acolo unde nici un rege nu mă va mai putea ataca !

Într-o clipă, Segue, familia și bunurile sale s-au văzut mîinate pe un munte de o înălțime amețitoare, unde nu putea urca nimeni și unde trăiră fericiți și liniștiți.

LOGODNICA YBLIS

(KADO)

Fiul unu rege nu dorea să aibă de soție decît o fată de *yblisi* (draci).

Ca s-o găsească, cutreieră multe țări. Într-o zi, ajunse în sfîrșit la coliba unui *yblis*. Intră înăuntru și găsi două fete tinere, dintre care una de vîrsta măritişului. Cînd aceasta din urmă îl zări îi strigă :

— Omule ! pleacă îndată înapoi, pentru că va veni mama și te va sfișia !

— Chiar de-ar fi așa cum spui, trebuie să te duc în satul tatălui meu ! răspunse tînărul prinț. N-am venit decît pentru asta !

Încă mai vorbea, cînd auzi niște pași care răsunau ca zgomotul trăsnetului. Tînăra *yblisă* îl apucă atunci pe prinț și-l ascunse într-o magazie cu carne uscată.

Cînd mama *yblisă* intră în colibă, mirosi aerul, spunînd :

— Drăguțelor ! Aici miroase a om !

— Trăim departe de creaturile omenеști, mamă, și este cu neputință să se afle vreuna pe aici ! răspunse cea mai mare dintre fete.

Tinărul prinț trecu printr-o astfel de spaimă, încît de groază se scăpă pe el. Mama *yblisă* repetă cu mai multă siguranță :

— Îți spun totuși că se află un om aici ! Privește colo !

— Ceea ce vezi acolo, mamă, e o dîră de apă cenușie care se scurge din magazia cu carne.

Bătrîna nu mai stăruia. Plecă din nou la vîna-toare.

Tinăra fată îi zise prințului :

— Nu ieși de unde te afli și păzește-te să faci cea mai mică mișcare ! La miezul nopții, atîta timp cît vatra va rămîne roșie nu te mișca ! Cînd se va face neagră, de asemenea să nu miști ; dar îndată ce o vei vedea devenind albă, va fi timpul să plecăm la drum amîndoi. La această oră mama mea va fi cufundată într-un somn adînc. Eu voi fi pregătită să plec cu tine.

Prințul făcu așa cum i se spuse. Văzu vatra luînd pe rînd cele trei culori : roșie, neagră, pe urmă albă. Atunci ieși din magazia cu carne uscată.

— Așteaptă ! îi zise tinăra fată, să pun în locul pe care l-am părăsit o piuliță de mei. Dacă mama mea se deșteaptă după plecarea noastră, va crede, atingînd piulița de mei, că sînt tot acolo, pentru

că în fiecare noapte mă pune să mă culc la picioarele ei de frică să nu-i fiu furată.

Puse piulița în loc ; după aceea, prințul încălecă pe cal și, punînd-o pe fată la spate, se îndreptă către regatul tatălui său.

A doua zi, cum se deșteptă, mama *yblisă* văzu că nu avea la picioare decît o piuliță pentru mei. Se sculă și, dintr-o lovitură furioasă de picior, sfărîmă piulița. După aceea, îi spuse fiicei sale mai mici :

— Sora ta mai mare a fost furată. Dă-mi pipa ! Mă duc în căutarea ei !

Bătrîna își umplu pipa, o aprinse și, pufăind o dată, iscă un fum uriaș în mijlocul căruia se ascunse. Norul de fum se îndreptă în direcția în care o luaseră fugarii.

Întorcînd capul, tînăra *yblisă* zări fumul :

— Soțul meu, zise ea, iat-o pe mama care ne urmărește ! Dar nu te teme de nimic ! Vom ajunge în sat înaintea ei !

Aruncă la pămînt un *grigri* (talisman), care se schimbă îndată într-un munte foarte înalt. Cînd mama fu la poalele acestui munte, îl prinse ca și cum ar fi fost o piatră și îl ascunse în panglica de pe frunte (cu care femeile se leagă în chip de podoabă).

Fata se mai uită o dată în spatele ei și-și văzu mama care se apropia cu repeziciune. Lasă să cadă în urmă-i un alt *grigri*, din care se făcu o baltă mare.

Cînd mama *yblisă* ajunse la malul iazului, se plecă, luă apa în scobitura mîinii, o sorbi dintr-o înghițitură și-și continuă urmărirea.

Prințul, la rîndul lui, se întoarse și văzu că norul de fum e iar pe urmele lor :

— Fumul ne urmărește într-una ! strigă el.

— Este mama care s-a înfășurat în el !

— Ei, bine ! privește într-acolo !

— Nu pot !

— Și de ce nu poți ?

— Asta mi-ar aduce nenoroc !

— Vreau să te uiți și să faci un *grigri* cum ai mai făcut !

— Îți spun din nou că dacă m-aș uita în partea aceea mi-ar aduce nenoroc !

— Privește ! porunci prințul cu voce aspră.

Fata ascultă și întoarse capul. Dar pe loc se transformă într-o maimuță, care începu să-și muște și să-și sfîșie tovarășul. Acesta avu totuși timp s-o lege cu turbanul.

Cînd mama *yblisă* își văzu fata legată astfel, se socoti destul de răzbunată și se întoarse la coliba ei.

Fiul de rege sosi acasă. Se duse mai întîi să ascundă maimuța la mama sa, căreia îi povesti întîmplarea. Aceasta, la rîndul ei, o povesti unei bătrîne prietene pe care o avea în sat.

Dar bătrîna se duse la *amiru* și-i spuse :

— Șefule, fiul tău, care n-a primit să se însoare cu nici o fată de oameni, și-a luat drept soție o maimuță pe care a adus-o aici. Dacă mint,

crapă-mi capul, ca și nepotului meu, pe care l-am adus cu mine !

— N-ai decît să-ți dai capul tău să ți-l crape, nu și pe-al meu ! sări copilul.

Pentru a vedea dacă spusele bătrînei sînt adevărte, regele dădu poruncă tuturor nurorilor sale să-i pregătească ceva de mîncare.

Cînd maimuța află de porunca *amirului*, plînsă o zi întreagă. Sora ei mai mică, care rămăsese cu mama *yblisă* în pădurea *yebemilor* și care venea din cînd în cînd s-o vadă, sub înfățișarea unei muște, îi spuse mamei sale :

— Sora mea cea mare este la ananghie ! Regele i-a cerut să-i pregătească mîncare și ea n-o poate pregăti sub înfățișarea pe care i-ai dat-o.

— Întoarce-te și spune-i să iasă din colibă la miezul nopții, răspunse mama. La întoarcerea ei va găsi pregătite toate mîncărurile pe care regele le așteaptă de la ea.

La miezul nopții maimuța ieși din colibă, urmînd sfatul pe care sora ei mai mică i-l transmisese. În lipsa ei, mama *yblisă* veni și găti o *calebasă* (vas mare) cu orez garnisit cu carne grasă, pe care o acoperi cu un frumos disc din paie împletite.

A doua zi, mama prințului îi aduse soțului său bucatele pregătite. *Amirul* le găsi mai bune decît tot ceea ce i se servise mai înainte. O chemă pe bătrîna mincinoasă și-i întinse o mînă de orez :

— Mănîncă din acest orez, îi zise el, tu care spui că e gătit de-o maimuță!

Bătrîna gustă și zise :

— Căpetenie ! Sînt încredințată că nu femeia fiului tău a pregătit mîncarea. Dacă ții să cunoști adevărul, adu-le în fața ta chiar mîine, pe toate nurorile tale. Dacă n-o vei vedea pe cea de care-ți vorbesc sub înfățișarea unei maimuțe, omoară-mă, pe mine și pe nepotul meu !

— Să te omoare pe tine singură ! protestă micuțul.

Amiru își chemă pentru a doua zi dimineață toate nurorile. Maimuța, la auzul acestei noi încercări, plinse cu sughituri.

Mama *yblisă*, înștiințată de sora cea mică de acest nou necaz al fetei sale, îi spuse micuței :

— Nu te teme pentru sora ta ! Nu i se va întîmpla nimic. La miezul nopții vom fi la ea !

Într-adevăr, așa cum făgăduise, la miezul nopții cele două *yblise* se duseră la maimuță. Bătrîna *yblisă* o frecă pe fiica sa mai mare cu o alifie miraculoasă, care o schimbă într-o fată și mai frumoasă decît înainte, gătită cu bijuterii și cu aur din belșug.

A doua zi dimineața, toate femeile prințului se înfățișară *amirului*, care o găsi pe noua lui noră mai frumoasă decît pe toate celelalte. Fără să spună o vorbă, își scoase sabia și, dintr-o lovitură, tăie capul bătrînei.

Fata *yblisă* îi păru atît de frumoasă, încît se hotărî s-o ia el de soție. În acest scop, le porunci fierarilor să sape o groapă mare, pe care s-o umple cu cărbuni aprinși.

Poruncile fiind împlinite, întinse pe deasupra o frumoasă piele de miel, după care își chemă fiul.

Cînd prințul sosi, *amirul* îl pofti să se așeze pe pielea de miel dar, abia așezat acesta căzu în groapă. Însă nu-și făcu nici cel mai mic rău, deoarece bătrîna *yblisă* schimbase cărbunii înroșiți în vată de bumbac.

Prințul se ridică și văzu o galerie care ducea în pămînt. După ce merse prin ea un timp, se regăsi din nou în aer liber la o mică depărtare de sat.

Se întoarse atunci la tatăl său, care tocmai se pregătea să se însoare cu tînăra *yblisă*. Văzîndu-l venînd, *amirul* nu spuse nimic, dar dădu poruncă să se ucidă un bou și să i se jupoaie pielea. Prințul fu cusut în această piele și, ca un pachet viu, fu aruncat în fluviu.

Mama *yblisă* veghea însă. Ea îi spuse mai mare-lui *guineilor* apelor că, dacă i se va întîmpla cel mai mic rău ginerelui ei, ea îi va omorî pe toți bătrînii din neamul lui și-i va împiedica pe cei tineri să mai locuiască în riuri. Așa că șeful *guineilor* veghea cu multă grijă asupra băiatului.

Îndată ce prințul ajunse în apă, fu luat și dus într-o colibă frumoasă, pe fundul fluviului, unde-l aștepta soacră-sa.

Aceasta îi dete mult aur, suluri de stofe, tot felul de obiecte de preț și-i spuse :

— Du-te și caută-l pe tatăl tău. Spune-i că părinții lui îi trimit salutări, și că ei locuiesc în fundul apei unde sînt bine sănătoși. Dă-i, ca din partea lor, toate bogățiile pe care ți le-am dat adineauri.

Prințul ieși din apă. Chiar în seara cînd *amiru* trebuia să-și serbeze căsătoria cu tînăra *yblisă*, i se spuse că fiul său s-a întors.

Prințul se înfățișă înaintea lui și-i spuse :

— Tată, bunicii mei te salută ! Mă trimit să-ți aduc acest aur și aceste stofe bogate. Sînt de asemenea însărcinat să-ți spun că tu nu ai nici jumătate din bogățiile pe care le au ei în fundul apei, pentru că ei nu locuiesc în *lakara* (lumea cealaltă), cum îți închipui tu.

Amiru luă ceea ce-i aduse fiul său în dar, pe urmă porunci să fie el însuși cusut într-o piele de bou, spre a putea merge, pe același drum pe care mersese și fiul său, să le facă o vizită părinților lui, în fundul apei.

Dorința îi fu ascultată și fu aruncat în apă. Numai că el rămase pentru totdeauna acolo, iar fiul său îi urmă la tron.

ORFANĂ DE MAMA

(HAUSA)

Un om avea două neveste și fiecare i-a născut câte o fată. Când prima din femei muri, soțul i-o încredință pe fiica ei, încă mică, celei de-a doua soții.

Numai că soția a doua se arătă grozav de haină față de sărmana copilă. O puneă să toace mei, o trimitea să culeagă lemne din pădure și *gombo* (o plantă) pentru sosul de *touho* (fiertură). Chiar în plină vară secetoasă ea pretindea ca fata să-i aducă *gombo* proaspăt și o bătea cu cruzime dacă nu găsea.

Într-o noapte, când Aua, orfana, dormea, îi apăru în vis mama ei :

— Micuța mea, îi spuse ea, mâine dimineată cealaltă soție a soțului meu îți va da o piele de miel s-o speli în fluviul Roșu. Tu nu spune nimic. Pleacă la drum ca să speli pielea pe care va urina Alimata, sora ta. Mergi fără să te temi de nimic !

Unde vei merge, voi fi mereu cu tine !

Cum veni dimineata, se întîmplă așa cum prezisese moarta. Aua fu trimisă la fluviul Roșu să spele pielea de miel. Cînd fata se afla pe drum, izbucni o furtună îngrozitoare. Văzînd o colibă într-un *lugan* alergă spre ea să se adăpostească, dar coliba fugea mereu înaintea ei. Aua izbuti totuși să ajungă la acest adăpost mișcător, nu fără a fi fost udată pînă la piele.

În fața colibei se afla un cîine cu părul lung, un *safo* (cîine din Sudan) mare, care îi spuse :

— Fetițo, poți intra !

Aua nu așteptă să i se spună de două ori. Intră în colibă, în fundul căreia văzu agățată o minunată pulpă de bou. *Safo* era sclavul și paznicul acestei pulpe, care începu să vorbească :

— Poștește-o pe această tînără să se așeze pe rogojină !

Safo o pofti pe Aua să se așeze, ceea ce aceasta și făcu. După o clipă :

— Dă-i ce-i trebuie să-și pregătească mîncarea ! porunci pulpa, cîinelui, sclavul ei. Cîinele îi dădu două boabe de orez orfanei și, cînd fata le puse la fiert în vas, boabele se umflară pînă ce umplură tot vasul.

Orezul fierse ; cînd Aua luă cratița văzu că era plină cu grăsimi. Mîncă pînă ce foamea i se domoli și, în acel moment, ceea ce mai rămăsese în oală dispăru ca prin farmec.

Aua petrecu astfel opt zile în această colibă, în tovărășia cîinelui și a pulpei. Zi și noapte ea se hrănea cu orez cu carne grasă. În timpul nopții a opta, pulpa îi spuse *safoului* :

— Roag-o pe tînăra fată să vină să mă frece.

Fără a se lăsa rugată a doua oară Aua făcu ceea ce i se ceruse. Atunci pulpa zise :

— Văd că ești cu adevărat bună. Întoarce-te la tatăl tău, dar, înainte de a pleca, ia aceste două ouă. Ajunsă într-un loc unde nu vei auzi nici un glas sparge-le.

Orfana luă cele două ouă și plecă la drum spre casa părintească. Nu departe de coliba pulpei de bou auzi niște voci de oameni nevăzuți strigîndu-i :

— Sparge ouăle ca să le sorbim !

Ea își urmă drumul fără să se înpăimînte de poruncile pe care i le dădură vocile misterioase.

În sfîrșit, ajunse într-un loc curat, fără nici o piatră și unde nu se auzea nici un zgomot. Atunci lăsă să cadă unul din ouă, care se sparse de pămînt. Soldați înarmați cu puști, robi și roabe, aur din belșug, iată ce ieși din oul acela. Aua sparse și celălalt ou, în care erau nenumărate bijuterii, îmbrăcăminte somptuoasă și tot felul de animale domestice.

Ea îl trimise atunci pe unul dintre călăreți să-l anunțe pe tatăl său că se întoarce. Acest călăreț intră în sat în momentul cînd *sartyul*, adunîndu-i pe toți locuitorii cu *tabe* (toba de adu-

nare), se pregătea să facă față însoțitorilor orfanei, pe care-i luase drept oaste dușmană.

Regele și tatăl lui Aua ieșiră în întâmpinarea tinerei fete, care era călare pe un cal dintre cei mai frumoși, și o conduseră la coliba tatălui ei.

Aua îi dăruî p rint lui ei bog  ii cu nemiluita.

După c teva zile, mama vitregă, geloasă s-o vadă pe Aua ajunsă ca o regină,  i dădu fiicei ei Alimata pielea de miel, pe care o  ncredin ase pe vremuri fiicei vitrege, poruncindu-i să meargă  i s-o spele în fluviul Ro u.

Alimata ascultă.  nt l ni  i ea, ca  i sora ei vitregă, coliba fugar . O urmări  i ea prin ploaie, fu udată p n  la piele, dar izbuti s-o ajungă. *Safo* o pofti să între :

— Ah ! strigă ea, cu c t tr ie ti, cu at t vezi lucruri mai multe. Iată acum a un câine care vorbe te !

După ce întră, pulpa  i porunci lui *safo* s-o a eze pe rogojină.

— Altă noutate ! strigă Alimata. Carne să rostească vorbe cu înțeles !

Seara, tot la porunca pulpei, *safo*  i dete două boabe de orez Alimatei pentru a- i pregăti masa. Batjocoritoare, fata se supără :

— Ah ! strigă ea, în felul acesta primi i voi străinii ? Ce fel de m ncare s-ar putea pregăti cu aceste boabe de orez ?

 i se culcă fl m nd .

A doua zi dimineața, pulpa o izgoni, nu însă fără a-i dărui două ouă, pe care o sfătui să nu le spargă decît acolo unde nu va auzi nici o voce. Alimata plecă fără nici un cuvînt de mulțumire.

În curînd, auzi voci strigîndu-i :

— Sparge ouăle ! Sparge ouăle !

Ea se grăbi să le spargă, lăsîndu-le să cadă pe un bloc de piatră. Și iată că din ele ieșiră pe dată niște orbi, niște șchiopi, animale sălbatice, muște cu înțepătura veninoasă. Toate acestea se aruncară asupra ei și o făcură bucăți.

POVESTE

(POPO)

Dan-Aido-Uedo, zeul Curcubeului, avea obiceiul să vină în fiecare an și să fure din mijlocul unui oraș mare bărbați și femei pe care-i ducea la el acasă.

Zeul, aflînd că regele țării avea o fată foarte frumoasă, care trebuia să se mărite în cursul anului, veni în timpul nopții și o răpi.

Regele dădu de știre că va răsplăti cu dărnicie pe cel care va fi destul de curajos să-i readucă acasă copila de la Dan.

Trei tineri, cu meserii diferite, făcură tovărășie cu gîndul s-o aducă înapoi pe prințesă și să primească răsplata. Unul dintre ei era hoț, al doilea vînător, al treilea tîmplar. Se înfățișară deci regelui și-i spuseră :

— Sîntem hotărîți să încercăm să-ți readucem fata. Dă-ne doar o barcă și provizii. Fiecare avem „uneltele“ noastre...

Astfel echipați, au ajuns fără piedici în orașul locuit de zeul care, știau ei, dormea, la o anumită epocă, timp de două, trei luni la rînd.

Curcubeul, obosit, era tocmai în timpul somnului cel lung. Hoțul sfărîmă ușor cele patruzeci și una de uși care închideau cele patruzeci și una de camere ale palatului și aduse fata în barcă.

Fugarii ajunseră în largul mării, cînd Dan-Aido-Uedo, trezindu-se, își dădu repede seama că prizoniera îi fusese răpită. Văzu barca cea ușoară și alergă s-o înghită cu pasageri cu tot. Dar vîntorul veghea : cu un foc de pușcă îl răpuse pe zeu ; căzînd, acesta zdrobi pe jumătate barca, ce începu să primească apă prin toate părțile.

Fugarii ar fi fost cu siguranță înghițiți de ape, dacă tîmplarul n-ar fi reparat, în grabă, stricăciunile.

Cei patru au ajuns, fără alte întîmplări, în portul de unde plecaseră.

Regele, vesel, fu foarte încurcat cînd trebui să dea răsplata unuia dintre cei trei tovarăși.

Care este, după părerea voastră, cel mai meritos ?

PRINȚUL CARE NU VOIA DE SOȚIE O FEMEIE
CU NIASE

(HAUSA)

A fost odată o mare căpetenie, care avea patima vînătorii. Cel mai mare dintre fiii regelui nu voia să se căsătorească decît cu o femeie care să nu aibă *niase* (tatuaj prin inciziuni) pe trup. Băiatul era la vîrsta cînd trebuia să se căsătorească.

Ca și tatăl său, acest prinț era un mare vînător.

Într-o zi, pe cînd se afla la vînătoare, văzu sub un arbore un pui de leu pe care-l omorî. Cînd mama leoaică se întoarse și nu-și mai găsi puiul își spuse :

— Fiul *sartyului* mi l-a omorît, pentru că în această dimineață se afla la vînătoare. Trebuie să-l mănînc spre a mă răzbuna pe el !

Leoaica se schimbă atunci într-o femeie foarte frumoasă, fără nici un tatuaj sau cicatrice pe trup și luă drumul satului regal.

Cînd ajunse, întrebă unde se găsește coliba prințului, spunînd că a auzit că prințul nu-și avea pe-

reche în sat și că ea, la rîndul ei, nu-și găsisese pereche în satul de unde venea. Planul ei era deci să-l ia pe prinț de bărbat.

Știrea a fost dusă fiului de *sarty*. Acesta porunci să-i fie adusă tînăra fată și îndată ce-o văzu spuse :

— Într-adevăr, mi-am găsit astăzi tovarășa care-mi trebuie !

Căsătoria lor fu sărbătorită chiar a doua zi.

A șasea zi după unirea lor, noii căsătoriți stăteau de vorbă pe înserat : *sartyul* le asculta convorbirea fără ca ei să-și dea seama.

— Soțul meu, întrebă femeia, cînd vînezi și cînd vreo fiară sălbatică se aruncă asupra ta, în ce te transformi ca să scapi ?

— Mă transform în tigvă ! răspunse prințul.

— Și dacă animalul își dă seama de această schimbare, ce faci ?

— Mă schimb în ac !

— Și pe urmă ?

— În piuliță de mei !

— Și după asta ?

— În zo... ; era să rostească vorba „zobe“, care înseamnă inel, dar, înainte să fi terminat vorba, *sartyul*, tatăl său, apărură și zise :

— Palavragiule ! Trebuie să cunoști bine femeia cu care vorbești înainte de a-i dezvălui tainele !

A doua zi de dimineață, leoaica-femeie îi spuse soțului său că se duce să-și viziteze părinții și-l

rugă s-o întovărășească. Prințul primi, și desprinse din cui sabia s-o ia cu el.

— Ai de gînd să mă omori pe drum de te înarmezi cu sabia ? îl întrebă femeia.

Bărbatul lăsa atunci sabia și își luă lancea.

— Vrei să mă omori pe drum de-ți iei armele cu tine ?

Se hotărî deci s-o însoțească fără nici o armă.

Cînd pătrunseră în pădure, prințul o văzu pe femeie cum lăsa să-i cadă una cîte una podoabele :

— Nevastă, îi atrase el atenția, îți pierzi colierele de mărgel !

— Lasă ! răspunse ea. De aici le-am luat !

Puțin mai departe, unul din șorturi îi alunecă la pămînt :

— Femeie ! zise prințul, ți-a căzut șortul !...

— Nu te sinchisi ! Aici l-am găsit cînd am venit să te văd.

În sfîrșit, soțul și soția au ajuns într-o pădure mare și s-au oprit sub un arbore uriaș. Femeia îl întrebă pe prinț dacă cunoștea acel loc.

— Da, zise el, îl cunosc bine ! Aici, acum cîteva zile, am omorît un pui de leu. Dacă m-aș fi gîndit, ți-aș fi arătat pielea...

Cînd prințul sfîrși de vorbit, falsa femeie îi zise :

— Așteaptă-mă puțin...

Pătrunse în ierburile înalte, își relua forma adevărată și cu un răget neobișnuit îi chemă pe leiul pădurii.

Toți alergară și săriră asupra prințului.

Acesta, se schimbă pe loc într-o tigvă.

— Spargeți această tigvă ! strigă leoaica celor din neamul ei.

Dar tigva se și făcuse ac.

— Căutați bine pe pământ, zise leoaica, veți găsi un ac !

La aceste vorbe, acul se făcu o piuă mare pentru pisat mei, după aceea un inel care se agăță de spinii unui pomișor.

Leoaica rămase nehotărîtă :

— Ce putea să însemne „zo...” ? se întreba ea. Și i-a fost cu neputință să ghicească, pentru că brusca întrerupere a *sartyului* tăiașe în două vorba „zobe”.

Ea își repetă fără încetare această vorbă : „zo... ? zo... ?” În sfârșit, neputînd să descopere ce înseamnă, fu nevoită să plece cu ceilalți lei.

Cînd fiarele fură departe, prințul își reluă forma omenească și coborî din pom.

Întors în sat, le povesti alor săi întîmplarea, pe urmă, adresîndu-i-se *sartyului* :

— Tată, îi spuse el, acum sînt gata să mă căsătoresc cu oricare femeie din sat, fie ea cu orice fel de semne.

RAMANUNGABATO

(TANALA)

Au fost odată, se spune, trei frați : pe cel mai tânăr îl chema Ramanungabato (Acela-care-ridică-pietrele) sau i se mai spunea Ifaralahy-ma-hery (Voinicul-cel-din-urmă-născut). S-a întâmplat ca cei trei frați să audă vorbindu-se de neobișnuita frumusețe a unei tinere fete numită Iranonamait-soaitso ; toți trei doreau s-o ia de soție. Ea era fiica lui Itsivalanorano, regele care locuiește sub pământ : acest rege îi omora pe toți cei ce coborau la el, și le lua capetele cu care-și clădise un zid. Or, cei trei frați, netemându-se de el, se hotărîră să încerce să ajungă pînă la palat. Coborîră spre Itsivalanorano, alunecînd printr-o gaură foarte adîncă, în pămînt ; tăiară apoi liane, pe care le legară unele de altele. Cînd socotiră că au destule pentru a le ajunge pînă în fundul găurii, deteră drumul frînghieii, după ce mai întii o prinseră bine la intrare, și fratele cel mai mare coborî primul ;

ajuns la o mare adîncime, se opri să se odihnească puțin ; degeaba privea în toate părțile, nu vedea decît întuneric în jurul lui, deasupra și dedesubt ; nu auzea nici un zgomot ; i se părea că în această întunecime trebuiau să fie ascunse lucruri miste-rioase și îngrozitoare ; cuprins deodată de spaimă se urcă înapoi cît mai repede cu putință, spunîndu-și că nu voia să-și piardă viața. Al doilea coborî la rîndul său, dar, cuprins de frică ca și cel mai mare, se urcă și el la lumină.

— Este rîndul meu să cobor, spuse atunci cel mai tînăr, dar nu mă voi întoarce decît cînd voi ajunge la capătul frîngiei !

Se lăsă să alunece, și nu se opri într-adevăr decît cînd ajunse în Țara-care-se-găsește-sub-pămînt. Se așează atunci pe o piatră, în apropierea căreia avea obiceiul să se dezbrace Iranonamait-soaitso cînd își făcea baia. Orice bărbat care dorea să se însoare cu ea trebuia să se așeze acolo și să se lupte cu Itsivalanorano, trebuind să-l învingă pentru a o căpăta pe fiica sa de nevastă. Cînd oamenii din Țara-care-se-găsește-sub-pămînt văzură un om așezat pe piatră, cîțiva se duseră să-l găsească pe Itsivalanorano și-i spuseră :

— Cineva s-a așezat pe locul unde se scaldă de obicei fiica ta !

— Chemați-l, și întrebați-l cum se numește, și spuneți-i să plece repede, pentru că nu-mi mai lipsește decît un cap de om ca să-mi termin zidul !

Atunci un sclav se duse către piatră și cîntă acest cîntec :

*„Cine, cine, cine ești tu, care stai așezat
Pe locul unde Iranonamaitsoaitso
Se scaldă de obicei ?
Fugi repede de acolo, te rog,
Pentru că Itsivalanorano nu mai are nevoie decît
De un cap de om ca să-și termine zidul.“*

La rîndul său, Ramanungabato răspunse și el tot cîntînd :

*„Eu sînt, eu sînt, eu sînt,
Acela-care-ridică-pietrele !
Eu sînt Voinicul-cel-din-urmă-născut !
Deși nu caut pricină nimănui,
Văd că mi se declară război !“*

La aceste vorbe, regele de jos, își trimise poporul să-l omoare pe Ifaralahy-ma-hery. Dușmanii se apropiau în număr mare, purtînd cu toții *sagaie* (un fel de cuțite-lănci), dar, neîndrăznind să se apropie de el, își aruncau de departe armele. Nici o suliță nu-l atinse însă pe Voinicul-cel-din-urmă-născut, care le ridică pe toate, cu vioiciune, și la rîndul lui le aruncă spre dușmani, care căzură morți sau răniți. Cei scăpați cu viață o luară la fugă și alergară către Itsivalanorano, regele lor ; îi spuseră că inamicul era un om de temut și că nu putuseră să-i vie de hac. Regele, foarte speriat, chemă un sclav și-l trimise să-i spună Voinicului-cel-din-urmă-născut că se recunoaște învins, că i-o dă pe fiica sa de soție și că în același

timp i se supun, el, femeia și întregul său popor.
Sclavul merse către piatră și cîntă acest cîntec :

*„Noi, noi, noi ne predăm !
Noi, noi, noi ne predăm !
Nu mai sîntem în război cu tine !
Tînăra femeie pe care o ceri e a ta !
Regele și regina îți aparțin !
Poporul și regatul sînt ale tale !“*

Acela-care-ridică-pietrele răspunse cîntînd :

— Eu, v-o spun încă o dată, nu sînt în război
cu oamenii voștri, ci oamenii voștri sînt aceia ca-
re-mi caută mie pricină !

Și sclavul cîntă din nou :

*„Vino, vino, vino în oraș,
Pentru că regatul și tot poporul sînt ale tale,
Ca și tînăra femeie pe care o ceri“.*

Atunci Voinicul-cel-din-urmă-născut merse în
oraș, Itsivalanorano se aruncă la picioarele lui, și
întregul popor i se supuse.

După cîtva timp, Ramanungabato spuse că el se
întoarce în țara sa, că o va lua cu el pe tînăra sa
soție, poporul și toate bunurile sale. Porunci la
toată lumea să meargă înaintea lui, în timp ce el
va trece ultimul, în urma tuturor. Cei doi frați mai
mari ai lui Ramanungabato, văzînd că ies din
Gaura-adîncă atîta mulțime de oameni și lucruri,
întrebară ce este și oamenii le răspunseră că ei
erau poporul lui Ramanungabato, că-i aduceau
toate bunurile, și că Ramanungabato însuși va urca

ultimul, în urma tuturor. Cei doi frați așteptară atunci la marginea găurii, spunînd că vor să-l primească pe dragul lor Cel-din-urmă-născut ; cînd văzură că Ramanungabato rămase singur, tăiară liana care-i ajuta la urcat, Voinicul-cel-din-urmă-născut căzu în fundul găurii și muri. Frații lui îi luară femeia și bunurile și domniră peste poporul său.

În acest timp, totul era cufundat în tristețe și doliu din pricina morții Aceluia-care-ridică-pietrele : boii nu mai mugeau, cocoșii încetaseră să mai cînte, nici o pasăre nu mai ciripea, frunzele căzură din pomi, locul unde se obișnuia să se facă jocurile era plin cu gunoaie, satele erau tăcute, ca și cînd ar fi fost părăsite de locuitorii lor, și ciinele Aceluia-care-ridică-pietrele urla fără încetare la marginea Gropii-adînci.

Zanahary (Dumnezeu), auzind gemetele ciinelui îi strigă să tacă, căci nu se mai putea auzi nimic, dar ciinele îi răspunse :

— Atîta timp cît stăpînul meu nu va fi iarăși viu, o ! Zanahary, nu voi înceta să mă vaiet !

Zanahary, scos din fire, îl trimise pe Vorimbetsivaza (Îngerul morții) să-l învie pe Ramanungabato, și Voinicul-cel-din-urmă-născut, cînd văzu din nou lumina zilei, întrebă :

— Ce trebuie să fac să nu fiu recunoscut în drumul meu ?

Vorimbetsivaza îi răspunse :

— Te voi unge cu chinoros și dacă cineva te întreabă pe drum cine ești, tu îi vei răspunde : Mă numesc Bemainty, Cel-foarte-negru !

Pe urmă l-a uns cu chinoros și Ramanungabato s-a întors în țara lui. Întilni oamenii care desteleneau pădurea și le ceru :

— Dați-mi ceva să mănînc !

— Cum te numești ?

— Mă cheamă Cel-foarte-negru.

— Din ziua cînd a murit Acela-care-ridică-pietrele, au răspuns plîngînd oamenii, n-am mai dat nimănui de mîncare !

Și au privit la urmele picioarelor Celui-foarte-negru și la cîinele său, și-au spus :

— Priviți aceste urme și priviți și cîinele ! Cît de asemănătoare sînt cu acelea ale lui Ramanugabato al nostru ! Vai ! A plecat Acela-care-ridică-pietrele ! Vai ! E mort Voinicul-cel-din-urmă-născut !

La aceste vorbe Cel-foarte-negru strigă :

— Tăceți, nu sînt acela despre care vorbiți, ci doar semănăm.

Își urmă drumul și trecu pe lîngă oamenii care săpau pămîntul cu *angady* (un fel de săpăligi) ; le ceru, ca și celor care desteleneau, de mîncare. Ei îl întrebă :

— Cum te cheamă ?

— Mă numesc Cel-foarte-negru.

— Din ziua cînd a murit Acela-care-ridică-pietrele n-am mai dat de mîncare nimănui !

Și-au privit la cîine și i-au văzut urmele picioarelor.

— Cum seamănă urmele tale cu acelea ale lui Ramanungabato ! Cît este de asemănător cîinele tău cu al lui ! Vai ! A plecat Acel-care-ridică-pietrele ! Vai ! A murit Voinicul-cel-din-urmă-născut !

Și Cel-foarte-negru strigă :

— Tăceți, nu sînt omul despre care vorbiți, ne asemănăm numai !

Cel-foarte-negru ajunsese în sat și intră în coliba în care stătea femeia lui. Cei doi frați tocmai se duseseră să se plimbe pe cîmp. Cel-foarte-negru se spală și oamenii îl recunoscuseră, după ce-și șterse grăsimea cu care îl unsesese Vorimbetsivaza. Se sună de îndată *anjombona* (toba de adunare) și toată lumea strigă :

— Hei ! Voinicul-cel-din-urmă-născut trăiește !

Cînd cei doi frați aflară că Ramanungabato s-a întors, nu mai îndrăzniră să se înapoieze în sat și fugiră în altă țară.

Dacă ceea ce v-am spus nu este adevărat, nu eu sînt mincinos, ci cei din vechime care au făurit această poveste !

VACA FĂRĂ COARNE

(MALGAȘ)

Această vacă misterioasă, fără coarne, nu avea nici stăpîn, nici familie ; ea trăia singură de tot, ca o văduvă, într-o colibă ; știa să îndeplinească rogojini, să țeară stofe, și vorbea ca o ființă omească ; avea chiar și un pat în care se culca. Dacă cineva se strecura în taină în coliba ei, găsea toate mobilele în ordine, casa bine măturată și uneltele curate ; era o gospodărie ținută cu multă grijă.

Această vacă, asemenea celorlalte, mînca iarbă, totuși mînca și orez fiert, întocmai ca femeile ; dis-de-dimineată ieșea să pască și nu se întorcea acasă decît la căderea nopții, cu o sarcină de lemne ca să facă focul. În afară de orez, de *manioc* și de *patate*, mai cultiva tot soiul de legume, ca de pildă fasolea, și niciodată nu uita să le fiarbă înainte de a le mînca. În totul, se purta ca

o adevărată femeie, dar era acoperită cu păr, avea o coadă și patru picioare.

Într-o zi, pe cînd păștea, zări un lucru care i se păru curios ; se apropie să-l privească mai de aproape și văzu că era un ou mare, alb. Îl găsi așa de frumos și de neobișnuit, că-l luă cu grijă, să nu-l spargă, și-l aduse acasă. Pe urmă, făcu trei coșuri care intrau unul în altul și așează oul în cel din mijloc. De mai multe ori pe zi ea deschidea coșurile pentru a-și admira comoara.

Într-o dimineată, mare îi fu tristețea văzînd că oul avea de gînd să crape. Plecă totuși la cîmp să pască ca de obicei ; dar ceea ce se întîmpla cu oul ei nu-i ieșea de loc din minte. De îndată ce se înseră, se grăbi să se întoarcă acasă și, cum băgă capul pe poartă, își aruncă ochii spre locul unde se aflau coșurile. Minune ! Oul clocise, iar din el ieșise o fetiță drăgălașe. Vaca nu prea știa ce să creadă despre o treabă ca asta : ba vedea un mare noroc ce picase peste ea, ba socotea totul ca o proastă prevestire. Se hotărî totuși să păstreze copilul, și-l crescua așa cum putu.

Ani lungi se scursă, și micuța ieșită din ou se făcu o fată frumoasă : vaca-mamă o numi Rasolavavolo (Frumoasa-cu-părul-lung). Într-o zi, regele Sudului, fiind la o vînațoare de păsări sălbatice, trecu pe acolo și-o văzu pe Frumoasă, care se plimba prin împrejurimile colibei sale. Izbit de frumusețea fetei, se apropie de ea și începu să-i

vorbească ; pe urmă, fermecat de glasul ei dulce, o ceru în căsătorie.

— Vai ! spuse tristă fata, nu am curajul să nu-ți primesc cererea și totuși sînt sigură că tu nu vei voi să te căsătorești cu mine. Mama mea nu este o femeie, este o vacă ; totuși, ea locuiește unde locuiesc și eu ; se servește de uneltele de care mă servesc și eu ; se culcă în patul în care dorm și eu. Mai mult, cînd se supără îmi linge fața cu piele cu tot pînă la os !

Prințul fu îngrozit de cele aflate ; își luă rămas bun de la sărmana fată și plecă întristat.

Regele Nordului veni de asemenea, dar plecă și el la fel ca cel din Sud. Veniră apoi pe rînd regii Estului și Vestului, care se purtară tot așa. În sfîrșit, regele Mijlocului o ceru și el pe tînăra fată în căsătorie și primi același răspuns ca și ceilalți. Dar el strigă :

— Te iubesc și te vreau, deși știu totul despre tine. Pregătește-te, vom pleca deîndată !

Frumoasa-cu-părul-lung fu tare încurcată : ar fi dorit să-i ceară consimțămîntul mamei sale, dar era sigură că nu-l va primi ; pe de altă parte, să plece fără învoirea ei era un lucru grav și primejdios. În sfîrșit, cum inima îi bătea pentru regele Mijlocului, se hotărî să plece cu el. Cei doi tineri și alaiul lor luară deci din casa vacii toate grăunțele pe care le avea, porumb, fasole, orez, fisticuri, toate uneltele pentru țesut și toate obiectele de gospodărie, oale și talere. După ce închi-

seră ușor ușa, plecară mergînd cît mai iute cu puțință.

Nu erau încă prea departe de colibă, cînd se ivi în urma lor un vîrtej uriaș.

— Vai ! spuse Frumoasa-cu-părul-lung, iat-o pe mama care ne urmărește ; văd vîrtejul care arată că se apropie !

Vaca-fără-coarne alerga din răspuțeri ; cînd ajunse la o mică depărtare de fugari, ea cîntă :

*„O, Frumoaso-cu-părul-lung,
O, Frumoaso-cu-părul-lung,
Unde pleci, unde te duci ?
De ce mă părăsești ?
Ce rău ți-am făcut ?“*

Fugarii înspăimîntați își continuară însă drumul, dar mama cîștiga mereu din distanță ; începură să i se zărească ochii mari și roșii, care păreau că aruncă flăcări. Încă o dată vaca repetă cîntecul pentru fiica sa adoptivă, care-i simți răsuflarea în ceafă. Și Rasoalavavolo îi răspunse liniștită, ca și cînd n-ar fi avut să se teamă de nimic, nici să ascundă nimic :

*„O, mamă dragă, o, mamă dragă,
Eu nu te părăsesc, eu nu te părăsesc,
Dar e bine să mă mărit !
Și să am și eu o familie !“*

Și, vorbind, ea risipea fasole pe drum ; cînd mama-vacă văzu boabele, se opri dintr-o dată.

— Ce fără minte este și această Frumoasă-cu-părul-lung ! își spuse ea. Vrea să se mărite și

iată că risipește fără rost fasolea în drumul său ! Ce va semăna în grădina ei ? Dar mai întâi să adunăm aceste grăunțe.

Și mama adună fasolea ; în acest timp, Frumoasa-cu-părul-lung și tovarășul ei se îndepărtară. Vaca-fără-coarne, amărîtă, porni din nou să-i urmărească ; ea cîntă același cîntec și primi același răspuns. De data asta, fugarii aruncară pe drum fisticuri.

— Ce prostii face fiica mea, zise vaca. Dacă nu mai voia să rămînă cu mine, de ce n-a plecat fără să ia nimic ? Pentru ce mi-a luat semințele ? Și pentru ce-mi dă acum de furcă să le culeg ? Nu-i nimic de făcut cu fata asta, va vedea ea ce fel de fisticuri mănînc eu.

Așa vorbea Vaca-fără-coarne, adunînd fisticurile. Pe urmă, fugi iute după fugari. Adună pe rînd porumbul și orezul, vasele de pămînt și tălerele de lemn, toate obiectele și toate ustensilele ; în curînd, fugarii nu mai avură nimic de aruncat și se găseau, vai, la o bună distanță de satul regelui. Animalul de temut se apropia mereu. Atunci Rasoalavavolo îi spuse iubitului ei :

— Salvează-te ! Nu vreau să fii omorît în același timp cu mine !

Și regele Mijlocului cu tovarășii lui fugiră să se ascundă într-un desiș din apropiere. Animalul furios sosi. Cu un glas tunător își certă fiica adoptivă :

— O Frumoaso-cu-părul-lung, de ce mă părăsești ? Și dacă nu-ți mai place să stai cu mine, de ce nu mi-ai spus-o ? Și de ce mi-ai luat tot ce-aveam acasă pentru a le risipi după aceea pe drum ?

Pe urmă linse cu limba ei zgrunțuroasă obrazul Frumusei, îi luă toată pielea de pe față și nu-i lăsă decît osul alb.

— Acuma du-te unde dorești, și fă cum crezi !

Vaca luă toate obiectele pe care le adunase pe drum, ca și pielea de pe față fiicei sale, și se întoarse în coliba singuratică. Sosind acasă, atîrnă pielea deasupra vetrei.

După plecarea Vacii-fără-coarne, tînărul rege se întoarse la Frumoasa-cu-părul-lung. Care nu-i fu mirarea și groaza văzînd un schelet viu, vorbind ! O așezară pe nenorocită pe un *filanзан* (scaun purtat) și, ajungînd în sat, regele Mijlocului le spuse tovarășilor lui să nu povestească nimănui ceea ce se întîmplase. Pentru ca tînăra fată să nu fie zărită de oamenii din sat, o așeză într-o colibă depărtată și dădu porunci aspre ca nimeni să nu treacă prin apropiere. Cu toate acestea, povestea se răspîndi. Celelalte două femei ale regelui Mijlocului își bătură joc de el din pricina noii sale soții, ceea ce-l mîhni foarte.

Cu toate acestea hotărî ziua cînd trebuia celebrată căsătoria sa cu cea de-a treia femeie, și în ziua aceea o mulțime de lume se strînse pentru a lua parte la petrecere. Or, este obiceiul ca în acel

moment să fie scoase din colibele lor femeile, pentru a fi comparate unele cu altele în fața tuturor ; și fiecare discută și judecă ; este aplaudată cea mai frumoasă, iar celelalte sînt luate în rîs. Un alt obicei al acelor vremi era de a li se spune femeilor rivale să îndeplinească multe rogojini și să țeară fiecare un *salaka* (veșmînt) pentru soțul lor. Cînd i se spuseră toate astea lui Rasoalavavolo, ea începu să plîngă și din pielea feței, pe care Vaca-fără-coarne o agățase deasupra sobei, lacrimile curseră pe foc și-l stinseră. Vaca-mamă bombănea, pentru că nu putea să-și fiarbă mîncarea. Dar, văzînd că lacrimile fiicei sale îi stinseseră focul, veni în grabă la Frumoasa-cu-părul-lung și-o întrebă de ce plînge.

— De ce plîng, mamă ? Pentru că nu pot împlini rogojinile pe care trebuie să le fac pentru regele, soțul meu !

Mamei ei îi fu milă de ea.

— Nu-ți fie teamă, fiica mea, și adu-mi trestii !

Mestecă trestii în gură, și acestea se schimbă pe dată în rogojini minunat împletite.

— Dă-mi și mătase pentru a face *salaka*, mai spune ea.

Mestecă mătasea, și aceasta se făcu în botul ei un *salaka* sclipitor.

După ce fata îi mulțumi, Vaca-fără-coarne se întoarse la coliba sa. A doua zi Frumoasa-cu-părul-lung fu anunțată să se pregătească de nuntă.

Din nou ea începu să plîngă, și în coliba mamei sale lacrimile se scurseră pe foc, și-l stinseră. Și mama iar veni în grabă în satul regelui Mijloc.

— O, mamă, mîine are loc nunta. Va trebui să mă înfățișez tuturor cu fața mea de schelet. Soțului meu îi va fi rușine cu mine și oamenii din sat vor rîde de nefericirea mea. Aș dori mai bine să fiu moartă !

Atunci Văcă-fără-coarne, miloasă, linse din nou fața fiicei sale, cărnurile acesteia se împliniră și fața ei străluci de o frumusețe fără seamăn.

A doua zi, puzderie de lume se adună în piața publică pentru a lua parte la petrecerile de nuntă și la ceremonia înfățișării femeilor. Se arătară mai întîi, după obicei, primele două femei ale regelui și lumea le lăudă mult frumusețea. Pe urmă veni rîndul Frumoasei-cu-părul-lung să iasă din coliba ei. Cînd apăru, s-ar fi spus că e luna care se ridică, sau aurul care strălucește. A fost aclamată ca cea mai mîndră între mîndre și mai frumoasă între frumoase. Pe urmă, a fost dusă în triumf către coliba regală, pe cînd cele două rivale, date la o parte și disprețuite, fugeau la marginea satului, pentru a-și ascunde înfrîngerea. Simțind că ură de moarte împotriva Vacii-fără-coarne, care-i redase frumusețea Fetei-cu-părul-lung, hotărîră să se răzbune pe ea. În înțelegere cu ghicitorii ținutului, ele se prefăcură bolnave. Regele îi întrebă de îndată pe ghicitori cărui fapt se datorește boala

nevestelor lui. Toți au fost de părere că se datora Vacii-fără-coarne. Cele două femei trebuiau să moară, dacă animalul n-ar fi fost sacrificat. Frumoasa-cu-părul-lung, prevenită de rege, își chemă mama și o înștiință de primejdia care o amenința. Dar Vaca, fără a se neliniști, îi spuse :

— Nu-ți fie teamă, pot să mă omoare, voi ști să mă răzbun. Să ai numai grijă să nu măninci din carnea mea ; adună-mi cu grijă toate oasele ; după ce le vei așeza în șapte coșuri puse unul într-altul, îngroapă-le în colțul de răsărit și miază-noapte al colibei tale.

Vaca-fără-coarne, mama celei de-a treia soții a regelui, fu deci omorâtă, chiar în aceeași zi, și îndată celelalte două neveste se prefăcură că s-au însănătoșit. Carnea vacii a fost fiartă și mâncată.

În acest timp, Frumoasa-cu-părul-lung făcu tot ce-i spusese mama ei : nu se atinse de carne, adună cu grijă toate oasele, le puse în șapte coșuri și le îngropă în colțul de miază-noapte-răsărit al colibei sale. Fata mergea adesea la mormînt și plîngea. Dar iată că într-o zi un arbore crescă în locul acela, crescă și dădu flori albe, minunate, care se schimbă în perle și în fructe de argint. Pe măsură ce răsăreau, Rasoalavavolo le culegea, și foarte repede ajunse grozav de bogat. Celelalte femei ale regelui, geloase, vrură să ia și ele din fructele arborelui fermecat ; dar, în lăcomia lor, apucară prea tare crăcile și făcură să se scuture

peste ele o ploaie de perle și de fructe de argint ; într-o clipă, tot trupul li se acoperi cu lepră. Fură gonite din coliba regală și li se dădu, departe de de sat, o cocioabă prăpădită, care le sluji de mormînt după moarte. Și Frumoasa-cu-părul-lung rămase singura soție a regelui.

Poveste ! Poveste ! Scorneli ! Scorneli ! Nu eu sînt mincinosul, ci cei de demult.

ȘARPELE CU ȘAPTE CAPETE

(BETSIMISARAKA)

Doi soți aveau, se spune, trei copii, dintre care o fiică măritată într-un sat foarte îndepărtat. După plecarea surorii lui, unul dintre fii se transformă în *Fananimpitolo* (șarpe cu șapte capete) și îi mîncă pe toți locuitorii satului, și pe părinții lui. Mult timp după aceea, fiicei măritate departe i s-a făcut dor de tatăl și de mama ei, și-l rugă pe soțul ei să meargă să-i vadă. Acesta plecă la drum. Sosind în apropierea satului, el fu mirat să nu vadă pe nimeni și să nu audă nici un zgomot, nici de oameni, nici de animale; vru să se întoarcă dar, gîndindu-se la rugămintea femeii sale, merse pînă la poarta satului; aici îl văzu pe uriașul șarpe cu șapte capete. Acesta strigă :

— Ah, iată-l pe cumnatul meu ! Voi scoate apă să fierb orez pentru el !

Nu avea de loc gîndul să fiarbă orez ci, după ce va bea, dorea să-l mănînce. În timp ce monstrul

bea apă, omul, care era neliniștit, plecă într-alt sat. Când șarpele se întoarse și nu mai văzu pe nimeni se mînie rău. Adulmecă spre răsărit și nu mirosi nimic ; adulmecă spre apus și nu mirosi nici aici nimic ; adulmecă spre miazăzi și de data asta simți mirosul cumnatului său ; porni îndată în urmărirea lui și după cîtva timp îl ajunse. În acest loc se afla o stîncă foarte mare, pe care omul se urcă. Piatra era foarte alunecoasă ; șarpele nu reuși s-o urce ; așa că începu s-o roadă. Or, omul și frații lui aveau o sută de cîini, pentru că erau mari vînători de mistreți. Căpeteniile cîinilor lor se numeau Miangoromila, Tsangantsangana, Mboalava și Goaika. Omul își strigă cîinii :

— Miangoromila, Tsangantsangana, Mboalava, Goaika !

Auzindu-l, șarpele strigă :

— Vai ! Ce bine știe să cînte cumnatul meu ! Dă-te deci jos să ne întoarcem împreună acasă și să mîncăm orezul !

— Așteaptă puțin, răspunse omul, am de lăsat aici cîteva vorbe !

Și-și chemă din nou cîinii, care sosiră în curînd, conduși de cele patru căpetenii ale lor. Un nor gros de praf se ridica pe unde mergeau ei, și șarpele își închipui că plouă. Când cîinii fură aproape de el, cu cele patru căpetenii mergînd înaintea celorlalți, monstrul se bucură și zise :

— Mulțumesc, scumpul meu cumnat, că ai adus vînat pentru mine !

În acest moment, cei o sută de cîini se aruncară pe șarpe, care începu să strige :

— Vino în ajutorul meu, dragă cumnate ; îți făgăduiesc să nu te mănînc !

Dar omul își asmuți cîinii, care îl făcură bucățele. Toți oamenii aflați în burta monstrului erau încă în viață. Omul îl despică în lungime ; oameni și animale ieșiră pe dată la lumină și populară o colină mare. Totuși, omul nu reușea să-și găsească socrii. După cîtva timp, auzi un *tsintsina* (pasăre) care cînta : „*Ankinikiny amparany ! Ankinikiny amparany !*“ (Caută în vîrfurile degetelor lui !) Omul strivi repede degetele mici ale animalului și socrii lui ieșiră la lumină.

Cei doi soți și părinții lor au devenit căpeteniile noului sat. Din acea vreme, se spune, nu se mai poate trece prin locul unde a murit șarpele cu șapte capete.

Poveste ! Poveste ! Scorneală ! Scorneală ! Dacă această poveste nu este adevărată, nu eu sînt mincinos, ci bătrînii care au inventat-o !

REGELE ANDRIANOMBE ȘI NEVASTA LUI, CARE
N-AVEAU COPII

(ANTANKARANA)

Într-o zi, regele Andrianombe își chemă nevasta și, cu tristețe, îi spuse :

— E multă vreme de cînd sîntem căsătoriți și nu avem nici măcar un copil. Cum se poate întîmpla asta ? Dacă vrei, draga mea soție, vom merge să găsim pe cineva care are *ody* (leacuri) să ne dea și tu să devii mamă !

Cei doi soți se puseră deci pe căutat și sfîrșiră prin a găsi un posesor de *ody*.

— Îți cer cu mii de rugăminți, spuse regele, să-mi dai și mie din *ody* al tău. Nu avem copii și singura noastră speranță se sprijină pe puterea *odylor* tăi !

— În adevăr, acela care n-are copii este de plîns, dar nu fiți amăriți, pentru că vă asigur că veți avea. *Odyi* ai mei nu se află la mine. Faceți numai ceea ce vă voi spune. Duceți-vă, tu și femeia ta, să pescuiți, în mare, *jono* (pești de forma

și mărimea unei sardele). De cum îi veți fi prins, duceți-vă acasă și prăjiți-i. După masă, aruncați resturile peștilor într-un loc pe unde nu se trece niciodată. Pentru că nimeni nu trebuie să vadă resturile. Micul pește, Andrianombe, se va face mai târziu copil în pîntecul soției tale, și dacă alți oameni vor gusta, vor avea și ei copii chiar dacă vor fi mîncat numai o fărîmitură din acești pești !

Andrianombe și femeia lui mulțumiră mult celui ce avea *ody* și-i făgăduiră să asculte întocmai sfaturile. După care se duseră îndată la pescuit. Prinzînd cîtiva *jono*, se întoarseră acasă, unde lăsaseră de pază o tînără servitoare și o cățea. După asta, făcură tot ce li se spusese. După masă, soția lui Andrianombe înfășură într-un mănunchi de iarbă resturile peștilor și-i spuse servitoarei :

— Du-te să arunci asta afară !

Servitoarea ascultă, dar în curte se uită să vadă ce era în pachet ; găsi cîteva resturi de pește, pe care le mîncă. După aceea, aruncă ce mai rămăsese. Căteaua, simțind miros de pește, răscoli peste tot și găsi resturile aruncate de servitoare. Mîncă ultimele rămășițe. După o vreme, femeia lui Andrianombe rămase însărcinată. Dar care n-a fost mirarea soților auzind că și servitoarea era de asemenea însărcinată, la fel și căteaua. Toate trei mîncaseră *jono*. Andrianombe îi spuse femeii sale :

— Ai dat oare *jono* servitoarei și cățelei ?

— Nu, nu le-am dat nici cea mai mică bucățică. Nu știu cum se face că sînt însărcinate !

După nouă luni, femeia lui Andrianombe și servitoarea au născut fiecare cîte un băiat. Căteaua a adus pe lume doi pui frumoși. Cei patru se născuseră în aceeași zi. Copilul lui Andrianombe semăna leit cu cel al servitoarei, ca și cum ar fi fost copiii aceluiași tată și ai aceleiași mame. Copiii crescură și continuară să semene atîta unul cu altul, încît cu greu puteau fi deosebiți. Fiecare avea cîine pe unul din puii cățelei. Într-o zi, fiul regelui se duse la mama lui și-i spuse :

— Mamă, doresc ca băiatul servitoarei noastre să fie crescut ca și minē ; nu mai trebuie să fie privit ca un sclav, ci să fie socotit ca fratele meu. Tu știi cum semănăm ; de astăzi îl voi numi fratele meu mai mic !

— Fiul meu, îi răspunse mama sa, ești nebun ! Vrei să-ți faci frate un sclav ? Niciodată nu vom consimți !

— Chiar de mă veți goni, nu mă veți putea împiedica să-l numesc pe acest copil fratele meu !

Părinții sfîrșiră prin a primi.

Într-o zi, Andrianombe cumpără un *akanjo* (pușcă) fiului lui ; dar acesta nu voi să-l primească decît cu condiția să i se dăruiască unul la fel și fratelui său mai mic. După cîtva timp, băieții avură cîte o pușcă și deveniră vînători iscusiți.

Cînd au ajuns bărbați, cel mai mic îi spuse fratelui său :

— Acuma, că sînt mare, vreau să plec departe să-mi caut o femeie. Dar înainte de a pleca, dragă frate, îți dau această lămîiță. O vei planta în pămînt bun și o vei îngriji cît vei putea mai bine. Dacă se ofilește, e semn că sînt bolnav; dacă moare, e semn că sînt mort. Cînd o vei vedea uscată, vei pleca deci să-mi cauți cadavrul.

Fratele mai mare a fost foarte mîhnit auzind că fratele său îl părăsește; și-au luat rămas bun, și cel mai mic plecă cu cîinele și cu pușca lui. Cel mai mare urmă întocmai cele spuse de fratele său: plantă lămîița și o udă regulat de două ori pe zi, dimineața și seara. După cîteva luni, planta se făcu o frumusețe, și fratele cel mare, foarte fericit, își spunea:

— Fratele meu este sănătos, pentru că lămîița este verde.

După un an, planta se ofili și încetă să mai crească. Cel mai mare se întristă, gîndindu-se că fratele mai mic era cu siguranță bolnav. Dar atîta îngriji planta, încît aceasta sfîrși prin a înverzi din nou; și el însuși fu foarte fericit, pentru că-și spunea că fratele său se însănătoșise. După alt an lămîița se ofili repede, se uscă și muri. Cel mare știu astfel că dragul lui frate se prăpădise și plecă fără întîrziere, cu cîinele și pușca, să-i caute cadavrul.

După o lună de mers, ajunse în satul unde locuise fratele său. Îi întrebă pe oamenii de acolo

și i se arată casa. Intră în curte și văzu o femeie numită Rabaro : era soția fratelui său. O întrebă :

— Femeie, mă duci la locul unde se află fratele meu mai mic ?

Au intrat înăuntru, și cel mare puse din nou aceeași întrebare. Femeia nu răspunse nimic, crezînd că cel care-i vorbește era soțul ei. Străinul puse pentru a treia oară întrebarea, dar atunci femeia se supără :

— Lasă-mă în pace cu întrebările tale prostesti ! Puțin îmi pasă de fratele tău mai mic ! Nu am decît un bărbat : tu ești acela ! De ce mă întrebi de fratele tău ?

Străinul petrecu noaptea în casă și se culcă în patul fratelui său ; dar își puse pușca între el și femeie. Dimineața, fără a spune nimic femeii, se sculă, își luă pușca, își chemă ciinele și plecă să caute cadavrul fratelui său. Toată ziua rătăci prin pădure ; în sfîrșit, termină prin a găsi un cadavru cu totul uscat, ajuns ca un schelet. Dar era sigur că era cadavrul fratelui său, căci acesta era singurul vînător din sat. Lîngă cadavru construi o colibă în care-și făcu locuința. După puțină vreme, văzu trecînd un mistreț, pe care-l omorî. Pregăti îndată *sala* (pastramă), și agăță toată carnea pe ramurile copacilor. Zilele trecură.

Or, într-o dimineață el întîlni un *kaka* (monstru), care-l omorîse pe fratele lui. *Kaka* îl întrebă :

— Ciinele tău este rău ?

— Nu, nu este rău. Vino încoace, vreau să te întreb ceva !

— Nu vreau să merg cu tine, pentru că, văd bine, cîinele tău este rău și mi-e frică să nu mă muște. Leagă-l cel puțin cu o sfoară ; atunci mă voi apropia și voi vorbi cu tine !

El luă o sfoară, legă cîinele și amîndoi începură să vorbească. Dar deodată fratele mortului slobozi sfoara pe care o ținea în mînă, cîinele se aruncă asupra monstrului și îl mușcă cu furie, în timp ce stăpînul lui îi dădea în același timp lovituri puternice. *Kaka*, pe jumătate mort, strigă :

— Nu mă ucide, și-l voi învia pe fratele tău mai mic !

Fratele cel mare primi învoiala și încetă să-l mai lovească. Toți trei s-au dus la locul unde zăcea cadavrul ; *Kaka* frecă osemintele de pămînt și mortul învie. Cum a înviat, cei doi frați săriră asupra monstrului, care fusese rănit, și sfîrșiră prin a-l omorî. Se întoarseră apoi în sat, și toată lumea fu mirată văzîndu-i pe cei doi oameni care semănau atît de bine. Fratele cel mare îi spuse lui *Kabaro* :

— Iată-l pe fratele meu mai mic, despre care te-am întrebat deunăzi. M-ai asemuit cu el.

Femeia fu atît de mirată, încît nu putu rosti nici o vorbă. Dar după cîtva timp, soțul lui *Kabaro* auzi povestindu-se că fratele său mai mare s-a culcat o noapte cu femeia lui. Se duse la fratele lui și-i ceru lămuriri :

— Cum ai putut crede un lucru ca ăsta, spuse cel mai mare. Să iei femeia fratelui tău ! Ce rușine !

Dar fratele mai mic nu se lăsă convins, și-l aduse pe fratele său înaintea adunării de bărbați din sat pentru a-l judeca. Au fost sfătuiți să se împace și să se iubească cu duioșie ca altădată. Dar cel mai mic nu vru să audă nimic, ba, dimpotrivă, voi să se arunce asupra fratelui său, cu gând să-l omoare. Atunci mama lui Zanahary veni și spuse :

— Vă opresc să vă bateți pentru că sînteți frați și am venit ca să vă judec. Dacă locuiți amîndoi în același loc, nu vă veți mai iubi niciodată ; așa că vă voi așeza în locuri foarte depărtate unul de altul, și nu vă veți mai putea vedea decît o dată pe an !

Mama lui Zanahary îl luă atunci pe fratele mai mare de braț și îl aruncă în mare ; de cum căzu, se transformă într-o balenă. Pe urmă îl luă și pe cel mai mic de picior și îl aruncă în aer, unde se preschimbă în fulger.

Astfel, se spune, au fost făcute fulgerul și balena. Or, vara, în sezonul ploios, fulgerul cade în mare pentru a se duce să-și vadă fratele. Așa se întîlnesc ei o dată pe an.

Iată mica mea povestire, iată marele meu basm ! Dacă veți putea s-o spuneți, va fi frumos ; de nu, va ploua !

ANDAMOKAMY

(ANTANKARANA)

Tot auzind lumea lăudînd-o pe Rafaranomby, care locuia într-o țară de peste mare, Andamokamy se hotărî să meargă s-o vadă. Se îmbarcă, deci, și cînd ajunse la Rafaranomby o rugă să-i fie soție. Ea primi, și amîndoi porniră din nou la drum. Au acostat pe niște maluri nisipoase, apoi Andamokamy propuse soției lui să facă împreună o baie, și amîndoi săriră în apă. Pe urmă, se luară la întrecere cine va sta cufundat mai mult timp în apă. Or, în timp ce ei erau în apă, o mică *tangarirana* (cameleon-femelă) luă înfățișarea lui Rafaranomby, se sui în barcă, îmbracă toate hainele celei ce se scălda și se așază liniștită. După cîteva clipe, după ce se afundase, Andamokamy reapăru la suprafața apei și o văzu pe *tangarirana*. El crezu că era Rafaranomby și-și bătu joc de ea că nu putuse sta cufundată mai mult timp în apă. Cealaltă, nu răs-

punse nimic, și Andamokamy se îmbracă fără să aibă vreo bănuială asupra lui *tangarirana*. Porniră la drum. După plecarea lor, Rafaranomby ieși din apă și porni în urmărirea lor. Schimbându-se în pasăre, ea țipa mereu :

— Hei ! Andamokamy ! Hei ! Andamokamy ! Ai luat-o pe *tangarirana* și pe mine m-ai părăsit ; trimite-mi hainele înapoi ! Andamokamy strigă :

— Ce frumos cîntă pasărea asta ! Vislași, visliți din toate puterile voastre : piroga nu înaintează de loc !

El continua să nu bănuiască nimic. Atunci Rafaranomby se schimbă în niște legume și vislașii spuseră :

— Stăpîne, iată legume proaspete...

Andamokamy le porunci să le ia ca să le adauge la masa lor. Dar *tangarirana* răspunse :

— Părinții mei spun că trebuie să mă abțin de la legume.

Și Andamokamy le porunci vislașilor săi să nu le ia, deoarece erau *fady* (tabu) pentru nevasta lui, și să continue să vîslească. Și Rafaranomby li se înfățișă încă sub felurite chipuri de plante. Cînd Andamokamy se întoarse acasă, făcu o masă mare în cinstea nevestei sale. Dar *tangarirana* nu minca nimic, ci arunca mereu porția sa peste umăr, în spate. Ea spunea că are fierbînteli :

— Să trimit pe cineva să caute frunze ca să te vindece ?

— Nu, răspunse *tangarirana*, aş vrea nişte lăcuste (hrana obișnuită a cameleonilor).

Andamokamy își chemă toți sclavii și le spuse :

— Cine nu se duce să caute lăcuste pentru mine nu-mi mai aparține.

Toți sclavii plecară și culeseră un sac întreg cu lăcuste. Doar doi mici servitori rămaseră acasă. Pe unul îl chema Ikotoantena, iar pe celălalt Ikotondavenona. Ikotoantena se ghemui într-un colț și se ascunse în cenușă. Sclavii se întoarseră în curînd cu sacul cu lăcuste, care fură duse *tangariranei*.

— Ieșiți cu toții, spuse Andamokamy, pentru că nevasta mea își va face un *fanafody* (leac). După ce ieșiră toți afară, *tangarirana* se dezbracă, crezînd că nu mai era nimeni de față. Andamokamy ieșise și el ; plecase la cîmp. După ce se dezbracă, dădu drumul tuturor lăcustelor și începu să le mănînce ; și, de fiecare dată cînd înghițea una, spunea :

— Acesta este obiceiul părinților mei !

Cei doi sclavi mici, Ikotoantena și Ikotondavenona, au fost foarte speriați văzînd că nevasta lui Andamokamy avea o coadă asemănătoare cu aceea a unui cameleon, și începură să țipe. Dar oamenii care erau în curte le spuseră :

— Nu țipați astfel, pentru că Andamokamy vă va certa, dacă vă va auzi !

Dar Andamokamy nu se afla acolo : era la fierăria lui. Cum îi era sete, trimise o fetiță să-i

caute apă. Aceasta alergă la fântină și își spală mai întâi fața. Or, Rafaranomby se afla chiar deasupra fântinei, pe o cracă a arborelui. După ce se spală, mica fetiță văzu o umbră în apă și crezu că era a ei.

— Ah ! ce frumoasă-mi este fața, strigă ea, și când te gindești că Andamokamy mă ia drept o sclavă !

De ciudă își sparse cana și se întoarse.

— Unde este apa pe care ai scos-o ? întrebă Andamokamy.

— Țapul tău, care este foarte rău, mi-a dat o lovitură de coarne și mi-a spart cana !

— Du-te atunci acasă și spune-i bătrinei mele servitoare să vină încoace !

Când Rafotsibe, bătrîna sclavă, veni, stăpînul ei îi porunci să meargă să caute apă. Ajunsă la fîntînă, mai întâi se spală, pe urmă puse la o parte cana plină cu apă. Atunci văzu două umbre, ceea ce-o uimi. Dar Rafaranomby îi spuse lui Rafotsibe :

— Nu mă cunoști ? Sînt logodnica iubită a lui Andamokamy. M-am căsătorit cu el. Cum ne în-
torceam aici, ne-am oprit la un banc de nisip ca să
ne odihnim și să ne scăldăm. Ne întreceam care
se va cufunda mai mult timp. Or, în timp ce eram
în apă, un cameleon luă chipul meu și se îmbrăcă
cu hainele mele. Și Andamokamy s-a lăsat înșelat
de *tangarirana*.

— Coboară-te din copac, dragă stăpînă, răspunse Rafotsibe.

— Nu, nu mă voi coborî decît atunci cînd *tangarirana* va fi omorîtă !

Atunci Rafotsibe se duse să-i povestească stăpînului ei tot ceea ce văzuse și auzise.

— Andamokamy, adăugă ea, bea această apă, îți va purta noroc !

— Ce spui ? răspunse Andamokamy mirat.

— Ai părăsit-o pe iubita ta Rafaranomby, pentru a o aduce acasă pe *tangarirana*. Rafaranomby nu va coborî din pomul ei decît după ce va vedea cadavrul lui *tangarirana* !

Auzind aceste vorbe, Andamokamy își părăsi lucrul și alergă la fîntînă. O găsi pe Rafaranomby și o rugă să coboare, făgăduindu-i o sută de sclavi.

— Părinții mei au mulți sclavi, zise Rafaranomby ; ca să mă mărit cu tine am venit aici ; dacă mă iubești, du-te, omoară-o pe *tangarirana* și împarte-i trupul în două părți egale. Vei așeza una din bucăți în partea dreaptă a drumului, cealaltă în partea stîngă. Vreau să văd cadavrul lui *tangarirana* ; altfel nu voi coborî.

Atunci Andamokamy alergă în sat pentru a o omorî pe *tangarirana*. După ce o ucise, o tăie în două și așeză cele două părți ale cadavrului de fiecare parte a drumului. Rafaranomby coborî din pom și își făcu intrarea în sat. Se dădu o masă mare în cinstea ei. După cîtva timp, ea rămase însărcinată. Într-o zi, îi spuse soțului ei :

— Voi avea un copil ; du-te să-mi prinzi un *atisatindranomalaly* (un fel de rechin).

Andamokamy plecă în căutarea peștelui. Rafaranomby, înaintea întoarcerii soțului său, aduse pe lume o fetiță. Copilului i se dădu numele de Begy. Andamokamy avea două soții ; în lipsa lui, prima îi spuse lui Rafaranomby :

— Să mergem la râu să ne scăldăm.

Amîndouă plecară dar, vai ! Rafaranomby fu izgonită de tovarășa sa. Cînd Andamokamy se întoarse cu *atisatindranomalaly* îi întrebă pe oamenii din sat :

— Unde este Rafaranomby ?

— N-am văzut-o ! răspunseră oamenii, care erau de partea primei femei. Begy fu deci crescută ca o mică sclavă. Cînd se făcu mare, ea se duse spre peștera în care sta retrasă mama ei și strigă :

— O, mamă, sărmană mamă nevinovată, părăsește acest loc și vino cu mine !

Rafaranomby ieși din întunecoasa cavernă și veni lîngă draga ei copilă. Erău la fel de înalte una ca și cealaltă și Andamokamy, care aflase, nu o putea deosebi pe femeia lui de fată. Plecă să caute un *ombiasy* (înțelept) ; dar acesta, orb, nu vedea nimic.

— Dacă nu-mi speli ochii, spuse el, nu-ți voi putea face serviciul pe care mi-l ceri !

Andamokamy îi spălă ochii lui *ombiasy* și acesta văzu limpede.

— Ce vrei ? îi spuse el lui Andamokamy.

— Nevasta mea fiind însărcinată avea poftă să mănânce *atisatindranomalaly*, și în timp ce eram în căutarea acestui pește ea a adus pe lume o fată. Acuma ele sînt la fel de mari una ca și cealaltă și nu izbutesc să le recunosc. Iată ce-ți cer !

Ombiasy îl sfătui să ia două lămîi, una verde și alta coaptă, și să le arunce împreună mamei și copilului. *Andamokamy* îi urmă sfatul : *Rafaranomby* prinse lămîia coaptă și *Begy* lămîia verde. Tînăra fată zise pe dată :

— Dă-mi-o pe a ta, mamă, căci a mea este verde.

Mama îi dădu lămîia coaptă fiicei ei, dar *Andamokamy* o recunoscă îndată pe nevasta lui și o luă de mină. A fost foarte supărat cînd a aflat ce făcuse vechea lui soție, de care se și despărți, căci fû pre-schimbată într-o cățea.

RAFARANOMBY

(ANTANKARANA)

Se spune că un bărbat și o femeie aveau o fetiță pe care o chema Silavoatavo. Ei mai aveau și un bou fără coarne. Curînd, femeia muri. Omul își luă o a doua femeie, care aduse pe lume doi băieți. Apoi omul plecă după aceea departe, unde-l che-mau treburile negoțului. Femeia și cei trei copii rămaseră acasă. Aceștia din urmă fură puși să păzească boul. Într-o zi, cînd plecau la cîmp, mama vitregă îi spuse fetei Silavoatavo :

— Adu-mi lăcuste de mîncare și un coș cu balebă de vacă să fac focul !

Silavoatavo începu să prindă lăcuste ; dar, venind noaptea, nu avu timp să adune și balebă de vacă. La masa de seară, fraților ei li se dădu două porții mari de orez ; ea, dimpotrivă, primi de-abia cît încăpea într-o lingură mai mare. Cînd mama vitregă o întrebă unde erau lăcustele și balega de vacă, Silavoatavo răspunse :

— Iată, doamnă, lăcustele ; balegă de vacă n-am avut timp să adun, pentru că se apropia noaptea.

Femeia o bătu pentru că nu-i îndeplinise poruncile. A doua zi, Silavoatavo primi porunca să prindă tot atâtea lăcuste ca și în ajun și să adune trei coșuri cu balegă de vacă. Cei doi băieți n-aveau în schimb nimic de făcut. Ajunsă la cîmp, Silavoatavo începu să adune bălegar fără să se mai gîndească la lăcuste. Cînd veni noaptea, ea nu umpluse decît un singur coș. La masa de seară a fost, ca și în ajun, hrănită cu multă zgîrcenie, în timp ce frații mîncară din belșug. Cînd se termină masa, mama ei vitregă îi ceru să-i aducă ce adunase de pe cîmp. Silavoatavo arată singurul ei coș cu balegă, adăugînd că nu putuse umple un al doilea, pentru că se apropia seara.

— Minți, spuse vitrega. Și-o bătu din nou.

Aceste suferințe continuară și în zilele următoare. La puțină vreme după asta, pe cînd Silavoatavo se afla așezată pe-o piatră, boul fără coarne se apropie de ea și-i spuse :

— Suferi, Silavoatavo ? Ești tristă, slabă ; te-ai făcut palidă !

— Sînt foarte nenorocită de la moartea mamei mele, răspunse tînăra fată. Tatăl meu este plecat cu negoțul lui, și mama vitregă profită de asta ca să mă bată într-una. Nu mi se dă nici măcar atît cît să-mi potolesc foamea. Iată de ce sînt tristă și sufăr.

— Nu deznădăjdui Silavoatavo, spuse boul fără coarne.

Îi linse apoi fruntea și îndată tînăra fată se făcu minunat de frumoasă, pomenindu-se îmbrăcată cu niște haine strălucitoare. Boul o așază pe o piatră la marginea drumului. Toți cei ce treceau pe acolo îi admirau frumusețea. Unul dintre ei, Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-miază-noapte) o găsi atît de frumoasă, încît îi propuse s-o ia de nevastă.

— Primesc, răspunse ea ; dar cu condiția următoare : acest bou fără coarne este mama mea. Va mînca cu noi din aceeași strachină și cu aceeași lingură și va locui în casa noastră.

Andrianbahoaka (Cel-care-vine din-miază-noapte) spuse că nu-i poate satisface această pretenție, și plecă. Veni seara. Boul îi dădu lui Silavoatavo vechea ei înfățișare și ea se întoarse la mama vitregă, care ca de obicei o bătu. A doua zi, copiii se întoarseră la cîmp. Boul o linse din nou pe Silavoatavo, care deveni din nou frumoasă și minunat îmbrăcată. Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-miază-zi) îi propuse să se însoare cu ea. Dar cînd află că boul, mama tinerei fete, va locui și va mînca la ei, își retrase cererea și plecă. După asta, i-au cerut mîna Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-răsărit) și Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-apus) ; dar nici ei nu primiră să trăiască laolaltă cu boul. În sfîrșit, Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-mijlocul-pămîntului) primi să-și împartă casa și masa cu boul lui Silavoatavo și îi obținu mîna :

— Vreau să-ți schimbi numele, adăugă el. De aici înainte te vei numi Rafaranomby, pentru că te tragi dintr-un bou.

Boul fără coarne, cum văzu că Andrianbahoaka s-a înțeles cu protejata sa, plecă în galop înainte. Rafaranomby se urcă într-un palanchin purtat de sclavii soțului ei. Mama vitregă, care habar n-avea de cele întâmplate, văzînd boul galopînd, începu să strige :

— Silavoatavo ? Ei ! Ia seama că a scăpat boul !

Dar animalul își urmă drumul și ajunsese în parcul boilor lui Andrianbahoaka. Oamenii din sat, cele două soții ale lui Andrianbahoaka, priveau cu mirare animalul, întrebîndu-se una pe alta de numele stăpînului. După cîtva timp au sosit Rafaranomby și Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-mijlocul-pămîntului). Primele două femei ale acestuia din urmă pe dată și deveniră geloase pe noua lor tovarășă. Cînd tinerii căsătoriți intrară în casă, una dintre soții întrebă cui aparține acel bou pe care nimeni nu-l mai văzuse :

— Spuneți servitorilor să adune iarbă, spuse stăpînul, și să i se dea !

S-au făcut mari petreceri pentru a sărbători sosirea lui Rafaranomby. Atunci era primăvară, timpul în care se pregătesc orezăriile. Rafaranomby, neavînd sclavi, îi ceru soțului ei să-i împrumute sclavi din sat ca să-i trimită să lucreze și la orezăriile ei. Nobilii satului îi împrumutară sclavii și Rafaranomby le arătă ce aveau de făcut.

În acest timp, ea se ocupa să le pregătească masa de seară. La căderea nopții, Andrianbahoaka se duse să vadă pregătirile pe care le făcuse nevasta lui pentru mîncarea muncitorilor. Băgă de seamă că nimic nu era gata. Cum, din această cauză, îi făcu reproșuri soției sale, aceasta îi răspunse să nu aibă nici o grijă, întrucît muncitorii vor găsi de mîncare. Sclavii se întoarseră de la cîmp chiar în acel moment. La o nouă observație a soțului ei, care îi reproșa că nu pregătise nimic, Rafaranomby întinse pe pămînt rogojini și le spuse servitorilor ei să arate fiecărui muncitor locul lui. După aceea, se duse să ceară sfat de la boul fără coarne, fiindcă ea nu pregătise nimic pentru masa de seară :

— Iată ce va trebui să faci, îi spuse boul : mîna dreaptă este de orez ; stînga, de fiertură de ierburi cu care se pregătește sosul, și degetul tău cel gros, carne friptă. La fiecare mișcare a mîinii te vei uita pe rînd spre răsărit, spre miază-zi-răsărit și spre apus.

Rafaranomby se întoarse în mijlocul muncitorilor, după aceea își scutură mîna dreaptă și farfuriile se umplură cu orez ; o scutură pe cea stîngă și castroanele se umplură cu supă ; își scutură degetul cel mare și apărură carnea friptă. Andrianbahoaka, nobilii și muncitorii fură foarte mirați. Rafaranomby începu să guste din mîncăruri, pentru a ridica orice fel de bănuială sau de teamă, și fiecare o imită. Mirarea mesenilor era mare, pentru

că niciodată nu mai văzuseră un asemenea lucru. După cîtva timp, celelalte două soții vrură să încerce și ele s-o imite pe Rafaranomby, pe care o gelozeau, deoarece Andrianbahoaka îi arăta o dragoste care creștea în fiecare zi mai mult. Ele împrumutară muncitori de la frunțașii din sat, pe urmă, după ce pregătiră puțin mînioc fiert, cum făcuse și Rafaranomby, nu se mai îndeletniciră cu nimic. La observațiile lui Andrianbahoaka, ele îi răspunseră că totul se va desfășura bine :

— Luați seama, spuse acesta ; dacă nu veți reuși întocmai ca tovarășa voastră, vă veți acoperi de rușine !

Așternură și ele rogojini, farfurii și castroane și, în momentul în care muncitorii soseau, făcură și ele un semn din mîna dreaptă în direcția răsăritului, pe urmă cu mîna stîngă și cu degetul mare. Dar nimic nu se întîmplă, farfuriile rămaseră goale. Femeile, rușinate, nu mai știau ce să facă. Andrianbahoaka le învinui de înfumurare, pe urmă se duse să-i ceară sfat Rafaranomby-ei, rugînd-o să-l scoată din situația caraghioasă în care îl pusese prostia celorlalte două femei. Pentru că lucrătorilor le era foame și trebuia să li se dea de mîncare. Rafaranomby veni în încăperea unde era masa. Făcu un semn cu mîna dreaptă, veni orez necojit, făcu un al doilea cu mîna stîngă, bolurile se umplură cu fiertură de ierburi proaste ; în sfîrșit mișcă degetul cel mare și farfuriile se umplură cu carne rău mirositoare. Muncitorii mîn-

cară totuși, pentru că le era foame ; dar mîncară foarte puțin, după care plecară. Soțul se rușină grozav de masa pe care cele două femei ale sale le-o dăduse oamenilor ce le fuseseră împrumutați.

La cîtva timp după asta, Rafaranomby își arătă dorința de a se îmbăia. Soțul ei o duse la lac :

— Nu-mi place apa rece, spuse tînăra femeie ; ar trebui să fie caldă sau cel puțin căliie ca să mă pot scălda. Trimite sclavii să taie lemne de ars, adăugă ea. Fiecare dintre ei să aducă trei bucăți !

Soțul îndeplini dorința lui Rafaranomby. Cînd pădurarii aduseră lemnul necesar, se făcu un rug în mijlocul curții și i se dete foc. Cînd lemnul ardea bine, Rafaranomby îi spuse soțului ei :

— Haidem să ne scăldăm acum !

— Te urmez, răspunse acesta, pentru că-i era teamă să nu-l ardă focul.

Cum Rafaranomby atinse jăratecul cu piciorul, el se schimbă în apă limpede în care se scăldară toți oamenii din sat. După cîteva zile, celelalte două femei ale lui Andrianbahoaka i-au cerut să le ducă și pe ele la baie. Acesta le conduse la lac :

— Trimite-ți sclavii să caute lemne, spuseră femeile ; și fiecare dintre ei să aducă trei bucăți. Muncitorii plecară la pădure și la întoarcere ridicară un rug în mijlocul curții. Cînd focul fu aprins, cele două femei își poftiră soțul să se scalde. Andrianbahoaka le urmă. Dar cînd ele își puseră picioarele pe jăratec, se arseră și fură nevoite să fugă cît mai departe de foc. Andrianbahoaka fu și

mai rușinat de această nouă prostie a femeilor lui. O chemă pe Rafarañomby în ajutorul lui. Aceasta începu să pășească pe jar, care se schimbă îndată într-o apă murdară, în care nimeni nu îndrăzni să se scalde. Andrianbahoaka, adresându-se oamenilor din sat, le spuse :

— Vă aduc la cunoștință că voi porni divorțul împotriva celor două femei ale mele, a căror prostie și închipuire mă fac de rîs.

Rafaranomby rămase deci singura nevastă a soțului ei. Prin această căsătorie, din săracă și nenorocită cum era înainte, ea deveni bogată și fericită.

De atunci și proverbul : „Cu ființele omenești se întîmplă la fel ca și cu orezul fiert pe care-l scoți din oală : boabele care erau dedesubt vin deasupra și cele de deasupra cad la fund“.

BESORONGOLA

(BETSIMISARAKA)

Șoarecele, spălîndu-și gura, și-a spart unul dintre cei doi dinți ; viermele de pămînt, chelul, își spală și el fața. Poveste ! Poveste ! Scorneli ! Scorneli ! Nu sînt eu mincinosul, sînt cei din vechime !

Un om avea trei fii : pe primul îl chema Andriamatoa, pe al doilea Andrianaivo și pe al treilea Andriamparany. Primii doi erau cuminți și ascultători ; îndeplineau toate dorințele părinților. Dar Faralahy (ultimul născut), era neascultător și încăpățînat. Într-o zi, părinții și-au trimis băieții la cîmp să sape pămîntul cu *angady* (un fel de săpăligă). Andriamatoa și Andrianaivo ascultară pe dată, dar Faralahy răspunse :

— Să mă joc mai întii ; nu vreau să mă duc.

În felul acesta refuza mai întotdeauna să îndeplinească ceea ce-i porunceă tatăl lui. Într-o bună zi, tatăl, mama și cei doi frați se supărară de-a binelea pe el și-i spuseră :

— Faralahy, tu ești un copil tare neascultător ; nu vrei să-ți ascuți nici părinții, nici frații și respingi orice dojană. Du-te deci și caută-ți o altă țară unde vei putea trăi fericit și unde nu vei avea nimic de făcut. Începînd de astăzi, mai spuse tatăl, nu mai ești copilul meu. Faralahy ieși din casă plîngînd ; înainte să plece strigă :

— O, tată, o, mamă, o, frații mei, îmi place să mă joc, și din pricina asta voi mă goniți. Mă voi duce dar în vreo țară unde îmi voi găsi moartea !

— Du-te, i-au răspuns cei patru.

Faralahy plecă și ajunse la un munte foarte înalt. Cum ajunse, tăie o tulpină groasă de *ravinala* (copacul călătorului), duse această tulpină pînă în vîrf abrupt al muntelui, se așeză apoi pe ea și se lăsă să alunece pînă în fundul văii. Repetă acest joc de nenumărate ori, părăind foarte mulțumit ; ziua și noaptea nu făcea altceva, fără să țină seamă de ploaie, de soare și de foame. De aceea a fost poreclit *Besorongola* (Care-face-multe-alunecări), și în curînd nu i se mai știu alt nume.

După cîtva timp de la sosirea sa pe acest munte, apăru pe neașteptate o ființă, *savatra* (spirit) care-l întrebă :

— Besorongola, de ce te joci tu așa de-a alunecatul ? Te vād mereu, chiar și noaptea ; îți place atît de mult joaca, încît uiți pînă să și mănînci ? Frigul, căldura, oboseala, întunecimea, nimic nu te împiedică să te joci. Spune-mi, de ce faci asta, copilul meu ?

Besorongola îi răspunse :

— Mă joc de-a alunecatul, noaptea și ziua, pe acest munte spre a-mi căuta moartea, pentru că sînt un copil disprețuit de părinții mei. Iată adevărata pricină a jocului meu !

— E adevărat deci că tu ai venit aici ca să mori ? spuse *savatra*.

— Da, e adevărat !

— Nu cauți altceva decît moartea ?

— Nu caut nimic decît moartea !

— Părăsește-ți jocul și du-te să întinzi o capcană !

— Nu, nu-mi voi părăsi jocul meu atît de plăcut prin care-mi caut moartea. Nu vreau să întind nici o cursă !

Și dădu și alte răspunsuri la fel, ca atunci cînd se afla în fața părinților săi. Cu toate astea, *savatra* stăruia atîta, încît Besorongola sfîrși prin a asculta ; ceru doar cîteva zile răgaz pentru a face capcana. Cînd fu terminată, duhul îi spuse :

— Du-te să-ți întinzi cursa în locul în care dorești, după aceea cerceteaz-o în fiecare dimineată. După ce vei fi prins prada vei deschide iarăși gura cursei. Te voi întreba de fiecare dată ce ai prins !

Besorongola se duse să-și întindă cursa, pe urmă se întoarse la jocul lui de-a alunecatul. Noaptea, duhul îl povățui să se ducă de dimineată de tot să cerceteze cursa, ceea ce copilul făgădui. Se duse într-adevăr și găsi un *lamba* (îmbrăcăminte)

nou și frumos, pe care îl luă, după ce deschise din nou cursa. Se întoarse la jocul său și duhul îl întrebă :

— Ce-ai găsit, copilul meu ?

— Un *lamba* nou !

— Un *lamba* ?

— Da !

— Acest *lamba* este pentru tine, pentru că ești gol și nu mai ai șorț cu ce să te acoperi. Mîine, uită-te din nou la capcană !

— Da !

De cum cîntă cocoșul, Besorongola se duse să-și cerceteze cursa : găsi de data asta o mare cantitate de orez. După ce-l luă, deschise din nou cursa ; pe urmă se întoarse la derdelușul lui. Duhul îl întrebă iar ce găsisese :

— Orez !

— E o întîmplare norocoasă ; orezul e hrănitor ; îți va întări trupul !

Ziua următoare, Besorongola găsi în cursă oale, blide de pămînt și tot felul de obiecte de bucatărie ; și în zilele următoare primi tot felul de bunuri din belșug : sclavi, turme de boi, mari sume de bani. Besorongola deveni un om bogat datorită cursei. Dar cu toate bogățiile lui, el nu renunța la jocul său. Duhul îl certă cu aceste cuvinte :

— Besorongola, iată-te bogat ; nu te mai purta ca un copil, e rușinos să te joci astfel ; renunță la derdelușul tău și spune-mi ce dorești.

— Prin asta m-am îmbogățit ; așa că nu-mi voi părăsi joaca ! Vreau o fată tânără să-mi fie tovarășă ; mi-e urît singur în casă, și-apoi e și-un proverb care spune : „Coliba fără femeie, trup fără suflet“ !

— Du-te mâine iar să-ți privești cursa !

A doua zi, Besorongola găsi în cursă o fată frumoasă, tânără, cu părul lung, pe care o duse în sat. Pe urmă se întoarse la jocul său. Duhul apăru :

— Nu ți-e rușine să te joci astfel, tu, om bogat și însurat ? Întoarce-te la casa ta unde te așteaptă soția !

Besorongola ascultă și își părăsi jocul. Cu ajutorul sclavilor își construi o casă mare, cu încăperi mari, și cu gropi pentru boi. Când toată mobila fu rînduită, tînăra fată îi spuse :

— Cum te vei purta cu mine : ca și cu o femeie, o soră, sau o mamă ?

— Te iau de nevastă, răspunse Besorongola.

— Atunci îți voi fi soție ?

— Sigur că da !

Au trăit fericiți împreună, cu toate că erau doi copii părăsiți.

Dar într-o zi, mama lui Besorongola căzu grav bolnavă și trimise fiului ei un sol :

— Tatăl și frații tăi îți fac cunoscută vestea că mama ta e grav bolnavă. Nu se știe dacă va trăi sau nu. Vino s-o vezi cît mai este în viață !

Dar Besorongola răspunse :

— Spune tatălui meu, mamei mele și fraților mei acestea : Besorongola era copilul vostru, pe care l-ați izgonit din pricina neascultării și a sărăciei lui. Nu voi veni deci la voi, dar îngrijiți-o bine pe bolnavă !

Rămase deci, și solul plecă ducându-i vorbele. Boala se înrăutăți și bolnava muri. Tatăl, frații și locuitorii satului trimiseră să-i spună lui Besorongola că mama lui murise și că era poftit la înmormântare pentru a o jeli.

— Nu voi veni ; tatălui, fraților mei și locuitorilor satului spune-le acestea : Săracul nu este ruda bogatului ; boul vîndut nu mai este al vechiului stăpîn. Sînt copilul unei ciocîrliei de la marginea drumului. Nu eu sînt acela care nu mi-am iubit părinții ; părinții sînt aceia care nu m-au iubit. Așa că nu mă voi duce, dar să i se facă o înmormântare frumoasă.

Solul plecă. Nu mult timp după aceea, tatăl lui Besorongola căzu la rîndul lui bolnav. Frații îl anunțară, dar el refuză să vină. Tatăl muri, Besorongola fu chemat pentru înmormântare, dar el nu se duse.

Iată că într-o zi un om din sat făcea o petrecere pentru a i se împlini o dorință. Besorongola fu poftit să meargă să ia parte la ritual, să bea rom și să guste din carnea boilor sacrificați. Besorongola primi. Cum sosea cu femeia și sclavii lui, se părea că vine un rege însoțit de un întreg

popor, care cînta din diferite instrumente muzicale : fluiere, țimbale, *amponga*. Peste tot răsunau cîntece al căror ecou se auzea pînă departe. Se tăiară boi pentru această sărbătoare și se împărți carnea între cei de față. Cînd fiecare își primi porția, se aduse rom și toată lumea începu să bea. De fiecare dată cînd se făcea o nouă împărțire, lui Besorongola i se dădea o porție mai mare, și cei ce împărțeau începeau mereu cu el. Îi plăcea *toaka* (rom) și bău peste măsură. Cînd își pierdu capul, frații lui și căpeteniile se apropiară de el și-i spuseră cu voce mieroasă :

— Stăpîne Besorongola, cum ai făcut să cîștigi toate aceste bunuri ? Nu lucrezi, nu faci negustorie și totuși ești bogat. Cum ai făcut ?

— N-am lucrat, adevărat, dar am un bun Zahary !

Nu vru să spună mai mult, pentru că mai avea o licărire de judecată. Ceilalți au hotărît să-l facă să bea și mai mult *toaka*, în așa fel încît să-l îmbete de tot, ceea ce izbutiră. Atunci au început din nou să-l roage să le spună prin ce mijloc devenise bogat. Besorongola le spuse :

— Îmi cereți să vă spun ce am făcut pentru a cîștiga toate aceste bunuri : nu mare lucru, într-adevăr ; le-am prins în capcană ; toate bunurile mele sînt bunuri dobîndite cu capcana !

Chiar în acea clipă toate bogățiile lui dispărură. Nu mai avu nimic, nici soție, nici bani, nici sclavi, nici boi. Cînd își reveni, băgă de seamă că era

singur, și singur o porni înapoi, cu tristețe, pe drumul către sat. Ajuns acasă, avu o nouă surpriză : casa era goală, fără nici o mobilă. Duhul veni și îl întrebă :

— Unde-ți sînt tovarășii, unde-ți sînt bogățiile ?

— Nu le-am văzut. Totul m-a părăsit. Am fost la petrecerea unei căpetenii, m-am îmbătat și frații mei, după cum se pare, m-au rugat să le spun cum am devenit bogat. Le-am răspuns că bunurile mele erau bunuri prinse cu capcana. Cred că femeii și sclavilor mei nu le-au plăcut aceste vorbe și de aceea m-au părăsit, mînioși de a fi fost numiți „bunuri-din-cursă“.

— Ți-am făgăduit să-ți dau atîtea bogății din pricina sărăciei tale ; dacă știi să păstrezi taina, consimt să ți le dau îndărăt.

— Desigur, răspunse Besorongola, nu voi mai spune nimic nimănui, dacă toate bunurile îmi vor fi date înapoi.

Și iată că i se întoarseră toate bunurile în același timp cu femeia și cu sclavii. Toți trăiră liniștiți. Duhul veni să-l vadă pe Besorongola și-l întrebă ce mai dorea.

— Vreau să mai am și altă soție : cînd ești bogat trebuie să ai cel puțin două neveste. Un bărbat care nu are decît una face parte dintre cei nenorociți.

— Fie. Indreaptă-te către miazăzi ; acolo îți vei găsi soția pe care o dorești. Dar ascultă sfaturile pe care ți le dau și pe care va trebui să le urmezi

întocmai. Înainte de a pleca, ia o *fihi-tră* (muscă-de-boi) și așează-o într-un bambus. Pe drum vei găsi niște banane coapte ; nu le vei mânca, ci îți vei urma drumul !

— Da !

— Mai departe vei vedea de amîndouă părțile drumului trestii-de-zahăr înalte și groase ; nu le vei atinge, ci îți vei continua drumul.

— Da !

— Pe urmă vei vedea un cap de om fără trup, ocupîndu-se cu punerea vîrșei în apă. El va face totul ca să te facă să rîzi, cu toate astea tu nu vei rîde și nu te vei abate din drumul tău !

— Da !

— După ce vei mai merge, vei vedea un picior fără trup, străduindu-se să învîrtească o moară pentru trestie-de-zahăr. Va încerca și el să te facă să rîzi, dar tu nu vei rîde și vei merge mai departe.

— Da !

— După asta vei vedea două poduri peste un fluviu mare ; sub unul, care pare bun, bancurile de nisip ajung la suprafața apei ; celălalt, dimpotrivă, este rău : lemnul este putrezit și dedesubt apa este adîncă. Cu toate acestea tu n-o vei lua pe podul cel bun, ci vei trece peste cel rău !

— Da !

— După ce vei fi trecut peste acest fluviu, nu vei mai avea decît o distanță mică de străbătut și vei ajunge lîngă un sat. Vei găsi acolo un cîine

mare, foarte rău, cu părul lung, care te va amenința că se aruncă asupra ta. Tu nu-l vei goni, nici nu-l vei lovi, pentru că acest cîine va fi socrul tău !

— Da !

— Ajuns la colibă, vei găsi o tînără fată bolnavă, acoperită cu bube ; îți va cere să-i cojești o trestie-de-zahăr. Cojește-o și dă-i-o !

— Da !

— După aceea vei lăsa să zboare *fihitra* închisă în bambus ; ea se va așeza pe fata cea tînără și-i vei spune stăpînului casei că această fată este a ta.

— Da !

— După ce vei fi rostit aceste cuvinte, îți va da un baston și-ți va cere să-i arăți capătul de sus și capătul de jos, lucru cu neputință de deosebit. Pentru a le recunoaște, vei arunca bastonul afară și partea care va atinge pămîntul mai iute va fi partea de jos !

— Da !

— Atunci el ți-o va da pe frumoasa fată pe care se va fi așezat *fihitra*. Dar să ai grijă să-mi urmezi întocmai sfaturile !

— Da !

Băiatul se pregăti deci pentru drum. Pe urmă, fu prinsă o *fihitra* și închisă într-un bambus. Și iată-l pe Besorongola plecat.

Merse cîteva ore și veni noaptea. Se culcă, și a doua zi își continuă drumul către miazăzi. La prînz, întîlni în drumul său niște banani încărcati

cu ciorchini de banane bine coapte. Nu le luă în seamă ; totuși îi era foarte foame și murea de sete din cauza arșiței. După cîtva timp văzu trestii-de-zahăr înalte și groase ; nu le atinse, ci merse mai departe. Își fierse niște orez, mîncă și plecă din nou la drum. Foarte aproape de acel loc văzu un cap fără trup, care punea vîrșa în apă și încerca să-l facă să rîdă. Totuși el nu rîse. Mai departe, cum soarele era gata să asfințească, văzu un picior fără trup care învîrtea o moară și se strîmba spre a-l face să rîdă. Nu-l luă în seamă și rămase nepăsător. Mai merse, apoi veni noaptea ; se culcă. A doua zi plecă devreme și în curînd ajunse lîngă un fluviu. Văzu cele două punți și, o clipă, șovăi. Mergînd pe podul cel rău, se temea pentru viața lui, pentru că lemnul era putred și apa foarte adîncă. Pe de altă parte, își aduse aminte de sfaturile spiritului. Se hotărî, în sfîrșit, să le urmeze și pîși pe podul cel rău. De îndată ce-l atinse cu piciorul podul se făcu minunat și, dedesubt, apa deveni mai puțin adîncă. Ajunse deci teafăr și sănătos pe celălalt mal. Sosind la poarta satului, văzu cîinele cel mare cu părul lung, cu înfățișare foarte rea, care-l amenință că-l va mușca. Cu toate astea el nu-l certă și nici nu-l lovi, ci intră în casă fără să-i dea vreo atenție. După ce se așeză, cîinele intră și se preschimbă în om. Pe urmă se salutară amîndoi. Besorongola spuse atunci că venise să-și caute o soție. După cîteva clipe, o tină ră fată, plină de bube, intră și îi spuse :

— Stăpîne, cojește-mi trestia asta de zahăr ! Besorongola o coji și i-o dădu înapoi. Pe urmă lăasă să zboare *fihitra*, care se așeză pe nasul tinerei fete bolnave.

— Această fată îmi aparține ! strigă el.

Chiar atunci fata se făcu minunat de frumoasă și un păr mare i se revărsă pe umeri. Tatăl spuse, arătîndu-i un baston :

— Dacă vei putea deosebi partea de jos a bastonului acestuia de partea lui de sus, fiica mea va fi a ta !

Besorongola, după ce-l cercetă, îl aruncă afară și arată drept partea de jos pe cea care atinsese pămîntul mai întîi.

— Da, spuse tatăl ; ia-ți femeia ; este a ta !

Besorongola plecă deci cu tînăra fată cu care avusese atîta bătaie de cap pentru a o dobîndi.

Cînd se întoarse acasă la el, spiritul îi zise :

— Ai acuma tot ce-ți dorești, copilul meu, petrece-ți timpul în mod plăcut. O vei numi pe femeia ta Ramarozavapadiana, deoarece, pentru a o dobîndi, ai rezistat poftei pentru multe lucruri.

Frății lui Besorongola veniră să-l întrebe cum de-și recăpătase toate bogățiile și cum o dobîndise pe această a doua femeie cu părul lung și atît de frumoasă. Besorongola le răspunse :

— Dacă vă veți putea înfrîna pofta pentru multe lucruri, veți avea același cîștig ca și mine !

— Fără îndoială că vom putea ! Spune-ne ce trebuie să facem !

Atunci Besorongola le repetă toate sfaturile pe care i le dăduse spiritul ; nu schimbă adevărul decît asupra unui singur punct : le spuse că partea bastonului care atingea mai întîi pămîntul era cea de sus ; ori lucrul era tocmai pe dos.

Cei doi frați plecară. Cînd ajunseră la banani, priviră împrejur și văzură pe pămînt coji de banane.

— Besorongola este un prost, strigară ei, ori a vrut să ne înșele. Iată pe jos coji de banane, pe care desigur el le-a mîncat, iar nouă a avut îndrăzneala să ne spună să nu luăm !

Se săturară deci de banane. Mîncară de asemenea trestii-de-zahăr, luînd cu ei și provizii pentru drum. Izbucniră în rîs văzînd capul care punea vîrșa în rîu și capul le strigă :

— Dar-ar să nu izbutiți în ceea ce întreprindeți, voi care vă bateți joc de mine !

Cei doi frați rîseră și mai abitir văzînd piciorul care învîrtea moara.

— C'î adevărat, au spus ei, am văzut lucruri noi și ciudate. Vom avea ce le povesti femeilor și copiilor noștri cînd ne vom înapoia acasă !

Ajunși la fluviu, în fața celor două poduri, își bătură joc de Besorongola :

— Acest pungaș voia să ne înece aici ! Ne credea proști cînd ne-a spus că trecem pe un pod putred pe deasupra unei ape adînci, cînd alături se află un pod frumos, nou de tot.

Porniră deci pe podul în stare bună ; dar abia făcură cîțiva pași, că podul se dărîmă sub ei și apele care păreau mici s-au făcut deodată adînci. Din fericire, cei doi frați știau să înoate ; ajunseră la celălalt mal teferi și sănătoși, dar uzi pînă la piele. După ce li se uscară veșmintele, plecară din nou la drum.

Ajunși în sat, loviră cu bățul cîinele cel mare care, izbit peste tot, fugi lătrînd mînios. Cîinele se preschimbă după aceea în om și tînăra fată buboasă le ceru să-i cojească trestia ei de zahăr.

— Cojește-ți-o singură, spuse unul dintre frați.

— Nu îndrăznesc, răspunse celălalt, mi-e frică să nu iau și eu boala !

Îi spuseră tinerei fete că nu-i puteau coji trestia-de-zahăr pentru că îi dureau mîinile. În sfîrșit, cînd tatăl îi supuse la proba cu bastonul, spuseră că partea care atinsese întîi pămîntul era partea de sus a bastonului, ceea ce nu era adevărat. Cîinele preschimbă în om le spuse atunci :

— Voi doi nu știți mare lucru ; aveți nevoie să fiți curățați cu niște *fanafody* (leacuri) bune în lacul cel mic, care se află la răsărit de sat !

Cei doi nătărăi primiră. Omul îi duse la marginea micului lac, îi frecă cu niște frunze care erau în apropiere și le spuse să se cufunde în apa lacului. De îndată se și schimbară în cîini. Fugiră rușinați și se întoarseră în satul lor. Ajunși acasă, le făcură o mie de semne prietenești soțiilor lor,

lătrînd și dînd din coadă. Dar, nefiind obișnuite să aibă cîini, ele îi loviră și-i izgoniră.

Cîinii de astăzi sînt urmașii celor doi frați. Și dacă cîinii iubesc bărbații și nu se despart de ei este, se spune, pentru că au fost ei înșiși bărbați altădată. Pe de altă parte, sînt lacomi și nu știu să-și aleagă hrana, ci mănîncă tot ce le iese în cale.

ET TAJ AHMED BEN AMAR

(BERBER)

Era odată un rege care dorise multă vreme să fie tată și care a fost foarte fericit cînd soția lui i-a dăruit o fetiță.

Fiindu-i teamă să nu-și piardă copilul atît de mult timp așteptat și pentru a o feri de deochi, închise fetița într-un palat subteran, luxos mobilat, unde o bătrînă negresă îi purta de grijă. Avea grijă cu deosebire de hrană. Nu i se dădea de mîncare decît miez de pîine și carne desfăcută de pe oase.

Într-o parte a acestui palat, zidul era în întregime făcut din sticlă și dădea într-o grădină pe unde curgea un rîu.

Cînd tînăra fată împlini cincisprezece ani, doica muri și fu înlocuită cu o sclavă. Dar aceasta, nefiind prevenită, îi dădu stăpînei sale pîinea întreagă, cu coajă, și carnea cu oase.

— Pîinea are o crustă pe care n-am mai văzut-o și carnea are oase de care nu știam, spuse tînăra prințesă. Și lovi de zid un os pentru a-i scoate măduva.

Zidul de sticlă se sparse îndată; aplecîndu-se prin spărtură, tînăra fată văzu că palatul dădea într-o grădină minunată de care era despărțit printr-un rîu.

Un bărbat tînăr și frumos ca luna plină se plimba prin grădină.

— O ! ce tînăr frumos se află pe malul mării ! strigă prințesa, care nu mai văzuse asemenea priveliște.

— O ! ce frumos palat se află la marginea valurilor ! spuse la rîndul lui necunoscutul. Îți urez, o Lala, atît de multe *riyahaha* (verande), încît să-ți trebuiască o lună să le străbați.

De la cea dintîi privire amîndoi se îndrăgostiră unul de altul.

Prinsă între această dragoste și dorința de a avea *riyahaha*, prințesa căzu bolnavă. Sultanul, nefericit, chemă medicii și-i spuse fiicei sale :

— Îți voi aduce bunurile de la răsărit și pe acelea de la apus, dacă dorești, și oricîte capete vei cere vor fi tăiate și puse la picioarele tale.

— Nu vreau decît un singur lucru, spuse ea : *riyahaha* atît de multe, încît să-ți trebuiască o lună ca să le străbați.

Și sultanul dădu îndată porunca să fie construite. N-ar fi făcut mai bine să întrebe cine-i dăduse această idee ?

Toți zidarii din țară lucrară să-i împlinească dorința prințesei ; aceasta se uită din nou în grădină și, văzîndu-l pe tînăr, strigă :

— O ! ce frumos tînăr pe malul mării !

— O ! ce frumos palat pe malul mării, cu atîtea *riyahaha* că-ți trebuie o lună ca să le străbați ! răspunse el. Îți doresc să fie îmbogățit cu două *dekkana* (bănci de piatră lîngă ușa casei), una din chihlimbar roșu și cealaltă din *lubane* (chihlimbar galben).

Prințesa căzu din nou bolnavă. Tatăl îi spuse :

— Bunurile din răsărit și cele din apus ți le voi aduce dacă le dorești ; și capetele pe care le vrei vor fi tăiate și puse la picioarele tale.

— Nu vreau, spuse ea, decît două *dekkana*, una din chihlimbar roșcat și cealaltă din *lubane*.

El puse de îndată să fie făcute. Fata se vindecă, se uită afară și, văzîndu-l pe tînărul bărbat, exclamă :

— O ! frumosul tînăr de pe malul mării !

Iar el :

— O ! frumosul palat de pe mare, în care sînt atîtea *riyahaha*, încît îți trebuie o lună ca să le străbați și două *dekkana*, una din chihlimbar roșcat și alta din *lubane* ! Îți doresc, o Lala, o coloană din *musc* și o coloană din chihlimbar.

— Bunurile de la răsărit și cele de la apus ți le voi aduce, dacă dorești, îi făgădui sultanul din nou fiicei sale bolnave de dragoste și de capriciu. Și capetele pe care le vei dori vor fi tăiate și puse la picioarele tale.

— Nu vreau decît două coloane, una din *musc* și alta din *chihlimbar* !

Această dorință o dată împlinită, prințesa se aplecă din nou spre grădină :

— O ! frumosul palat de la marginea mării, spuse de data asta tînărul necunoscut din grădină. O ! Frumosul palat unde se află atîtea *riyahaha*, încît îți trebuie o lună să le străbați, *dekkana* din *chihlimbar* roșcat și din *lubane*, coloane din *musc* și din *chihlimbar*. Îi doresc două *hasa* (bazine de apă) în mijlocul unei curți pavate cu *zelieje* (mici dale din mozaic) ; dintr-una să țîșnească apă de trandafir, iar din cealaltă apă din flori de portocal !

Sultanul îi îndeplini fiicei sale și această nouă dorință. După aceea, străinul dori olandez de smarald cu incrustații de rubine, și prințesa i le ceru tatălui ei. Pe urmă, plecîndu-se încă o dată pe fereastră, fata auzi aceste vorbe :

— O ! Frumosul palat de pe mare, care are atît de multe *riyahaha*, încît îți trebuie o lună să le străbați, două *dekkana*, una din *chihlimbar* roșcat și cealaltă din *lubane*; două coloane, una din *musc* și cealaltă din *chihlimbar*, două *hasa* cu apă de trandafir și cu apă de flori de portocal, olandez de smarald cu incrustații de rubine ! Nu-i lipsește de-

cît Lala, fiica sultanului, aşezată pe o *dekkana* şi Et Taj Ahmed ben Amar, pe cealaltă.

Prinţesa căzu încă o dată bolnavă, de data asta mult mai rău, se făcu galbenă şi-şi dădu seama că era îndrăgostită de tînărul bărbat. Toţi medicii imperiului cel bogat nu putură s-o vindece. Toate femeile bătrîne veneau să-i spună poveşti ca s-o distreze. Nimic însă nu-i folosea. Nu se putea găsi pricina răului şi tînăra fată îşi păstra taina.

În cele din urmă, sosi o femeie foarte bătrînă şi tare isteată. Cum prinţesa ţinea mult la o pasăre a cărei colivie se afla mereu în preajma ei, bătrîna luă pasărea şi-o strînse de gît pe pieptul bolnavei adormite. Supărată şi nenorocită, aceasta strigă trezindu-se :

— *Sidi ya Rabbi !* O, Doamne, stăpînul meu ! Lipseşte-l pe acela care m-a lipsit de această pasăre, lipseşte-l aşa cum duc eu lipsa lui Et Taj Ahmed ben Amar !

Şiretenia bătrînei o dată izbutită, ea se grăbi să-l înştiinţeze pe sultan. Aflînd că fiica lui iubeşte un bărbat, se înfurie şi porunci unui eunuc s-o ducă pe prinţesă la ţară, s-o omoare şi să-i aducă drept dovadă cămaşa stropită cu sîngele ei.

Dar eunucul, cuprins de milă, o preveni pe prinţesă, sfătuind-o să ia cu sine tot ce va putea, mai uşor de dus, după care ieşi cu ea din oraş.

Ajunsă într-o fermă îndepărtată, ea cumpără o oaie, se dezbracă, îşi întinse apoi cămaşa pe care eunucul înjunghie animalul, îşi schimbă îmbrăcă-

mintea cu aceea a unei servitoare și-și ascunse bijuteriile în părul acoperit cu o cîrpă grosolană.

Străbătu oraș după oraș, trecînd drept o cerșetoare și căutîndu-l peste tot pe Et Taj Ahmed ben Amar.

Găsind de lucru într-o casă locuită de o femeie, aceasta o opri la ea — pentru că era harnică și plină de curaj, cu toată nobila ei educație. Or, această femeie era tocmai sora lui Et Taj, care mai avea alte două surori locuind fiecare în altă casă. El venea să le viziteze pe rînd o singură noapte pe an. Cînd veni, prințesa, deghizată, nu îndrăzni să i se facă cunoscută. Tînărul își petrecu deci seara cu sora lui, dormi la ea și plecă disdimineață pentru a nu mai veni decît peste trei ani. Pentru că nu putea aștepta atîta vreme, fiica sultanului se duse la cea de-a doua soră, și la capătul altui an îl revăzu pe cel pe care-l iubea, fără a îndrăzni însă să i se înfățișeze și să-i vorbească. Părăsind-o pe cea de-a două stăpînă, se duse la cea de-a treia soră al lui Et Taj, căreia nu întîrzie să-i cîștige dragostea.

— Fratele meu, îi spuse această femeie, pare să fie victima nu știu cărui farmec. Nu poate veni la fiecare dintre noi decît o dată la trei ani și numai pentru o noapte. Nimeni nu știe ce face în restul timpului.

— Alah atotputernic ne va ajuta, spuse prințesa deghizată. Nu există putere și înțelepciune decît în El !

Și cînd Et Taj Ahmed ben Amar sosi, amîndouă îl rugară să le spună ce puteau face pentru a-l ajuta.

— Sînt într-adevăr vrăjit, spuse el, dar nimeni nu-i în stare să mă scape !

— Nu trebuie să vorbești astfel, spuse prințesa care se făcu recunoscută. Dumnezeu nu ne va refuza sprijinul și poate vom putea face ceva pentru tine !

— Ei bine ! Iată ceea ce-ar trebui făcut : fără ca eu să bag de seamă, să-mi smulgeți din gură prima înghițitură de *cuscus*, să-mi smulgeți șapte peri din barbă fără să simt, să mă urmăriți, cînd voi pleca, fără să observ, să mergeți pînă unde voi merge și eu, fără ca să-mi dau seama, pe urmă să aruncați înghițitura, să ardeți cele șapte fire de păr, să rămîneți acolo o lună întreagă fără să dormiți. La sfîrșitul lunii, un pește va veni și mă va zvîrli din gura lui, căci în el locuiesc, și nu ies la lumină decît o dată pe an. Vedeți că așa ceva nu-i cu puțință. Lăsați-mă dară cu trista mea soartă !

— Totuși, voi încerca ! spuse prințesa, care avea inima curajoasă și era de neam bun.

Sora lui Et Taj reuși, în adevăr, să-i smulgă prima înghițitură prin surprindere și tot ea îi smulse în timpul somnului șapte fire de păr din barbă. Apoi dădu această înghițitură și cele șapte fire de păr prințesei, care, învelind totul într-o batistă, îl urmări pe Et Taj pînă la marginea mării.

Acolo, ea îl văzu întrînd într-o peșteră, lingă care se așează, după ce aruncă înghițitura și arse firele de păr. Trebuia să rămînă o lună fără să doarmă. Lacrimile sale o ajutau să-și gonească somnul.

Sosi și ultima zi ; sărmana fată, foarte obosită, plîngea mereu, gîndindu-se la trista soartă a ace-luia pe care-l iubea. Doar speranța de a-l salva o susținea în încercarea ei. Iată însă că trecu pe acolo o țarancă care-i spuse :

— O, frumusețe nemaiîntîlnită, ce faci tu aici ? O, tînără fată care nu meriți să fii nenorocită, de ce plîngi astfel ?

Fericită de a vedea o figură omenească, prințesa îi povesti viața ei (dar nu-i vorbi de bijuteriile pe care le ascunsese în păr și pe care le mai avea încă), pe urmă, la capătul puterilor, adormi.

Țaranca îi puse o piatră sub cap, pentru ca som-nul să-i fie mai adînc, și cînd Et Taj, scăpat, ieși din peștele monstruos, care veni să-l lepede pe mal, ea se dete drept prințesă, povestindu-i toată viața ei. Amîndoi plecară în oraș și se căsătoriră.

Sărmana prințesă, trezindu-se singură la mar-ginea peșterii, înțelese că a fost înșelată ; piatra care astupa grota era în adevăr dată la o parte. Urmărind pașii lui Et Taj, ea ajunse în oraș și află că el locuia într-o casă frumoasă cu ne-vasta lui.

Fără a se lăsa doborîtă de durere, ea se duse la un negustor de sclavi, se vopsi în negru și ceru să-i fie vîndută lui Et Taj ca negresă. Cîm mun-

cea foarte bine, stăpînul ei, care n-o recunosc, o ținea în mare cinste și cînd avu copii îi încredință educația lor. Copiii o iubeau mult.

Intr-o zi, ea îi îndemnă :

— Spuneți-i tatălui vostru : „Vrem ca *dada* să ne spună o poveste“ !

Cînd veni seara, micuții îi spuseră tatălui lor :

— Vrem ca *dada* să ne spună o poveste !

— Nu-i nevoie, spuse soția lui Et Taj, care o recunoscuse pe prințesa-sclavă, și pe loc se făcu galbenă de spaimă. De cînd sclavele au obiceiul să spună povești seara ?

Dar tatăl, cedînd rugăminții copiilor, o chemă pe *dada*, care începu să povestească. Ea înfățișă frumosul palat al tinereții sale : cu *riyahaha*, pe care-ți trebuia o lună să le străbați, cu *dekkana* de chihlimbar roșcat și din *lubane*, cu coloanele de *musc* și de chihlimbar, cu havuzurile cu apă de trandafiri și cu apă de flori de portocal, cu olanele de smarald incrustate în rubine, și cu frumosul tînăr care se plimba pe marginea apei...

— Așază-te lîngă mine, *dada*, îi spuse Et Taj.

Pe urmă vorbi de boala ei, de supărarea sultanului, de mila eunucului, de ceea ce făcuse ea pentru a distruge farmecul.

— Apropie-te de mine, *dada*, spuse Et Taj.

Mai povesti cum după o lună fără somn adormise la marginea peșterii, cum țărâncă o înșelase, cum își înnegrișe fața și se transformase în sclavă, pentru a trăi mai aproape de iubitul ei.

Pe urmă își scoase din păr, unde erau ascunse, bijuteriile ei regești.

— Vino și mai aproape de mine, spuse Et Taj ; vino aproape de mine, draga mea ! Cum vrei s-o pedepsesc pe femeia asta ?

Porunci apoi ca vinovata să fie ruptă de două cămile, după care sărbători cu mari petreceri căsătoria cu iubita lui. Amîndoi trăiră fericiți pînă în ziua cînd veni să-i caute regele morții. Glorie celor vii, care nu mor și cărora numai lauda li se cuvine !

CASA BLESTEMATĂ

(BERBER)

A fost odată un bărbat care avea două neveste, și fiecare îi dăruia câte șapte fete.

Paisprezece fete ! Și nici un băiat ! Un nenoroc cu totul neobișnuit. Tatăl avea slăbiciune însă pentru una dintre soțiile sale, care, foarte rea, nu se gîdea decît să scape de fetele rivalei.

Or, se afla în oraș o casă blestemată, stăpînită de *djini* ; mureai dacă-ți petreceai noaptea acolo. Auzind vorbindu-se despre această casă, ea îl hotărî pe soțul ei s-o închirieze, după care le trimise într-o seară acolo pe cele șapte fiice ale soției disprețuite.

Dar aceste fete erau foarte istețe și totodată foarte bune, curajoase și respectuoase. Fără a se tulbura, ele cerură doar netrebnicului lor tată să le cumpere măhuri, pește, lapte și mirodenii.

Casa era foarte murdară și plină de colbul oaselor celor care muriseră acolo. Cu îndrăzneală, cele

șapte surori măturară peste tot, aruncară lapte pe podea, spre a-l îmbuna pe *djin*, lacom de această băutură, și arseră mirodenii.

Apoi, una dintre ele aprinse focul și se apucă să frigă peștii pentru masă. Dar iată că o mînă fără braț și fără trup se ivi întinzîndu-se spre ea, în timp ce un glas spunea, cu un ton rugător și dulce :

— Dă-mi sora mea, dă-mi să mănînc un pește !

— Cu plăcere și cu dragă inimă, prietene, spuse ea fără să se tulbure. Acesta este încă prea cald. Ți-ar face rău. Așa că ți-l voi răcori !

După un timp, ea întinse mîinii peșteles călduț. Și la fel făcu pentru alte șapte mîini, care veniră una după alta să ceară pește fript.

Pe urmă, sosind seara, cele șapte surori aprinseră lumînări, se așezară la masă și începură să mănînce.

Un *djin* cu două nasuri se înfățișă cu o luminare în mînă. În loc să le fie teamă, ele îl primiră cu prietenie, îl așezară lîngă ele și-i deteră ceai de mentă cu mult zahăr.

— Doriți o ființă cu trei năsuri ? strigă atunci un alt *djin*, care apăru deodată lîngă ele.

— Sigur, din toată inima prietenoasă și ca o cinste deosebită !

Și rînd pe rînd se iviră geniile cu patru, cinci, șase și șapte nasuri, care toți fură primiți prietenește de cele șapte surori.

Deodată se auzi un glas de copil mic care, plângînd și gemînd, zicea :

— Oh ! Surorile mele ! O, surorile mele ! Ajutați-mă, vă rog, să cobor !

Cea mai curajoasă din toate luă o lumînare și urcă scara care ducea la terasă. Pe cea din urmă treaptă zăcea o bucată mare de carne. Ea făcea tot zgomotul acesta. O luă binișor în rochia ei și coborî scara.

În loc să le facă rău, *djini*, mișcați de buna primire ce le-o făcuseră cele șapte surori, le mulțumiră că-i hrăniseră, că le parfumaseră și le curățaseră casa și că le ținuseră bună tovărășie.

A doua zi, în zori, tatăl veni la casa blestemată cu paisprezece hamali încărcăți cu șapte scînduri, ca să ridice cadavrele celor șapte fiice ale lui pe care le credea moarte. Dar, în loc să le găsească fără viață, le văzu bucuroase și sănătoase, acoperite de bijuterii date de *djinii* recunoscători. Trebui să trimită înapoi hamalii și să le aducă pe fete acasă.

Cine a fost foarte nemulțumită ? Femeia cea rea și geloasă. Văzînd darurile cu care fetele ei vitrege fuseseră înzestrate, ea vru tot atîtea pentru propriile ei fiice, și-l ocări amarnic pe soțul neîndemînatic. La cererea ei, acesta le duse pe celalalte șapte fiice la casa cu strigoi și le lăsă singure.

Ca și cele dintîi, ele cerură pește și alimente dar, cum erau murdare și neglijente, nu se gîndiră nici la mături, nici la mirodenii. Fără a cu-

răta nimic, începură să pregătească masa. O mînă se arată în fața celeia care prăjea peștii, cerînd unul.

— Ce groaznic ! strigă tînăra fată. Și începu să recite formula de scăpare : „*Bismi Ilahi errahmani er-rahin.*“ (În numele lui Dumnezeu iertătorul și binefăcătorul !) *A'udu Billahi men ech'chaitani errajum.*“ (Caut lîngă Dumnezeu un refugiu împotriva Satanei !)

Și ea le strigă surorilor ei :

— Dați-mi o bardă !

Dar mîna amenințată dispăru fără să spună nimic.

Cînd *djinii* cu două, trei, patru, cinci, șase și șapte nasuri veniră să ceară să împartă masa cu ei, în loc să-i primească prietenos cum făcuseră surorile lor, ele le refuzară tovarășia, nu fără a-i încărca de ocări și de batjocuri. Cînd glasul strigă de pe terasă :

— Ajută-mă să cobor ! nimeni nu veni în ajutorul bucății de carne vrăjită, ci fiecare strigă : „*Alah y ena'lek.*“ (Dumnezeu să te blesteme !)

Așa că atunci cînd sosi tatăl a doua zi disde-dimineată, de data asta fără hamali și fără scînduri, găsi șapte cadavre în casa blestemată.

Își regretă, cu amărăciune, greșeala și încetă s-o mai iubească pe femeia cea rea, care fusese pricina acestei nenorociri, căci gîndul cel rău este totul.

LALA KHALLAL EL KHANDRA

(BERBER)

O fată, după ce-i muri mama, fu trimisă ca *mt'alma* (ucenică) la o vecină, care o învăță broderia. Această vecină, rea și aspră, o ciomăgea toată ziua pe mica Lala Khallal el Khandra (*El Khandra* — Cea-verde). Lacomă din fire și dorind aprig să se mărite cu tatăl copilei, rămas văduv, o pune pe fată să-și îndemne părintele la această căsătorie, făgăduindu-i să n-o mai bată.

Împlinindu-și dorința, fu departe de a-și ține făgăduiala.

Această mamă vitregă avea și ea o fată din prima căsătorie, foarte rea și grosolană, și care mai făcea și murdărie în pat, în timp ce Lala Khallal era deșteaptă, blândă, și tot pe atât de curată pe cât era de frumoasă. Laudă Aceluia care a făcut-o și a plămădit-o atât de frumoasă ! Cu gîndul de a-l înstrăina pe tată de fiica lui, femeia cea

rea aruncă asupra copilei murdăriile propriiei sale fiice.

Într-o zi, ea plecă cu copila la țară. Găsind puțină umbră, se așază jos, și bătrîna începu să pieptene părul lung al fiicei sale vitrege, chipurile s-o caute de păduchi. Cum era foarte cald, micuța adormi. Atunci mama vitregă îi legă părul cel lung de o tufă de mărăcini și plecă.

În timp ce fata dormea, o gazelă, creatură de-a lui Dumnezeu, veni și, făcîndu-i-se milă de ea, îi dezlegă părul cu picioarele. Fata trezindu-se, văzu gazela care-i lingea fruntea. La început îi fu foarte frică, pe urmă se obișnuie și trăie mai mulți ani alături de acest animal.

Se făcu astfel o fetișcană frumoasă ca luna. Într-o zi, tot plimbîndu-se, se apropie de un sat și văzu o casă, pe terasa căreia se sui. Aplecîndu-se pe *buseddar* (golul care se află în mijlocul celor mai multe case marocane construite în jurul unei curți interioare), ea nu văzu jos pe nimeni. Casa părea totuși locuită, pentru că se vedeau diferite obiecte în curte și draperii la intrarea în camere, dar era goală-golută, nu se aflau în ea nici măcar femeile care rămîn tot timpul acasă cînd bărbații sînt plecați.

Coborînd, ea văzu în bucătărie bucăți mari de vînat sălbatic, vînat cu pîr și cu pene, și înțelese că locuința era a unor vînători.

Bărbații singuri nu știu niciodată să-și îngrijească cum trebuie gospodăria. Această casă era

într-adevăr cam alandala. Așa că tînăra fată, care iubea curăţenia, începu să spele şi să cureţe de la un cap la altul, să aranjeze camerele, pe urmă bucătăria, şi să pregătească totul pentru masă.

Apoi se ascunse.

Din adăpostul ei văzu sosind şapte vînători, încărcăţi cu tot felul de vînat, care fură foarte miraţi să găsească masa pusă şi casa aranjată. Cum erau neîncrezători, îi deteră unui bătrîn *slughi* (ogar) muribund să guste din *cuscusul* pregătit. Cum acesta nu muri, începură şi ei să mă-nince veseli, nu fără a spune : „*Bi smillah !*“ (În numele Domnului !)

A doua zi de dimineaţă plecară toţi, în afară de cel mai în vîrstă, care dorea să descopere taina şi care se prefăcu că doarme. Dar adormi cu adevărat, şi Lala Khallal el Khandra, după ce făcu curăţenie şi găti ca şi în ajun, se apropie de el, îi puse *hene* (vopsea) pe mîna dreaptă şi pe piciorul stîng şi se întoarse în ascunzătoarea ei.

A doua zi, al doilea frate, nădăjduind să fie mai norocos, rămase la rîndul său acasă ; dar şi el adormi şi tînăra fată îi vopsi şi lui mîna şi piciorul. La fel se întîmplă şi cu ceilalţi patru fraţi.

Cel mai tînăr, rămas şi el de veghe, reuşi să-şi învingă somnul pînă în momentul cînd Lala Khal-lal, curăţind casa şi făcînd prînzul, se apropie de el. Ea îi puse, ca şi celorlalţi, *hene* pe piciorul stîng dar, cînd vru să-i vopsească şi mîna, el o apucă deodată de braţ, strigînd :

— *Ins au djin ? (Om sau djin ?)* ¹

— Sînt femeie din neamul lui Adam, care spune *chahada* (rugăciune musulmană). Nu există altă divinitate decît Dumnezeu, și Mahomed este profetul Lui.

Cum era foarte frumoasă, vînătorul se îndrăgosti îndată de ea și o întrebă dacă primește să-l ia de bărbat. La răspunsul ei că da, el o sfătui să le spună celorlalți șase frați : „Acela care m-a prins va fi soțul meu“.

Și cînd vînătorii se întoarseră seara acasă, el le arată mîna sa dreaptă fără *hene*, după aceea le-o arată pe tînăra fată. Toți se minunară de frumusețea ei și, firește, fiecare și-o dori de soție. Dar ea spuse :

— Acela care m-a prins va fi soțul meu !

Se căsătoriră deci, și toți opt trăiră laolaltă foarte fericiți. Vînătorii prețuiau gingășia lui Lala Khallal și erau mulțumiți că aveau o gospodină atît de destoinică să le țină casa.

Într-o zi, în timp ce soțul ei și cei șase cumnați erau la vînătoare, Lala Khallal auzi strigînd pe stradă un evreu care vindea lucruri pentru femei. Ea îl recunoscă pe Daud, un negustor ambulant, care locuia în orașul în care se născuse.

Îi făcu semn să vină, îi cumpără cîteva lucruri, și-i ceru vești despre familia ei. El îi spuse că tatăl și mama ei vitregă trăiau încă. Ea îl trimise înapoi, dîndu-i un *tbaq* (coș mic acoperit, din

¹ Formulă obișnuită.

frunze de palmier) plin cu monezi de aur. Și el se grăbi să se ducă la mama vitregă, povestindu-i unde o găsisese pe Lala Khallal. Bătrîna îi făgădui doi *tbaqi* plini cu aur (ea luase comoara mamei moarte) dacă se învoia să-i ducă fetei un inel încărcat cu o otravă care te făcea să adormi.

Daud se întoarse deci în satul unde o văzuse pe Lala Khallal, bătînd la ușa acesteia, îi dete binețe, și-i întinse inelul, spunîndu-i că mama vitregă nu era de vină, că ea n-o pierduse dinadins, la țară, și că era nefericită că nu-și mai văzuse fiica vitregă.

Pregătind *cuscus* pentru masa de seară, tînăra femeie luă inelul între dinți pentru a amesteca pasta cu mîinile și îndată și căzu leșinată.

Cei șapte vînători, întorcîndu-se seara și, crezînd-o moartă, începură să se căineze :

— Bucuria vieții noastre nu mai este, spuneau ei. Nu-i vom mai auzi glasul, nu ne vom mai bucura de dulcea ei prezență și nu vom mai avea parte de îngrijirile ei prețioase. Nu există tărie și putere decît în Dumnezeu. Aceasta este soarta pe care El ne-a dat-o !

— Ce vom face cu trupul ei ? întrebă cel mai tînăr, soțul ei, disperat. Nu mă pot împăca cu gîndul s-o duc la cimitir și s-o las să putrezească în pămînt.

Ei aveau o cămilă pe care o chema N'ala. O îmbrăcară deci pe tînăra femeie cu lucruri scumpe,

o acoperiră de bijuterii și de voaluri prețioase; pe urmă o așezară pe cămila căreia îi spuseră :

— Mergi, mergi fără încetare, și nu te opri decît dacă te strigă cineva cu numele tău : N'ala.

N'ala ascultă, și toată țara vorbea în curînd de această minune, o cămilă care mergea, mergea fără răgaz, purtînd trupul unei femei deosebit de frumoase și gătită ca o regină.

Mai mulți încercară s-o fure, dar nimeni nu reuși ; nici un cal nu alerga destul de repede pentru a o prinde pe N'ala. Sultanul, el însuși, nu izbuti. Făgădui o răsplată mare aceleia care-i va aduce cămila și misterioasa lui povară :

— Îl voi face bogat, spuse el, tot atît de bogat cît a hotărît Dumnezeu că va putea fi !

Iată că un biet cosaș mergea călare pe măgarul lui pe drumul pe unde trecea tocmai atunci cămila. El își pierduse sandala (*n'ala*).

— Dă-mi, zise el unui trecător care se afla acolo, dă-mi, te rog, *n'ala* mea !

Auzind rostindu-i-se numele, cămila se opri îndată și se lăsă, ascultătoare, dusă de felah, căruia sultanul îi dădu o sumă însemnată de bani.

Lala Khallal dormea încă. Inima nu-i mai bătea ; nici o suflare nu-i ridica pieptul.

— Trebuie îngropată, spuse sultanul, care trimise să caute cîteva femei pentru a îndeplini aceste însărcinări, potrivit obiceiului.

Acestea scoaseră mai întîi inelul ce se găsea încă între dinții tinerei femei care pe dată se deșeptă,

proaspătă și surîzătoare. Încîntat, sultanul îi ceru să-i spună povestea sa, după aceea îi ceru să-i fie soție. Ea sfîrși prin a primi, neștiind cum să-și mai regăsească soțul.

N'ala fu aruncată în grajdul palatului.

Într-o zi, Lala Khallal el Khandra, care nu-l putea uita pe primul ei soț și nu se obișnuia să împartă cu un harem favorurile unui stăpîn, se hotărî să plece cu orice preț. Ea pregăti o petrecere în grădinile sultanului, cu șase dintre fetele ei de onoare, spunîndu-le să ia cu ele tot ce vor putea duce. Apoi se ascunseră toate șapte într-o ladă, care a fost pusă pe spatele N'alei, chipurile, ca să meargă la grădini. Dar ajunsă la intrarea acestora, Lala Khallal îi spuse cămillei :

— Mergi pînă la poarta stăpînilor tăi !

Așa putu regăsi ea satul și casa celor șapte vînători. Ei tocmai se tînguiau :

— Ne-am pierdut, spuneau ei, fericirea noastră. Și, culmea nenorocirii, am pierdut-o și pe N'ala...

Auzindu-și numele și vocea stăpînilor ei, cămila începu să scoată vesele glu-glu-uri.

Frații au fost foarte fericiți s-o regăsească pe scumpa lor Lala Khallal el Khandra, care căzu plîngînd în brațele soțului ei. Pe urmă le scoase din ladă pe cele șase fete de onoare.

— Iată, le spuse ea cumnaților săi, soțiile pe care vi le-am adus.

Și ea le vorbi tinerelor fete despre fericirea de a avea un soț doar pentru tine singură.

CAFTANUL DE DRAGOSTE ÎMPLETIT CU PATIMA

(BERBER)

Un bărbat, care avea trei fiice, vrînd să plece în pelerinaj, le întrebă pe fiecare din ele ce dorea să le aducă.

— Brăţări de aur şi de argint încrustate cu nestemate, spuse cea mai mare.

— Pantofi auriţi, spuse a doua.

Cea mai tinăără ceru timp de gîndire.

Or, cum s-a aflat o clipă singură în camera ei, o *ruhania* (zîină) îi apăru tinerei fete sub înfăţişare omenească şi îi zise :

— Cere-i tatălui tău caftanul de dragoste împletit cu patimă !

Pe urmă dispăru. În momentul plecării, cea mai mică îl rugă pe tatăl ei să nu-i aducă nimic altceva decît caftanul de dragoste împletit cu patimă. Tatăl ei făgădui să-l caute, plecă pe drumul lui Alah, făcu pelerinajul în oraşul sfînt, cumpără

brățări frumoase pentru cea mai mare, pantofi auriți pentru cea mijlocie, dar uită de caftan.

La jumătatea drumului spre întoarcere, își aduse aminte totuși de făgăduială și întrebă pe fiecare unde ar putea găsi asemenea îmbrăcăminte. Toată lumea îl luă drept nebun. Unii îi rîdeau în nas, alții îi răspundeau cu blîndețe că nu știu ; alții se mulțumeau să suspine în tăcere și se îndepărtau cît mai repede cu putință. Dar nimeni nu-i dădea nici o lămurire.

Într-o zi, în sfîrșit, întîlni într-un pustiu un bătrîn al cărui păr și a cărui barbă albă coborau pînă la genunchi ; omul, așezat la rădăcina unui arbore, părea cufundat într-o adîncă chibzuire. Punîndu-i și lui întrebarea, șeicul îi răspunse :

— Sărmanul meu copil, ce cauți tu ? Nu știi că nu-i cu putință unui om să vadă caftanul de dragoste ? Dacă totuși ții cu orice preț să încerci, trebuie să urmezi punct cu punct îndrumările mele ; la o jumătate de zi de drum de aici vei ajunge în fața unui arbore mare : așează-te dedesubt și așteaptă. Ți se vor oferi, într-o *mida* (taler din lemn cu marginea ridicată), șapte feluri de mîncare unul după altul. Gustă din fiecare ; pe urmă du-te la marginea mării, bea cîteva înghițituri din apa ei și așteaptă. Ai curaj și... „*Alah i hanik*“ ! (Domnul să te aibă în pază !)

Călătorul îi urmă sfaturile și totul se petrecu, în adevăr, cum spusese șeicul. Pe urmă, cum bău

din apa mării, un spirit cu înfățișare de om apăru din valuri și-i spuse :

— Acela care a mâncat din hrana noastră și a băut din apa noastră este demn să i se dea ceea ce cere. Ce-ai venit să faci aici și ce vrei ?

— Vreau, spuse el, caftanul de dragoste împletit cu patimă.

— Bine, spuse omul misterios. Aruncă-te în mare și vei vedea ceea ce vei vedea.

Afundându-se în apă, omul găsi o ușă prin care trecu, apoi curtea unui palat mare, unde se plimbau câțiva sclavi.

— Ce vrei ? spuse unul dintre ei.

— *Qaftan el Hub*, răspunse el.

— Intră în camera asta, spuse sclavul.

Ceea ce și făcu ; în cameră văzu un om cu o înfățișare impunătoare așezat pe un tron minunat. Îl salută de trei ori, cum sînt salutați sultanii, și-i ceru caftanul de dragoste.

Omul cel impunător îl primi cu multă bunăvoință și îi dădu o bucată de lemn de santal.

— Dă-l, îi spuse el, aceleia care ți-l va cere și spune-i să-și pună *hené*, să facă cu grijă curățenie în cameră, să meargă la *hamam* (preot musulman), pe urmă să se închidă singură în camera ei și să aprindă această bucată de santal. *Alah i hanik !*

Mulțumit să-i facă plăcere fiicei sale, călătorul se întoarse acasă, dete celor două fete mai mari

darurile aduse și spuse celei mai mici ce-l învățase regele *djinilor*.

Ea făcu întocmai și, îndată ce aprinse santalul, un grup de oameni care purtau lampioane veniră să bată la ușă, îi cerură tatălui s-o scoată afară pe fiica lui cea mai tânără și să le-o dea. Când va dori s-o vadă, i-au spus ei, nu va avea decît să se ducă în cutare loc și să-i cheme în gînd ; ei vor veni de îndată să-l caute și-l vor duce să-și vadă copilul.

Tinăra fată plecă cu ei și iat-o ajunsă la palatul Caftanului-de-dragoste. I se dete o cameră și un mic negru care să o servească. Acesta îi aduse masa și-i făcu ceaiul ; dar în cel din urmă pahar puse puțin praf, care o cufundă îndată într-un somn adînc.

Or Caftanul-de-dragoste era un *djin* din rasa *djinilor*, care se îndrăgostise de tinăra fată într-o zi cînd, călătorind prin aer, o zărise, plină de drăgălășenie și de frumusețe, la fereastra ei. *Djinul* era fiul regelui palatului submarin și acest palat dădea printr-un tub de sticlă în camera unde se afla acum fata. Caftanul-de-dragoste sosi deci prin acest tub de sticlă și privi cu bucurie la aceea care-i inspirase dragostea. N-o deșteptă, ci se culcă lângă ea pînă dimineța și plecă înainte ca ea să se trezească.

Făcu la fel în fiecare zi, și astfel se scurse viața tinerei fete pe care micul negru o adormea în fie-

care seară cu *bang* (narcotic pe bază de mac), înainte de sosirea misteriosului ei soț. După cîteva luni, ea începu să se plictisească, nevăzînd altă figură omenească în afară de aceea a sclavului și nefăcînd altceva decît să mănînce și să doarmă. În acest timp, surorilor sale începură să le fie dor de ea și voiau aprig s-o vadă. La cererea lor, tatăl se duse la locul arătat și închise ochii, gîndindu-se la fiica sa. Cînd îi deschise, după o clipă, se afla la marginea mării unde-l văzu pe negrul cel mititel care-l întrebă ce dorea.

— Am venit, spuse el, să-mi caut fiica și s-o duc acasă, pentru că surorile ei doresc s-o vadă.

— Această călătorie nu-i va aduce fericire.

— Țin mult. Și surorilor ei le este tare dor s-o revadă.

— Voi spune asta stăpînului meu.

Și sclavul pieri, dar se întoarse curînd să spună că Qaftan el Hub primea ca soția lui să plece chiar acum, la *moghareb* (amurg), cu condiția ca micul negru să vină s-o caute a doua zi tot la *moghareb*.

Tatăl făgădui, închise ochii, se trezi acasă, și chiar în acea seară veni să bată la ușă fiica sa întovărășită de negru.

După ce o sărutară cu dragoste, mama și cele două surori ale sale începură s-o descoase, vrînd să afle amănunte despre soțul ei.

— Ești fericită? Unde locuiești?

— Acolo ! zise ea.

— Și soțul tău ? Cum este ? Te iubește ? Este bun cu tine ? Unde locuiește ?

— Acolo ! spuse ea simplu, fără să mai adauge nimic.

Dar, cînd veni noaptea, ducîndu-se să se culce împreună cu surorile ei, acestea o asaltară cu noi întrebări, căutînd să afle amănunte din viața ei misterioasă și mai ales despre bărbatul ei.

— Soțul meu ! sfîrși ea prin a spune, nu l-am văzut niciodată. Nu-l văd decît pe acest mic negru care are grijă de mine, mă servește și-mi dă tot ce am nevoie. Seara îmi face ceai și adorm îndată după ultimul pahar. A doua zi mă trezesc, în patul meu, singură.

— O ! strigără atunci surorile ei, cum poți să trăiești în asemenea condiții, să duci o viață atît de plicticoasă și de misterioasă totodată, neștiind nici măcar cine-ți este soțul ? Asta nu mai poate merge așa. Ascultă ce-ți spunem noi... Iată un prosop, o luminare și chibrituri. Mîine, cînd sclavul îți va da paharul cu ceai, nu-l bea ; ci răs-toarnă-l în acest prosop ; pe urmă prefă-te că dormi. Astfel vei putea vedea totul.

Foarte fericită la gîndul de a-și limpezi viața, tînăra fată plecă a doua zi cu negrul, care venise exact la *moghareb*, și făcu întocmai cum îi spusese surorile sale.

Crezînd-o adormită, tînărul sclav o luă, ca de obicei, în brațe și o așeză pe pat. Veni atunci Qaftan el Hub, care mîncă resturile de la masă, bău ceai și veni să se culce lîngă soția lui, după ce-o privi și-o mîngiie cu dragoste. Cînd aceasta fu sigură că el adormise, scoase lumînarea din buzunar, o aprinse și o apropie de fața *djinului*.

Ea văzu un bărbat tînăr și frumos, care avea pleoapele închise și al cărui piept se mișca ușor sub caftanul de mătase. Privindu-i de aproape caftanul, văzu că butonierele care-l îmbumbau erau prevăzute cu mici lacăte, cu chei și mai mici. Împinsă de curiozitate, ea încercă broasca, întredeschise caftanul și... iat-o în fața unei scări, pe care coborî într-o casă mare. Urmînd treptele acestei scări, ajunse la o cameră plină cu aur în lingouri, pe urmă la o cameră plină cu aur praf, pe urmă la o alta, care da pe dinafară de tot felul de pietre scumpe. După ce le vizită pe toate, ea sui scara și închise lacătul.

Dar, din neîndemînare, o picătură de ceară fierbinte căzu din lumînarea pe care o ținea încă în mînă pe fața soțului său, care se deșteptă foarte nemulțumit, ghicind ce se întîmplase.

— Îți spuseseam eu că această călătorie la tatăl tău ne va aduce nenoroc.

— Era scris, răspunse ea cu umilință. Era scris în soarta mea. Dar gîndul meu n-a fost rău.

— De data asta am să te iert. Dar nu te vei mai duce niciodată la tatăl tău.

Din această zi, Qaftan el Hub venea pe față la soția lui, fără să o mai adoarmă cu praf de *bang*. Au trăit astfel șase luni, după care timp veni iarăși tatăl ei, tot ca prima dată, să o ceară ca s-o ducă acasă o zi. Micul negru îi aduse la cunoștință voința stăpînului său ; dar tatăl insistă atîta, încît fu primit chiar de Qaftan el Hub. Acesta îi spuse că-i iertase soției prima curiozitate, dar că nu i-o va mai răbda pe a doua. Îi dădea totuși voie să lipsească încă o dată între două *mogharebe*.

Ajunsă la părinții ei, surorile o înghesuiră iar cu întrebările, și ea le povesti cum, datorită șiretlicului lor, izbutise să-și vadă soțul care nu se mai ascundea acum ochilor ei.

— Cum îl cheamă ? o întrebară atunci surorile.

— Nu știu. Nu l-am întrebat.

— Trebuie să-l întrebi ; și dacă nu vrea, supăra-te, arată-te mîhnită, refuză să mănînci, să bei și să vorbești, pînă cînd va primi și-ți va spune numele. Așa trebuie să te porți cu bărbații.

Cea mai mică răspunse prin ascultare și supunere și, cînd se întoarse acasă, luă un aer trist, reproșîndu-i soțului ei că nici măcar nu-i cunoștea numele.

Qaftan el Hub fu foarte nedumerit, și-i răspunse că nu i-l putea spune, încredințînd-o că era mai bine pentru ea să nu-l cunoască.

— Soțul meu nu mă mai iubește, strigă ea atunci plîngînd. Cum poate trăi o femeie fără să știe numele soțului ei ?

Și ea îndepărtă mîncărurile aduse de sclav. Pe urmă, după ce stete îmbufnată cîțva timp, reîncepu.

— Nu pot ! Taci ! spuse soțul ei.

Dar nu este ușor să învingi încăpățînarea unei femei. La sfîrșit, scos din fire, ieși în grădină și acolo, aspirînd cu putere aer, începu să se umfle, să crească, să crească atîta, încît capul îi atinse acoperișul casei. Atunci strigă de mai multe ori cu tărie :

— Numele meu este *Qaftan el Hub manqut belahua ! Qaftan el Hub ! Qaftan el Hub manqut belahua !*

Și apucîndu-și nevasta cu mîinile sale uriașe, o luă și o aruncă departe într-un pustiu groaznic.

Sărmana începu să plîngă gîrle de lacrimi și să se căiască de curiozitatea ei ; pe urmă, fiindu-i foame, o porni la întîmplare, pînă ce ajunse într-un oraș mare. Acolo cumpără de mîncare, cîteva lucruri de îmbrăcăminte bărbătească și un *Dalil el Khairat* (carte — îndreptarul faptelor bune). Avînd astfel aerul unui tînăru *taleb* (student), ea intră într-o moscheie, își făcu baia, rugăciunea și începu să citească cu glas tare din cartea sfîntă pe care marele Jazuli (Alah să răspîndească asupra lui

darurile sale cele mai alese) a făcut-o în cinstea celui mai mare profet al lui Alah, stăpînul nostru Mahomed ben 'Abdalah asupra lui rugăciunea și binecuvîntarea !

Cum avea un glas foarte plăcut, mai multe persoane se așezară lîngă ea s-o asculte. La fel se întîmplă a doua zi și în zilele următoare. Ascultătorilor li s-au alăturat niște viziri, atrași de farmecul cu care fata psalmodia rugăciunile după prozodie. Întrebată cum o cheamă, ea răspunse :

— Mă numesc Si'Ali !

Si'Ali avu atîta succes, încît vizirii părăsiră *Dar el Makhzen* (palatul) pentru această moscheie, iar sultanul, băgînd de seamă, îi întrebă într-o zi care este pricina lipsei lor.

— Un anume Si'Ali, au răspuns ei, tînăr străin, cu voce frumoasă, citește în fiecare zi *Dalil el Khairat* în moscheia lui Bab el Ghisa. Și frumusețea vocii lui, o, emir al credincioșilor, ne ține sub farmecul ei ; dulceața vrăjită a citaniei lui ne împiedică să venim aici la ora cuvenită.

Foarte mirat, sultanul se hotărî să judece el în-suși, și coborî de la *Dar el Makhzen* cu alaiul său. De cum îl auzi pe Si'Ali, nu mai vru să se întoarcă la palat, ci aduse tot ce trebuie pentru a lua masa și pentru a se culca la moscheie, și a doua zi îl rugă pe frumosul străin să vină cu el la *Dar el Makhzen*.

Sultanul prinse în curînd o asemenea simpatie pentru Si'Ali, încît nu-l mai părăsea nici o clipă și nu mai făcea nimic fără sfatul său într-atîta, încît vizirii începură să fie geloși.

Într-o zi cînd se plimba în grădinile palatului, cum venise ora rugăciunii, Si'Ali își făcu baia într-o gîrlă, așternu *lebda* (covor mic) pe pămînt și-și făcu rugăciunea, pe urmă se așeză și începu să citească după obicei. Or, acel loc era chiar sub fereastra fiicei sultanului care, mișcată pînă în adîncul inimii, auzindu-l psalmodiind se aplecă pe fereastră și spuse :

— *Si'Ali, ya Si'Ali!* Iubește-mă, ca să te iubesc !

Dar Si'Ali a răspuns cu simplitate, fără să ridice ochii, cu o voce dulce :

— Pe acela care te-a crescut și pe cel care m-a coborît, *ya Lala!* Dragostea mea nu se poate lipi de dragostea ta.

Îndată după această întrevvedere, prințesa căzu bolnavă, fără ca vreun doctor din regat s-o poată vindeca ; și asta făcea desperarea tatălui ei și mai mare. Într-o zi, în sfîrșit, i se aduse la căpătîi un bătrîn rabin evreu, cunoscător în științele magice care, rămas singur cu ea, o privi în tăcere, pe urmă îi spuse deodată :

— Ești bolnavă din pricina dragostei pe care o ai pentru Si'Ali !

— Aşa e ! mărturisi prinţesa.

Atunci bătrînul rabin veni la sultan şi-i spuse că o poate însănătoşi pe bolnavă dacă i se taie degetul cel mic al lui Si'Ali şi i se atîrnă acesteia de gît. Sultanul îşi ridică braţele spre cer şi spuse că nu-l va putea face pe un prieten al său să sufere o astfel de durere, fie chiar pentru a salva viaţa fiicei sale. Dar toţi vizirii începură să spună :

— E vorba de un lucru atît de mic ! Acest deget, acest deget mic, la ce-i slujeşte lui Si'Ali ? El însuşi ar fi mulţumit să-l dea pentru a o salva pe prinţesă. Făcînd asta îţi vei însănătoşi fiica, fără a face de fapt rău nimănui.

Zdruncinat de aceste sfaturi, regele dădu poruncă să i se taie degetul cel mic lui Si'Ali, care fu atîrnat la gîtul prinţesei. Aceasta se însănătoşi pe loc dar, după cîtva timp, scena se repetă.

— *Si'Ali, ya Si'Ali !* spuse tînăra fată, iubeşte-mă pentru că te iubesc.

— *Ya Lala,* spuse Si'Ali. Pe acela care te-a crescut şi pe cel ce m-a coborît, dragostea mea nu se poate lipi de dragostea ta.

Şi prinţesa căzu iar bolnavă şi mai rău decît prima dată. Evreul îl sfătui atunci să i se taie lui Si'Ali lobul urechii, şi vizirii geloşi îl convinseră pe sultan să facă şi această treabă. Dar lucrul repetîndu-se pentru a treia oară, evreul spuse că de data asta trebuiau sacrificaţi creierii lui Si'Ali.

Cum sultanul striga și-l amenința pe medic, un vizir spuse :

— Ține seamă, Stăpîne, că fiica sultanului prețuiește de o mie de ori mai mult decît acest Si'Ali, care nu este decît un necunoscut, un aventurier a cărui origine ne este necunoscută. Viața prințesei are infinit mai mult preț decît aceea a unui om de nimic.

— Acest lucru nu-l voi face niciodată ! protestă sultanul.

Și nu se mai vorbi despre asta în ziua aceea ; dar cum starea prințesei se înrăutățea, vizirii geloși, tot stăruind, sfîrșiră prin a trece peste voința sultanului, care dădu, plîngînd, poruncă să-l omoare pe Si'Ali.

Bucuroși de a scăpa de favorit, vizirii îl duseră pe tînărul străin afară din oraș, la marginea unui izvor, și porunciră călăului să-i taie capul. Dar Si'Ali ceru cîteva minute pentru a-și face baia și rugăciunea. Se aplecă deasupra rîului pentru a lua apă în căușul mîinii și în acest moment dispăru din fața tuturor.

Vizirii mițați se întoarseră la palat și-i spuseră sultanului ce s-a întîmplat ; acesta se bucură mult și-i mulțumi lui Dumnezeu de a nu fi îngăduit să cadă asupra lui sîngele prietenului său.

Cel care o răpise pe fată din mîna călăilor lui fusese chiar Qaftan el Hub, soțul ei. O duse apoi

în casa lor și, după ce-i făcu aspre și înțelepte muștrări, o iertă.

— Ai văzut acum urmările curiozității tale ne-săbuite. Tot ce s-a întâmplat este din vina ta și din vina surorilor tale care te-au îndemnat la rău. Mulțumește-te de aci înainte cu ceea ce ai, fără a încerca să afli ce nu se cuvine. Dacă vrei să trăiești liniștită, rămâi aici, nu te mai gîndi nici la părinții tăi, nici la limbutele tale surori, și vei fi fericită.

Cum sultanul striga și-l amenința pe medic, un vizir spuse :

— Ține seamă, Stăpîne, că fiica sultanului prețuiește de o mie de ori mai mult decît acest Si'Ali, care nu este decît un necunoscut, un aventurier a cărui origine ne este necunoscută. Viața prințesei are infinit mai mult preț decît aceea a unui om de nimic.

— Acest lucru nu-l voi face niciodată ! protestă sultanul.

Și nu se mai vorbi despre asta în ziua aceea ; dar cum starea prințesei se înrăutățea, vizirii geloși, tot stăruind, sfîrșiră prin a trece peste voința sultanului, care dădu, plîngînd, poruncă să-l omoare pe Si'Ali.

Bucuroși de a scăpa de favorit, vizirii îl duseră pe tînărul străin afară din oraș, la marginea unui izvor, și porunciră călăului să-i taie capul. Dar Si'Ali ceru cîteva minute pentru a-și face baia și rugăciunea. Se aplecă deasupra rîului pentru a lua apă în căușul mîinii și în acest moment dispăru din fața tuturor.

Vizirii mișțați se întoarseră la palat și-i spuseră sultanului ce s-a întîmplat ; acesta se bucură mult și-i mulțumi lui Dumnezeu de a nu fi îngăduit să cadă asupra lui sîngele prietenului său.

Cel care o răpise pe fată din mîna călăilor lui fusese chiar Qaftan el Hub, soțul ei. O duse apoi

în casa lor și, după ce-i făcu aspre și înțelepte muștrări, o iertă.

— Ai văzut acum urmările curiozității tale ne-săbuite. Tot ce s-a întâmplat este din vina ta și din vina surorilor tale care te-au îndemnat la rău. Mulțumește-te de aci înainte cu ceea ce ai, fără a încerca să afli ce nu se cuvine. Dacă vrei să trăiești liniștită, rămâi aici, nu te mai gîndi nici la părinții tăi, nici la limbutele tale surori, și vei fi fericită.

MILA

(POVESTE POPO)

Ablavi, mica orfană dezmoștenită, mereu în zdrențe, umbla pe ulițele satului. Într-o zi, rușinată, se hotărî să împrumute un ac de la cea mai bună prietenă a ei, Alele, să-și cîrpească șortul.

Aceasta se învoi să i-l împrumute, cu condiția ca, o dată cu ultima înțepătură făcută, prețiosul vîrf strălucitor să-i fie înapoiat.

Ablavi făgădui solemn, dar rătăci obiectul cel minunat. Ea fu foarte mîhnită cînd tovarășa ei i-l ceru stăruitor înapoi.

Orfana, neștiind cum să plătească nerăbdătoarei creditoare, neavînd de altfel nici un *cauris*, plînse mult, dar nu întrevăzu altă scăpare decît să cerșească. Așezată la răspîntia a trei drumuri, rugă pe prima trecătoare :

— Doamnă ! dați-mi un ac.

— Micuțo ! n-am un astfel de obiect în îmbrăcăminteă mea.

Acesta fu răspunsul. Ablavi se uită cu tristețe cum se îndepărta necunoscuta și așteptă cu răbdare. O siluetă, altădată bine cunoscută, apăru.

— Mamă ! strigă în culmea bucuriei copila.

— Bună ziua, copilul meu, răspunse cu blîndețe mama. Ce cauți la această răscruce, în plină amiază ?

— Mamă ! mi s-a împrumutat un ac pe care l-am pierdut... Prietena mea e supărată și-mi cere să i-l înapoiez... Mamă ! de ce m-ai părăsit ?... Sînt grozav de nenorocită !

— Fata mea ! Am venit tocmai pentru ca tristețea ta să înceteze. Ia acest băț. Cere-i tot ce-ți dorești să ai și el îți va da !

Năluca dispăru, lăsînd în miinile orfanei o nuia pe care, aceasta, buimăcită, o învîrtea și o răsucea între degete. După ce-și reveni din mirare, Ablavi se gîndi repede să folosească puterea miraculoasă a talismanului. Nu se îndoia, de altfel, de loc de efectul lui.

— Bastonule ! porunci ea, dă-mi un ac.

Acul cerut apăru îndată în palma neagră a copilului fericit, care alergă, prin soare, să-și plătească datoria, apoi se îndreptă spre locuința mătușii sale.

Primită rău de îngrozitoarea scorpie, care îi vorbea, ca de obicei, despre inutilitatea ei, lipsită de

akasa (mălai copt) drept pedeapsă pentru lunga ei întârziere, Ablavi, cu lacrimile în ochi se duse sub copacul apropiat de vechea colibă a mamei sale să se gîndească la starea tristă pe care o au în Dahomey aproape toți orfanii.

Chinuită de foame, îi veni gîndul să-și încerce bagheta, care pe loc făcu să iasă din pămînt opt pîini de *akasa* și două tigve pline, una cu un copios *calalu* (mîncare indigenă), cealaltă cu apă proaspătă, minunată la gust.

Sătulă, fetița își aruncă ochii asupra îmbrăcămintei sale rupte și dori să-și schimbe zdrențele cu șorturi noi : la picioarele ei se așternură veșminte, pe care se grăbi să le îmbrace.

Lipseau bijuteriile : bățul magic le făcu să răsară din pămînt. Astfel îmbrăcată, în timp ce se plimba, Ablavi o întîlni pe Alele, căreia, după ce se așezară lîngă o apă, îi povesti în amănunt întîmplarea ; pe urmă adormi cu inima plină de bucurie.

Geloasă, tovarășa, profitînd de somnul prietei, îi luă bagheta. Ea o rugă, mai întîi, să-i facă rost de o brățară. Neprimind obiectul mult dorit, ceru după aceea, în zadar, o mie de alte daruri diferite ; porunci, rugăminți, amenințări se arătară fără putere. Alele, înciudată, aruncă cu furie nuiua cea rea în apă și fugi pe furiș.

Cînd se trezi Ablavi și văzu plutind pe apă purtătorul darurilor sale, se aruncă cu mult curaj în

mijlocul valurilor și-și reluu în stăpînire bastonul care, din fericire, nu-și pierduse nici una din puteri.

Morala : „Trebuie să fii întotdeauna milos cu orfanii, pentru că pot deveni mai bogați și mai puternici decît tine“.

ÎNGĂDUINȚA

(POVESTE POPO)

Un cultivator care stăpînea o mare plantație de *abgonekul* (vinete) avea două fiice, Aminatu și Abalo.

În fiecare zi era însoțit la cîmp de una dintre ele ; culegea legumele coapte și umplea un coș uriaș, pe care copila îl ducea cu greutate la colibă.

Într-o dimineață, Aminatu primi o povară așa de grea, încît trebui să se oprească la mijlocul drumului. Trecu Fulgerul ; purtătoarea i se adresă politicos :

— Sînt obosită ! Ajută-mă, te rog, să așez pe pămînt acest coș care-mi vîră gîtul între umeri !

— Ce-mi vei da în schimbul serviciului făcut ?

— O vînată !

— Primesc, dar tatăl tău nu te va certa dacă o să vadă că ai furat o vînată ?

— Îmi pare rău, dar nu măi pot merge !

Fulgerul îi coborî coșul și se îndepărtă, ducînd cu el vînăta.

După ce se odihni puțin, un vînător binevoitor vru să o ajute pe tînăra fată să-și puie din nou coșul pe cap ; și, fapt ciudat, nu ceru nimic drept plată.

Aminatu își reluă drumul și sosi, fără piedici, în sat.

Tatăl său, care ajunsese înaintea ei tăind drumul prin pădure, cercetă îndată conținutul coșului ; dîndu-și seama că lipsea o vînătă, îl cuprinse o mînie cumplită și o lovi pe fată atîta, încît îi rupse ața colanului și a centurii ale căror mărgele se risipiră pe pămînt. După aceea, își gonî copila, poruncindu-i :

— Du-te în căutarea vinetei dispărute !... Să nu vii înapoi pînă n-o găsești !

Aminatu se depărtă și, văitîndu-se, începu să cînte :

*„Stăpîn al Tunetului ! Arată-mi calea care duce la Fulger.
Din pricina unei vinete, tatăl meu m-a bătut
Pînă cînd mi-a rupt colierul, centura de mărgele și hainele.
Stăpîn al Tunetului“ etc. etc.*

Abia isprăvi de pronunțat ultimul cuvînt, că mai mulți preoți apărură și o conduseră pe cea care se ruga astfel lîngă cel mai de temut dintre *fetiși* (spirite).

Fulgerul își pregătea prînzul : tocmai tăiasse vînăta în felii și se pregătea s-o fiarbă.

El ascultă cu bunăvoință povestirea lui Aminatu și, continuîndu-și lucrul, o sfătui :

— Așteaptă, fata mea. Termin pregătirea acestei mîncări pe care te poftesc s-o împărțim. După aceea, vom chibzui.

După ce luară masa împreună, fetișul hotărî :

— Hai să ne scăldăm. Bagă de seamă !... În țara mea, sînt două rîuri, unul cu ape negre, celălalt cu ape roșii. Afundă-te în primul !

Așa făcu Aminatu. La ieșirea din baie, era acoperită cu podoabe de aur.

Fulgerul împinse bunăvoința pînă la a-și însoți musafira în apropierea colibei părintești, pe urmă, dintr-o dată, dispăru.

Aminatu intră în curte ; un cocoș începu să cînte :

— Iat-o pe fiica noastră care se întoarce acoperită cu aur !

Țăranul, mirat, ieși în ușorul porții. Bucuria lui nu mai cunoscua margini cînd își văzu copila gătită cu atîtea bogății. Alergă înaintea ei, o acoperi de mîngîieri, o luă în brațe... și profită de această îmbrățișare pentru a-i fura cu îndemînare cît de mult aur putu desprinde. După aceea, se interesă de unde căpătase o astfel de comoară.

Învățat de Aminatu, după ce se gîndi adînc toată noaptea, se hotărî a doua zi dimineța s-o ia la cîmp pe fata cea mai mică, Abalo, căreia îi spusese ce să facă.

Tînăra fată, care nu pierduse nici un cuvînt din povestirea din ajun a surorii sale, ascultă supusă, în speranța unei averi la fel cu aceea a lui Aminatu, și se lăsă încărcată cu greutate și mai mari.

Totul se întîmplă la început după dorința ei : întîlnirea cu Fulgerul, cererea ajutorului, darea unei vinete, întoarcerea la colibă, furia prefăcută a tatălui, izgonirea lui Abalo, îmbrăcăminte sfîșiată, rugămintea la preoții Tunetului, povestea spusă Fulgerului, prînzul împreună cu zeul ; după aceea baia...

În acest minut hotărîtor, Abalo, năucă de cele auzite sau poate înșelată de Fulger, se afundă în riul roșu în loc să se scalde în cel negru ; ieși din apă cu trupul acoperit nu cu aur, ci cu pecingini uriașe.

La întoarcerea sa, cocoșul cîntă :

— Iat-o pe fiica noastră care se întoarce acoperită de pecingini !

Furie — adevărată, de data asta ! — a cultivatorului care-i porunci lui Abalo să nu mai apară niciodată în fața lui.

Nenorocitul copil îl chemă pentru a doua oară pe *fetiș* și reuși să-l revadă pe Fulger. Acesta, milos, îi porunci să meargă să se scalde în riul cu ape negre.

Minunea se petrecu : Abalo, însănătoșită, ieși din apă împodobită cu bijuterii strălucitoare, se în-

toarse la coliba ei, fu primită cu brațele deschise, ca și sora ei, și jefuită de cea mai mare parte a bogățiilor.

Morala : „Trebuie să fii îngăduitor și să nu ai inima de piatră, mai ales față de copii“.

ASCULTAREA

(NAGO)

Un rege și o regină aveau trei copii. Olaumi, Ibidakpo și Adehualle prinți voinici, dar leneși.

Cînd au ajuns mari, într-o dimineată oarecare, tatăl îi chemă pe toți trei și îi rugă să-i spună ce meserie doresc să-și aleagă.

— Dacă trebuie să muncesc, răspunse Olaumi, vreau să fiu luntraș.

— Eu vreau să fiu vînzător ambulant de *cola*, spuse Ibidakpo.

— Iar eu, cantonier, zise Adehualle.

Regele încuviință hotărîrea celor doi mai mici, dar se împotrivi planului celui mai mare.

— În acest caz, răspunse acesta, voi continua să stau degeaba !

Tatăl consimți cu părere de rău.

Ibidakpo, vînzătorul, plecînd în altă țară, se întoarse după un an pe un vapor mare și aduse o încărcătură mare de *cola*.

Olaumi, auzind despre sosirea în port a fratelui său, avu gîndul bun să meargă să-l caute pe puntea vasului. Își avîntă piroga pe mare dar nimeri în mîl. La ultima vîslă, însă, naufragie și se îneacă sub ochii tuturor pasagerilor.

Ibidakpo debarcă cu bine, cîteva clipe mai tîrziu, în altă barcă, așeză coletele într-o magazie apropiată de port și se îndreptă către casa părinților săi cîntînd :

„Mama noastră ne-a adus pe lume trei.

Cel mai mare a zis : «Vreau să mă fac vîslaș.»

Al doilea : «Vreau să fiu negustor».

Al treilea : «Vreau să fiu cantonier».

Cel dintîi însă a pierit ! Fratele nostru mai mare e mort !“

Regele, auzind bocetul fiului său, ieși în grabă din palat. Aflînd despre nenorocire, își trimise servitorii să facă cercetări de-a lungul plajei, dar cadavrul nu mai putu fi găsit, căci rechinii îl și mîncaseră.

Tatăl îi chemă apoi pe cei doi copii care-i mai rămîneau și în fața lor plînsă încăpățînarea lui Olaumi care, cu toată împotrivirea lui, stăruise să-și aleagă meseria de luntraș.

Morala : „Trebuie să-ți asculți întotdeauna părinții“.

LENEA

(FAN)

O orfană, Dogbe, care avea multe surori și frați de tată, a fost crescută în casa părintelui ei. În timp ce toți ceilalți copii lucrau, ea singură nu făcea nimic și nu voia să învețe nimic. Crescu leneșă, dar atât de frumoasă, încît un tînăr o ceru de nevastă. Părinții refuzară propunerea, spunîndu-i băiatului că va fi nenorocit cu o femeie care nu știe să facă nici vin de palmier, nici *akasa* (turtă de porumb), nici alte lucruri.

Dogbe, foarte jignită, plînsese mult și adormi. În vis îi apărură mama ei, care îi porunci să-și scuture lenea :

— Fata mea, învață cel puțin să faci *akasa*. Nu-i greu : pune porumbul la muiat în apă timp de o zi ; după aceea macină-l, adună uruiala și arunc-o în apă ; vei separa astfel tărîța de făină ; fierbe apoi făina amestecată cu apă ; crema va pluti pe

deasupra ; din ea vei face pîini, le vei coace, le vei înveli în frunze și le vei vinde.

A doua zi, cum se deșteptă, Dogbe fură cinci bani de la tatăl său, cumpără porumb și urmă poruncile mamei sale. Cîștigă astfel în fiecare zi bani.

Într-o zi un tînăr veni, îi cumpără cîteva pîini, le găsi minunate și se căsători cu brutăreasa. Căsnicia lor deveni foarte rodnică. Tînăra soție nu înceta să cînte :

„In viață trebuie să lucrezi !

Eram orfană și nu știam să fac nimic !

Fără mama mea care m-a sfătuit, în vis,

Ce-ași fi fost eu astăzi ?

Nu numai cei vii vorbesc !

Ci vorbesc adesea și cei morți !^a

MINCIUNA

(POPO)

Un rege le ceru într-o zi oamenilor din satul său să-i aducă patruzeci și unu de mincinoși. Dar nu se putu găsi decît un singur mincinos, care fu dus de îndată la prinț. Acesta, curios să-l încerce, îl opri în casa sa.

După o lună, mincinosul îi spuse primei femei a regelui său :

— Sînt *fokono* (ghicitor) ; îți voi face horoscopul ; așează-te aici !

Punînd în mișcare *agumaga* (instrument de ghicit), falsul proroc spuse :

— Soțul tău te va omorî în această noapte ! Apără-te ; ascunde-ți două brice în șorț...

După ce femeia plecă, mincinosul se duse la stăpînul lui pentru a-l preveni :

— Rege, prima ta femeie are de gînd să te omoare în această noapte ! Dacă nu mă crezi, sco-

tocește-i șorțul ; vei descoperi ascunse în el două brice !

Învinuirea fiind găsită întemeiată, soțul o închise pe prima sa soție, cu gândul de a-i tăia a doua zi capul.

În plină noapte, mincinosul se duse în satul vecin unde locuia fiul condamnatei și-i spuse :

— Prințe, regele, tatăl tău, o va osîndi mîine dimineată pe mama ta la moarte ! Adună-ți în grabă războinicii și vino s-o eliberezi pe nevinovată !

A doua zi dis-de-dimineată, mincinosul veni la rege, încredințîndu-l :

— Fiul tău a fost înștiințat de hotărîrile tale... Are de gînd să-ți declare război... Dacă nu mă crezi, trimite un emisar care o să-și dea seama de pregătirile făcute în satul primului tău băiat.

Îngrijorat, tatăl amînă execuția soției criminale, își înarmă soldații, așază santinele pînă departe și așteptă. O trupă apăru în curînd și bătălia începu. Prințul fu făcut prizonier încă de la început, ceea ce puse capăt luptelor. După ce puse întrebările cuvenite mai întîi fiului, apoi soției, regele înțelese că numai mincinosul a uneltit totul. Își adună poporul, îl condamnă la moarte pe vinovat și spuse :

— *Morală* : „Mincinoșii sînt un pericol public. Nu țineți nici un mincinos în casă. Goniți-i fără milă din satele voastre pe acești jalnici indivizi !“

POLO ȘI KAHOAHLACHUBEDU

(BASUTO)

A fost odată o căpetenie care avea două femei, una dintre ele îi omora mereu pe copiii celeilalte. În sfârșit, aceasta merse să nască la părinții ei și aduse pe lume o fată pe care o numi Polo, pentru că, încă de la naștere, a fost îmbrăcată cu pielea unui șarpe de apă. Când Polo crescui, fu îmbrăcată cu o altă piele, ceva mai mare. Atunci maică-sa se întoarse la soțul ei, lăsînd-o pe fiica sa Polo în grija bunicilor ; tot aici i s-au făcut ritualurile trecerii la pubertate. Cealaltă femeie a căpeteniei avea de asemenea o fiică, căreia i se pusese numele Kahoa hlachubedu.

Intr-o zi, Masilo sosi la tatăl lui Kahoa hlachubedu și-i spuse :

— Am venit să-mi caut o soție, căci vreau să mă însor. Căpătenia porunci să se adune toate fetele sale, pentru ca Masilo s-o poată alege pe cea

care i-ar fi plăcut mai mult. A doua zi, Mapolo trimise s-o cheme și pe fiica ei ; Polo sosi, întovărită de însoțitoarele ei. Când trebuiră să se ducă la Masilo, Kahoahlachubedu și tovarășele ei nu vrură să meargă cu Polo și cu însoțitoarele acesteia, spunînd :

— Nu vrem să mergem în tovărășia unui șarpe.

Cele două grupuri de fete mergeau astfel despărțite unul de altul. Masilo se urcase pe un dîmb pentru a le vedea venind. Când fetele ajunseră la un riuleț, spuseră :

— Hai să coborîm la apă, să ne dezbrăcăm și să facem baie.

Kahoahlachubedu și tovarășele ei se scăldară într-o parte ; Polo și însoțitoarele sale, în altă parte. Ele ieșiră din apă și-și urmară drumul, privite tot timpul de Masilo. În sfîrșit, ajunseră lîngă o apă, care curgea chiar la poalele dîmbului pe care se afla Masilo.

Masilo își spuse :

— Acolo, în mijlocul grupului mai mic, se află o tînără care pare neagră de tot ; aș vrea să știu cu ce veșmînt ciudat e îmbrăcată. Tinerele se dezbrăcară din nou ca să se scalde. După ce Polo se dezbracă de pielea de șarpe, Masilo spuse :

— Ce fată frumoasă ! Ea va fi soția mea ; abia după ce și-a dezbrăcat pielea de șarpe văd cît este de frumoasă.

Cînd le văzu pe tovarășele ei acoperind-o cu pielea cea urîță, spuse :

— Ce păcat ! Ce urîță se face nevasta mea cînd este acoperită cu această piele !

Tinerele, urmîndu-și drumul, ajunseră la Masilo, unde fură salutate :

— Bună ziua, fete frumoase !

Cele două grupuri se așezară fiecare separat ; de o parte grupul lui Kahoahlachubedu, de cealaltă cel al lui Polo. Masilo sosi și le salută ; pe urmă el se așeză lingă tovarășele lui Kahoahlachubedu și-i spuse acesteia :

— Kahoahlachubedu, dă-mi să trag tutun pe nas !

Tinăra își luă tabacherea și-și puse puțin tutun în palmă ; Masilo îl luă și-l trase pe nas. După aceea se duse către grupul însoțitoarelor lui Polo. Tovarășele lui Kahoahlachubedu spuseră :

— Vai ! se duce către grupul șarpelui ! Să rîdem !

Ele începură să rîdă. Dar Masilo se așeză și spuse :

— Polo, dă-mi tabac.

Ea îi dădu tutun și îl trase pe nas. Însoțitoarele lui Kahoahlachubedu spuseră :

— Vai ! a luat tutun din mîna șarpelui.

Dar Masilo le spuse :

— Și ea este fiică de căpetenie, ca și Kahoahlachubedu !

Apoi el se ridică, se duse la mama lui și-i spuse :

— Ia o oală mare cu fiertură și dă-o celor din grupul șarpelui ; ia alta mai mică și dă-o celor din grupul lui Kahoahlachubedu.

Mama lui făcu întocmai. Masilo plecă, avînd agățată la haină o lingură mică de fier. Se așeză lângă Kahoahlachubedu, luă cu mîinile puțină fiertură și mîncă. După asta se ridică și se îndreptă spre grupul lui Polo. Kahoahlachubedu și însoțitoarele ei spuseră :

— Vai ! Mănîncă cu un șarpe ! Să rîdem !

Și rîseră.

Pe urmă Masilo se întoarse la mama sa și-i spuse :

— Ia o oală cu *yoala* și du-i-o lui Kahoahlachubedu.

După ce maică-sa făcu întocmai, spuse din nou :

— Ia una mai mare și du-i-o lui Polo.

Apoi le spuse servitorilor săi :

— Luați o oaie grasă, omoriți-o și duceți-o lui Polo.

Însoțitoarele lui Kahoahlachubedu spuseră :

— Oho ! i se dă șarpelui un miel frumos și gras !

Dar Masilo le răspunse :

— Este fiica unei căpetenii ; îi dau să mănînce !

Pe urmă le spuse servitorilor :

— Luați un miel, omoriți-l și duceți-l lui Kahoahlachubedu !

Kahoahlachubedu era fiica primei neveste și cu toate astea Masilo nu-i dăde decât un miel slab ; Polo nu era decât servitoarea lui Kahoahlachubedu, totuși ea fu aceea care primi o oaie grasă și frumoasă.

Cînd soarele apuse, Masilo zise :

— Kahoahlachubedu și tovarășele ei își vor petrece noaptea la mine !

El intră și rămase scurt timp în coliba unde se găsea Kahoahlachubedu, pe urmă ieși și se îndreptă către Polo și însoțitoarele ei cărora le spuse :

— Scoateți de pe Polo această piele urîță !

Ele răspunseră :

— Nu-i îmbrăcată cu o piele, așa este trupul ei !

El repetă :

— Vă rog, scoateți-i pielea !

El le rugă mult timp să facă ceea ce le cerea. În sfîrșit, ele spuseră :

— Încearcă, dacă vrei, să-i scoți tu însuți pielea ; e însă zadarnic, fiindcă asta e pielea cu care a venit ea pe lume !

El continuă totuși să le roage ; în cele din urmă, fetele, lăsîndu-se înduplecate de rugămințile lui, scoaseră pielea care o acoperea pe Polo.

— Ce frumoasă fată ! zise el. Ea, și nimeni alta, îmi va fi soție ; numai cu ea mă voi căsători !

Cînd tovarășele lui Polo vrură s-o acopere iar cu pielea de șarpe, Masilo o luă, o rupse și-o aruncă în foc. Toată noaptea, pînă dimineța, rămase să stea de vorbă cu ele.

În zori, se duse la mama sa căreia îi spuse :

— Mamă, ia rogojini și așterne-le pe pămînt de la coliba ta pînă la a mea !

După asta puse să fie înjunghiați niște boi și pregăti o mare serbare. Mama luă rogojini și le așternu peste locul care despărțea coliba ei de cea a fiului ei. Cînd văzu toate aceste pregătiri Ka-hoahlachubedu se mîhni grozav. Cei din jur începură să se întrebe :

— Ce vom mai vedea oare ?

Atunci Masilo le porunci tuturor tinerilor să-și ia scuturile și să-și prindă pe ele mănunchiurile din pene de struț. Pe urmă îi așeză pe două rînduri, unii în fața altora, în așa fel, încît ridicîndu-și scuturile deasupra capetelor să formeze un drum acoperit, care să ducă de la coliba lui la aceea a mamei lui. Cînd totul fu terminat, Masilo strigă :

— Polo, acum ieși !

Și Polo ieși. În clipa în care ea scoase un picior din colibă, soarele se întunecă ; se aruncă pe pămînt un colan lat de aramă și soarele reîncepu să strălucească. Polo înainta sub umbra scuturilor pe

care tinerii le țineau înălțate deasupra capului ei, ca soarele să nu-i facă nici un rău ; ajunse astfel la coliba mamei lui Masilo. Toată lumea zise :

— Veniți s-o vedeți pe nevasta lui Masilo ! Ce frumoasă e !

Kahoahlachubedu plîngea de furie și nu mai contenea cu lacrimile. Masilo îi spuse :

— Nu mai plînge așa ! Și tu vei fi nevasta mea ! Pînă atunci nimeni nu văzuse cît de frumoasă era Polo ; Kahoahlachubedu nu aflase nici ea nimic. După asta urmă o serbare mare, la care se veseliră, mîncară și băură pînă noaptea.

A doua zi, Masilo își alese animalele care-i trebuiau pentru nunta cu cele două femei și le duse la Kahoahlachubedu. Pe urmă se așternu la drum cu cele două neveste ale sale, spunîndu-le oamenilor săi :

— Pentru ca soarele să nu-i facă rău lui Polo, faceți-i adăpost din scuturile voastre !

Tinerii ridicară, ca și în ajun, scuturile deasupra capetelor, astfel că Polo mergea în mijlocul lor apărută de razele soarelui. Cînd ajunseră să fie văzuți din satul lui Kahoahlachubedu, mama lui Polo spuse :

— Vai ! Bietul meu șarpe a fost fără îndoială ucis ; nu-l voi mai revedea, sărmanul meu șarpe !

Masilo și oamenii săi intrară în sat și se îndreptară spre *khotla*, lingă Kakahoahlachubedu ; Ma-

silo îi arată animelele pe care le adusese pentru a se căsători cu Polo și cu Kahoahlachubedu. Atunci doar, oamenii din sat aflară că Mapolo avea un copil ; pînă atunci nu știuseră nimic. Se tăiară boi și se sărbători căsătoria, pe urmă Masilo s-a întors acasă cu cele două neveste. Polo a devenit prima femeie, iar Kahoahlachubedu, servitoarea ei.

JUCAUȘUL CÎMPIEI

(RONGA)

Un bărbat și o femeie au avut mai întâi un băiat, apoi o fată. După ce fata a fost cumpărată de soție, părinții i-au spus feciorului :

— Acum, că avem pentru tine o cireadă, a sosit momentul să-ți iei o femeie. Îți vom căuta o logodnică drăguță ai cărei părinți să fie oameni cumsecade. Dar el se împotrivi cu hotărîre.

— Nu, spuse, nu vă faceți grijă din asta. Mie nu-mi plac fetele de pe aici. Dacă trebuie să mă căsătoresc, mă voi duce eu însumi s-o găsesc pe aceea pe care o vreau.

— Fă cum dorești, îi spuseră părinții. Dar dacă mai târziu vei fi nefericit, nu va fi vina noastră.

El plecă, părăsi țara, și merse, și merse, pînă ajunsese departe, într-un ținut necunoscut. Sosit într-un sat, văzu niște fete tinere care zdrobeau porumb, și altele care-l fierbeau. Pe loc își și făcu alegerea, spunîndu-și : „Acea îmi place“.

Apoi merse către oamenii din sat :

— Bună ziua, părinții mei, le spuse el.

— Bună ziua, tinere. Ce dorești ?

— Am venit să vă văd fetele, fiindcă vreau să-mi iau o nevastă.

— Bine, bine, ți le vom arăta, iar tu îți vei alege una.

Toate fetele fură aduse în fața lui, iar el o arată pe aceea pe care o voia. Ei își deteră consimțământul, ea de asemenea.

— Părinții tăi vor veni să ne vadă, nu-i așa ? și ne vor aduce ei înșiși zestrea ? întrebare părinții fetei.

— Ba de loc, răspunse el. Zestrea o am la mine. Iată, luați-o !

— Atunci, adăugară ei, vor veni ceva mai târziu să-ți ia logodnica ca s-o ducă acasă.

— Nu, nu ! Mi-e teamă să nu vă jignească luându-vă fata cu de-a sila. Așa c-o voi lua eu acum.

Părinții noii căsătorite se învoiră, dar mai întâi își luară fata de-o parte, într-o colibă, pentru a-i da sfaturile obișnuite :

— Să fii bună cu socrii tăi, îngrijește-l bine pe soțul tău.

Îi dădură apoi o fetiță s-o ajute în treburile casnice, dar ea refuză. Îi aduseră două, zece, douăzeci, ca să-și aleagă ; apoi defilară prin fața ei toate fetele.

— Nu, spuse ea, vreau să mi-l dați pe bivolul țării, bivolul nostru, Jucăușul cîmpiei. El mă va sluji.

— Cum, spuseră ei, tu știi bine că viața noastră atîrnă cu totul de el. Aici el este bine hrănit și bine îngrijit. Ce va deveni în altă țară? Îi va fi foame, va muri și noi toți vom muri o dată cu el.

— Nu, spuse ea, îl voi îngriji bine.

Înainte de a-și părăsi părinții, luă cu ea o cratiță mică în care se afla un pachet cu rădăcini de leac, apoi un corn pentru a-l folosi ca ventuză, un cuțit mic pentru tăieturi și o tigvă plină cu grăsime.

Apoi fata plecă cu soțul ei. Bivolul o urmă, dar nu putea fi văzut decît de ea. Bărbatul nu-l vedea. El nu știa cîtuși de puțin că Jucăușul cîmpiei era ajutorul care o însoțea pe nevastă-sa.

Cînd s-au întors în satul soțului, întreaga familie i-a primit cu strigăte de bucuria :

— Hoio ! Hoio-hoio ! Iată, îi spuseră bătrînii, ți-ai găsit deci femeie ! Nu ți-au plăcut cele pe care ți le-am arătat noi, dar puțin interesează ! Foarte bine ! Ai făcut după capul tău. Dacă o să ai neplăceri, să nu te plîngi.

Soțul își însoți femeia la cîmp și-i arătă care erau pămînturile sale și care ale mamei lui. Ea ținu seamă de ce-i spusese și se întoarse cu el în sat. Dar pe drum spuse :

— Mi-am pierdut mărgelele pe cîmp, mă duc să mi le caut.

Asta pentru a se duce să-și vadă bivolul.

Ea îi spuse acestuia :

— Vezi marginea cîmpurilor ? Așează-te acolo, căci acolo e și o pădure în care te poți ascunde.

El răspunse :

— O văd !

Cînd ea voia să se ducă la apă, nu făcea altceva decît să treacă dincolo de cîmpurile cultivate și să-și pună găleata acolo unde sta bivolul. Acesta alerga s-o umple la lac și o aducea plină stăpînei sale. Cînd ea avea nevoie de lemne, el se ducea în crîng, spărgea copacii cu coarnele și îi aducea atîta cît îi trebuia. În sat oamenii se mirau :

— Ce putere are fata asta, ziceau ei. Abia se întoarce de la fîntînă că într-o clipire de ochi și adună o sarcină de vreascuri !

Dar nimeni nu bănuia că era ajutată de un bivol care-i ținea loc de slujitor.

Tînăra soție însă nu-i dădea nimic de mîncare bivolului, fiindcă nu avea decît o singură farfurie pentru ea și pentru soțul ei. Or, dincolo, acasă, aveau o farfurie anume pentru Jucăușul cîmpiei, și îl hrăneau cu toată grija. Bivolului i se făcu foame. Femeia aduse urciorul și-l trimise la apă. El plecă, dar simțea în pîntece durerea neliniștitoare a foamei.

Femeia îi arată un colț de savană să-l lucreze. În timpul nopții, bivolul apucă săpăliga și făcu un ogor întins.

— Ce îndemnatică este, spunea toată lumea. Ce repede a lucrat.

Seara, bivolul îi spuse stăpînei sale :

— Mi-e foame și tu nu-mi dai nimic să mănînc ! N-am să mai pot lucra.

— Vai ! spuse ea, ce să fac ? În casă nu se află decît o singură farfurie. Oamenii aveau dreptate acasă cînd spuneau că va trebui să începi să furi ! Da ! Fură ! Vino încoace, pe ogorul meu, și apucă o fasole de ici, o fasole de colo. Apoi du-te mai departe. Nu prăpădi totul în același loc. Poate că stăpînii nu vor băga de seamă și spatele nu le va crăpa de mirare.

Bivolul veni în timpul nopții, apucă o fasole de ici, apucă o fasole de colo... Sări dintr-un colț într-altul, apoi fugi să se ascundă. Dimineața, cînd femeile veniră la ogoare, mai să nu-și creadă ochilor :

— He ! he ! Heee ! Ce-i asta ? Niciodată n-am mai văzut așa ceva. Un animal sălbatic care ne strică semănăturile și căruia-i putem urmări pașii ! Ho ! E ceva rău în țară.

Ele fugiră să povestească întîmplarea în sat.

Seara, tînăra femeie se duse să-i spună bivolului :

— Au fost mirate, dar nu prea tare. Noaptea asta du-te să furi mai de departe.

Bivolul făcu întocmai. Stăpînele ogoarelor prădate scoaseră țipete ascuțite. Ele se duseră la bărbați și-i rugară să meargă să facă de pază cu puștile.

Soțul tinerei femei era un foarte bun țințaș. Se duse în ogorul său și așteptă. Bivolul gîndind că îl vor căuta poate acolo unde furase mai înainte, reveni să mănînce fasole de la stăpîna lui, acolo unde păscură în prima zi.

— Iată, spuse bărbatul, e un bivol. Niciodată nu l-am văzut pe aici. Lucrul pare ciudat. Trase. Glonțul îi intră în tîmplă aproape de gaura urechii și-i ieși prin tîmpla cealaltă. Jucăușul cîmpiei făcu un salt și căzu mort.

— Am dat o lovitură strașnică, strigă vînătorul, și se duse să dea de veste în sat.

Îndată nevasta lui începu să geamă și să se frămînte.

— Ai, ai ! Mi-e rău de la stomac ! Ai !

— Liniștește-te, îi spuseră.

Ea se prefăcea că e bolnavă pentru a-și ascunde plînsul și năuceala la auzul morții bivolului. I-au dat leacuri, dar ea le-a aruncat fără să fie văzută.

Toți se ridicară, femeile cu coșurile lor, bărbații cu armele, să meargă să spintece bivolul. Numai femeia rămase singură în sat. Se duse apoi să-i

întîlnească, ținîndu-se de mijloc, gemînd și strigînd.

— De ce ai venit aici ? îi spuse soțul ei. Dacă ești bolnavă rămîi acasă.

— Nu, n-am vrut să rămîn singură în sat. Soacra ei o certă, spunîndu-i că se va omori cu zile.

După ce oamenii își umplură coșurile cu carne, ea spuse :

— Lăsați-mă pe mine să duc capul.

— Nu, spuseră, ești bolnavă, e prea greu pentru tine.

Ea, zise :

— Nu, lăsați-mă !

Lăa capul și plecă.

Ajunsa în sat, în loc să se ducă la căsuța sa, intră în bordeiul unde se țineau cratițele și puse acolo capul bivolului. Soțul ei alergînd s-o caute, ea îi spuse :

— Nu mă tulbura.

Veni apoi soacra ei și-i vorbi cu blîndețe :

— De ce mă plictisiți ? răspunse ea acru. Nu vreți să mă lăsați să dorm puțin ?

Îi aduseră mîncare, dar ea o dădu la o parte. Veni noaptea. Soțul ei se culcă, dar nu adormi.

Femeia se duse să caute foc, puse apă la fiert în crăticioară, apoi vărsă în ea pachetul cu leacuri pe care-l adusese de acasă. Pe urmă, luă capul bivolului și-i făcu cu briciul cîteva creștături la tîmplă, acolo unde glonțul atinsese animalul. Așeză

cornul de ventuză și trase, trase din toată puterea. Întîi scoase chiaguri de sînge, apoi sînge curat. După aceea așeză partea cu pricina deasupra aburilor care ieșeau din cratiță, ungînd tot timpul capul bivolului cu grăsimea din tîgvă. Făcînd așa, rana se vindecă. Apoi ea începu să descînte după cum urmează :

„Hei ! Tatăl meu ! Jucăușul cîmpiei !

Bine mi-au spus, bine mi-au spus, Jucăușul cîmpiei !

*Mi-au spus : «Tu ești cel ce mergi prin întunecimea
adîncă, cel ce rătăcești pretutindenea în noapte,*

Jucăușul cîmpiei !

*Tu ești ricinul care se înalță pe ruini și care moare de
timpuriu, mîncat de viermele rozător !»*

*Tu, care în goana ta strivești flori și fructe, Jucăușul
cîmpiei !»*

Cînd sfinși descîntecele, capul începu să se miște. Picioarele îi reveniră și bivolul începu să învie. Își scutură urechile și coarnele, se ridică și întinse picioarele.

Între timp, soțul care nu adormise încă, ieși spunînd :

— Ce are soția mea, oare, de plînge atît ? Trebuie să mă duc să văd de ce scoate asemenea gemete !

Intră deci în bordei și o chemă. Ea îi răspunse cu glas plin de furie :

— Lasă-mă ! și în aceeași clipă capul bivolului căzu la pămînt, mort, străpuns ca mai înainte.

Soțul se întoarse în coliba sa fără să fi înțeles și fără să fi văzut nimic. Apoi femeia își luă din

nou cratița, fierse leacurile, făcu tăieturile, puse ventuza, așază rana pe aburi și cîntă ca mai înainte :

„Hei ! Tatăl meu ! Jucăușul cîmpiei !

Bine mi-au spus, bine mi-au spus, Jucăușul cîmpiei !

*Mi-au spus : «Tu ești cel ce mergi prin întunecimea
adîncă, cel ce rătăcești pretutindenea în noapte,
Jucăușul cîmpiei !*

*Tu ești ricinul care se înalță pe ruini și care moare de
timpuriu, mîncat de viermele rozător !»*

*Tu, care în goana ta strivești flori și fructe, Jucăușul
cîmpiei !”*

Bivolul se ridică din nou. Picioarele îi reveniră. Începu să învieze, își scutură urechile și coarnele și se întinse. Dar soțul îngrijorat se întoarce să vadă ce făcea femeia lui. Cum ea se supără el se așază în bordeiul cratițelor să vadă ce se petrecea. Ea luă puțin foc, cratița, toate celelalte unelte și ieși afară. Apoi smulse iarbă pentru a aprinde focul și începu pentru o a treia oară să învieze bivolul.

Zorile începuseră să se arate cînd soacra ei sosi și capul căzu din nou la pămînt. Ziua venind, rana se înrăutăți.

Atunci femeia le spuse :

— Lăsați-mă să mă duc la lac să mă spăl.

Ei îi răspunseră :

— Cum ai să ajungi la lac așa bolnavă cum ești ?

Ea plecă totuși, dar se întoarce spunînd :

— Pe drum am întîlnit pe cineva de la noi. Mi-a spus că mama este foarte, foarte bolnavă. L-am poftit la noi să-l ospătăm dar n-a vrut să vină, temîndu-se să nu întîrzie. Înainte de a pleca, mi-a spus să mă grăbesc ca nu cumva mama mea să moară înainte de a sosi eu. Așa că adio, eu plec !

Or, toate astea erau minciuni. Se dusesese la lac pentru ca să găsească un motiv să plece la ai săi să le anunțe moartea bivolului.

Plecă, cu coșul pe cap, cîntînd tot drumul cîntecul Jucăușului cîmpiilor. Oamenii se adunau pe lîngă ea peste tot pe unde trecea ; cînd ajunse în sat le făcu cunoscut alor săi că bivolul nu mai era.

Se trimiseră în toate părțile soli pentru a-i aduna pe toți locuitorii ținutului. Ei îi făcură aspre muștrări tinerei femei, spunîndu-i :

— Vezi, ți-am spus-o ! Ai alungat toate sclavele pe care ți le-am dat și ai vrut cu tot dinadinsul bivolul. Acum ne-ai omorît pe toți ! Erau adunați toți acolo, cînd soțul, care își urmărise nevasta, intră în sat. Se duse să-și sprijine fruntea de-o tulpină de copac apoi se așază. Toți îl salutară spunîndu-i :

— Bun sosit, ucigașule ! Bun sosit, ție care ne-ai omorît pe toți !

Omul nu pricepu însă nimic și-i întrebă de ce-l numeau ucigaș.

— Am omorît într-adevăr un bivol, spuse el, dar asta e tot.

— Da, dar bivolul ăsta era ajutorul nevastei tale. El se ducea să scoată apă pentru ea ; îi tăia lemne, și-i lucra ogorul.

Soțul, uimit, le spuse :

— De ce nu mi-ați destăinuit și mie asta ? Nu l-aș fi omorât.

— Iată, adăugară ei, viața noastră era legată de a lui.

Apoi toți începură să-și taie gîtul, tînăra femeie cea dintîi, strigînd :

„Hei ! Tatăl meu, Jucăușul cîmpiei !...”

Apoi părinții ei, frații, surorile făcură toți la fel ; unul zicea :

„Tu ești cel ce mergi prin întunecimea...”

Celălalt relua :

„Tu ești cel ce rătăcești pretutindenea în noapte...”

Altul :

„Tu care în goana ta strivești flori și fructe...”

Toți își tăiară gîturile și-i uciseră chiar pe pruncii pe care-i purtau în spate în fișii de piele ; căci, spuneau ei, de ce să-i lase să trăiască, dacă oricum tot vor înnebuni ?

Soțul se întoarce acasă și le poveste alor săi cum a ajuns ucigașul atîtor oameni împușcînd bivolul. Părinții îi spuseră :

— Vezi, nu ți-am spus noi că vei fi nefericit ?
Cînd am vrut să-ți alegem o fată potrivită și cu-
minte n-ai vrut să ne asculți. Acum ți-ai pierdut
toată averea. Cine ți-o va da din nou, pentru că
toți sînt morți, în frunte cu părinții femeii tale
cărora le-ai dat banii.

Acesta e sfîrșitul...

BĂRBATUL ȘI CELE TREI FEMEI ALE SALE

(BETSILEO)

Era, se spune, un bărbat care a luat în căsătorie trei femei, ca să aibă mulți copii. După puțin timp, cea mai tânără rămase însărcinată. Soțul ei, bucuros de a-și vedea împlinite dorințele, îi dădea tot ceea ce-i cerea. Celelalte două femei deveniră curînd geloase pe rivala lor. Într-o zi, pe cînd bărbatul o întreba pe cea mai tânără femeie ce dorea să mănînce, aceasta ceru o coadă dublă de miel. Îndată stăpînul și sclavii plecară în căutarea cozii. Cum ei lipsiră destul de mult, femeia născu doi copii înainte de întoarcerea lor. Ea îl numi pe fiu Razafinjato și pe fată, Ramitrivola. Aceste nume fuseseră dinainte hotărîte de tată.

Celelalte două femei voiau de mult să scape de tovarășa lor și de copiii ei. Una spuse :

— Să-i omorîm.

Cealaltă nu vru :

— Sînt creaturi de-ale lui Zannahary, spuse ea, nu le putem lua viața. Iată ce trebuie făcut : să-i aruncăm pe cei doi copii într-un lac și să-i spunem soțului nostru și oamenilor din sat că nevasta lui a născut ceva nemaivăzut.

O dată înțelese, ele puseră o mătură și un ciocan de lemn în locul copiilor, și-i dădură pe aceștia unei sclave să-i așeze într-o cutie și să-i înece în lac. Pe urmă, cele două o goniră pe tînăra mamă, spunînd oamenilor din sat :

— Tovarășa noastră ne-a necinstit ; a născut două lucruri nemaipomenite !

— Ce ? întrebau.

— O mătură și un ciocan de lemn. Dacă vreți să le vedeți, n-aveți decît să intrați în casă !

Oamenii din sat intrau în colibă și priveau cu mirare ciocanul și mătura, obiecte pe care femeile nu le nasc niciodată.

Cînd sclava care trebuia să-i înece pe cei doi copii mici a așezat pe apă cutia în care se aflau aceștia, o femeie bătrînă, care păzea o grădină foarte aproape de acolo, văzu cutia. Se duse cu o pirogă să o ia și o aduse acasă la ea. Ajunsă la colibă, chemă îndată o doică, care avu grijă ca cei doi copii să nu moară.

Puțin timp după asta, soțul celor trei femei se întoarse acasă. Cele două femei îi spuseră :

— Sîntem mîhnite, deoarece tînăra ta soție a născut un lucru extraordinar.

— Ce lucru ? întrebă el.

— O mătură și un ciocan.

— Este într-adevăr uimitor, zise bărbatul.

— Dacă vrei să te asiguri, adăugară femeile, n-ai decît să-i întrebi pe oamenii din sat care au fost martori ca și noi.

Soțul fu tare trist din pricina asta, mai ales cînd află că o izgoniseră pe tînăra mamă pentru că-și necinstise tovarășele. Bătrîna află că tatăl celor doi copii se întorsese acasă. Trimise deci s-o caute pe tînăra mamă și-i spuse :

— Cînd soțul tău va veni să te vadă, nu-i spune că cei doi copii ai tăi sînt aici. Povestește-i că cele două femei i-au omorît, te-au izgonit, și ți-au înlocuit copiii cu o mătură și cu un ciocan.

În adevăr, soțul veni s-o vadă pe cea mai tînără nevastă a sa :

— Unde sînt copiii noștri ? întrebă el.

— Cele două femei ale tale i-au înlocuit cu un ciocan și cu o mătură ; pe urmă m-au izgonit. Au spus după aceea oamenilor din sat că născusem un lucru extraordinar. E o minciună sfruntată, pentru că de fapt am avut doi copii, un fiu, pe care l-am numit Razafinjato, și o fiică, al cărei nume este Ramitrivola.

Bărbatul, din ce în ce mai mîhnit, se întoarse acasă și le povesti celor două neveste ceea ce-i spusese tînăra mamă :

— A mințit, spuseră ele. I-a fost rușine să-și mărturisească greșeala.

După un timp, grădinăreasa cea bătrână le spuse celor doi copii, care crescuseră, să-i facă o vizită tatălui lor :

— Când veți ajunge la el, adăugă ea, îi veți da aceste fructe cîntînd astfel :

„Vai ! Sîntem doi frați gemeni,

Pe care i-a pierdut gelozia celor două dușmance ale
mamei !

Ele ne-au băgat într-o cutie și ne-au aruncat într-un lac,
Ne-au înlocuit cu o mătură și cu un ciocan,
Iar mama noastră a fost izgonită !”

Razafinjato și Ramitrivola, urmînd sfaturile bătrînei, au plecat să-și vadă tatăl. Sosind la el, l-au salutat, i-au dat fructele, pe urmă au început să cînte cum îi învățase bătrîna :

„Vai ! Sîntem doi frați gemeni,

Pe care i-a pierdut gelozia celor două dușmance ale
mamei !

Ele ne-au pus într-o cutie și ne-au aruncat într-un lac,
Ne-au înlocuit cu o mătură și cu un ciocan,
Iar mama noastră a fost izgonită.”

Tatăl, mirat, înțelese repede că acești doi copii erau ai lui :

— Cine este mama voastră ? îi întrebă el.

— Este o femeie bătrînă, care păzește grădina, au răspuns copiii.

„Copiii mei mai mult ca sigur că trăiesc, își spuse tatăl, și mai mult ca sigur că aceștia sînt.”

Razafinjato și Ramitrivola veniră apoi să-l vadă pe tatăl lor în fiecare zi. Cele două femei, temîndu-se ca nu cumva cei doi copii să fie cei pe care-i aruncaseră ele în lac, hotărîră să-i omoare :

— Te-am sfătuit o dată, spuse una, de ce nu m-ai ascultat ? Acuma e mai greu. Se duseră în grădina unde se jucau Razafinjato și Ramitrivola :

— Copii, spuseră ele, duceți-vă la malul rîului și veți găsi bijuterii și jucării pentru voi !

Ele știau însă că pe acolo mișunau caimanii și nădăduiau că aceștia îi vor sfișia. Ramitrivola îi spuse fratelui ei :

— Du-te să-mi cauți bijuteriile care sînt la marginea rîului.

Razafinjato se duse ; dar cînd văzu caimanii se întoarse alergînd și-i spuse surorii lui că fiarele l-au împiedicat să ia bijuteriile. Cei doi copii scăpară astfel de primejdie. Cele două femei îi întăriră însă din nou :

— Copii, le spuseră ele, duceți-vă să tăiați coada boului acela !

Ele știau că boul era rău și că-i va omori îndată ce se vor apropia.

— Vreau coada boului, îi spuse Ramitrivola fratelui ei. Razafinjato luă un cuțit ca să se ducă să taie coada boului, dar îi fu frică să se apropie. Planurile rele ale celor două femei dădură deci greș și de astă dată.

După cîteva luni, soțul se duse s-o caute pe bătrînă :

— Spune-mi care este adevărul despre acești doi copii !

Bătrîna răspunse în doi peri că erau fiul și fiica unui vecin. Omul o întrebă de mai multe ori. Ajunsă la capătul răbdării, bătrîna îi spuse în cele din urmă :

— Stăpîne, sînt cei doi copii pe care cea mai tînără soție a ta i-a adus pe lume. Celelalte două femei ale tale, geloase că ea a devenit mamă, au poruncit să fie aruncați în lac și schimbați cu o mătură și cu un ciocan. Ți-au spus după asta că tovarășa lor a născut un lucru nemaivăzut. Apoi, pentru a avea mărturia oamenilor din sat, ele răspîndiră acest zvon și o goniră pe mamă. Am găsit pe apă cutia în care fuseseră puși cei doi copii. Am luat o doică să-i alăpteze. Privește cît sînt de frumoși acuma, bine făcuți și voinici ; și cît de mult își iubesc părinții.

Tatăl, auzind aceste vorbe, fu cuprins de o dulce bucurie :

— Du-te repede și caut-o pe mama lor, spuse el, pentru că sînt nerăbdător să trăiesc laolaltă cu familia mea și să-mi împlinesc astfel visul vieții mele.

S-a dus după aceea la celelalte două femei :

— Pregătiți-vă de petreceri pentru mîine, să fie înștiințați și oamenii din sat. Să fie tăiat un bou gras, un porc gras și o gîscă ; și să fie bine fripte.

Cele două femei împliniră toate poruncile stăpînului. Acesta plecase să-și întîlnească și să-și împodobească tînăra nevastă, ca și pe bătrînă și pe cei doi copii ai săi. Găteala o dată terminată, se suiră toți într-o *filanjană* (litieră) și se îndreptară spre locul serbării unde se adunase lumea. Ajuns acolo, soțul spuse :

— Iată-i pe cei doi copii ai mei care au fost aruncați în apă, teferi și sănătoși. Cele două femei dintii ale mele au făcut fapta aceasta. Au batjocorit-o și au gonit-o pe tînăra lor tovarășă sub motivul că a născut un lucru nemaivăzut. Iat-o pe bătrîna care mi-a hrănit copiii găsiți pe lac închiși într-o cutie. Știți cu toții cît de mult doream să fiu tată și să las urmași. Cele două femei ale mele au făcut totul ca să mă împiedice. E deci cu neputință să mai rămînă cu mine. Voi divorța în fața voastră, nu le voi omorî.

Oamenii din sat le izgoniră pe loc. Nevasta cea tînăra deveni unica femeie a soțului ei și fu foarte iubită de el. Fericirea le-a fost deplină văzîndu-și copiii crescînd sub îngrijirea lor. Tînăra mamă era atît de răsfățată de soțul ei, că el i-ar fi adus chiar și ouă de capră dacă ea și-ar fi arătat dorința.

Aceasta dovedește că faptele rele sînt pedepsite întotdeauna.

PIELEA DE VACĂ

(ANTAMBAHOAKA)

Era, se spune, o piele de vacă care se preschimba mereu într-o vacă vie. Când văcarii o loveau, un glas se auzea în burta vacii :

— De ce ne lovești ?

Mirați, văcarii au dus vaca în fața regelui și i-au spus ce-au auzit :

— Încercați în fața mea, porunci regele.

Au lovit vaca și vocea spuse :

— De ce ne omorâți ?

Regele, mirat, strigă :

— Ieși din burta vacii, și te voi face rege !

De îndată un om și o femeie îmbrăcați în purpură ieșiră din vacă.

Puțin timp după aceea, femeia aduse pe lume două fete. Când se făcură mari, fetele primiră numeroase cereri în căsătorie. Veniră pretendenți din nord, din sud, de la est și de la vest ; dar

nici unul dintre ei nu fu ales. Tsangarira se înfățișă, și tinerele fete primiră să-l ia de bărbat. Tsangarira era un căpcăun, dar se îmbrăcase în haine minunate și se sprijinea într-un baston de aur. Părinții întăriră alegerea fetelor lor și căsătoria se făcu. Tsangarira, însoțit de cele două femei ale lui și de una din sclavele lor, se întoarse acasă. Drumul trecea printr-o pădure. Ajungînd la o colibă așezată în mijlocul pădurii, Tsangarira spuse femeilor lui :

— Odihniți-vă, în timp ce eu voi căuta de mîncare.

Cele trei femei, care nu bănuiau nimic, intrară în colibă. Cînd se făcu întuneric, Tsangarira sosi la ușă și strigă :

— Dormiți ?

Cele două femei dormeau ; dar sclava, pe care frica o ținea trează, nu spuse nici un cuvînt. Tsangarira văzu de afară că ea veghea, și nu îndrăzni să intre. Căpcăunul reînnoi de mai multe ori această încercare, fără mai mult noroc :

— De ce nu dormi în timpul nopții ? îi zise el sclavei.

— Mi-e frică, răspunse ea, de această pădure deasă de trestie-de-zahăr care este așezată la est de colibă.

Tsangarira o tăie a doua zi ; dar sclava tot nu dormea :

— De ce nu dormi? o întrebă încă o dată Tsangarira.

— Mi-e frică, spuse ea, de pădurea de banani care se află la vest de colibă.

Și pădurea dispăru a doua zi. Sclava le povesti stăpînelor ei despre convorbirile pe care le avusesese cu Tsangarira și le sfătui să fugă, pentru că soțul lor era, desigur, un căpcăun. Cele două femei auzind asta, puseră într-un sac orez și fasole și fugiră.

Noaptea următoare, Tsangarira veni, după obiceiul lui, să vadă dacă cele trei femei dormeau. Neprimind răspuns, intră în colibă și văzu că era goală. Porni îndată în urmărirea lor. Era gata să le ajungă cînd sclava, văzîndu-l apropiindu-se, lovi într-o tobă pe care o purta mereu cu ea. Furia căpcăunului pieri îndată și începu să joace. În acest timp, cele două femei continuau să fugă. Urmărirea continuă; dar de fiecare dată cînd Tsangarira se apropia de fugare, toba răsuna și îl făcea să piardă din distanță, silindu-l să joace. Datorită acestei șiretenii, cele două femei au putut ajunge la părinții lor înaintea căpcăunului. Acesta din urmă, care le urmărea îndeaproape, ceru socrului său să-i dea înapoi fetele. Socrul îl ascultă și-i dădu o colibă ca să se odihnească împreună cu ele și eu sclava lor. Dar, în timp ce Tsangarira dormea, cele trei femei ieșiră din colibă, după ce mai întii îi puseră foc; și astfel căpcăunul pieri în flăcări.

OREZĂRIA

(BETSIMISARAKA)

Se spune că o dată cîțiva oameni au plecat către miazăzi. După mai multe ore de mers, găsiră un loc minunat, bun pentru semănat orez. Unul dintre ei strigă :

— Iată un loc care nu-i al nimănui ; vreau să-l sap.

Și lucră pămîntul cu un *angady* (săpăligă). Cînd termină, el își urmă tovarășii care o porniseră din nou la drum.

Trecu un om care, văzînd ogorul proaspăt săpat, spuse :

— Cred că stăpînul acestei orezării este nebun : a pregătit pămîntul fără să-l însămînteze.

Cumpără deci un coș de orez, îl semănă, după care plecă la treburile lui.

Un al treilea veni și plivi orezul spunînd :

— Stăpînul acestei orezării trebuie să fie mort. O voi plivi eu deci !

Cînd termină, plecă și el. După cincisprezece zile, spicele se pîrguiră. Trecu cineva care, văzînd orezul copt și părăsit, îl seceră. Făcu apoi o groapă în pămînt și îl așeză înăuntru. Pe urmă omul se duse la vînătoare.

După scurtă vreme, toți oamenii care lucraseră astfel pămîntul se întorseră la orezărie și fură tare mirați întîlnindu-se. Spunîndu-și bună ziua, se întrebă unii pe alții de ce veniseră în acel loc ; îndată ce aflară, începură să se certe, fiecare dintre ei pretinzînd că are drept la recolta de orez ; după mult timp, sfîrșiră prin a hotărî să le aparțină tuturor.

Iată de ce Betsimisaraka și astăzi, de fiecare dată cînd se văd, se întreabă de motivul venirii lor și le place să ducă lungi *kabara* (discuții) ; dacă la ei vreun om nu știe să vorbească cu ușurință, foarte greu capătă dreptate.

RATAOLANDOHAMIVOLANA

(BETSIMISARAKA)

Doi soți aveau, se spune, trei fii. Primul și al doilea erau întregi și bine făcuți, în timp ce ultimul era grozav de pocit : nu avea decît un cap, fără trup și fără membre ; cu toate astea, putea mînca și vorbi. Numele lui era Rataolandohamivolana.

Într-o zi, cei doi frați mai mari cerură părinților lor îngăduința să meargă să-și caute norocul ; Dar iată că fratele cel mic ceru și el să plece cu ei.

— Nu vrem să ne fii tovarăș, spuseră aceștia. Cum vei putea merge tu, care n-ai membre ? Vei fi o povară pentru noi.

— Ascultați-mi rugămintea, spuse *faralahy* (ultimul născut), nu sînt o povară care să vă obosească prea mult.

Cei doi frați sfîrșiră prin a primi. Il puseră pe *faralahy* într-un *lamba* (fișie de pînză, ca un șal

lung) și-l duseră legat de un bambus. Ajuns la un drum mare, ultimul născut le spuse :

— Lăsați-mă aici, dar cînd vă veți întoarce să nu uitați să-i întrebați pe oamenii din împrejurimi despre locul unde mă veți găsi.

Cei doi frați îl lăsară, iar ei își continuară drumul către sud. După cîtva timp, trecu pe drum un negustor cu o turmă mare de boi și Rataolandohamivolana strigă :

— O nenorocire vine de la miazănoapte, o catastrofă vine de la miazăzi, o nenorocire vine de la răsărit, o catastrofă vine de la apus !

Negustorul, îngrozit de capul care vorbea, zise :

— Îți voi da jumătate din turma de boi dacă-mi vei spune cum pot ajunge teafăr și sănătos la casa mea, să-mi revăd nevasta și copiii.

Faralahy răspunse :

— Mergînd mai departe pe drumul tău vei vedea un rîu, pe malul căruia se află un arbore. Cînd vei trece pe lîngă el, vei omorî un bou ; vei atîrna capul bouului de acest arbore și vei lăsa să curgă sîngele în gîrlă pentru ființele care locuiesc în apă, căci această apă îneacă întotdeauna cîtiva boi dacă nu se îndeplinește acest sacrificiu ; numai după asta vei putea trece apa.

Se spune că de atunci Betsimisaraka au luat obiceiul cînd omoară un bou să-i spînzure capul.

După asta, trecu pe drum un om și mai bogat, întovărășit de o mare mulțime de sclavi. Ultimul născut strigă din nou :

— O catastrofă vine de la miazănoapte, o catastrofă vine de la miazăzi, o catastrofă vine de la răsărit, o catastrofă vine de la apus.

Omul, tulburat de vederea acestui cap care vorbea strigă :

— Îți voi da jumătate din sclavii mei dacă-mi arăți mijlocul să înlătur această catastrofă.

Rataolando hamivolana primi și-i spuse :

— După ce vei mai merge puțin, vei găsi la marginea drumului o piatră mai înaltă. De cum vei fi ajuns în dreptul ei, sfișie o bucată de *lamba* și acoperă piatra.

Omul bogat plecă, după ce-și împărți robii, și făcu tot ce i se spusese.

De aici vine obiceiul pe care-l au Betsimisaraka să așeze o bucată de stofă pe pietrele mai înalte.

Trecu apoi un alt om bogat, care avea o mare sumă de bani să cumpere boi. Rataolando hamivolana reîncepu să spună :

— O catastrofă vine de la miazănoapte etc...
Bogatul, speriat, se apropie zicînd :

— Ajută-mă să ajung teafăr și sănătos acasă și-ți voi da jumătate din suma de bani pe care o am.

Celălalt îi răspunse :

— La o mică depărtare de aici vei găsi mai multe morminte de-a lungul drumului ; cînd vei trece pe lîngă ele, ia grăsime și freacă pietrele

care sînt așezate la capătul acestor morminte, pentru că sînt morminte de Zanahary.

Omul bogat își împărți banii și se supuse sfaturilor lui Rataolandohamivolana.

De atunci Betsimisaraka au obiceiul să ungă cu grăsime pietrele așezate la capul mormintelor.

Ultimul născut le spuse atunci sclavilor lui :

— Duceți-vă să clădiți o casă pentru voi și faceți alături un grajd pentru boi. Sclavii pleacă ; ajungînd într-un oraș minunat clădiră casa și grajdul. În curînd capul deveni cunoscut pentru bogățiile sale ; fata lui Andriamanitra auzi vorbindu-se de el, veni să-l caute și îi propuse s-o ia de nevastă. Ea adăugă :

— Bagă bine de seamă la cele ce-ți voi spune : nu vom bea niciodată *toaka* (băutură cu rom) ; dacă vei bea, căsătoria noastră va fi desfăcută.

Cei doi trăiră în belșug mult timp împreună. Tot pe atunci, cei doi frați se întoarseră din călătoria lor și, ajungînd în satul unde-l lăsaseră pe *faralahy*, începură să se intereseze de el. Li se arătă orașul în care locuia. S-au dus și s-au înfățișat fratelui lor. Acesta le pregăti un mare ospăț, dar ei erau atît de rușinați, că abia au putut să mănînce puțin orez. Cînd veni dimineața, i-au spus ultimului născut :

— Frate ! Noi ne vom întoarce la părinții noștri. Ai ceva să le spui ? Vrei să le trimiți prin noi ceva ?

El le răspunse :

— Spuneți tatălui și mamei mele că sînt bogat. Spuneți-le să nu fie îngrijorați pentru mine, ci să vină să mă vadă, pentru că eu nu pot merge la ei fiindcă nu am picioare.

Nevasta lui *faralahy* le spuse de asemenea :

— Duceți acești doi piaștri părinților noștri și întoarceți-vă curînd, împreună cu tatăl și cu mama noastră.

Cei doi frați plecară ; ajunși în satul lor natal, le spuseră părinților :

— Iată banii pe care i-am cîștigat. În ce-l privește pe micul *faralahy*, a murit pe drum și l-am îngropat la marginea potecii.

Părinții, întristați de această știre, l-au plîns pe fiul lor și au purtat *lambda* de doliu. Mult timp Rataolandohamivolana le așteptă venirea. În cele din urmă, trimise un om să ceară vești și să-i roage să vină la el. Omul făcu treaba care i se ceruse, dar părinții nu-i dădură crezare, pentru că-și închipuiau că fiul lor era mort și îngropat de cei doi frați ai lui. Mult timp după asta, văzînd că părinții lui tot nu vin, ultimul născut le trimise pe unul dintre sclavii lui. Acesta veni să-i caute și le spuse :

— Fiul vostru mă trimite să se asigure că sînteți încă în viață ; v-a chemat pînă acum de două ori să veniți la el. Cu toate astea nici măcar nu

i-ați răspuns. Este foarte trist din pricina voastră și în același timp foarte supărat. Iată ce vă roagă : Dacă sînteți încă în viață, vă conjură să veniți să-l vedeți !

Dar părinții nu vrură să creadă că fiul lor trăia. Atunci Rataolandohamivolana îi spuse soției sale :

— Nu știu ce le-au putut spune frații mei părinților, căci iată că de mai multe ori i-am chemat să vină la noi și ei nu vor. Ce să facem ? Nu putem merge împreună. Cine ar avea grijă în răstimp de puii și de animalele noastre ? Cine i-ar supraveghea pe sclavii noștri ? Așa că vom merge la ei întîi unul, apoi celălalt. Voi pleca primul. Tu vei rămîne să ai grijă de casă. De altfel, părinții mei încă nu te cunosc.

Femeia primi și spuse :

— Nu rămîne prea mult timp și, dacă este cu putință, adu-i la noi pe părinții și pe frații tăi.

Faralahy plecă ; ajuns în satul natal, părinții săi plîneră de bucurie revăzîndu-și fiul pe care-l credeau mort. Familia întreagă luă parte la o asemenea bucurie și se pregăti un mare ospăț. Le servi mult *toaka vazaha* (rom european). Toată lumea era bucuroasă și bea. Cînd tatăl luă *cornul* (vasul) pentru a împărți *toaka*, fiul lui îi spuse că el nu bea niciodată. Dar cei de față îl siliră să bea cu ei ; bău, și puțin cîte puțin se îmbătă. A doua zi dimineața ar fi vrut să se întoarcă acasă,

dar căzu greu bolnav ; zadarnic părinții lui căutară niște *fanafody* pentru a-l însănătoși ; starea lui se înrăutăți și după cîteva zile muri. În ce-o privește pe soția lui, fiica lui Andriamanitra, ea se întoarse la tatăl ei.

Iată de ce betsimisaraka-lilor le place atît de mult *toaka*, pentru că fiica lui Andriamanitra nu mai este acolo să-i împiedice să bea.

IMBAHATRILA

(BETSIMISARAKA)

Era, se spune, un cămin de oameni săraci care aveau un singur fiu. Iată însă că după două luni, copilul creștea la fel de voinic ca un om mare și deșteptăciunea lui se dezvoltă pe potrivă. Într-o zi, copilul îi întrebă pe tatăl și pe mama sa care sînt ființele de care oamenii vii se temeau cel mai mult, ființele care omoară oamenii. În zadar încercară părinții să-l facă să părăsească acest gînd, el stăruia și amenința chiar că-i va omorî dacă nu-i îndeplineau dorința. Sfirșiră deci prin a-i spune :

— Dacă vrei să cunoști ființele care-i înspăimîntă pe oameni sau care-i fac să moară, du-te către taurul sălbatic, de care se tem toți oamenii din împrejurimi.

Băiatul luă un cuțit, un scut și o suliță mică ; în acest moment, i se dădu numele Imbahatrila.

Tatăl și mama lui îl duseră către locul unde se afla taurul sălbatic, aproape de drum. Când taurul îl văzu, începu să sforăie și să lovească pământul cu copitele ; dar băiatul nu șovăi și merse drept spre animal, îl atacă cu sabia (*sagaie*) și cu cuțitul ascuțit și-l omorî. După asta, fericit că și-a învins dușmanul, s-a întors acasă și oamenii din satul lui au fost foarte mirați.

După câteva zile, puse din nou părinților lui aceleași întrebări și ceru să i se arate animale mai rele decât taurul sălbatic. I-au vorbit de caimanii feroși care locuiau în număr mare în apa numită Bemamba. Imbahatrila strigă vesel :

— Deci cu ei mă voi bate !

Și-și luă o pirogă și arme. Când ajunse la fluviu, luă câteva pietre mari și le aruncă în apă. Îndată veniră toți caimanii să-l atace pe Imbahatrila, care-și căuta nenorocirea și răul ; erau atîția, încît piroga nu se mai vedea în mijlocul lor. Dar Imbahatrila își atacă dușmanii, și în curînd aproape toți fură omorîți, afară de aceia care fugiră în adîncurile fluviului. Biruitorul se întoarse zdravăn și sănătos și toți oamenii din împrejurimi îi admirară puterea.

Nu mai erau animale sălbatice în ținut și Imbahatrila se gîndea să plece departe să caute altele. I se vorbi de un animal teribil numit Șarpele-cu-șapte-limbi, care cu adevărat avea șapte limbi și care locuia la trei zile de mers către răsărit de satul său. Se pregăti deci de plecare, dar

mai înainte plantă un banan în pământ și le spuse părinților lui :

— Acest banan vă va face cunoscută soarta mea ; dacă se va usca de tot, nu vă mai bizuiți pe mine, înseamnă că am murit ; dacă, dimpotrivă, el va crește și-i vor da frunzele, nu vă îngrijați de sănătatea mea. Băgați bine de seamă că pînă într-o săptămînă voi lupta cu Șarpele-cu-șapte-limbi.

După aceste spuse, părinții lui îl stropiră cu apă și el plecă. Ajuns la locul unde locuia fiara, nu fu nici mirat și nici nu tremură de spaimă ; era, totuși, cel mai cumplit monstru pe care oamenii îl văzuseră vreodată. Lupta începu în curînd. Mai întîi Imbahatrila a fost pe punctul de a fi înghițit de șarpe, și părinții lui au fost foarte îngrijați, pentru că frunzele bananului începură să se usuce. În sfîrșit, Imbahatrila își recăpătă forțele și-i veni de hac monstrului ; după ce-l omorî, tăie cele șapte limbi pentru a le arăta părinților lui și oamenilor din sat. Toți fură uimiți și-l admirară pe micul Imbahatrila pentru puterea lui.

AJUTORUL DAT DE GUINARU

(TORODO)

Există o țară numită Bundu (provincie a Senegalului). În apropierea unui sat din această țară, numit Deubu, se află un loc acoperit cu un tufăriș mic pe care *guinadyi* (spiritele) și-l rezervasera și pe care nimeni nu îndrăznea să-l defrișeze ca să facă *lugane* (ogoare).

Un prins (prizonier, rob), cu numele de Sabunyuma, se hotărî într-o zi să taie desișul, spre a-și stabili acolo *luganul*. Fu sfătuit să n-o facă ; dar el răspunse că nu renunță la ideea lui. Își luă toporul și pătrunse în lăstăriș, pe care începu să-l smulgă.

— Cine-mi taie pădurea ? întrebă *guinarul*.

— Eu sînt, Sabunyuma ; vreau să fac un *lugan* aici.

— Cine ți-a dat voie ? reluă *guinarul*.

— Nimeni.

— Bine, zise *guinarul*. Și își chemă robii pentru a-i da o mînă de ajutor lui Sabunyuma. Veniră o sută cincizeci de persoane. Într-o singură zi totul a fost defrișat.

Cînd stufărișul fu uscat bine, Sabunyuma merse să-i dea foc. Cînd începu să ardă :

— Cine-i acolo ? întrebă *guinarul*.

— Eu sînt, Sabunyuma.

— Ce-ai venit să faci aici ?

— Am venit să aprind stufărișul care a fost tăiat în ziua cealaltă !

Guinarul chemă două sute de *guinei* pentru a-i da o mînă de ajutor lui Sabunyuma ca să ardă arbuștii uscați.

Cînd totul fu ars, Sabunyuma se întoarse în sat, unde rămase pînă iarna. Chiar a doua zi după prima ploaie, veni cu mei să însămînțeze *luga*ul. Abia începu treaba că *guinarul* întrebă cine e acolo. Sabunyuma răspunse că a venit să semene mei și *guinarul* îi chemă pe toți ai lui să-i dea o mînă de ajutor. În aceeași zi *luga*ul fu în întregime însămînțat.

Trecu o săptămînă... Sabunyuma veni cu *dabaa* (tîrnăcop) ca să-și plivească ogorul. *Guinarul* îl întrebă ce-a venit să mai facă... Și de data asta îi dădu o mînă de ajutor. Într-o singură zi totul fu terminat.

Meiul crescú. Veni timpul cînd trebuia ocrotit împotriva păsărilor, scoțînd țipete și aruncînd cu pietre. Sabunyuma își aduse praștia și începu să

gonească păsările. *Guinarul* întrebă din nou cine e acolo.

— Eu sînt, Sabunyuma, care sperii păsările !

În fiecare zi venea singur, lăsîndu-și în sat nevasta și băiețașul. Într-o zi, fiind bolnav, îl trimise în locul lui pe copil.

— Cum vei începe să strigi, îi spuse el, cineva te va întreba cine-i acolo. Răspunde-i : „Eu sînt, fiul lui Sabunyuma“. Dar să nu te atingi de tulpinele de mei.¹

Fiul lui Sabunyuma ajunsese la *lugan*. *Guinarul* întrebă cine este acolo.

— Eu sînt, fiul lui Sabunyuma.

Guinarul își chemă supușii pentru a-i da o mîna de ajutor copilului. La prînz, toți încetară să alunge păsările și se duseră să se odihnească pînă pe la ora două. Fiul lui Sabunyuma se strecură încetișor pînă la o tulpină uscată. O rupse, îi scoase pojghița care-o învăluia și începu s-o sugă.

— Cine-i acolo ? strigă *guinarul*.

— Eu sînt, fiul lui Sabunyuma.

— Ce faci ?

— Rup o tulpină de mei pentru a-i suga seva.

Atunci *guinarul* își chemă slujitorii :

— Veniți aici, le spuse el. Fiul lui Sabunyuma a rupt o tulpină de mei și o suga. Trebuie să-i dați o mîna de ajutor.

¹ În Senegal tulpinele de mei se rup și se mestecă în gură ; au un gust ușor zaharat.

Și toți au început să rupă tulpinele de mei și să le sugă. Într-o zi, totul fu distrus.

Băiatul se întoarse în sat. Nu-i spuse nimic tatălui său, și la ora patru dimineata, a doua zi, se duse la *lugan*. Către ora opt, Sabunyuma sosi și el. Găsi totul distrus. Furios își prinse fiul și începu să-l bată.

— Cine-i acolo ? întrebă *guinaru*.

— Eu sînt, Sabunyuma, îmi bat fiul pentru că mi-a distrus tot *luganul*.

— Îți dau o mîna de ajutor.

Guinarul își chemă tovarășii care sosiră toți cu ciomege.

Și-l ciomăgiriă pe băiat pînă cînd acesta căzu mort.

Văzîndu-și fiul mort, Sabunyuma începu să plîngă :

— Ce este ? întrebă *guinaru*.

— Mi-am bătut fiul pînă a murit. Și acum îl plîng.

Guinarul îi chemă pe ceilalți *guinady* pentru a-l ajuta pe Sabunyuma să-l plîngă pe fiul său. Și iată toată lumea vătîndu-se.

Sabunyuma simți deodată o mîncărime pe piele. Începu să se scarpine. *Guinarul* îl auzi :

— Ce este ?

— Eu sînt, Sabunyuma. M-a pișcat ceva și acum mă scarpin.

Guinarul le spuse tovarășilor lui să-i dea lui Sabunyuma o mîna de ajutor să se scarpine. Îi

scărpinară pielea, îi scărpinară carnea pînă ajunseră în curînd la oase. Și Sabunyuma căzu la rîndul lui mort.

De atunci nimeni nu mai îndrăznește să se mai atingă de acel loc. Am văzut locul *luganului* lui Sabunyuma. Nu este departe de casa mea, foarte aproape de fluviul Sendebu. Fluviul este foarte adînc în acest loc și acolo trăiau mulți hipopotami și caimani. Am trecut de multe ori pe acolo. Deși arborii au crescut foarte înalți și foarte groși, nimeni nu se duce acolo, nici măcar pentru lemne de foc.

ZGÎRCITUL ȘI STRĂINUL

(HAUSA)

Un om, de o zgîrcenie cumplită, își părăsi satul și se duse să trăiască în altă parte, atît se temea ca străinii să nu vie și să-i ceară ospitalitate și să împartă cu el *tuho* (mei cu carne). Se știa în ținut că niciodată nu dăduse de mîncare cuiva, că nu-i dădea nevestei sale meiul trebuincios pentru hrana ei decît după ce-l măsura cu grijă cu pumnul.

Un străin îi auzi pe oameni cum își băteau joc de zgîrcenia lui :

— Azi, le spuse el, voi mîncă din *tuho*-ul zgîrcitului...

Se duse la acesta și intră în colibă chiar în clipa cînd femeia își întreba bărbatul :

— Stăpîne, pot să aduc *tuho* ?

Zgîrcitul, văzîndu-l pe străin, zise :

— De ce să-l aduci dacă nu e gata ?

Femeia pricepu ce voise să spună și nu-l dădu de gol pe zgîrcitul ei de bărbat.

Străinul se așază lângă stăpînul casei :

— Gazda mea, îi spuse el, iată trei zile de cînd sînt pe drum și mi-e tare foame, pentru că în aceste trei zile n-am mîncat nimic !

— Ah ! se văită zgîrcitul, anul trecut recolta mea a fost proastă, așa că anul ăsta sînt nevoit, din cauza lipsei de mei, să mă hrănesc cu frunze și cu iarbă. Așa că n-am nimic ce să-ți dau.

Străinul ieși și, printr-un ocoliș, se întoarse iarăși pe drumul care-l adusese la coliba zgîrcitului. Între timp, acesta din urmă poruncise să i se aducă *tuho*. Deodată îl zări pe străin care, din nou, venea la el :

— Repede ! Repede ! strigă el la femeie, ia *tuho* și cînd va intra străinul, spune-i că am murit.

Străinul sosi.

— Soțul meu a murit, îi spuse femeia.

— Bine, răspunse el, cu toate că mi-e foame mai am destulă putere pentru a-i săpa o groapă. Dă-mi o *noma* (tîrnăcop). Și începu să sape groapa.

Îl apucă apoi pe zgîrcit și-l aruncă înăuntru, după care astupă bine groapa. Zgîrcitul tăcea mîlc, bizuindu-se pe femeie ca să-l scoată din groapă.

Străinul plecă la drum. Atunci femeia desfîndă mormîntul și-și scoase bărbatul :

— Chiar dacă ar face de o sută de ori mai mult, acest străin, strigă zgîrcitul, niciodată nu va gusta din *tuho*-ul meu ! Adu-mi-l acuma.

În clipa cînd zgîrcitul se pregătea să-și vîre degetele în *tuho*, străinul apăru deodată lîngă el. Zgîrcitul luă atunci mîncarea și o răsturnă cu sos cu tot în buzunarul din față al *bubu*-ului său (un fel de șorț). *Tuho*, care fusese ținut la cald, îi ardea burta și sosul i se prelingea din buzunar :

— Gazda mea, spuse străinul, spui că nu ai *cuscus* și iată sosul îți curge din buzunar !

— Străine, răspunse zgîrcitul, îți voi spune adevărul : niciodată vreun străin, fie el și un *mutane ndazi* (arătare din desiş, spirit), nu va mîncea ceva de la mine.

Străinul se depărtă. Se duse într-o pădure mare plină de *guinei* (spiriduși, strigoi) care omorau orice om care trecea pe acolo. Cînd îl văzură sosind, îi ieșiră repede în întîmpinare, cu cuțitele în mîini :

— Nu vin aici să vă stric cu ceva, le spuse el, ci numai pentru a vă face cunoscut că cineva v-a batjocorit.

— Și cine este acela ? strigară ei furioși.

— Este omul care locuiește acolo. A jurat că nimeni, chiar nici un *mutane ndazi*, nu va mîncea din meiul lui.

-- Bine, mormăiră *guineii*, întoarce-te în satul tău și vei vedea mîine dimineață ce va fi !

În timpul nopții guineii veniră la zgîrcit și îi furară tot meiul. A doua zi, zgîrcitul se duse să facă plîngere pentru acest furt căpeteniei satului. Pe drum, el se întîlni cu un *guineu*, care luase înfățișarea unui om, și îi povesti întîmplarea.

— Du-te la căpetenie, îl sfătui *mutane ndazi*, și spune-i că dacă nu-ți găsește meiul vei muri în fața colibei sale.

Ajuns la căpetenie, zgîrcitul îi vorbi astfel :

— Șefule, mi s-a furat meiul ; nu mai am cu ce să-mi hrănesc femeia și copiii. Dacă nu vei face să mi se dea înapoi ceea ce mi s-a luat voi muri chiar aici, în fața ușii tale.

— Dar, spuse căpetenia, nu știu cine este hoțul !

La aceste cuvinte, zgîrcitul se lăsă să cadă pe pămînt ca și cînd ar fi fost mort. Căpetenia satului îl cercetă și, crezîndu-l cu adevărat mort, dădu porunca să fie înmormîntat. De această dată a fost definitiv îngropat și „nu mai revăzu soarele“, pentru că, înainte de a fi îngropat, străinul, căruia îi refuzase *cuscusul* și care se afla pe acolo, îi crăpase capul cu o lovitură de *noma* (măciucă).

De atunci, călătorilor nu li se refuză niciodată ospitalitatea.

CAPUL DE MORT

(PEUHL)

Intrînd într-un sat un om găsi la marginea drumului un cap descărn timer și cu orbitele goale. Era capul unui om mort de șapte ani :

— De ce oare o fi aici capul acesta ? întrebă trecătorul.

Și capul răspunse :

— Gura m-a făcut să mor !

Străinul își continuă drumul. El îi spuse căpeteniei satului :

— Am găsit capul unui om mort de șapte ani. Și vorbește și acum.

— Nu este adevărat ! răspunse căpetenia.

— Ei bine, dacă vei vedea că nu vorbește, poți să mă omori !

Căpetenia își trimise oamenii pentru a-și da seama de întîmplare. Străinul merse cu ei și le arată căpățîna :

— Iat-o ! le spuse el.

— Capule, întrebare trimișii, este adevărat că ai vorbit ?

Capul nu răspunse nimic. De două, de trei ori se repetă întrebarea. Nici un răspuns.

Trimișii se întoarseră la căpetenie :

— I-am vorbit căpăținei, îi spuseră ei, și nu ne-a răspuns.

— În acest caz, zise căpetenia, duceți-l înapoi pe străin lângă craniu și omoriți-l !

L-au dus acolo pe om. Unii ziseră :

— Îl vom omorî împușcându-l !

Alții ziseră :

— Nu, cu bastonul !

Se pregătiră deci să-l omoare.

— Opriți ! strigă capul. Și grăi către om :
Cînd m-ai întreat, trecînd, ce ți-am răspuns ?

— Că gura te-a făcut să mori.

— Încă puțin, reluă capul, și tot gura te-ar fi făcut și pe tine să mori. Am ocărit o căpetenie cu cuvinte urîte. Ar fi trebuit să tac, pentru că din această cauză mi s-a tăiat capul aici. Dacă ai fi intrat în sat fără să-mi pui întrebări, dacă n-ai fi vorbit cu nimeni, n-ai fi ajuns să fii omorît !

Oamenii îi repetară această convorbire căpeteniei, care zise :

— Noul venit trebuie lăsat liber !

Este bine să gîndești înainte de a vorbi, dacă nu, poți avea neplăceri. Gura este primejdioasă.

MASILO ȘI THAKANE

(BASUTO)

Masilo dorea să se căsătorească cu sora lui, Thakane ; dar aceasta nu primi și-i spuse :

— Sînt sora ta ; cum ai putea să te însori cu mine ? Însă degeaba îl respingea, Masilo stăruia într-una spunînd :

— În lumea întreagă nu se mai găsește o fată atît de frumoasă ca tine.

Într-o zi oarecare, după o sărbătoare, cum băieții erau la cîmp cu animalele, fetele din sat ieșiră împreună să caute lemne. Atunci Masilo îi spuse surorii sale :

— Vino cu mine ; te voi duce într-un loc unde vei găsi lemn foarte frumos, demn de fiica unei căpetenii.

Thakane, singură, își urmă fratele, care le opri pe celelalte fete să-i însoțească.

Masilo își duse sora într-un loc îndepărtat, unde se găsea o peșteră strîmtă și adîncă, între două

stînci. Ajunși acolo, Masilo îi spuse lui Thakane :

— Nu primești să te măriți cu mine ?

Sora îi răspunse :

— Nu ! Nu voi primi niciodată să mă mărit cu fratele meu !

— Îndrăznești oare să mi-o mai spui și acum ? Nu vezi că ești singură cu mine și că dacă vreau te pot și omorî ?

Thakane îi răspunse :

— Chiar dacă mă vei omorî, nu voi primi niciodată să mă mărit cu tine !

Atunci Masilo se aruncă asupra ei și îi legă mîinile și picioarele, pe urmă îi spuse :

— Nu înțelegi că dacă mă respingi mereu nu-ți mai rămîne decît să mori ?

Thakane îi mai răspunse :

— Chiar de va trebui să mor în această clipă nu voi primi să mă mărit cu tine, fiindcă îmi ești frate.

Atunci Masilo o apucă și o aruncă în fundul prăpastiei, pe urmă plecă, lăsîndu-și astfel sora pradă unei morți sigure.

Seara, fetele se întoarseră în sat ; Thakane, ne-fiind văzută întorcîndu-se, a fost căutată peste tot ; au fost întrebate tovarășele ei ; dar acestora le era frică să spună ce știau ; ele își spuneau unele altora :

— Dacă nu ne-ar fi frică de Masilo, am povesti că Masilo a dus-o în pădure, oprindu-ne s-o însoțim, și că de atunci nu mai știm, ce s-a făcut cu

ea ; cînd Masilo s-a întors la animalele sale, Thakane nu mai era cu el.

Thakane a fost căutată mult timp, au fost culese în zadar toate satele de prin împrejurimi ; au mers chiar pînă la acela în care locuia bunica ei, dar zadarnic ; nicăieri nu fusese văzută, nimeni nu putea spune unde se dusesese.

Iar Masilo își păzea în continuare animalele, ca și cînd nimic nu se întîmplase ; dar în fiecare zi le spunea tovarășilor săi :

— Rămîneți aici cu animalele ; se află acolo o pasăre pe care vreau să încerc s-o prind.

Și îi părăsea pînă la sfîrșitul zilei. Se ducea la prăpastia în fundul căreia o aruncase pe Thakane ; se așeza sus, în apropierea găurii, apuca o bucată mare de granit și, lovind stîncă cu putere mare, cînta :

„Thakane, fiica lui Madi-a-Khomo, vorbește, vorbește ca să te aud“

Atunci Thakane îi răspundea :

„Pentru că trebuie să vorbesc, voi vorbi, dar ce trebuie să spun ? Masilo, fratele meu, a vrut să mă ia de nevastă, dar l-am respins“.

Auzind acestea, Masilo se întorcea foarte vesel.

Cum în fiecare zi Masilo își părăsea animalele, fratele său mai mic își spuse :

— Tare aș dori să știu ce fel de pasăre e aia care nu se lasă de loc prinsă.

Așa că într-o zi, cînd Masilo zise ca de obicei : „Rămîneți aici cu animalele, se află acolo o pasăre pe care vreau să încerc s-o prind“, fratele mai mic porni, fără să fie observat, și-l urmări pe furiș. Cînd Masilo ajunse la prăpastie, băiatul se ascunse după un boschet. Masilo își puse jos scutul, apucă o bucată mare de granit și, lovind steiul cu putere, cîntă :

*„Thakane, fiica lui Madi-a-Khomo, vorbește, vorbește ca
să te aud“.*

Thakane îi răspunse ca de obicei, dar glasul îi era atît de slab, că abia putea fi auzit ; cu toate astea fratele cel mic putu să înțeleagă ce spusese. Își zise :

— Ue ! Masilo spune că vinează păsări, dar de fapt el a omorît-o pe sora mea.

Pe urmă plecă fără să fie văzut și, întorcîndu-se la cireadă, se așeză jos și începu să plîngă. După ce veni și Masilo, ceilalți băieți îi spuseră :

— Iată-l pe fratele tău care nu face altceva decît să plîngă ; nu știm ce are.

Masilo îl întrebă :

— Ce ai, frățioare ?

— Mă doare burta.

— Adevărat ?

— Da !

Atunci Masilo îi rugă pe doi dintre tovarășii lui să-l ducă acasă pe băiat. Cînd ajunse în sat,

plângînd mereu și cu ochii roșii, mama lui, cuprinsă de durere, începu și ea să plîngă. Îl întrebă :

— Ce ai, copilul meu ? De ce plîngi ? Din cauza surorii tale Thakane, nici eu nu mai încetez să vărs lacrimi.

Micuțul îi răspunse :

— Cheamă-l pe tata.

Mama îl întrebă :

— De ce să-l chem ?

Micuțul spuse :

— Mă doare rău burta.

Cînd veni tatăl său, copilul îi spuse :

— Tată, mamă, să intrăm în colibă.

Intră, continuînd să plîngă ; părinții îl urmară, plîngînd și ei. Îl întrebară :

— Te doare tare ?

El răspunse :

— Tată, mamă, Thakane a fost ucisă de Masilo.

Ei îl întrebară :

— În ce fel a omorît-o ? Cum ai aflat asta ?

Copilul răspunse :

— Thakane a fost omorîtă de Masilo ; dacă vrei, vă pot duce la locul unde se află ea.

Deși noaptea era întunecoasă, tatăl și mama plecară la drum, conduși de fiul lor mai mic.

Cînd ajunseră, micuțul spuse :

— Tată, ia piatra asta mare, prea mare pentru mine, și lovește cu tărie stîncă de deasupra prăpastiei, cîntînd astfel :

„Thakane, fiica lui Madi-a-Khomo, vorbește, vorbește ca să te aud“.

Tatăl luă piatra și făcu așa cum i se spusese ; era atît de întuneric, încît nu se putea vedea nimic. Auzi vocea fiicei sale, dar atît de slabă, atît de slabă, că de abia puteai înțelege ceea ce spunea. Atunci se culcă la pămînt și se aplecă peste marginea prăpastiei strigînd :

— Thakane ! Thakane !

Thakane răspunse :

— Tată !

— Cum se face, biata mea copilă, că te găsești aici ?

— Masilo m-a aruncat.

Tatăl, foarte mișcat, se întrebă : „Ce să fac ? Cum s-o scot ? Degăaba căuta, nu găsea nici un mijloc s-o scoată de acolo ; în sfîrșit, îi spuse femeii lui :

— Ți-ar fi frică să rămîi singură aici, în timp ce eu mă voi duce în sat să caut ajutor ?

Femeia răspunse :

— Nu ! Poți să te duci, nu mi-e teamă ; la întoarcere mă vei găsi tot aici ; spune-le oamenilor din satul nostru că prăpastia este foarte adîncă și că vor trebui să vină cu multe curele de piele și cu grăsimi de bou.

După un timp, bărbatul se întoarce cu douăzeci de oameni din sat ; se aplecă din nou pe marginea prăpastiei și-i strigă fiicei sale :

— Poți să-ți legi picioarele și brațele în curelele pe care ți le vom arunca ?

Thakane răspunse :

— Da, voi putea, dar prăpastia este atît de strîmtă că-mi va fi foarte greu să-mi mișc mîinile.

Atunci i se întinseră curelele de piele, ea și le legă de picioare, și le trecu pe sub subțiori, pe urmă spuse :

— Acuma e gata !

Tatăl îi spuse :

— Cînd vom încerca să te ridicăm, nu rămîne așezată, încearcă să stai în picioare.

Thakane răspunse :

— Mi-e cu neputință să stau în picioare, trebuie topită grăsimea și vărsată de-a lungul pereților stîncii pentru a-i face să fie netezi și alunecoși.

Așa făcură. Cînd tatăl și oamenii traseră de curele, s-o scoată din prăpastie, grăsimea făcuse pereții netezi și alunecoși și îndulcise ieșiturile, așa că fata ajunsese sus nevătămată, dar îngrozitor de slăbită. O lăsară să se odihnească puțin, pe urmă o duseră la coliba părinților săi, unde i se dădu să înghită o mare cantitate de grăsime topită pentru a-i umezi gîtlejul.

A doua zi, Masilo se duse, ca de obicei, cu animalele la păscut, fără a bănuî ce se petrecuse.

Printre tinerii care îl însoțeau se afla unul care ajutase la scoaterea lui Thakane din prăpastia unde o azvîrlise Masilo ; acesta își spunea în sinea lui :

— Trebuie să știu dacă într-adevăr Masilo a vrut s-o omoare pe sora sa.

Se duse deci pe ascuns lîngă prăpastie și se piti în spatele unui boschet ; după puțin, îl văzu pe Masilo apărînd. Acesta își puse scutul pe pămînt, luă bucata de granit și o aruncă cu putere de pămînt cîntînd :

*„Thakane, fiica lui Madi-a-Khomo, vorbește, vorbește
ca să te aud“.*

Nici un răspuns. Reluă :

— Faci pe supărata astăzi ?

Pe urmă lovi pentru a doua oară stîncă, mai tare decît înainte, cîntînd :

*„Thakane, fiica lui Madi-a-Khomo, vorbește, vorbește
ca să te aud“.*

Și de data asta, nici un răspuns ; nici un sunet nu se auzea. Atunci Masilo își înălță scutul și începu să sară de bucurie, strigînd :

— Aha ! acuma ești moartă, vei putrezi, tu care nu m-ai vrut.

După asta, se întoarse la turma sa vesel și cîntînd din fluier cu vioiciune, spunînd :

— A murit, a murit.

Cînd ajunse lîngă tovarășii săi, aceștia își spusera unii altora :

— Masilo este un frate rău ; priviți ce vesel e, cu toate că sora lui a murit !

În aceeași zi tatăl său tăiașe o oaie ca să-i facă o fiertură lui Thakane. Seara, cînd se întoarse cu animalele, Masilo așteptă multă vreme ; dar nimeni nu-i aduse carne. La urmă, întrebă :

— Unde este capul mielului ? De ce nu mi se aduce ?

Pe urmă îi trimise vorbă tatălui său :

— Trimite-mi capul mielului să-l mănînc.

Tatăl răspunse :

— Spune-i că l-am mîncat eu însumi.

În acest fel Masilo trebui să renunțe la carne.

Timp de mai multe zile continuă să păzească animalele, fără a bănuî că Thakane fusese regăsită. Toată lumea era mirată și rușinată de veselie pe care o arăta. Oamenii spuneau :

— Cum poate să fie atît de vesel cînd sora lui, Thakane, este moartă ?

În acest timp, părinții continuau s-o spele pe Thakane în fiecare zi cu apă caldă și s-o ungă cu grăsime. După un timp, ea putu, în sfîrșit, să se ridice, sprijinindu-se de pereții colibei ; atunci mușchii ei, mult timp contractați, se destînsară cu zgomot. Tot atunci ea putu de asemenea să vor-

bească și le povesti părinților săi cum se purtase Masilo cu ea. Continuară câteva zile să-i pregătească mâncăruri gustoase, i se tăiară mieii, iar pieile le pregătiră pentru ea. Noaptea ieșea cu mama ei să se plimbe.

Thakane ajunse repede la fel de frumoasă și de sănătoasă ca și mai înainte. Atunci tatăl și mama ei își tăiară părul, pe care în timpul doliului îl lăsaseră să crească peste măsură; începură din nou să se ungă cu grăsime și-și reluară înfățișarea oamenilor sănătoși. Cei din jur spuneau :

— Au plîns, dar acuma s-au mîngîiat ; iată-i că-și părăsesc doliul. Atunci tatăl își trimise unul dintre servitori la socrii săi să le spună :

— Grăbiți-vă să veniți, pentru că am pregătit o serbare în special socrul meu să fie aici.

Se tăiară numeroși boi și se pregăti o masă grozavă.

Cînd se strînseră cu toții pentru serbare și cînd începu să se servească masa, tatăl lui Masilo le spuse socrilor lui :

— Am plîns multă vreme, astăzi m-am mîngîiat ! Pe urmă porunci să se aștearnă pe pămînt, în mijlocul satului, rogojini de trestie. Mulțimea era așezată pe jos, mîncînd și bînd. Atunci tatăl, mama și bunica lui Thakane strigară :

— Acuma ieși din colibă !

Ea ieși din colibă ; abia păși afară că soarele se
întunecă. Mulțimea strigă :

— Cum ! Dar este Thakane ! Trăiește !

Toată lumea se înveseli.

Masilo fugi cât putu mai repede și se ascunse
într-un ținut îndepărtat.

COPACUL CU FRUCTE OMENEȘTI

(PEUHL)

A fost odată un om sărac.

S-a dus să caute un *guinar* și i-a vorbit despre sărăcia lui. *Guinarul* i-a dat un pui, un cîine, o vacă și o sămînță.

I-a spus să planteze sămînța.

— În șapte ani, zise el, ~~arborele~~ ieșit din această sămînță va fi foarte mare. Dacă va înflori, veghează ca nimeni să nu-i atingă floarea. Acest copac va face oameni în loc de fructe.

Omul a aruncat în pămînt sămînța și, la termenul arătat, copacul dădu drept fructe o mie de băieți. Anul următor, crescură o mie de fete.

Puiul, căutînd hrană, scotea din pămînt, cu fiecare lovitură de cioc, argint și aur. Stăpînul lui culese acest aur și argint și-l puse de-o parte în magazie.

Cînd cîinele se culca undeva, după ce făcea cîteva alergături bune, în acel loc se ridica un *fahuru* (magazie, hambar) plin cu orez.

În ce privește vaca, de fiecare dată cînd se întorcea din pădure, adică în fiecare zi, aducea cu ea un vițel și pe deasupra, carne, o grămadă de mei *sanio* și o tigvă mare cu lapte pentru toți oamenii stăpînului ei. Și încă mai rămînea după ce toți oamenii erau sătui.

O căpetenie îl trimise pe *laobeul* (tîmplar) său să taie arborele.

Leul veni să omoare vaca și pantera omorî cîinele.

Siroul (pasăre de pradă) veni de asemenea să ia puiul.

Din aceste patru talismane, care v-ar plăcea cel mai mult ?

CEI TREI FRAȚI ȘI CELE TREI GRIGRIURI

(MOSI)

Un om, murind, a lăsat trei fii. Aceștia au moștenit bunurile tatălui lor și și-au împărțit cei treizeci de mii de *cauris* (scoici-monedă). Mergînd unul în spatele celuiilalt, au ajuns la încrucișarea a trei drumuri. Se așezară la această răspîntie. Apoi cel mai mare apucă pe un drum, mezinul pe al doilea și cel mai mic pe al treilea. Au hotărît între ei să se regăsească tot acolo după trei ani. După trecerea celor trei ani, ei s-au întors și s-au așezat la răspîntie. Apoi, ridicîndu-se, s-au îndreptat către o mlaștină mare, dar n-au putut s-o treacă. Cel mai mare a luat atunci o fișie de pînză pe care a aruncat-o peste apă și s-a făcut un drum ; a trecut. Mijlociul a înmănuncheat săgeți de vînătoare și le-a folosit ca să treacă. Cel mai mic s-a încălțat cu o pereche de ghetete și a străbătut mlaștina.

Care din trei avea cel mai bun *grigri* ?

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Note</i>	XL
<i>Notă asupra ediției</i>	XLVII

POVEȘTI FANTASTICE

1. Lămpile de viață ale terielelor . . .	3
2. Samba Gueladio Diegui . . .	31
3. Poveste Kiri . . .	56
4. Falsa logodnică . . .	59
5. Njinkona . . .	63
6. Djinul pește . . .	66
7. Ntiy, învingătorul șarpelui boa . . .	74
8. Cele trei femei ale lui <i>sarty</i> . . .	79
9. Coadă de <i>ybumbuni</i> . . .	83
10. Amadu Kekediuru salvatorul alor săi . . .	87
11. Povestea lui Mamadu și a Antei guinea . . .	99
12. Diula și iepurele . . .	105

13. Inelul turturicii	109
14. Logodnica yblis	117
15. Orfană de mamă	125
16. Poveste	130
17. Prințul care nu voia de soție o femeie cu niase	132
18. Ramanungabato	136
19. Vaca fără coarne	143
20. Șarpele cu șapte capete	153
21. Regele Andrianombe și nevasta lui, care n-aveau copii	156
22. Andamokamy	163
23. Rafaranomby	170
24. Besorongola	178
25. Et Taj Ahmed ben Amar	193
26. Casa blestemată	203
27. Lala Khallal el Khandra	207
28. Caftanul de dragoste împletit cu patimă	214

POVEȘTI MORALIZATOARE ȘI ÎNTÎMPLĂRI

29. Mila	231
30. Îngăduința	235
31. Ascultarea	240
32. Lenea	242
33. Minciuna	244
34. Polo și Kahoahlachubedu	246
35. Jucăușul cîmpiei	254
36. Bărbatul și cele trei femei ale sale	266
37. Pielea de vacă	273
38. Orezăria	276

39. Rataolandohamivolana	278
40. Imbahatrila	285
41. Ajutorul dat de Guinaru	288
42. Zgîrcitul și străinul	293
43. Capul de mort	297
44. Masilo și Thakane	299
45. Copacul cu fructe omenеști	310
46. Cei trei frați și cele trei grigriuri	312

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

